


CAROLI
PASCHALII
LEGATVS
Amſtelodami,
Apud Lud. Elzevirium
Anno 1645.

1·10

LEGATUS.

OPVS

CAROLI PASCHALII,
REGIS IN SACRO
CONSISTORIO CONSILIARII, ET APUD
Rhætos Legati.





AMSTELODAMI,

Apud Ludovicum Elzevirium,
CIↃ IↃC XLV

NOBILISSIMO VIRO,

HARALDO APPELBOMIO,

SERENISSIMÆ ET POTENtissimæ Reginæ, & Regni Suediæ, in confœderatis Belgii Provinciis Commissario.

QUEMADMODUM *diu est, Vir Clarissime, quòd me dignum judicaveris, quem beneficiis tuis honorares: ita quoque diu est, quòd omnibus modis ostendere desideraverim, me non indignum penitùs censendum esse, quem ita Tibi devinxisses. Cum igitur quoquo semper modo studuerim, ut quamprimum grati animi mei pignus Tibi offerrem, priusquam debita mea inveterascerent, solutionisque facultatem non reciperent; fidem suam voluit interponere hic, quem vides,* LEGATUS, *qui testaretur, me, si non gratum, saltem non ingratum, Tibi vivere. Opus est* CAROLI PASCHALII, *Viri*

de quo dubites, utrùm majori fide, & prudentiâ, de hoc argumento scripserit; an verò Regi suo serviverit. Si in hoc munere pondus adtendas, perquam id fuerit leve; si animum offerentis, magnum; si verò scriptoris & scriptionis dignitatem, sanè quàm maximum. Nam cum nihil majus, nihil sanctius sacratiúsque in terris habeatur, quàm Reges & Principes, quos etiam divina oracula solent Deos appellare; nonne idem sentiendum est de illis, qui quam proximè eorum personam subtinent & repræsentant? Sacrum itaque & sanctum est id, quod Tibi offero. Neque cuiquam mirum videri debet, quòd in tali potiùs argumento, quàm in alio, fidem meam liberare voluerim. Cum annos compluscul os in his, aliisque extra celeberrimam patriam tuam oris, ætatem egeris eâ vitæ ratione, ut probis non posses non probari; tandemque Serenissimæ & Potentiss. Reginæ & Coronæ Sueciæ testimonium gratiæ suæ industriæque tuæ Tibi impertiri placuerit, dum

mini-

ministeria pro R. Sua Ma^te.^ & Patria tuâ Tibi committeret obeunda iis in locis, ubi indolem egregiam virtutum & literarum cultu diu perfecisti; ubi cordatis & bonis amabilis usque vixisti: & contineat opus istud ea, quæ concernunt ipsos, quorum operâ rerum Domini utuntur; tuo Nomini istud merito à me inscribi censueram. Habe verò hoc qualecunque grati animi testimonium: & memineris, istud non eo à me dari, ut compensem beneficia tua; sed ut scias, me etiam publicâ confessione eorum dationem recognoscere.

Claritudinis Vestræ inservire
paratissimus, obligatissimusque,

LUDOVICUS ELZEVIRIUS.

INDEX CAPITUM, QUÆ HOC LEGATI LIBRO CONTINENTUR.

XVII.

 aliquem

XLVIII.

LXVII.

LXXXIV.



CARO-

CAROLI PASCHALII LEGATUS.

CAPUT PRIMUM,

Legatus definitur & eligitur.



LEGATUS eſt is, qui lectu miſ-
ſuque publico publicum
negotium peregre agit, non
militari manu, ſed eloquio
& viribus ingenii. Cùm e-
nim legare ſonet mittere, *Varro*
dictumque ſit à legendo, legatus utrumque *l.4.de*
ſignat, & lectus & miſſus. Lectum accipio *ling. lat.*
non è medio ſumtum, cujuſmodi ſunt ii qui
primùm publicis muneribus admoventur,
ſed hinc excerptum, nempe è pluribus lectis
unum aliquem curatiùs enucleatum; eum
qui ſit τῶν ἀρίςων ἄριςος ϗ πρώτων πρῶ- *Plutar.*
τος. *Optimorum optimus, & primorum pri-* *Sylla*
mus ſive princeps. E talibus conſtare Sena- 870.
tum Areopagiticum, teſtis eſt apud Xeno- *Xenoph.*
phontem Socrates. Hippias ille ſophiſta *memo-*
ventoſâ linguâ magis quàm ulla ſolidâ eru- *rab. 3.*
ditione clarus, hinc ſe cenſeri vult, quod u- *lib.3.*
nus ex omnibus, ſcilicet, primoribus eligitur 618. 40.
in eas legationes quæ mittuntur ad civita- *Plato*
tes. Qui honos ille ipſius eſt quem agnoſcit *Hipp.*
Neoptolemus, cùm hæc Philoctetæ dicit, *maj.281.*

καλὴ ἡ πίκτησις, ἑλλῴων ἕνα
Sophocl. Philoct. 428. *κρεθῆνl ἄριστον*
Pulchra possessio (est) unum è Græcis
Iudicatum fuisse præstantissimum.

Xenoph. de instit. Cy. lib. 8. 159. Cyrus ut ad maxima imperia, sic ad legationes illos eligebat qui essent ipsa rerum columina. His ajebat se muniri, sicuti & muris & propugnaculis suæ felicitatis. Prior ille qualiscunque delectus, suffragante gratiâ & facilitate, sæpiùs admittit virtutem speratam veriùs, quàm spectatam. At hic posterior periculosè aliam agnoscit, quàm eminentem & exploratam. Eadem prope cùm sit ratio judicum, meritò M. Tullius *Cic. pro Mil.* laudat Pompejum, quòd in causa Milonis delegerit è florentissimis ordinibus ipsa lumina. Ergo tota vita illius quem hæc electio deflorct, censorio lumine est collustranda, mores acumine penetrandi, fama idemtidem interroganda, omnis res sollerter est exputanda. Tantæ molis est eum bene eligere, cujus virtuti & felicitati creditur negotium universorum. Non ergo sine evidente ratione inclytus ille conditor Iliados Ajacem & Ulyssem legatos Agamemnonis nominavit *κλητους, vocatos*, hoc est, ut huic voci Eustathius interpres est, *ἐξονομαχλήδlω ἐπιλέκτους, nominatim electos*, sive, *ἀριστίνδlω ἀπιλελεγμένους, viritim adlectos*, ac si dicat, impensiùs quæsitos, & è quæsitis lectissimos. Certè lectæ hujus appellationis prærogativa, veluti digito, demonstrat excellentiam pulcherrimi muneris. Neque enim quicquam desideratur ab legato, nisi ut hoc sit quod esse dicitur, & in suo nomine pro-

bet esse omen. Id quod huc pertinet, ut is cùm peregre est, præbeat se principem, nempe sapientiâ; & ministrum principis, nempe fide & industriâ. Hic prætereunte manu piandus Plutarchus. Nequeo enim comminisci, cur homini *πολιτικωτάτῳ*, *publicarum rerum scientissimo*, collibitum fuerit, rem maximè seriam & severam facere jocularem. Nam legationem cupienter petitam & ambitione extortam iis dandam censet, quos hoc munus arguat impares ac minores. Qui iidem ita sint sarcinati, ut rideantur sicuti impediti ac dehonestati. Nullus est hic joco, nullus ludificationi locus. Parum idoneus & indignus, palàm & nullo circuitu est rejiciendus. Absurdè ridentur vulnera, quibus properè est opus medico. Obsecro num sic ornatus dimitti debet ille qui, ut ait Cicero, secum peregre affert faciem & autoritatem Reipublicæ? Hic quoque mihi compellandus esset Eprius Marcellus, fidenter firmans legatos prisco ævo non electos, sed sorte ductos, si non esset manifestus vanitatis, dum plus servit affectui quàm veritati; atque eâdem plus tribuit fortuitæ & inexspectatæ felicitati, quàm virtuti exploratæ. Sed fac rem, quod fieri potuit, variâsse, Priscus ille Senatus priscâ severitate legi solitus. At iste in quo sedit Marcellus, aulico ambitu, & artibus captatricibus, & feminarum libertinorumque potentiâ, imò impotentiâ. Illa fuit soboles Romana, & fruticetum virtutis feracissimæ. Ista, colluvies & quisquiliæ propè totius Orbis. Inter vetera illa ac tam generosa

Plut. in Polit.

Cic. Philip. 8.

Tacit. histor. lib. 4.

rosa nomina, totque inter lumina nulla sors errare potuit. At in Senatu tam discolori pronum fuit sorti deerrare ad parum idoneos. Ipse quidem nondum legatos sorte ductos inveni; quia κλῆρος προνοεῖ οὐδὲν, *sors præcogitat nihil.* Fateor speculatores, aut nuncios infaustæ rei. Nisi legatis libet annumerare Homericum illum Eurylochum cum viginti sociis. Speculatorum lectorum specimen est Sophoclæus ille, qui nunciat Creonti justa Polynici fuisse facta. Adde quod aliud est sors, alius fors. Hæc est temeraria. Sed illius æquitas renunciat electos ab ipso summo numine. Ergo & in ipsis judiciis nonnunquam sorte res discreta. Hinc est quod sortium & auspiciorum eadem prope est ratio, par fides, æqualis autoritas. Ipsa imperia, ipsumque adeò principatum fateor aliquando fuisse munus sortis, etsi plerumque parum utiliter. Sed enim etsi Deus præest sorti, non tamen hinc conficitur, excludi humanam prudentiam, cujus salutaris effectus est sapiens electio. Quis, qui modò sit suæ mentis, probet judicem, medicum, architectum sorte electum, non experimento probatum? Sors alibi sit domina. At hîc nullæ sunt ejus partes. Non loquor de illa sorte quam supra dixi errare non posse, quòd quocunque cadit, in optimum quemque cadit. Hoc ipsum Plato sensit, ubi vult è numero Censorum suorum legi eos, qui mittuntur ad communia sacrificia & spectacula Græcorum. Nestor, Homericus ille sapiens, jussu, ut credibile est, Agamemnonis, eligit eos quos mitti oportuit ad Achillem;

Philostr. vita Apol.

Odyss. κ.

Sophoc. Antig.

Plat. lib.6. de leg. l. sed cùm ambo. D. de procurat.

Plato lib.12. de leg.

Iliad. θ.

lem; principem quidem legationis Phœnicem, altero loco Ajacem, tertio Ulyſſem, quorum, ſcilicet, in perſonis eſſet ſumma dignitas; quique idonei eſſent illi perſuadendo & expugnando, cujus implacabilis animus ipſi Agamemnoni & cuncto exercitui pertimeſcendus fuit. Certè reges è fidiſſimis amicorum plerumque legatos eligunt. *Bocchus*, inquit Salluſtius, *ex omni copia neceſſariorum quinque delegit, quorum & fides cognita, & ingenia validiſſima erant. Eos ad Marium, ac deinde, ſi placeat, Romam legatos ire jubet. Agendarum rerum, & quocunque modo belli componendi licentiam illis permittit.* *Salluſt. Jug.* In Republica leguntur è Senatu, nimirum ipſi principes Senatûs, quamlibet ibi populus rerum potiatur, ut apud Demoſthenem quinio ille Athenienſium. *Demoſt. de cor.* Quæ electio ſic demum rata eſt; ſi confirmatur decreto populi. Cujus rei exemplum præbent Ariſtophanæi illi in Lyſiſtrata legati; etſi ad rem turpiculam miſſi, nec ſatis dignam quæ hîc memoretur. *Ariſtoph. Lyſiſt.* Qui tamen locus ſignat hunc, de quo agimus, morem eligendi legatos. Hujus generis fuit electio Scopeliani, qui à quibuſdam populis mittebatur ad regem Aſiæ in hoc, ut is ſicuti alter Orpheus, alterve Thamyris ab regia munificentia retinendæ apud ſe plantandæque vineæ facultatem impetraret. *Philoſtr. Scopel.* Legati in veterum monumentis frequentiſſimè dicuntur eligi. Tales ſunt iſti apud Didonem miſſi;

——— cunctis nam lecti navibus ibant *Virg. 1. Æne.*
Orantes veniam, & templum clamore petebant.

Sequentibus seculis frequens sanè mos. Quo exemplo missus fuit Mezaberus ad Abaros, Nadoes à Chosroë ad duces Roman. vastantes Armeniam, Elpidius ab Senatu ad Chaganum. Nempe adhuc sub principibus Senatui jus fuit eligere legatos. Eumque lectum denique princeps firmum habebat. Anxium hîc, si uspiam, æquum est esse principum judicium; ne aliis tantum munus imponant, quàm unis illis, quorum erga se fidem multis magnisque documentis perspexerint. In hoc delectu id potissimùm adverti solet, an is cui legatio datur, sit illi gratus ad quem mittitur. Et verò Cæsar Numerium ex amicis Pompeji Brundusium misit, cùm id ageret, ut Pompejus ex æquo rem transigi pateretur. Vix quisquam, opinor, usque eò effrons est, ut seipse ad hoc munus eligat. Hanc tamen tantam impudentiam Demosthenes Æschini exprobrat, cùm ait, ipsum *αὐτοχειροτόνητον πρεσβευτὴν*, *à se electum legatum*, isse ad Philippum. Hanc ipsam audaciam Dinarchus objicit ipsi Demostheni. Ubi iste, inquit, audivit Philippum post Chæronensem pugnam in nostra impressionem facturum, ipse sibi legationem decrevit, ut hoc nomine velaret fugam suam. Paulò post addit; Cùm domi pugnandum fuit, iste verò suo sibi suffragio legationem dedit; & hac specie urbe cessit. Quoties cum hoste ferro est cernendum, est custos domûs; videlicet, inter eos qui domi manent, legatus; inter legatos fugitivus. Quidam tamen interdum reperti, quos nec vocatos, nec electos ingenita suo-

Menand. ecl. legat. Theophy. de legat. Rom. ad gen. cap. 2. Prisc. ecl. leg. Plut. Pomp.

Demosth. de fal. leg. Dinarch. in Demosth.

suorum charitas coëgit sese ingerere huic muneri, nempe re in summum discrimen adductâ. Id quod & bono exemplo, & prospero eventu sæpe fieri, illa exempla docent quæ memoro suis locis. Sæpe fit, ut is quem aditura est legatio, disertim nominet illos quos sibi mitti vult. Hic frequens est tumor illorum quibus alti sunt atrocesque spiritus; quique sibi supplicari æquum censent. Hoc ingenio fuit Attila, cujus mandatu Maximinus dixit Romanis iis qui erant apud se, Velle regem eam legationem quæ ad se destinetur, dari nemo aut Anatolio, aut cuipiam è senatoribus. Neque enim, inquit, noster est admissurus alios. *Prisc. ecl. leg.*

CAPUT II.

Legatus dicitur Orator, Minister & Nuncius.

LEgatos Græci vocant πρεσβευτὰς & πρέσβεις, ab eo, credo, quod eosdem oportet esse senes, id est, senili prudentiâ præditos. Sæpe audiunt oratores non semper ab orando, quod valet precando, quasi semper orator precator adsit. Etsi persæpe mittitur qui hoc aut illud roget, ut in his Ovidii versibus:

Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Vt propior patriæ sit fuga nostra roga. *Ovid. lib. 4. Metam.*

Virgilius quoque eos legatos, qui quidpiam rogatū mitterentur, propriè vocavit oratores.

Virg. 11. Æne.

Iamque oratores aderant ex urbe Latina
Velati ramis oleæ, veniamque rogantes
Corpora per campos ferro quæ fusa jacebant
Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ.

Plut. probl. 45. *Fest. Adorare.* *Fest. Oratores.*

Non item verisimile est, dici eos ἀπὸ τῦ παρορμᾷν ab hortando & incitando, quod est inventum Plutarchi, planè inrito acumine. Ne à prisco quidem verbo *Adorare*, hoc est, Agere. Nam quilibet rabula cathedrarius hoc pacto sit orator. Non, ut Festo somniare libuit, & quidem insomni, ἀπὸ τῦ ἀρατῆρος, quòd orator reges obtestetur, sed verisimilius ab hac ipsa voce ἀρητὴρ, quà signat *sacerdotem*, cujus munus est supplicare Deo:

Homer. Iliad. primo.

——— ὀλέκοντο δὲ λαοὶ
Οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα
Ατρείδης· ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας ἀχαιῶν
Λυσόμενός τε θύγατρα, φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα.

——— *Peribant populi*
Eò quod Chrysam sacerdotem inhonoravit
Atrides. Hic enim venit celeres ad naves Achivorum,
Liberaturusque filiam, ferensque infinita dona.

Varro lib. 6. de lin. lat. *Vers. Ennii relatus*

Lubet hîc sequi M. Varronem, qui hanc vocem derivat ab oratione, quæ cùm sit acerrimum telum legationis, nimirum ad res arduas unus ille legatur, qui sit, ut Ennius ait:

Flos delibutus populi, Suadaque medulla.

Enimverò legatus, ut alibi dico, est perlator verborum & sermonis. Hujus, videlicet,

suasu-

suasu durities aut ponitur aut frangitur, iræ *à Gellio*
mitigantur, odia detumescunt, clementia *lib.12.*
suadetur, animi versantur ac tractantur. *c.2.*
Ex hac ingenii & eloquentiæ perennitate sæpe manant triumphi legationis. Hoc ego puto esse melleum illud vocis modulamen, quo aures Getarum bellè tactas, & feros animos flexos, ait Athenæus. Hoc est le- *Athen.*
pidum illud susurrum, sive sirenes illa ver- *lib.14.*
borum, quæ Græcis est ψυχαγωγία, *animi illecebra.* sive τῆς ἀκοῆς ἐπαγωγόν, *quod attrahit auditum.* & μελιχρὸν τῆς φωνῆς, *dulcedo vocis.* Nec sane absurdè traditum est, Deorum sermone Gigantes, ferox genus, esse vi- *Phornut. in*
ctos. Et Lacedæmone suaviloquentia seditionem sedatam ajunt. Ut verum sit pri- *Pallade*
scum illud ἕρπει ἄντα τῷ σιδάρῳ τὸ καλῶς κι- *71.*
θαρίσδεν. *Succedit pro ferro pulchrè citharā* *Plutar.*
pulsare. Equidem sic puto, τον λόγον, *oratio-* *Lycur.*
nem, dictam fuisse εἰρήνην, *pacem.* pacem *97.*
eam, scilicet, quam progignit victoria lega- *Phor-*
ti. Verè & argutè Antipater dicebat, sibi po- *nut. in*
pulum Atheniensem, cujus Demosthenes *Hor. 76.*
esset legatus, non esse antagonistam, sed *Lucian.*
Hercule Demosthenem. Quòd si cuipiam *in en-*
alii Athenienses legationem darent, facilem *com. De-*
sibi victoriam spondebat: Sed præsente De- *mosth.*
mosthene querebatur, se nequicquam mitte- *916.*
re legatos, quibus nulla esset facultas contra hujus eloquentiam erigere tropæum. Ea re quo seculo, quibusque in urbibus eloquentia vigebat, in illis vix cuiquam daba- *Plato in*
tur legatio, qui non idem omnium consen- *Hipp.*
su disertissimus haberetur. Apud Platonem *major.*
Socrates ait, Gorgiam Leontinum Sophi- *282.*

ſtam Athenas publicè legatum fuiſſe, non eò tantùm quòd omnium Leontinorum præſtantiſſimus haberetur, ſed etiam quòd populum luculentis concionibus tenere poſſet. Cur non homines expugnet hæc ſermonum vis, cùm ea Deos flecti conſtet? Hujus generis eſt illud Homericum:

Homer. Iliad. α.

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο.

Hi verò perpetem diem cantu Deum placabant.

Itaque quòd legatus non in hoc mittitur, ut perturbationes animi cantu componat, non ut prolectet aures ineptâ mulcedine; ne quidem ut loquentiæ tympanis cuiquam obſtrepat, ſed ut armis eloquentiæ domitet animos, meritiſſimo dicitur *orator*, ut hac voce ſubinde admoneatur officii ſui; idque ſtruat, ut è legatione domum remeet ſaltem auctior unâ ſyllabâ, & qui mittitur *orator*, redeat *exorator*. Hæc enim eſt operoſa gloria legationis. Generali quoque appellatione legati dicti ſunt ἄγγελοι καὶ διάκονοι, *Nuncii & miniſtri.* Et quidem Mercurius celebris ille Deorum internuncius donatus eſt proprio epitheto Διάκτωρ, ὡς διάγων τὰς τῶν θεῶν ἀγγελίας. *ut ille, qui peragit ea quæ à Diis nunciantur.* Hoc quoque munus vocatur ἀγγελία, *nunciatio.* Ergo legatione continetur nunciatio, & legatus non abſurdè dicitur nuncius; Sed non contra; neque eum qui ſimpliciter ſit nuncius, honeſtaveris auguſtâ appellatione *legati*. Munus nuncii eſt pars quædam legationis, ſed non ſolemnis & omnimoda legatio; certè functio legati, non item decus ac ſplendor legationi

Etymol. διάκτωρ.

con-

congenitus. Hinc est quòd interdum legati per contemtum vocati sunt nuncii, ut in hoc loco Livii: *Rhodios nuncios in orbe terrarum arbitria belli pacisque agere. Deorum nutu arma sumturos, posituresque Romanos.* Liv. l. 34.150. Sed enim nunciorum alii aliis sunt honoratiores. Quidam sunt veluti exscripti, quidam legati; certè legatorum dignitati proximi. Et verò apud Virgilium, Jupiter hac appellatione ipsum Mercurium honestat, quem mittit àd regem Jarbam:

Naviget, hac summa est, hic nostri nuncius esto. Virgil. Æneid. lib. 4. 181.

Et hi quidem sæpe sunt viri honesto loco nati semper industrii, qui à regnantibus mittuntur ad regulos, aliosque omnes quorum opes sunt in excelso quidem, sed ipsi infra culmen, dignitatemque regiam. Hi sunt majores Duces, quorum magnitudine ac splendore Italia ferè, tum Germania gemmascit. Cum istis vix imperatoria & regia majestas quicquam agit eorum opera quos vocamus legatos, sed per nuncios quales descripsi, si rem ac munus spectes, revera legatos; si nomen ac dignitatem legationis, minimè; nisi fortè isti Duces ac principes quopiam conveniant de rebus gravissimis. Tunc enim non ad unum aliquem, sed ad conventum tot principum mitti solent legationes. Et quoties tales conventus legationibus adeuntur, universus ille consessus honestatur eâ appellatione, sive titulo, qui est supra fortunam singulorum. Quo exemplo, Patres ii è quibus constat Concilium, à legatis ipsis regiis appellantur Sanctissimi,

cùm hæc tam augusta vox propriè seposita sit demonstrando culmini Pontificio. Christianissimorum regum pervetustus mos est, ut suas legationes ad eos tantùm destinent qui tituli dignitate ipsis æquantur; quales sunt & reges & imperator, exceptis quibusdam rebuspublicis, cujusmodi sunt Veneta, Helvetica, Rhætica; idque singulares ob caussas. Ad eos qui vocantur Archiduces aut majores Duces, vix unquam, ut majestate impares, & gradu inferiores. Et hi quidem hoc ipsum tam æquo animo ferunt, quàm non indignantur se in eo gradu magnitudinis esse, qui post regum sublimitatem eminet supra cæteros mortales. Itaque nec isti nuncii, quamvis à tanto rege missi, eâ pompa & comitatu incedunt, qua solent illi qui sunt circumfusi splendore legationis; illi, inquam, quibus vulgò nomen Ambasciatoribus; cùm illis aliis nomen sit nunciis, missis, agentibus, residentibus. Hoc discant illi qui simulatque quempiam ab rege Christianissimo quopiam mitti vident, hunc, nullo delectu, vocant legatum; tantoque regi audent injustè dicere, tanquam si non satis ex dignitate ipsius legationes incedunt. Inspexerunt, credo, isti detriti pudoris homines literas & mandata regia; planéque sciunt, an ibi talibus indatur nomen legatis, an nunciis.

CAPUT III.

Feciales quales fuerint Legati.

SEquuntur *Feciales*, qui erant nuncii populi Romani Quiritium, per quos bella indicebantur. Arietem enim immittebant in fines hostium. Estque adnotatum, inter signa aquilæ & concordiæ arietis simulacrum à signifero gestatum. Id quod etsi rarissimum fuit in exercitu Romano, tamen à Trajano contra Dacos est usurpatum. Sæpe hi *Feciales* dabantur comites iis, qui Romanis exercitibus imperatores præerant. Sæpeque consulebantur ab ipsis Consulibus de forma indicendi bella. Quod autem Fecialis & esset, ac diceretur legatus, liquet ex hoc loco Livii: *Hæc dicenti Feciali Posthumius genu femur quanta maxima poterat, vi percutit, & clarâ voce ait, se Samnitem civem esse, illum legatum Fecialem à se contra jus gentium violatum; eò justiùs bellum gesturos.* Paullò post in verbis Pontii ducis Samnitium, *Gerite bellum, quando Sp. Posthumius modò legatum Fecialem genu percutit. Ita Dii credent, Samnitem civem Posthumium, non civem Romanum esse; & à Samnite legatum Romanum violatum, eò vobis justum in nos factum esse bellum.* Hi Feciales numero fuerunt viginti; & maximo ipsorum nomen fuit *Paterpatratus*, rem, ut erat, demonstrante hoc nomine. Nam propriè Paterpatratus is est, qui & est patrimus, id est, patrem habens, & qui habet liberos. Tantæ homo sanctitatis, ut sæpe de-

Colum. Trajan.

Varro in vita patr. teste Nonio in Feciales.

Liv. lib. 21.

Liv. lib. 9. 53.

positarius fieret earum feminarum quibus hostica manus pepercerat, quæque adeò ut formâ præcellentes seponebantur. Si qua item deditio, aut liberi corporis venditio fieret, hujus manu fiebat, *Quid? quem Paterpatratus dedidit, aut suus pater populusve vendidit, quo is jure amitti civitatem?* Alteri fuit *verbenario* nomen. Hic, quoties Feciales mittebantur ad hostes clarigatum, hoc est, res raptas clarè repetitum, ferebat privos lapides silices, privasque verbenas, & sagmina à Prætore accepta, id est, *vivax è cespite germen*, ex arce cum sua terra evulsum. Ea herba nostris est verbenaca, Græcis ἱεροβοτάνην, quasi dicas *sacra herba*, qua, scil. Jovis mensa verritur, & domus purgantur lustranturque. Neq; tantùm isti erant asseclæ imperatorum, sed & comites legatorum; ut quæ ab utrisque adversus hostes, aut cum hostibus acta erant, ipsi pacta, rataque facerent eo sollemni ritu, quo bella indici, aut fœdera feriri solitum. Ideóque Fecialem à fide & faciendo dictum volunt. Quæ omnia continebantur prisco illo jure Feciali, quod dicitur fuisse inventum Hessi cujusdam, aut Sertoris Resii, aut ab Equicolis Romam translatum ab Anco Martio, aut ab Tullo Hostilio, sive etiam ab ipso Numa. Neque enim quid hujus sit, definio, nec ad id quod agimus magnopere pertinet. Ad præscriptum hujusce juris isti Feciales legati, sive oratores (nam sic quoque appellantur in priscis legibus) cognoscebant de legatis læsis, pace, bello, induciis. Nec ideo tamen habiti in numero majorum sacerdotum,

quam-

Plutar. Probl. 62.
Cic. pro A. Cacinna orat. 12. 668.
Plin. lib. 22. c. 29.
Ovid. lib. 4. fest.
Varro de vita patr. lib. 20. citat Non. in Fecial.
Dionys. Halic. in excerpt.
Varro l. 4. de lin. lat.
Cic. l. 1. offic.
Valer. Max. lib. 10.
Plin. de vir. Illust.

quamvis electi essent è præstantissimis familiis, ipsorumque perpetuum esset sacerdotium. Neque etiam ludis magnis præsederunt, quamvis id quoque tentatum; ac licet alios legatos sapientissima antiquitas & fas gentium circumdederit veneratione sacerdotali.

Fenest. de magistr. Halic. lib.2. Liv.l.9. Tac.l.3. Cic. Verr.3.

CAPUT IV.

De caduceatoribus, præconibus, aliisque hujus generis nunciis.

Huic fere usui antiquitus inventi Κήρυκες, *Caduceatores.* Quippe horum interventu bella quoque indici sollemnis mos fuit. Qui mos totus manabat ab illâ prisca fide, quæ nemini bellum inferri patiebatur, nisi cui id priùs prædictum esset, aut indictum. Ideóque prudenter adnotatum est ab Aristide, callidè caduceatoribus Philippum non uti, nempe eâ mente ut incautos opprimat. Eorundem ministerio pacta sollemnia duorum pluriumve imperiorum, adhibito sacrificali apparatu, iisque ritibus qui eò pertinebant, peragebantur, ut in hoc loco:

Aristid. συμμαχ. 45.

Κήρυκες δ' ἀνὰ ἄςυ θεῶν φέρον ὅρκια πιςὰ,
Ἄρνε δύο, καὶ οἶνον ἔυφρονα καρπὸν ἀρύρης
Ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ· φέρε δὲ κρητῆρα φαεινὸν
Κῆρυξ Ἰδαῖος, ἠδὲ χρύσεα κύπελλα.

Præcones per urbem ferebant, quæ ad fidum fœdus sanciendum pertinent,
Agnos duos, & vinum lætificans, fructum terræ

In utre caprino. ferebat verò cratera splendidum

Praco Idaus & aureas pateras.

Ea propter Græcis κήρυκες erant ἑρμηνεῖς σπονδοφόροι, ἐκεχειροφόροι, ἄγγελοι, *Interpretes, pactorum & induciarum latores, nuncii*, paululùm diversi ab iis qui dicebantur θεωροὶ καὶ πρέσβεις, *Legati qui mittebantur ad consulenda oracula, & legati*. Sed tamen his proximi, ut supra dixi de nunciis. Conjunguntur enim, inquit Pollux, caduceator & legatus. Quæ verba Pollucis hoc signant: Caduceator sive præco sæpe dicitur legatus; ac revera talis est. Ipse Aristides illa quæ caduceator exposuit, non dubitat vocare πρεσβείαν, legationem. Hanc quoque interpretationem asserit locus Platonis, Ei qui nondum, inquit, attigit quadraginta annos, nullo modo peregrinari liceat. Privato quoque memini; at publicè κήρυξιν ἢ πρεσβείαις, ἢ καὶ τοῖσι θεωροῖς, *Caduceatoribus aut legationibus, aut theoris*. Isti etiam quoties quopiam mittenda esset legatio, præmittebantur ad impetrandum legatis adventum & securitatem. Talis fuit Æthalides ille, quem Argonautæ donatum virgâ Mercurii parentis sui eduxerunt è navi. Hic ipse propter commercia, itiones, inquam, & reditiones, dictus est ἑτερήμερος, id est, nunc esse inter vivos, nunc inter mortuos. Apud Æschylum ille rex Argivorum miratur Danaidas ausas esse ingredi ditionem suam non præmisso caduceatore, aut aliquo ductore. Sæpissimè à victo mittebantur ad victorem, primumque reddebant literas τοῖς πρυτανέσιν, *magistratibus*.

Pollux lib. 4. c. 12. 154. Pollux lib. 8. 317.

Aristid. πανα. θλω. 13.

Plato de leg. lib. 12, 950.

Polyb in ecl. legat. 41. Apoll. Rhod. Arg. lib. 1. 3.

Aeschyl. Supplic. 315. Pollux. lib. 8. 317.

stratibus. Hæc omnia ut enucleatiùs tradantur, sciendum est, fuisse tria genera caduceatorum sive præconum. Nam utramque vocem pro una usurpamus. Primi generis fuit ὁ τῆς τῶν μυστικῶν, *qui sacra (tractabat) aut de sacris judicabat.* & renunciabat eos qui in sacris certaminibus essent victores. Altero loco fuerunt ii quorum munus versabatur circa pompas, id est, ad hos pertinebat cura ordinandæ publicæ, & sollemnis alicujus pompæ. Hi erant è genere Evinidarum. Tertii generis numerantur illi qui in foro venalia proclamabant, hosque vocabant ἀστυβοώτας, urbanos ac vulgares præcones; cujusmodi est Mediolanensis ille apud M. Tullium. Primi illi etiam vocabantur legati πρέσβεις. Inde verbum illud pervulgatum, τῷ κήρυκι καὶ πρεσβείᾳ χρηματίζειν, *caduceatori & legationi operam dare.* Inde ἐπικηρυκεύεσθαι, hoc est, διὰ κήρυκός τινος συνθήκας τινὰς ἢ πρεσβείας ποιεῖν, *ministerio praconis ad pacta aut ad legationes venire.* Ipsi dicebantur κηρῦξαι, res ipsa κήρυγμα: horum munus ἐπικηρυκεία, nempe quoties id agebatur ut cum hostibus iniretur amicitia, aut illis quidpiam denunciaretur. Certè isti, ut Feciales, mittebantur clarigatum, atque ad edendas legationes, cuicuimodi essent. Horum ore ipsa dicta terriloqua sæpe pronunciata, & minæ tumidæ intentatæ. Talis fuit legatio Cyri missa ad principem Armeniorum, Tomiris ad Cyrum, Xerxis ad Græcos. Isti hac denunciatione peractâ, plerunque nullius responsum morabantur, exemplo Iridis quæ ab Jove ad Junonem missa,

Pollux lib.8. 319. Etym. ἐπιμελητής.

Etymol. ἀστυβ. Cic. in L. Pisonem. orat. 38. 205. Pollux lib.8. 324. Etymol. ἐπικηρυκεύεσθαι.

Zonar. in Cyr. Herodot. l.1. & 7.

Homer. Iliad. 8. 295. missa, expositis mandatis, illico rediit. Hujus generis est Virgilianus ille, cujus ministerio Turnus provocat Æneam ad singulare certamen,

Virgil. 12. Aeneid.

Nuncius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno
Haud placitura refer, cùm primùm crastina cælo
Puniceis invecta rotis aurora rubebit,
Non Teucros agat in Rutulos, &c.

Atque ut omnia essent comparia, ad id muneris eligebantur vocalissimi, qualis fuit præco Agamemnonis, cui eâ re inditum nomen Εὐρυβάτης, ἀπὸ τοῦ εὐρὺ βάζειν, *ab late loquendo.* Itaque apertè, altâ, inquam, & clara voce omnia loquebantur, ut profitetur iste apud Æschylum,

Aesch. Supplic 33.

Ἀλλ' ὡς ἂν εἰδῇς, ἐννέπω σαφέστερον.
Καὶ γὰρ πρέπει κήρυκ' ἀπαγγέλλειν τορῶς
Ἕκαστα.
Sed ut scias dicam apertius,
Etenim oportet præconem renunciare valde singula.

Talis in ore præconum legatio fuit simplex ministerium; eâ re potissimùm, quòd caduceator nihil addebat de suo, sed illa ipsissima verba pronunciabat quæ ipsi essent mandata & indita. At sequutis temporibus ipsi legati hoc munere sunt functi. Cujus rei exempla etsi toto hoc opere sunt diffusa, tamen hæc paucula hîc excerpere visum. Legatos Senatus censuit mittendos, *qui protinus,* inquit Livius, *eant trans Alpes, & denuncient Gallicis populis, multitudinem suam domi contineant. Alpes prope inexsu-*

Liv. 29. 439.

inexsuperabilem finem in medio esse. Non utique iis melius fore, qui eas primi pervias fecissent. Cùm C. Cassius *ausus esset suam provinciam relinquere, & in alienam transire; exercitum novo & periculoso itinere inter exteras gentes ducere, viamque tot nationibus in Italiam aperire, ob id verò patres indignari. Ergo frequentes decernunt, ut C. Sulpicius Prætor tres ex Senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex urbe, & quantum accelerare possent, Caßium Consulem, ubicunque sit, persequantur. Nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum quo Senatus gerendum censuerat.* E quo loco illud advertendum, non solùm id quod supra dixi, penes Senatum jus potestatemque fuisse eligendi legatos, sed eam ipsam facultatem ipsum Senatum quandoque permisisse majoribus magistratibus, ut hîc Prætori. Superioribus legationibus adnecto illam, quam Senatus misit in Macedoniam ad res repetendas, renunciandamque amicitiam regis. Neque enim aliud quàm hæc ipsissima verba legatis fari licuit. Istis annumerantur illæ, quæ mittebantur expostulatum hanc aut illam injuriam. Sæpe præcones, vesaniente bello, mittebantur ad petenda illa quæ essent juris gentium, ut corpora ad sepulturam, ad redimendos captivos, ad petendam pacem sequestram, ad dirimendos pugnantes, ut Hectorem & Ajacem apud Homerum. Isti plerumque è plebe, sed priores illi prisco more è Senatu legebantur. Omnes caduceatores religiosa antiquitas vel inter medios armorum flictus præstitit inviolabiles

Liv. lib. 33. 107.
Liv. lib. 33. 107.
Liv. lib. 32. 60.
Iliad. 7.
Dem. de cor. mil. 532.

les respectu juris gentium. Illos primos etiam ob hoc potissimùm quod credebantur divinæ stirpis esse. Nam à Ceruco, sive Cervo, qui ipsus Mercurio prognatus esset, & Pandosia filiâ Cecropis orti perhibebantur. Indeque nominati Κήρυκες, γένος ἱερὸν Ἑρμοῦ, *sacra progenies Mercurii.* Quod genus à regio differre Plato tradit. Hujus stirpis perhibetur fuisse Andocides, unus ex illis decem rhetoribus qui nominantur à Plutarcho. Hinc est quod Homerus vocat Eumedem κήρυκα θεῖον, *Praconem divinum, hoc est, divina stirpis hominem.*

Pausan. lib. *Pollux l. 8.319.* *Plato in polit.10. 2. 260.* *Plut. Andoc. 1533.*

CAPUT V.

De caduceo: & legationibus iis, quæ signis plura demonstrant quàm verbis.

Restat *caduceum* clarissimum legationis insigne. Nam à Mercurio Deorum nuncio caducifero posteris suis mortalium nunciis traditum, præcipuâ veneratione conspicuum. Et verò Ulysses cùm mitteret qui noscerent Lotophagos, & lustrarent loca incomperta, his addidit caduceatorem διὰ τὸ ἄσυλον, *propter asylum sive securitatem, i.e. ne violarentur.* ait Eustathius. Nempe & in media barbarie τὸ κηρύκειον, *caduceum,* cum caduceatore sanctum erat. *Caduceatori,* inquit Cato, *nemo homo nocet,* nisi fortè quispiam Læstrigon, aut Cyclops, aut Hercules ille, cui ex atrocitate facti inditum nomen Ῥινοκολούστης, *narium amputator,* aut Ægy-

Homer. Iliad.1. *Odyss.9.* *Eustath. in lib. 1. Iliad.* *Pausan. lib.9.*

Ægyptii illi Memphitici. Caduceum (nam hoc quoque etsi tritum, non parsi scribere) antiquitas vocavit virgam Mercurii, sive baculum mediocris longitudinis, qui esset nivibus concolor, cui lubricis amplexibus supernè inhærerent angues duo minimè cristati, mas & femina in speciem literæ Φ. posteaque additum cornu Amalthææ utrinque surgens. Cæterùm Mercurius autor & lator ejus signat os suaviloquum, ut ait Ennius, ipsamque adeò dicendi facultatem piperatam & artificem. Albedo ab se læta omnia; serpentes prudentiam; uterque sexus omen soluti Herculanei nodi, hoc est, felicem fecunditatem comitem, testemque pacis; Cornua Amalthææ bona otii & altæ pacis, quæ est finis legationum. Hinc est quod sanctitas caducei extenta est ad genituras hominum, & religionem concubitus. Quippe matrimonium censetur sobolē, propitiisque laribus, unde quies & omnia vitæ commoda. Hinc illud de caduceo, quod sinistra Osiris tenebat,

Etymol. κήρυξ & κηρύκειον.

Macrob. lib. 1. Sat.



Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu sacris, observandisque diebus.
Magnaque debetur violato pœna caduceo.

Iuven. Sat. 6.

Plinius, quonam spectet caduceum, his verbis interpretatur. *Hic complexus anguium, & efferatorum concordia causa videtur esse, qua exteræ gentes caduceum in pacis argumentu circumdata effigie anguium fecerint. Neque enim cristatos esse in caduceo mos est.* Adversus injurias ita muniti caduceatores eò penetrabant, quò legatis aut illicitum fuit, aut intutum. Cujus usus quòd vel in

Plin. lib. 29 c. 3. 87.

illa floridâ novitate mundi fuit necessarius, eodem propè partu editum est cum gente mortalium. Nam primævum illud genus hominum natum in arvis,

Lucret. lib. 5.

Durius, ut decuit, tellus quos nova creâsset,

Ideóque nullis adhuc neque legibus, neque moribus conciliatum, cùm sibi quisque valeret, sibi quisque prædam auferret, arietare cœpit, pugnisque rem agere. Quibus non satis virium iræ suppeditantibus, continuò manus fragminibus injectæ; simulque hinc inde certatum,

Missilibus saxis, & magno pondere clavæ.

Dein gliscente avaritiâ cædis minutatim plures hinc inde conglobari cœpti. Hinc procusa bella.. Hæc excepit lassitudo ac tædium. Fortè & subiit pœnitentia, & rediit humanitas, cujus suasu concordiæ injecta mentio, nempe sermonis conciliatu, & ministerio alicujus internuncii. Ab hoc quicquid obvii periculi erat propellebat caduceator, sicuti Διὸς ἄγγελος, *Iovis nuncius.* haud secus quàm hodie à lictore submovetur magistratui. Eâ re prisco ævo in publicis tabulis ajunt scriptas fuisse leges latas de * Deliastis, ad hunc modum: Caduceatores duo sunto, ex caduceatorum fecialium stirpe. Atque adeò caducea ferrea atque ærea in priscis Laviniatum adytis fuisse, scripsit Tymæus. Et caduceum aureum in illa sollemni pompa Ptolemæi Philometoris ab Sileno petasato circumlatum; itemque alium Mer-

Athen. lib. 6.

Dyonys. Halic. lib. 1.

Athen. lib. 5.

* *Deliastæ dicebantur ii, qui Delum mittebantur ad consulendum oraculum.*

Mercurii, sive, ut loquitur Appulejus, Mercurialem, rursusque alium inauratum cubitorum quadraginta quinque tradit Athenæus. Nempe caduceum magnitudinis tam enormis inventum puto ut procul adspici posset; ac proinde obvius quisque injuriâ sibi abstinendum intelligeret. In æde Anubis numinis Ægyptii aureum fuisse caduceum, autor est Lucianus. Atque hac quidem ratione antiquitas legatorum securitati prospexit. Hoc fuit priscorum caduceatorum munus. Istis vix quemquam hodierno die assimilare possum extra eos qui nobis sunt Araldi, regesve, quos vocant, armorum, qui sunt sollemnes nuncii regnantium. Qui quoties violantur, eâdem juri gentium vim fieri constat. Utrique insigniuntur veste pictâ & versicolori, nempe ejus imperii à quo mittuntur, insigniis segmentatâ. Hæc vestis, quia successit in locum caducei, ipsis, videlicet, est pro munimento. Istis annumero tubicines, æneatores, tympanistas, tabellarios, aliosque militares nuncios & libelliones, quos jura belli, vel ipsa inter hostium agmina tutos præstant. Horum ministerio hinc inde mittuntur literæ, tesseræ, dicta quandoque arcana & occulta, quandoque publica & sollemnia; sæpe ita tecta & obscura, ut illi uni quos inter commeant, quid iis signetur, sciant, non etiam illi quorum aut ori, aut manibus, creduntur. De hoc genere fuerunt illa quæ nuncius Periandri exposuit Thrasybulo, & Tarquinii Sexto filio. Ille altiores spicas, hic summa papavera baculo decussa renun-

Apul. Metam. lib. 11.

Lucian. Toxari, 625.

Herodot. lib. 5.

renunciavit. Etsi apud Laërtium legitur epistola hac ipsa de re missa Periandro. Ut literæ victoris Imperatoris, sic tales nuncii sæpe missi sunt laureati per provincias, ut in ipso aditu ex habitu advenientis præsumi posset lubentia & jucundissimus affectus. Id quod accidit in obitu Maximini. Horum ministerio nunciorum sive caduceatorum obitæ sunt legationes, ut ita dicam, mutæ, & plura signis quàm verbis demonstrantes, nimirum per quædam obscuritatum & ænigmatum involucra. Tale fuit Scythicum munus Dario missum, quod constitit ex mure, ranâ, ave, quinione sagittarum; ad cujus sive conjecturam, sive interpretationem unus Gobrias callidè evasit, illud minitantis esse donum, ut erat, interpretatus. Hujus fermè generis fuerunt ficus à Patroclo missæ ad Antigonum. Propemodum simili modo Clemens Alexandrinus, ubi interpretatur quædam Ægyptiorum ænigmata, ait, quosdam in navigio, alios in cocodrilo solem demonstrare. Additque; In Ægyptia Jovis urbe, in æde cui nomen Pylo, infantem esse figuratum, quod est symbolum generationis, ut senex interitûs sive corruptionis. Dei item symbolum ait esse hieracem, vel accipitrem; odii piscem. Adumbratus hic legationum sensus interdum significantior & efficacior fuit illis, quæ verbis & accuratâ oratione peraguntur. Eâque re illa loquendi ratio in legationibus diu retenta à rudi illo seculo manavit ad sollertiora. Nam & Scythæ ad magnum Alexandrum miserunt donum quod hoc loquebatur, acciperet utrum

Aristot. lib.3.polit.c.9. & lib.5. cap. 10.
Liv.l 1.
Laërt. lib.1 in Biante.
Herod. lib.8.
Herodot. lib.4.
Atheu. lib.8.
Athen. lib.8.
Clemen. Alex. lib.5. Strom. 242.34.

utrum mallet pacem, an bellum. *Dona*, inquiunt legati eorum, *à nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum, & sagitta, & patera. His utimur cum amicis, & adversus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæsitas. Patera cum his vinum Diis libamus. Inimicos sagittâ eminus; hastâ cominus, petimus.* Hoc ferme exemplo ab ipso Senatu Romano hasta, & caduceum Carthaginem missa, factâ Pœnis potestate accipiendi utrum mallent. Hasce Pomponius nominat tesseras, quas ait à * Q. Mutio Carthaginiensibus prolatas. Qui mos in Græcia fuit antiquissimus, ut docet Polybius hisce verbis, βουλόμενοι τὸ δὴ λεγόμενον ἅμα καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον πέμπειν πρὸς τοὺς Βυζαντίους. *Volentes, quod tunc dicebatur, simul & hastam, & caduceum mittere ad Byzantios.* Quippe hæc vox jam proverbio increbuerat. Ut quoque ista ab Aristide usurpata, ubi signat eos, qui sive est pugnandum sive loquendum, in utrumque sunt parati, καὶ ἅμα τῷ κηρυκείῳ καὶ τῷ σιδήρῳ χρωμένους. *Et simul caduceo & ferro utentes.* Hanc legationem, quam obiit M. Fabius, non Q. Mutius, apud Carthaginenses, Silius Italicus describit in his versibus:

Q. Curt. lib. 8. — *Zonar. lib. 2.* — *Pomp. l. 2. ff. de orig. jur.* — *Polyb. lib. 3.* — *Iorn. in lib. success. & Zonar. lib. 3.* — *Aristid. κοι. ἀπελ. 151. 6.*

Bellum se gestare manu pacemque profatus
Quid sedeat, legere, ambiguis neu fallere dictis
Imperat. Ac sævo neutrum renuente Senatus,
Ceu clausas acies, gremioque effunderet arma, *Acci-*

Sil. Ital. lib. 2.

B

* *legendum* Fabio, *ut infra dico.*

Accipite infestum Libyæ, eventuq; priori
Par, inquit, bellum; & laxos effudit amictus.

Simili locutione Romanus Imperator usus est adversus Chosroëm. Paratus, inquit, sum, quocunque is ducet, sequi, sive gladium eligat, sive otium. Hasta, nimirum, & gladius nihil significabant nisi bellum. Ergo Herodes ille satrapes legatus ad duces Romanos in ea concione quam apud ipsos habuit, ait, δόρυ καὶ ξίφος ὡς γεγηρακότα χαιρέτωσαν, *Hasta & gladius utpote, quæ jamdiu consenuerunt, valeant.* Perinde ac si dicat, pro bello amplectimini pacem, ut ipse in sequentibus interpres est. Hinc est quod apud Aristophanem Spartanus caduceator interrogatus an homo sit, an Conisalus, *id est, Dæmon*, respondet: Caduceator sum per Deos Lacedæmone profectus, pacis & fœderum gratiâ. Id quod si non novum, at certè parum in usu erat, ut caduceator de pace & fœderibus mitteretur. Nam plerumque ad indicenda bella proficiscebantur. Probulus Atheniensis respondet, Κ' ἄπειτα δόρυ δῆθ' ὑπὸ μάλης ἥκεις ἔχων. *Ac deinde hastam, id est, signum hastæ sub axilla ferens.* Id, scilicet, quod erat verisimilius. Ideo caduceator addit, Minimè, Jovem supernum testor: E superioribus conficitur, latè patere appellationem legati. Nam etsi propriè demonstrat illos, qui honestantur hoc tanto nomine, quique sunt circumfusi illo splendore, qui legationis proprius est, tamen & illos quoque amplectitur, quos sola hujus ministerii fidelitas commendat, cujusmodi sunt fecia-

Men. ecl. legat. 98.

Theoph. in hist. legat. 56.

Aristoph. Lysistr.

feciales, caduceatores, tubicines, aliique publici nuncii, qui, antiquitate non renuente, quodammodo dici possunt legati, sed me Hercule minores, multumque infra dignitatem illorum, quorum de personis & munere potissimùm hîc agimus.

CAPUT VI.

Legatio est inventum necessitatis.

Legationem nulla curiositas, nulla voluptas invenit, sed sola necessitas. Imbecillitate, scilicet, & sorte humanâ regnantes eò mittunt legatos, quò se ipsi capessere nequeunt. Horum diligentiâ in rem præsentem, quamlibet longinquam, perducuntur; alieno ore cogitatè loquuntur & commodè. Denique alienâ sapientiâ, ut ait columen sapientiæ, subducunt se ingentibus periculis. Eâ re Mardonius haud inscitè irridet deliramenta Græcorum, qui quamlibet ὁμόγλωσσοι, *unius linguæ*, malunt sese bellis collidere, quàm mittendis ultro citroque legationibus coalescere. Quod homini est loquela; hoc sunt imperiis legationes. Nempe quarum ope perferuntur hinc inde preces, questus, denunciationes, consilia, & quicquid illud est quod ratio amat usurpare, ne res deducatur ad manus. Hoc sanè consilio, vitando, scilicet, bello Agamemnon legationem dedit Ulyssi & Menelao ad Trojanos. Neque enim ad aliud missa, quàm ut Helena viri penatibus redderetur. Similiter Sylla Archelao præfecto Mithridatis. Si regi, inquit, injuria facta est, æquius fuit

Salom. Prov. cap. 25. v. 14.

Herodot. lib. 7.

Homer. Iliad. α.

Appian. Alex. Mithr.

questum mitti legatos ad Senatum, quàm impetu iri in aliena, & sævitiam intendi in jugulum tot innocentium. Verbum est nugatoris, sed ipsum haud me Hercule nugatorium, *Omnia prius experiri, quàm armis, sapientem decet.* id est, humanitati multò magis affine est lites verbis finiri, quàm armis. Itaque siquid uspiam scissum est aut lacerum, continuò hæ conciliatrices advocandæ ut remedia, quibus quidem nihil esse medicamentosius, tam prisca, quàm hodierna experientiâ cognitum. Atque ideo planè immanibus & efferis annumerantur illi, quibus nullus est usus neque præconis, neque legationis. Neque verò hæc remedia semel aut iterum, sed quandocunque res postulat, implorari debent. *Impatiens sensus est,* ait Cassiodorus, *ad primam legationem protinus arma movere.* Nec Darius dubitavit tertiâ legatione Alexandri animum explorare. Quod ad exemplum Periander ad Lycophronem filium, Heraclius ad Chosroëm, Justinianus ad Gilimerem semel missas legationes aliis insuper cumularunt. Verba sunt Philippi ad milites seditiosos, *Mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratiæ citò abrumpere, ac bellum civile properantium est. Altera legatione an mitigari possint, experiamur.* Marcianus cùm à Gezericho nihil eorum, quæ petierat impetrasset, ei alteras literas, & Bledam Episcopum misit legatum. Apud Euripidem chori alloquentis civitates hæc sunt verba, & quidem Euripidæam sapientiam repræsentantia; atque adeò exprobrantia calamitates, quæ

Terent. Eun. actu 4. sc. 7.

Pollux lib. 1. 31.
Cassiod. Var. 3. ep. 4.
Diodor. Sic. l. 17. bibl.
Herodot. lib. 3.
Zonar. Heracl.
Proc. l. 1. belli Vandal.
Q. Curt. lib. 10. 185.
Prisc. ecl. legat. 58.

quæ vitari potuerunt : Πόλεις τ' ἔχουσαι διὰ λόγου κάμψαι κακὰ Φόνῳ καθαιρεῖσθ' οὐ λόγῳ τὰ πράγματα. *Cum possent civitates declinare mala, clade, non verbis, rerum procellas amolimini.* Meritò ergò Cyrus legationem ponebat inter eas res, quæ sunt maximi omnium momenti, nimirum ut sine bello impetretur id quod suadet æquitas, & postulat necessitas. Quòd si omnis hic labor disperiit, tunc verò irritanda est virtus animi; miniméque committendum, ut, quæ primò fuit sapientia, sensim fiat stulta patientia; & odiosa cessatio prodat animum tenuem & infirmum. Quin semper tali re, pectus peracet his qui sciunt, quid regnum sit, quid principatus. Animosè Bellisarius legato Chosrois; Siquid, ait, à conterminis gentibus desideratur, id postulatum iis mittitur per legatos. Si ab injustis justa obtineri non queunt; manus, scilicet, conserenda. In hanc sententiam edita est illa legatio apud Euripidem, quæ præconi data est ad Cadmæorum tyrannum. Κἂν μὲν θέλωσ' αἰνέσαι, παλίσσυτος Στεῖχ'· ἢν δ' ἀπιστῶσ', οἵδε δεύτεροι λόγοι. Κῶμον δέχεσθαι τὸν ἐμὸν ἀσπιδηφόρον. *Et si qua petitis annuant, verso pede redeas : Si verò abnuant, hic sit alter sermo, armatam juventutem ut exspectet meam.* Proh fidem! Impiumne fratricidam, eundemque audacem corruptorem perfecisse, ut pro legionibus legatio ad se mitteretur in Africam? ô fortuna, quantum infelicitatis jam tum parturiebas! Tuque adeò libertas, ut jam tum mortiferè ægrotabas! Nescio, quid tale Philippus Consul exprobrat patribus

Eurip. Supplic. actu 3. 291.

Xenoph. de instit. Cyr. hist. l. 8. 160.

Procop. lib. 2. belli Pers.

Eurip. Supplic. actu 2. 284.

Sallust. bel. Iug.

In orat. Philip.

Conc. post Sallust. bus conscriptis. Talem legationem M. Tullius ad M. Antonium iteratò missam non immeritò stomachatur. *Iterum legatos? Quid? ille faceret inducias? ante Consulis, oculosque legatorum tormentis Mutinam verberavit. opus ostendebat, munitionemque legatis; ne punctum quidem temporis, cùm legati adessent, oppugnatio respiravit. Ad hunc legatos? Cur? an ut in eorum reditu vehementiùs pertimescatis?* In eodem luto hærebat Theodosius, decernendâ ad Maximinum Gratiani interfectorem legatione. Sed hominem Justina artificiosè reduxit in viam. Justinianum adverto nihilo magis Romanum; potiùs timidum gelidumque cunctatorem. Ea, nimirum, erat fruticatio rugosi rancidique imperii, cujus cùm omnis prope vigor jam diu esset decoctus, non mirum si tunc torpor fuit pro sapientia. Quid, obsecro, minus regium fuit aut Imperatorium, quàm ad Chosroëm violatorem fœderum, urbes Romanæ ditionis expugnantem missitare legatos? Quid aliud est, palàm fateri, se defectum viribus, aut animo, imò utroque? Mihi non alius rex est, quàm is unus quem hinc trabeatæ, hinc paludatæ laudes circumsistunt. Scriptores adnotàrunt; ridiculè Valerianum misisse legatos ad Saporem de pace cum opulentis donis, scilicet, seriùs quàm oportuit, cùm Persa jam rescisset ea mala, quibus Rom. exercitus conflictabatur Et verò hæc legatio irrita, ut meruit, dimissa est. Hujusmodi plures inutiles ac superfluæ legationes omissis necessariis, mittuntur à regnantibus, ut anim-

Cic. Philip. 8. 51. 453.

Zosim. lib. 4.

Petr. Patric. ecl. legat. 20.

animadversum est à Plutarcho. Regiè Artaxerxes, qui, spretis literis Alexandri Principis Romani, Non verbis, inquit, rem geri oportet, sed armis. Hac laude etiam viget Stilicho.

Plut. ει πρέσϐ. πολιτ. 147. Herod. lib. 6. Claud. lib 3. de laud. Stilich.

Iam non prætumidi supplex Orientis ademtam
Legatis poscit Libyam, famulosve precatur
Dictu turpe suos, sed robore freta Gabino,
Te duce Romano, tandem se vindicat ira.

Hinc liquet, rebus arduis, & Repub. ancipiti utendum duplici spe, mittendâ legatione, atque interim expediendis armis, ut cum prudentia virtus paria faciat.

CAPUT VII.

Quidam obeunt legationes nullo nomine. Consilium non mittendæ legationis, ac tamen rem peragendi.

Hucusque multa genera legatorum unà cum suis appellationibus mihi sunt memorata. Superioribus annumerari debent illi, quibus, quamvis nullo legationis, publicæve curæ nomine, tamen adest vis & illud quod in munere legati præcipuè spectari debet. Hoc genus legationum non ambulat viâ regiâ aut militari, sed subrepit deviis tramitibus. Obitur, scilicet, ab illis qui cultu privato tegunt multam calliditatem, cujus ope negotia publica latenter transiguntur. Huic muneri mercatores existimantur idonei. Nam obtentu quæstûs de-

lati ad longinqua, neque, ne deprehendantur, timent, neque deprehensi erubescunt. Non nescivit hanc technam Annibal. Cùm enim ab Antiocho legatio Carthaginem apertè mitti non posset, ipse Aristonem quemdam Tyro mercatorem dilegit. Hunc Carthaginem misit ad illos, quibuscum sibi erat communis rerum tessera. Hos monuit ut, simulatque rescissent ab se impetum factum in Italiam, Carthaginenses apertè impellerent ad defectionem. Etsi non sum nescius, hoc negotium aliter memorari à Justino. Hoc ipso astu Pelopidas est usus, cùm ad Sfodriam Spartanum misit quemdam mercatorem cum pecunia & mandatis, magnâ de re. Nam de Piræeo in potestatem reducendo tunc quidem agebatur. Ergo admodùm prudenter Honorii ac Theodosii rescripto cautum est. *Ne mercatores tam imperio Romano, quàm Persarum regi subjecti ultra ea loca, in quibus fœderis tempore cum memorata natione Imperatoribus convenit, nundinas exerceant; ne alieni regni (quod non convenit) scrutentur arcana.* A COSS. qui erant in Africa missus est Sextus Quæstor in oppidum Jugurthæ Vaccam fidei caussâ. Sed hujus rei species fuit acceptio frumenti priùs imperati. Ergo quod hic Sextus præ se ferebat & palàm, inventum fuerat ei rei tegendæ quæ verè agebatur. Quo astu sæpe occuluntur rerum maximarum consilia. Dicitur Domitianus ad avertendam suspicionem belli, quo nec opinantes Germanos opprimere voluit; *Profectionem suam censu obtexuisse Galliarum.* Hasce quoque legatio-

Appian. Alex. Syr.

Justin. lib. 31. Plut. Pelop.

L. mercatores, C. de commerc. & mer.

Sallust. Jug.

Frontin. lib. 1.

nes

nes non frequentiùs obeunt alii, quàm immanes quidam lupi, qui cultu pastorum evertunt disjectantque hœdilia, ut oves deglubant. Nam quò pertinent tot itiones ac reditiones, cursus & recursus, quibus negotium religionis aut pacis impiè obtenditur? cùm interim ob sævos horum laniatus Christiana Respub. jam diu lacera adspiciatur ac deformata? Dantur quoque hæ legationes ipsis exsulibus, ipsisque adeò captivis, iis qui putantur esse gratiosi apud suos. Autore Guicciardino Ludovicus XII. ad Genuenses legavit Michaëlem Riccium Doctorem Neapolitanum exsulem, qui ibi ortam seditionem sedaret. Huic ipsi postea idem Rex dedit legationem ad Florentinos. Carthaginienses legarunt Regulum nō quidem exsulem, sed captivum, ad Senatum Romanum. Cui, ut hostium legato, Senatus extra urbem datus. Hoc exemplo Totilas cuidam captivo remisso Romam literas dedit ad Senatum. Ad similes legationes, sicuti ad præfecturas, destinantur quandoque homines principibus iis, quorum hæ legationes sunt, invisi, sed ad longinquas, & odiosas. Nempe isti honestâ hac specie quopiam terrarum projiciuntur. *M. Cato invisus quasi per beneficium Cyprum relegatur. Ejiciuntur duo quos improbi videre non poterant, alter per honorem turpissimum; alter per honestissimam calamitatem.* Similiter Suetonius ait, Germanicum fuisse expulsum ad componendum Orientis statum. Quidam hoc colore eripiuntur præsenti exitio, aut saltem odio; veluti Scipio Nasica, ut invidiæ ob mor-

Strateg. cap. 1.

Proc. l. 3. bell. Goth.

Cic. de do. sua.

Cic. pro do. sua.

Sueton. Cal. c. 1.

Plin. de vir. illustr.

mortem Tiberii Gracchi subtraheretur, per
Valer. speciem legationis missus est in Asiam. Hac
Max. eâdem ratione P. Lentulus in Siciliam secess-
lib.5.c.3. sit. Sic ab Tiberio Germanicus in Orien-
tem, ab Nerone Otho in Lusitaniam amo-
In catal tus.
vet.poët. *Cur Otho mentitus sit, quæritis exsul honore?*
Cic. ad *Vxoris mœchus cœperat esse sua.*
Att.lib. Cicero dicit, non dubitare quemquam pru-
15 ep. 6. dentem, quin suus discessus desperationis
483. sit non legationis, id est, se, qui nomine futurus sit legatus, reverâ adductum despera-
tione rerum publicarum, simulatam eam legationem suscepisse. Legationibus odiosis
prudentes ut abstineant, censeo, ne & ipsi hinc sibi & odium, & perniciem contrahant, ut illi legati Rhodii, quorum in Sena-
Liv.lib. tu Romano hæc sunt verba: *Ex sordido di-*
35. 204. *versorio vix mercede recepti, ac prope hostium more extra urbem manere jussi, in hoc squalore venimus in Curiam Romanam Rhodii.* Talthybius & Eurybates, illi præcones Homerici inviti adierunt Achillem, quamvis missi ab Agamemnone.

Τὼ δ' ἀέκοντε βάτην παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀ-
Iliad.1. τρυγέτοιο.

Hi autem inviti iverunt juxta litus maris infructuosi.

Et paullò post,

Τὼ μὲν ταρβήσαντε, καὶ αἰδομένω βασιλῆα
Στήτην

Hi quidem timentes & reveriti regem
Steterunt.

Quidam à regnantibus peregre mittũtur

hac

hac lege, ne priùs assumant nomen legati, quàm hoc aut illud, quale sit, exploraverint. Id quod sibi ab Ludovico undecimo injunctum fuisse Gaguinus memorat. Postemò & illud sciendum, exquisitum prudentiæ genus esse, non statim mittere legationem quò negotia postulant, si est ut aliâ ratione commodè confieri possint, sed calidè id agere, ut simus implorati magis, quàm implorantes. Adeò ut quæ supplicandi nostræ partes fuerant, hæ transferantur in eos, qui, demtâ hac arte, precibus adeundi erant. Exemplum est apud Polybium multis verbis, quæ recidere visum, & in hæc coarctare. Bello Cleomenico Peloponnesus urgebatur. Ibi Aratus, Achaicæ libertatis vindex acerrimus, etsi sciebat in societate Macedonum suæ genti multum esse præsidii, tamen super ea re veritus est mittere legationem ad Antigonum; ne ex eo & Cleomeni, & Ætolis hostibus audacia accederet, suis metus multiplicaretur, tanquam ex ultima rerum desperatione alienæ opes circumspectarentur. In hoc æstu tutissimus ei consiliorum portus hic est visus. Non erat nescius Megalopolitanos Spartanis contermínos belli malis esse circumventos; neque ipsis quicquam opis esse in Achæis, qui eodem bello distinebantur. Ergo Macedonum auxilia imploraturos jure ejus fœderis, quod esset inter utramque gentem. Ideo per Nicophanem & Cercidam utrumque civem Megalopolitanum occultè tenuit, ut ipsi civitatis allegatu adirent Achæos, petentes ut ipsorum concessu iter ad Antigonum susciperent.

Polyb. lib. 20.

perent. Re impetratâ ac peractâ, profecti ad regem legati, editis mandatis, de negotio quæ ab Arato edocti fuerant cum rege disserunt. Hæc eò pertinebant, ut rex certior fieret, quantum momenti in eo esset, ne Cleomenes & Ætoli rerum Peloponnesi potirentur. Id ne eveniat, Peloponnesios juvandos auxiliis. Si enim deserantur, enimverò Ætolos eo successu tumidos ab ipsa Macedonia minimè temperaturos. Ne multa, Res ita acta cum Antigono est, ut is Arati provisu collaudato, se ad omnes eventus paratum responderit. Dedit insuper literas ad Megalopolitanos, quibus literis pollicitus est, promta fore ab se auxilia, si id modò Achæi permitterent. Megalopolitani, re cognitâ, iteratò per legatos petunt ab Achæis, ut induant societatem Antigoni. Hem consilium & quidem catum! Nam quod Achęos necessitas subigebat, ut ab rege summâ ope peterent, id ipsum ut ultro sibi offerretur
Senec. de benef. lib. 6. cap. 12. Arati provisu, sollertiâque perfectum. Hoc, scilicet, est, ut ait Afer poëta, nihil promerendo id agere quî alienum benefactum gratię adponatur sibi, sive, ut ait Seneca, rem sibi præstare, aliis imputare. Non desunt qui à nullo, ut supra dicebam, missi, tamen se ipsi magnis negotiis interponunt. Hoc interdum licet summâ hominibus autoritate, pari in patriam charitate, pari prudentiâ. Id quod tunc nullâ exceptione laudatur, cùm
Aristid. de rhet. orat. 2. 121. 6. negotium è publica utilitate feliciter conficitur. Hoc docet fabula Promethei. Is enim, quamvis non missus ab hominibus, hominum causam nihilominus apud Jovem egit.

CAPUT VIII.

Unus duas pluresve legationes obire non potest, exceptis municipalibus. Legatus domesticos titulos præ se ferre debet. Paritas & concordia legatorum.

LEgationes municipales, quamvis plurium, uni simul dari posse constat, si sumtus & itineris compendium suadet. Eadem est ratio clientium, quorum par causa cùm sit, ab uno eodemque peragi potest sive apud Principem, sive apud Senatum. Sed eæ legationes quæ peregre mittuntur ad negotia imperii, utique sunt singulares, nec alias magis admittunt, quàm uxor pellicem, nisi illorum sint, quorum pari sorte imperium cùm administretur, duo bisellium implent, ut illo paria, aut quandoque ternio principum Romanorum. Neque enim hi duplici aut triplici majestate sunt conspicui, sed unam eandemque augent, non geminato aut multiplicato principatus numine, sed nomine. Ita quoque confœderatorum una sæpe eademque legatio est. Sed qui & loco & imperiis, & rebus discreti sunt, horum legationes ab uno eodemque simul obiri posse, id pernego. Hoc præcipuè desideratur ab legatione, ut asserat jura, tueaturque majestatem illius cujus est. Id quod nequicquam tentet is, qui induit duas personas, quarum neutra ita concolor est, ut alteræ non sit uspiam discolor. Ergo utramque

Modest. l.15.ff.de leg.

legatus nonmagis sustinere potest, quàm eodem momento esse duobus locis. Quinimo duæ legationes ut sese adspiciunt, fermè arietant, & mille caussę eas quotidie collidunt. Ne histrio quidem, nisi mutatâ personâ, concinnè mutat partes, nedum ut legatus possit. Non uno fonte, ut est vetus verbum, plures meatus repleri simul possunt. Est igitur cuilibet legationi attributa quædam proprietas; indeque est multa diversitas ordinis, loci, rerum. Hæc vix unquam misceri sine injuriâ ejus, quod proximum est, possunt. Sua, ut est in proverbio, sunt cuique sacra, nec idem Cereri quod Libero, etiam sub iisdem cultoribus. Suus cuique locus, suaque dignitas & semper & ubique obnoxiè tuenda est. Simulatque legatio incipit collidi aut labare, eâdem quoque dignitas ejus, cujus est, atteritur, aut collabascit. Narratum est mihi, legatum à quodam Rege ad Cęsarem missum recenti memoriâ, claritate natalium insigni, sed dexteritate dispari. Hunc postquam ediderat mandata, Cæsar invitatione, aliâque humanitate, ut mos est, prosequebatur. Exacto triduo, cùm uterque consedisset. Habeo in mandatis, ait Cæsari legatus, ab Cardinale N. eodemque Episcopo N. ut quæ oppida is possidet in Germania, ea ego sollemni solitoque ritu agnoscam esse in ditione Majestatis vestræ. Cæsar hominis imprudentiam miratus, quasi alias res ageret, hac certè dissimulanter exceptâ, eum nullo responso dignatus, continuò aliam orationem instituit. Cùm sequenti die iteratò eadem legatus, Nihil, ait

Auson. Paulo, edy. 2.

ait Cæsar, detrimenti in mora est. Sed de hoc aliàs. Neque etiam tunc, quónam tale responsum pertineret, legatus advertit. Seque non esse intellectum Cæsar intellexit. Nam tertiò instanti, quanquam mœrens, concessit. Et cras, ait, si huc veneris, quando isthuc tam cupidè cupis, negotium peragetur. Non sibi defuit legatus ineptè sedulus. Quippini qui dies illum diem excepit, eo venit ad regiam vix ab ullo salutatus, nedum exceptus ab aulæ primoribus, quibus curæ sunt ea munia. Ita cunctabundus, & novitate rei perculsus, perrexit ad illud cubiculum, quod interiori Cæsaris cubiculo proximum. Ibi rogat nunciari Cæsari, petere se ut introëat ad eum. Vix impetrat. Respondet nuncius, & quidem subductis superciliis, jubere Imperatorem inibi eum subsistere, quoad operæ sit ei operam dare. Attonitus paret, ac limis circumspectat, frontem obducit. Omnia congruere videt; ac nihilo magis se in illo cubiculo quàm in atrio excipi, aut præcipuo, ut antea, honore esse. Tandem & mirando, & exspectando fessus à quodam cubiculario intromittitur. Trepidus ingreditur. Tunc, quia ibi nova omnia, ipsi quoque accessit novus metus. Nempe adspicit Cæsarem, & cultu & adspectu, & composito in gravitatem vultu venerabilem, eâque sede sedentem quæ decus tribunalis præ se ferret. Ante pedes Cæsaris haud modico intervallo videt pulvinar humi positum. Ibi à Cæsare majestate manûs utrumque genu flectere jubetur. Mox præeunte scribâ, ea verba concipere, quibus clien-

clientes & vasalli vetere instituto adiguntur in verba patronorum ac dominorum. Peractis ejus sacramenti sollemniis ritu supplicum, ad postremum nutu ac digito ut erigat se in pedes, à Cæsare jubetur. Dein infit Cæsar, proprio nomine non legatum eum compellans; Nunquam credidi fore, ut qui esses legatus tanti Regis, sustineres partes illius agere, qui ipsus, si coram adesset, etiam dubitarem annon illi præferendus esses, & superiori loco quàm ille consisteres. Dissimulaveram, & distuleram, ne id committeres, si modò intellexisses, id quod equidem ægrè vidi, Te, qui illustris legationis munus sustines, quasi ea ejuratâ, egisse nuncium clientis mei. Quid? tibi volenti à me propè invito mos gestus, ut non de me, sed de te ipse queri possis. Ea res, ne quid mirere, me tibi immutaverat. Quâ peractâ, tecto capite, (eadem legato sedile afferri jussit) conside, & mecum resume priora instituta. Hîc mihi Cesar videtur culpam legati vertisse ad suum decus; qui tantùm prudentiæ promsit, quantum legatus incogitantiæ. Enimverò in hunc legatum priscum illud scomma conjici meritò potuit, similem esse earum statuarum, quas Rhodii ponunt similes histrionibus, qui modò has, modò illas partes agunt. Legati nomine abstinui, cujus etiam posteri manent. Ac ne Cardinalem quidem nominavi hominem magnæ, dum vixit, claritudinis. Legatum sedulò moneo, ne, dum obit hoc munus, cujusquam mortalis, quicunque tandem ille est, mandata accipiat aut edissertet iis, apud quos legatione

fun-

fungitur. Nam quandoque reperti sunt primores, aut majores magistratus, summâ inquam, & potentiâ & gratiâ homines, qui iis de rebus, quæ ad suam fortè curam pertinent, nullo cujusquam jussu ausi sunt literas dare ad illum quem legatus adiit, eâdemque agere cum legato, ut illi eas literas reddat, & quæ mandata iis literis continentur, exponat. Ego verò ajo, comprimendam esse audaciam illius, qualicunque dignitate est, qui nullo principis, aut Reipubl. mandatu, ausu, inquam, privato, publicis negotiis apud extraneos inserit suum nomen; & principi subjectus, ibi ubi minimè par est, agit partes principis. Ut hujus improbo temeritate; ita eum legatum fugit ratio, qui nullo principis aut Reipub. jussu fit perlator literarum & mandatorum illius, cujus est silere, ut sit quod princeps aut Respub. loquatur. Nec refert illa super quibus aut scribitur, aut mandata dantur, pertinere ad promovenda negotia principis. Nam regula est, *Quicquid pertinet ad legationem, non nisi jussu illius, cujus ea est, ac per legatum, curari oportere.* Cæterùm ut legationem supra dixi esse impatientem pellicis, ita hîc addo superioris. Neque hoc munus amat honestari majori titulo, quàm suo. Et legatus, quia est viva principis effigies, ac sustinet publicam personam, non suum, sed imperii aut Reipub. animum gerere debet; talique animo prætendere quicquid apud se est honestissimum. Quapropter etsi domestici tituli, & decora majorum legationi propiùs admota splendore ejus hebetantur,

ac dignitate quodammodo deteruntur; tamen autor sum legato, ut privata virtutis insignia, sive sunt vetera, sive recenter parta, nunquam non præ se ferat. Quippe utrinque auctum & geminatum nomen si in ipso, ut ita dicam, aditu præscribitur, profertur, ac prope dixerim, ostentatur, immane est quantum dignitatis legationi conciliet. Nam quò singula fortassè non potuissent, horum unitas haud dubiè ut cuneus perrumpet; præsertim si in legationem electus est is, qui in patria ad amplissimos honores evectus est. Nam qui adeuntur, audito qualis quantusque sit legatus, statim intelligunt quantum instar in ipso sit. Id quod advenienti & appropinquanti legato submovet, quicquid sinistræ opinionis in hominum animis latere posset. Atque adeò hinc est & exspectatior, & gratiosior. Enimvero sive precibus, sive rerum tractationi accedente gratiâ precantis, vix ulla severitas, vix ullus obstinatus animus, non inclinatur ac mitescit. Talis fuit legatio Symmachi, cujus laudes non alius dicere quàm unus Symmachus possit, ad Valentinianum, Theodosium, & Arcadium Augustos. In qua edenda is utramque dignitatem attemperatè nominavit, præfecturam scilicet urbis munusque legationis. *Gemino igitur functus officio*, inquit, *ut præfectus vester gesta publica prosequor; & ut legatus civium mandata commendo.* Hîc noto, illum qui in Republ. duo munia sustinet, ubique locorum præ se ferre debere illud, cui è majori & eminentiori curâ major dignitas accedit. *Ita eras Lupercus,*
inquit

inquit Cicero, *ut te esse consulem meminisse deberes*; ac proinde gerere te è dignitate Consulis, non Luperci. Ergo ajo, Legato summâ ope connitendum esse, ut in ipsa legatione magnis pluribusque animi & corporis dotibus censeatur; atque hinc multam sui admirationem in animis eorum excitet quos adiit. De animi dotibus alibi, & ferè ubique, dico. Corporis etiam alicubi eas memoro, quæ vulgo probantur, & à quolibet mortalium suspiciuntur. In hanc ferè sententiam memorat Plinius rem non solùm in legatis, sed in reliquis mortalibus perraram, eoque magis suspiciendam quòd in persona cujusdam legati insignis fuit, & prope omnem fidem egressa. Quasdam ait in Cypro fuisse familias Psyllorum, Marsorum, & qui Ophiogenes vocantur. Ex hac familia legatus, inquit, *Exagon nomine à Consul bus Romæ in dolium serpentium conjectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit.*

Cic. Philipp. 2. orat. 45. 376.

Plin. lib. 28. c. 3. 11.

CAPUT IX.

Una legatio pluribus datur: & de multis legatis.

Ut uni plures legationes dari nequeunt; ita unam eandemque plures obeunt. Numerum non definio. Est enim arbitrii sive principis, sive Senatûs. Neque item loquor de legatis provincialibus & municipalibus, qui edicto Vespasiani, ne nimiis sumtibus civitates onerentur, non plures esse pos-

Marc. l. 4. ff. de leg.

possunt quàm terni. Numero legatorum multum splendoris inest, ac dignitatis; fortasse etiam nonnihil dignitatis, præsertim quoties æquantur percutiunturque fœdera, alia imperiorum pacta sanciuntur, & sollemnia transiguntur. Virgilius centum fecit.

Virg. 11. Æneid.

Præterea qui dicta ferant, & fœdera firment,
Centum oratores primâ de gente Latinos
Ire placet, pacisque manu prætendere ramos.

Q. Curt. l. 9. 162. Spart. in Sev. Diod. Sic. l. 17. bib. Q. Curt. lib. 4. Capit. in Max. & Bel. Liv. lib. 20. Liban. in arg. orat. de fal. leg. 192. Appiã. Mithr. Plut. apophth. Lacon.

Totidem, occiso Juliano, Senatus misit ad Severum; Totidem missi à duabus quibusdam gentibus ad Alexandrum, omnes curru vecti. A Sambastis, gente Indicâ, ad hunc ipsumAlexandrum quinquaginta; & ab Amphictyonibus Græciæ nomine quindecim; à Scythis viginti; totidem ab Senatu ad Maximum, Senatores omnes; à Carthaginensibus ad Scipionem, victo Annibale, triginta; ab Ægyptiis ad Senatum, qui Ptolemæi Auletis reditum impedirent, ultra centum; ab Atheniensibus ad Philippum de pace decem. Ea re Tigranes solitus, credo, adiri numerosis legationibus, despectâ paucitate militum Luculli, exercitum ejus vocavit legationem. Si hi, inquit, sunt legati, multi sunt; si hostes, oppidò paucissimi. Et verò, quia frequenti legationi multus honos ei haberi creditur, qui aditur, dicitur Demetrius questus esse de Lacedæmoniis, quod unum legatum ad se misissent, sicuti spretus. Cui Spartanus; Non satis si ad unum unus? Id puto inter pares ferri posse, aut si legatio missa est ad minorem. Ad majorem verendum

dum eſt, ut unus ſit ſatis. Quâ tamen de re conſilium capiendum ad hanc formam. Nam aut negotium, quod ajunt, exaſciatur & incipitur, aut peragitur & perpolitur. Tentando ac tractando unus, meo quidem animo, ſatis eſt. Conſummando plurium interventus deſideratur, ut ſollemnium teſtium ac ſignatorum. Si plures materiam, quod dici ſolet, dedolant, utique metuendum eſt ne res reddatur multiformis & portentoſa; minimùm deformetur, non informetur ab iis, qui quòd fortè ſunt diſcordes animis, variant ſententiis, & quidem pertinacibus. Huc accedit, quod in hoc illiſu diſſidentium opinionum res ipſæ plerumque eliduntur aut eluduntur veriùs, quàm auſpicatò inſtituuntur. Eo plerique ſunt ingenio, ut omnia pertrahant ad ſuam ſententiam, dum plus favent propriæ laudi, quàm ſtudent publicæ utilitati. Hinc eſt quod publica cauſa tam ſæpe aut laceratur, aut deſeritur. Ergò niſi me animus fallit, hæc ſententia proba eſt, ut provida mens unius rebus primâ, ut ajunt, manu deformandis deſtinetur, ut unus nemini diſcors, ſecum feliciter concors, hoc ipſo indiſſolubili concordiæ vinculo negotium conſtringat. At verò cùm omnia inibi ſunt ut claudantur & obſignentur, quæ ſemel decurſa ſunt irremeabilia, plures, videlicet, adhibentur; ut cujus unius inventa rudia manerent, ac trunca, ea plures expoliant ac perficiant. Qua de re aliquid infrà dico, cùm ago de illuſtribus legationibus. Solent eſſe lautiores eæ cœnæ & unctiores, inquit Ariſtoteles, quę ex plurium ſym- *Ariſt. l. 5. polit. cap. 7.*

ſymbolis in commune collatis, quàm quæ parantur ſumtu unius. Neque verò niſi inſani & impudentes credunt, quicquam ſuo ſingulari ingenio conſummari poſſe. Hanc laudem Deus in plures diſperſit. Ad excludendum hinc æmulationem, qui aculeus multos inquietat, advocandum puto numerum marem, ſicuti potentiorem, pleniorem, magiſque fauſtum. Certè diutina felicitatis obſervatio quæ eſt ex eo, in conſuetudinem jamdiu adducta eſt. Nam & augures numero fuerunt impares: *numero Deus impare gaudet*. Et, in aperienda foſſa imparem numerum pedum obſervari, Vegetius tradit. Adde quod imparem numerum eſſe mundum tradunt autores juris canonici. Atque adeò ab religione & militiâ hic mos translatus eſt ad judicia. Jupiter cum Rhadamantum Aſiaticis, Europæis mortuis, Æacum judicem conſtituiſſet, his tertium addidit Minoëm, ut in quo inter alterutrum diſconveniret, hujus judicio ſtarent. Etſi hortor legatos, ut ſuas ſententias potiùs expendant, quàm numerent; ne, ut fit, pars major vincat meliorem. Id quotieſcunque accidit, quæ culpa eſt plurium, ea dicitur eſſe omnium; Quia quod plures fecerunt, id omnes tueri neceſſe habent. Ergo hæc ſingulorum debet eſſe cautio, ut quod neceſſitate tuentur, id uti tale ſit quod libenter tueantur, & laudabiliter. Nam quamvis lege cautum ſit, ut neceſſatio unius legati ei, qui munus ut oportet, obiit, noceat; tamen ſinguli ſummâ ope adniti debent, ut ſalutariter cenſuiſſe dici poſſint; ne quibus æqualitas

Virg. in Ceiri.
Veget. l. 3. de re milit.
C. nuptiæ 32. q. 1.
Plut. in orat. Conſ.

litas potestatis data est, in his deprehendatur inæqualitas virtutis. Hæc concordia non solùm spectat unitatem sententiarum in iis rebus, quibus legatio continetur: verùm etiam omnia similia in iis, è quibus conjici, qualibus viris legatio data sit, possit. Notati fuerunt inæquales illorum legatorum mores, qui quoties convenirent, alii pedites, alii in equis sedentes, de negotiis consultabant. Quâre quid non modò inæqualius, sed ineptius & indecentius fingi potest? Si tamen unus aliquis è legatorum numero forte spe pretii oblatâ, & præsenti pecuniâ inductus, suis collegis discors absurdissima & pessima quæque amplecteretur, huic alii firmum quisque pectus objiciat. Sæpe enim legatorum pars muneribus & corruptioni obnoxia reperitur; pars minimè. Tali re, qui integrì manserunt, corruptos ac depravatos, in patriam reversi, accusare debent; exemplo Leontis Atheniensis. Is enim Timagoræ diem dixit, cùm quadriennium in legatione cum ipso fuisset. Nî faciat, bonus & sincerus legatus inibi est, ut in pravi collegæ ipse insons culpam incidat. Propter istorum corruptelas etiam peculiari meo honore sum privatus, cùm vos cunctæ legationi succenseretis, inquit Demosthenes; ubi Æschinem seorsim ab aliis legatis corruptum ait. Id verò ne dubium quidem est, quin legatos, licet in patria dispares, hoc munus coæquet. Etsi in hac ipsa æqualitate eminet princeps legationis, hoc est is, cujus nobilitati ac domestico splendori, ætati, aut facundiæ cæteri concedunt, nimirum

Prisc. ecl. leg. 35.

Dem. de fal. leg. 221.

Dem. de cor. 317.

mirum cujus ore editur legatio. Hic enim cæteros solo ordine anteit, non potestate. Cæterùm legati vix erunt concordes sententiis, si discrepant animis. Ideò Aristides, etsi Themistocli discors erat, tamen cùm utrique data esset legatio, Visne Themistocles, inquit, inimicitias relinquamus in finibus? De integro enim reversi eas, si visum fuerit, resumemus. Vide, ut illa discordia sequutæ concordiæ gloriam auxerit! Quanquam hoc paullò aliter memorat Polyænus. Neque enim legationem, sed bellum fuisse dicit, & ducatum utriusque. ἡ δὲ τῶν στρατηγῶν ὁμόνοια μάλιστα δὴ πάντας τοὺς βαρβάρους ἐνίκησεν. *At ducum concordia maximè barbaros vicit.* Multò sanè præclariùs isti, quàm Spartanus is legumlator, qui regibus iis legationem dedit, inter quos non erat nescius esse simultates. Ut vincere nequeunt illi qui, priusquam pugnent, discrepant; ita legati discordes multo tractatu, & intempestivâ pugnacitate, negotia suffocant & lacerant. Hæc tam fœda legatorum discordia manat ab nimio amore suspectuque sui, unde oritur contemtus collegarum. E tali contemtu fit, ut unus seorsim ab aliis ea suscipere audeat, non quæ habet in mandatis, aut quæ in commune conducunt, sed quæ ipsi aut avaritia suadet, aut perfidia. Æschini Demosthenes audacter objicit, eum noctu visum egredi è tabernaculo regis, ac die & nocte, aliis digressis cum eo sermones habuisse. Id quod ait fieri contra legem, quâ cautum est, *Ne quis legatorum solus veniat ad arcanos cum rege sermones.* Alibi quoque idem

Plut. in Pol.

Polyæn. lib. 1.

Aristot. pol. l. 2. cap. 7.

Dem. de fal. leg. 223.

Idem Demosthenes firmat, Æschinem visum fuisse solum cum exploratoribus. Xenophon autor est, Athenienses Timagoram illum de quo suprà dixi, capite multâsse, accusatore Leonte, quod is ne quidem eodem contubernio secum uti voluisset, & omnia consilia cum Pelopida communicâsset. Enimvero nunquam non est suspiciosum, atque adeò periculosum, hanc unum è legatis licentiam sibi sumere, ut è cæteris excerptus sermonem instituat cum illis, ad quos itum est. Cujus rei exemplum dedit Edecon legatus Attilæ ad Imperatorem. Hic ab Chrysaphio eunucho seorsim ab Oreste, aliisque collegatis suis, ad prandium invitatus cùm esset, ibi ad Attilam occidendum ingentibus promissis sollicitatus fuit. Si in cæteris omnibus discordia legatorum opere tanto vitanda est; quid in edenda legatione? Annon fustuario digni sunt, qui ab uno de una eademque re missi, edunt discordia mandata? Id tamen accidit Diaphoni & Lycortæ, principibus cujusdam legationis Achæorum. Hæc dici possunt de ea legatione, quæ pluribus datur, ac de pluribus legatis, sive collegatis.

Dem. de cor. 332. *Xenoph. histor. Græc. lib. 7. 486.* *In ecl. legat.* *Liv. lib. 28.*

CAPUT X.

De legationibus divinis.

SUprà de origine legationis multa dixi, cùm eam necessitate prognatam ostendi. His addo ipsam quoque divinitatem fuisse præmonstratricem hujus muneris. Illa quæ pueros nutricat, ut quotidie videmus,

mus, sæpe conquinifcit, & gradum sensim explicat veriùs quàm promovet; tum blanda invitat conatum puelli, vocem tenuat; teneroque palato instillat verba non quadrata, sed liquata, propemodum ut meri lactis dulces guttas. Ad hunc ferè modum summus ille rerum sator agit nobiscum. Nî faciat, væ nobis! Ille enim unus est,

Æneid. 4. *Cælum & terras, qui numine torquet.*

Num nos tantuli pares sumus excipiendæ tantæ majestati, qui icti unico ejus radio prosternimur? Ergo summa illa bonitas huc demittit suas legationes, nequaquam sua caussâ, sed certè nostra. Atque adeò sublevandæ tenuitati nostræ compellat nos verbis non sublimibus, sed hîc tritis, dum per internuncios nostri similes redigitur, ut ita loquar, in mortalem, à quo edoceamur viam immortalitatis. Etsi enim,

Lucan. lib. 9. *Iupiter est quodcunque vides;*

Etsi beneficus spiritus Dei, omnibus mundi partibus insertus, est nuncius testisq; ipsius; tamen concretæ circa mentem nostram nubes lucida tela divinitatis haud magis ferre queunt, quàm obtutus radiantem solem mero meridie. Cæcis nequicquam lucet, surdis frustra canitur, edentulis cibi solidiores inludunt. Hinc est, quod arcana salutis nostræ sæpe edita sunt ab Angelis, assumtâ, scilicet, humanâ specie, à priscis illis Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, aliisque qui *immortalia mortali sermone notarunt.* *Ante omnia*, inquit Lactantius, *scire nos convenit, & ipsum, & legatos ejus prædixisse quod plurima secta & hæreses haberent*

Plato l. 10. de leg. 899. B.

Lucret. lib. 5.

Lact. de ve. sap. l. 4. c. 3. 388.

rent exsistere. Paullus item non uno loco legatum se Christi profitetur. Atque adeò eloquentissimus Theologus ipsum Christum non dubitat vocare legatum & nuncium Dei. *Quæ legatio*, ut quidam ait, *non minorat filium, sed declarat; quia non mittentis potestas hic intelligitur, sed missi charitas.* Michaël Syngellus vocat Petrum & Paulum θεοκήρυκας. *divinos præcones.* Pro vita quam diligitis, legatione apud vos fungimur, inquit Eucherius. Itaque mihi quidem non venit in mentem, quid illi somnient, qui præcipiti confidentiâ negant tales fuisse legationes; eosque qui eas obierunt, legatos dici indignantur. Num ipsi magis propriè, aut significantiùs loquûtur, quàm tot ecclesiæ lumina, ipsique adeò Apostoli, Christiani dogmatis columina? Quis magis sollemnes missus, quis certiora mandata edere potest, quàm illa organa Spiritûs sancti? Tamen non deest hic quoque qui audet

——— *argutos inter strepere anser olores.*

Antiquitas nullo tincta lumine cœlesti, commenta est illum Deum,

Alatis qui cruribus æthera carpit,

Ideóque aliorum cœlicolarum nuncium & renuncium, cujus signo ea gratia inditum caduceum. Quali ornatu amens dicam, an temulentus Alexander ficto numini aut illusit, aut sese æquavit. De hoc ferme genere erāt illę potestates spatio aëris intersitę, quibus nomen est dæmonibus, quæ dicebantur cōmeare à superis ad inferos, & ab his ad illos, eędemq; vehere fideliter hinc jussa, hinc preces, hinc petitiones, illhinc suppetias; hinc

Paul. 2. ad Cor. cap. 5. Et ad Ephes. c. 6. Lact. l. 4. c. 25. in princ. & c. 29. in fin. Petr. Chrysol. serm. 84. Mich. Syng. in encom. Dionys. Areop. Eucher. in ep. par. Virgil. ecl. 9. Athen. lib. 12. Plato in conv. 202. E. & in Epin. 984. D. Philo περὶ τ. 146.

Aug. de civ. Dei, l.8.c.24. hinc vota ferre, inde munera referre. Piget memorare tot numinum interpretes, de rebus divinis balbè loquentes nescio quid, qualis fuit Pythia illa Delphica, & is

Virg. 10. Æneid.
Cui pecudum fibræ, cœli cui sidera parent.

Et ille seu verus, seu fictus Orpheus, augures, illisque viliores vicani aruspices, de circo astrologi, Isiaci conjectores, interpretes somniûm, & illa

Iuven. Sat. 6.
Interpres legum Solimarum, & magna sacerdos
Arboris, ac summi fida internuncia cœli.

In hanc sanè cohortem audacter admitti potest saga Marii & Sibyllæ. Has è vestigio Petr. Arb. Satyr. consequitur ingens agmen mulierum fatidicarum simul & fanaticarum, quas nostri *divinas* dixerunt. Cæterùm res gradatim, sicut à fictis Diis ad homines, sic ab hominibus devoluta est ad feras. Hinc

Cic. l. 1. de div.
Iovis altisoni pennata satelles.

De qua Callimachus,

Callim. hym. 3.
Θήκαο δ' οἰωνὸν μέγ' ὑπείροχον ἀγγελιώτην
Σῶν τεράων.
Posuisti verò avem præstantissimam
Tuorum auguriorum.

Indidem sunt aliæ alites, & oscines; ut passeres Homerici, pulli, corvi Apollinis, columbæ Ægyptiæ & Acarnanûm: illa apud Matienam vaticinari solita, priscorum Aboriginum avis illa θεόπεμπτος, *à Deo missa*. Lævus picus, vaga raucaque cornix, cerva Sertorii, hostiæ consultoriæ, exta, ostenta, alia.

aliaque ariolantia, & fata fantia; poſtremò quicquid illud eſt, unde ſuperſtitio ſive religio ſagit divinam voluntatem, ſibique permitti it

Indicia occulta divûm percurrere mentis.

Luc. lib.6.

CAPUT XI.

Inter quos propriè legationes commeent.

DIxi legatum peregre mitti. Hunc miſſum Græci vocabant ἐξίσιαν, ἀπὸ τοῦ τὸν πρεσβεύοντα τοῦ ἐξιέναι. *Eo quod qui legabatur, quopiam exibat.* Certè Plato, ubi inſtituit quatuor ſpecies peregrinorum, primo loco ponit mercatores, altero Muſarum cultores, tertio legatos, quarto morum exploratores. Ergo & propriè & ſignificanter priſci Græci legationem vocarunt ἔκδημον πολιτείαν, *peregrinam Reipub. adminiſtrationem*, ac proinde laborioſam, negotioſamque, periculis obnoxiam, cujus effectus ſuo loco memorabuntur. Ire autem peregre legatio dicitur ſi commeat inter eos, qui quòd ſummum rerum faſtigium inſident, pares & cenſentur & dicuntur. Neque enim æſtimo hanc parilitatem magnitudine opum, modóve finium, ſed formâ, & ſorte ſive conditione regnandi; regnandi, inquam, nõ è præſcripto cujuſquam, ſed ſuis auſpiciis, proprioque nutu. Nempe hi illi ſunt, quibus adeſt illa quæ Platoni eſt αὐτεπιτακτική, dignitas, quæ ab ſe, & per ſe, imperat; quæque nullo cujuſquam, ſed ſuo arbitratu arma ſumit ponitque, leges condit & abrogat, ut infrà

Etymol. ἐξισίλων. Plato l.12. de leg. tit.3. 953.

Pollux l.4.c.3. 142.

Plato in polit. 260.E.

frâ dico. Hæc nostris proprio vocabulo est *Souveraineté*, quasi dicas jus & potestas supremi loci. Certè qui ad id fastigii evecti sunt, quamvis opibus dispares, fortunâ, loco, excellentiâ pares assevero. Eâ re Alexander, etsi multò angustiùs regnabat, quàm Darius, tamen cùm animo maxima agitaret, atque adeò & rex & victor esset, impatientissimè tulit à Persa sibi inscriptas literas tanquam non ejusdem fastigii viro ad hunc modum, *Darius rex Alexandro*, non addito, *Regi*. Ergo hanc superbiam ipse nihilo minori fastu ultus est. Rescripsit enim, *Rex Alexander Dario*. Et hæc, *Cùm mihi scribes, memento non solùm regi te, sed etiam tuo scribere*. Nimirum, Darius barbarica insolentiâ eas literas inscripserat, Persis usque eò familiari, ut eam vel ipsos contra Romanos imperatores exercere interdum non erubuerint. Specimen hujus tantæ impudentiæ hæc sunt: Regi Romanorum Chaganus magnus dominus, septem gentium dominus, dominus climatum, *sive regionum*, universi. Similis tumoris parisque vecordiæ est illa Chosrois προγραφὴ *inscriptio*, qua is tantum sibi tribuit, quantum imperatoriæ magnitudini hinc se detrahere putat. Divinus, bonus, ipsa patriæ tranquillitas, summus principum Chosroës, rex regum, felix, pius, beneficus, cui Dii præter forunam magnum quoque regnum dederunt, gigas gigantum, qui est formatus ad imaginem Deorum, Justiniano Cæsari fratri nostro. Quantò majori cum dignitate Romanus Imperator, qui, ne tumore & fastu cum illa tanta barbarie cer-

Q. Curt. lib. 4.

Theoph. in legat. gent. ad Rom. c. 12.70. Menād. ecl. leg. 114.

certaret, iis literis quibus cum Persa pacem firmat, nullum præscripsit culminis imperatori titulum. Certè hoc ipso augustior & major, quod modestâ taciturnitate suam magnitudinem commendare, quàm nimiâ prædicatione devenustare maluit. Ipse quidem quantum est regnantium ac dominorum, quantumque est earum civitatium quæ aliena jussa non morantur, pari sorte compono. Inter hosce tantùm legationes propriè commeare dico. Nam statim ut extra fines illorum, à quibus mittuntur, manent, dicuntur esse peregre. Sed quinam hodierno die verè tales dici possint præter reges & gentes liberas, non est dictu pronum. Quippe adverto in Europa magnam cohortem illorum qui ita dicunt, se summam fortunam adeptos. Cui rei documento esse volunt potestatem exstinguendi crimina, quod idem dicitur jus vitæ & necis, tum promulgandi edicta, condendarum legum, creandi magistratus, cogendi generale concilium, imperandi tributa, cudendi pecuniam, concedendi jus natalium. Hinc audacter usurpant, quicquid monstrando rerum fastigio inventum. Hujus generis sunt florescentia diademata, magnificentia tituli, in quo tument hæc verba, *Dei gratiâ*; postremò cultus regius. Sed me neque cassa species, neque inania capiunt. Quin, quo magis rem introspicio, hoc mihi major cunctatio. Video istos, ne illis quidem exceptis quibus dati sunt vicariatus imperii, primis in spatiis sui dominatûs propemodum ut beneficiarios, adigi in verba

summorum nominum ; vetere ac præscripta formulâ se suaque omnia illorum potestatis facere ; jus quo se ipsi, populisque teneat, imperium quod venerentur, jussa quæ suspiciant, prærogativas sedendi in publicis conventibus, leges loci quibus obtemperent, accipere, & quidem genubus minores. His auspiciis dominatum ingredi. Horum singula satis constat fidem facere ; summum imperium esse non penes eum cui data sunt, sed utique penes datorem, illumque quisquis est, cujus concessu usurpantur. Neq; enim illá tantum addunt accipientibus quantum detrahunt hæc, majori adgeniculari, potentiori sacramentum dicere, adigi in verba solis clientibus usurpata, alienis cultibus tributarium esse, denique non in sua manu bellum, non pacem habere. Hæ, scil. sunt notę hinc interminæ, hinc finitæ, hinc datæ, hinc acceptæ potestatis. Postremò hoc est regnari veriùs, quàm regnare. Ut enim quidam verissimè dixit, *Regna superstat, qui regnare jubet*. Tales ergo dominantes, eosque adeò omnes, à quibus exprimitur confessio, ipsos dedere se suaque omnia in ditionem atque arbitratum alienum, ipse quidem ferè assimilo iis, quos Roma, dum fuit Martia & domina gentium, aut locavit in regio fastigio, aut receptos in clientelam, ac reges desertim nominatos donavit insignibus regiis. Ea erat aurea corona, aurea patera, sella curulis, scipio eburneus, toga picta, sagulum purpureum, tunica palmata, latus clavus, equi phalerati, arma equestria, supellex mili-

Sidon. Apol. in paneg.

lita-

litaris, qualis Consulibus præberi solita. *Liv. lib.10.* Hujus fermè generis fuerunt illa sequentis ætatis, thronus, sceptrum, gladius, vestes regiæ, diademata, aliaque regnorum insignia. Horum acceptor satis sciri volebat, se suum datorem bonum sibi propitiumque invocare. Hisque muneribus demonstrabatur, hinc si non dominium, at tutela dominio imminens, quam vulgus protectionem vocat; Illinc si non servitium, at obsequium servitio proximum. Res tota instar habebat hodiernæ investituræ, ut docent hæc Halicarnassæi verba. Quemadmodum & nunc Romani sceptra & diademata dant regibus, firmantes ipsis potestates. *Dionys. Halic. lib.3.* Hac lege intraque hos cancellos regnatum est à Massanissa, Eumene, Attalo, Antiochis, Tiridate, Ptolemæo, cui à profugo Senatu, cùm is esset in Epeiro:

Cingere Pellæo pressos diademate crines
Permissum. *Lucan. lib.5.*

Ipse Pompejus filium Ariobarzanis, cujus in caput pater descendens è curuli sella, in qua cum Pompejo, illius jussu sederat, diadema transtulerat, filium & regem appellavit, & diadema sumere jussit, & in curuli sella considere coëgit. *Val. Max.l. 5.c.7.* His addo Herodem, cui Augustus diadema imposuit, regemque totius Judeæ promulgavit; & Agrippam regem itidem Judæorum, cui Tiberius sua manu caput evinxit insigni regio. *Niceph. l.1.c.6. & 9.* *Paterc. lib.2.* Hac mente Zati regi Lazorum Justinianus, priscâ Romana consuetudine, dedit auream coronam stellatam lapillis, vestem talarem, calceos rubros, mitram auro insignem, tum *Agath. lib.3.*

lapillorum splendoribus ignescentem, chlamydem candidam auro intertextam, tum fimbriis baccatis. Huc addo, quod sicuti talium insignium datione firmatur, ita ademtione adimitur & abrogatur imperium. Quod ad exemplum Constantius Britannioni detractâ purpurâ, & capiti decusso diademate, quiescere eum & privatum esse jussit. Hac ergo traho eos qui hodie sunt majores Duces, jamdiu inversa vi nominis ut functionis; item principes, passim vulgatâ appellatione majestatis Augustæ, tum Marchiones, Comites, & si qua alia dominantium vocabula Gottica vis peperit. Præter eos quidem populos qui libertatis nomen usurpant, cujus bona ignorant. Hinc excipio reges, & liberas gentes, eas quæ aut propriis tantùm, aut propriis simul, & socialibus viribus nituntur. Itaque si quis rem rectâ viâ reputat, penes illos tantum summum imperium esse fatebitur, penes quos manet arbitrium quid dent, quid adimant; qui nullius rei alios judices patiuntur, quàm seipsos. Et horum quidem in Europa brevissima est enumeratio. Hæc imperantium inæqualitas, ut æstimari posset, aliquâ opus habuit lucis aspergine; ne quis hanc vocem peregre aliovorsum, atque ego sentio, interpretetur. Nam vulgari opinioni haudquaquam diffidens, equidem legationes tunc peregre proficisci dico, cùm ab una ditione, quamlibet talium quales descripsi, mittuntur ad aliam similem, propriis tamen finibus circumscriptam; quando ille qualiscunque summatus est pro

Niceph. 9.c.32.

Tac.l.13. Annal. 252.

pro summo apice rerum. Hoc sensit Amata,

Omnem equidem sceptris terram, quæ libera nostris *Virg. l. 7. Æn.*
Dissidet, externam reor, & sic dicere divos.

Hinc liquet, quinam sint ii, ad quos mittuntur legationes. Quâ de re infrà quoque aliquid dico. Interim moneo, ne principe superstite, ad alium legatio decernatur quàm ad ipsum. In quo erratum est ab Alarico, qui legatos misit ad Stiliconem quasi ad principem, cùm mitti debuerint ad Honorium. *Zosim. lib. 5.*

CAPUT XII.

A subitariis dominis, atque adeò ab ipsis latronibus, quandoque legationes missæ ad legitimè imperantes.

HAnc vocem peregre non solùm porrigo ad regiones, ditionesque exteras & longinquas, verùm etiam ad qualemcunque cœtum hominum qui illius ductu coaluit, cui est in se uno præsidium, ac proinde ubi novum nascitur, geminatque imperium. Quid hoc sit, paucis dabo. Paucissima regna, dominatusve memorari possunt, quorum initiis libera gentium suffragia causam dederint; qualè fuit Dejocis primi regnatoris Medorum. Plura imperia vis enixa est quàm electio. Plura fundavit felix temeritas unius, quam incoactus consensus plurium. Nimirum, in medio magnitudo est, precium huic, sive armata audacia est, sive improba spes, sive impetus generosus subnixus vir-

tute fervidâ & accensa. Quicquid est, sub quovis sidere est, in quolibet pectore nascitur, insperatam occasionem arripit, obviis rebus nititur & erigitur. Et verò virtutis & fortunæ disjici conspiratio quî potest, quarum singularum conatus sunt insuperabiles? Illa obscuris dat claritudinem, si digni sunt; hæc etiam indignis. Neutra quærit, quibus parentibus ortus sit Spartacus; quæ sit prosapia Molonis, Mathonis, Spendii, Viriati, Cilicis piratæ, Tacfarinatis, Eugenii, Tamburlani, Castrucii Castracanis, & similium. Insperatò producuntur in scenam rerum; dumque suam spem secant, florentissima quæque lacessunt, validissima labefactant, firmissima concutiunt. Ut nihil sit infra globum lunæ, quod non subito ludibrio conflictari possit.

Lucret. lib. 5.

Usque adeò res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros fasceis, sævasque secureis

Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur. Sæpe relicto aratro rustica manus tractavit sceptrum. Sæpe fortitudo nata sub culmo perrupit atria. Quippe hæc est natura rerum, ut, dum vetera putrescunt, nova concrescant; Illa sua moles obruat, hæc sua parvitas erigat, felicitas roboret. Hic est ille volubilis orbis, quo circumagimur. Hos ludos inconstantia pertinaciter ludit. In privatis quidem rebus

Hor. l. 2. serm. sat. 2.

——propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit. Nos expulit ille,

Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,

Postremùm expellet certè vivacior hæres.

Ergo scitè admodum Cicero ait, Prediorum nullam esse gentem. Quid multa? mortales prima adeptos fallax fortuna sæpe ignominiæ, sæpe calamitati reservat. Virgæ ac tintinabulum, additamenta currûs triumphalis, quid aliud fuisse censes quàm monitus refluæ infelicitatis? *Hominem se esse*, Tertullianus inquit, *etiam triumphans in illo sublimissimo curru admonetur. Suggeritur enim ei à tergo, Respice post te, hominem memento te.* Sic sors trudit sortem eorum, quæ videntur summa. Assyrios, videlicet, Medi & Parthi everterunt; hosce Alexander; Alexandrum perfidia; Roma omnia imperia; Romam omnes gentes,

Cic. in orat. pro Corn. Bal.

Tertul. Apolog.

Et magnum infelix nil nisi nomen habet.

Hi sunt cursus & recursus. Itaque prima ferè fundamenta imperiorum sunt turbæ & factiones. Hæ si usque ad bellum evaluerunt, certè hinc turbatori multum claritudinis. Ne te morer. Qui dum opprimi potuit populator fuit & latro, statim ut circumjectos oppressit, audit tyrannus. Huic si manum fortuna porrigere pergit, si diutiùs cum illo stat, à præsentibus dicitur princeps, in quem omnia sponte cedunt. A posteritate, propter viri admirationem, conditor & formator imperii, proximum numinibus nomen. Isti ergo statim ut se subduxerunt veteri imperio, jamque rem gerunt suis auspiciis, nihil dubitant mittere legatos ad legitimè imperantes; A quibus

hasce legationes vix unquam rejectas legimus; quamvis talium conditio, & injuriæ hinc profectæ, videantur esse infra dignitatem publicæ iracundiæ. Sed certè *omnis potentia à Deo est*, inquit Apostolus. Neque enim tantùm legitimam signat Paulus, sed & quamlibet quæ in locum legitimæ successit permissu Dei. Et verò ab iis quos paullò ante nominavi, itemque ad similis audaciæ homines legationes constat esse missas, utrasque utrinque admissas, ut ab Alexandro Magno illam quam ad eum misit validissima latronum manus. *Cùm Alexander*, inquit Q. Curtius, *obsedisset viginti millia latronum, inter promtissimos dimicans sagittâ ictus est, qua in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mœsti & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec barbaros fefellit subductus ex acie rex. Itaque postero die miserunt legatos ad regem, quos ille protinus jussit admitti; solutisque fasciis magnitudinem vulneris dissimulans, crus barbaris ostendit. Illi jussi considere, affirmant: non Macedonas quàm ipsos fuisse tristiores. cognito vulnere ipsius.* Hîc ego, ut quod sentio liberè eloquar, miror, quid ita Q. Curtius iis nomen indiderit latronibus, quorum numerus tantus esset, ut justi exercitûs non speciem tantùm sed & vim præberet; quorumque legati ab tanto rege sunt considere jussi. Utut est, disertim Cæsar ait, fugitivis è saltu Pyrenæo, & prædonibus licuisse legationes mittere. Neque ideò non æquum est, eos qui composita turbant, ex vinculis caussam dicere si res eò perduci potest.

Paul. ad Rom. cap. 13.

Q. Curt. l. 7. 110.

Cæs. l. 3. bel. civ.

test. Legationi Asculanorum, aliorumque rebellium responsum est, si factorum pœniteat, liciturum ipsis mittere legatos. Si minùs, minimè. *Ideo cùm paullo ante bellum civile dicerentur à nonnullis sententiæ, ut legati ad Cæsarem mitterentur. qui voluntatem Senatûs ei proponant, omnibus his resistitur.* Non eadem constantia postea servata, cùm ad M. Antonium obsidentem Mutinam decreta legatio est, nequicquam contranitente M. Tullio. *Cæs. l. 1. de bel. civ.* *Cic. Philipp. 5.*

CAPUT XIII.

Cæteros memoro, inter quos legationes commeant. Libera legatio. Votiva.

RES postulat ut cæteros memorem, inter quos legationes commeant. Itaque Repub. & oculatissimâ Reipub. parte, hoc est, Senatu discordi, à primoribus mittuntur legationes ad homines ejusdem loci, ut ab Syracusanis ad Andronodorum, à C. Manlio uno ex conjuratis Catilinæ ad Q. Martium regem, à Bruto & Cassio ad Antonium & Lepidum. Hîc audio istos, qui tales quoque negant esse legatos, & hac appellatione indignos. Ergo Sallustio mens aut manus vacillavit cùm hæc scripsit: *Dum hæc Romæ aguntur, C. Manlius ex suo numero legatos ad Q. Martium Regem mittit cum mandatis hujuscemodi.* Neque solùm ab singulis, sed ab una parte Reipub. ad aliam, ut à plebe quæ secesserat in Aventinum, ad patres; à multitudine catholicâ, & ex omnibus fermè pro- *Liv. lib. 14.* *Sallust. Catil.* *Sev. Sulpic. sac. hist. lib. 2.*

vin-

vinciis ad Liberium urbis Romæ, & ad Hilarium Pictavorum Episcopum cùm essent exsules. Rectè Nero abolevit ambitiosas illas sæpe eblanditas, sæpe emtas, sæpiùs extortas, quæ à provinciis mittebantur ad Senatum in hoc, ut agerent apud eum grates Proconsulibus, & Proprætoribus, quamlibet provinciarum voraginibus, nempe linguâ laudes, animis odia, Voto imprecationem gestantes. Provinciales & municipales mittuntur ad regnantes. De istis cùm agam idoneis locis, plura dicere supersedeo, nisi hoc: *Ne ab universis quidem Curialibus posse mitti legationem, nisi priùs intimetur earum præfecto, isque suo examine rem omnem perpenderit.* Id quod Honorii & Theodosii rescripto cautum est. Certè provincialium non major habetur ratio, quàm earum quæ à subjectis mittuntur ad principem, aut ad Senatum. *Quarundam coloniarum legatos*, inquit Livius, *recusantes imperata facere Consules ex S. C. Romæ manere jubent*, id est, ante veniam impetratam urbe non excedere. Municipalibus & provincialibus annecto illas, quæ ab aliquo legitimo cœtu aut corpore destinantur ad principem. Hujus generis fuit illa quæ ad Cæsarem Augustum, cùm is esset Corinthi, missa fuit à piscatoribus, ut levarentur gravitate cujusdam tributi. Drachmas enim centum & quadraginta ab se exigi firmabant, è quibus vix possent pendere centenas. Ab Senatu quoque ut olim ab Synodis, frequentissimè legatio decernitur ad principem. De hoc genere fuit illa, quæ ad Severum detulit congeriem honorum-

Tacit. lib. 15.

L. fin. C. de leg.

Liv. lib. 39. 551.

Strab. l. 10. 467.

Herod. lib. 2.

norumne an adulationum? Jussa quoque principis, ne quid eorum venerationi detrahatur, mittuntur ad Senatum, majoresque magistratus per honoratissimum quemque. Talis fuit inspectrix illa legatio Senatus missa ad Scipionem, cùm is esset in Sicilia. Triginta legati Carthaginensium missi fuerunt ad Amilcarem, qui cogerent eum, cæterosque duces, positis simultatibus, unanimes rem gerere. Ad hanc prope formam Dominicus & Maximinus ab Justiniano legationem susceperunt ad Belisarium. His adnecto legationem eam, quæ veluti comes addi solita fuit Proconsulibus, aut Proprætoribus, adjutrix, nimirum, regendis exercitibus & provinciis administrandis. Tales legati sequutis temporibus fuerunt judices & magistratus, ut liquet è Vegetio, & è rescripto Constantini. *Legati*, inquit, *non solùm civiles, sed etiam criminales causas audiant.* In superiorum legationum comitatu sunt omnes illæ, quæ diversis de causis à principe mittuntur ad subjectos. Nostri commissiones vocant. Hujus generis est illa, quâ functus est Cornelius Prætor, qui Setiam missus fuit cum quinque legatis ad quærendam & opprimendam conjurationem. Talibus legatis datos fuisse alios legatos, discimus è Strabone in hoc loco: *In provinciam Cæsaris*, inquit, *mittuntur legati duo, Prætorius & Consularis. Prætorius secum habet legatum qui jus dicit.* Et hinc quoque discimus, legationem interdum esse similem simplici alicui curationi serii alioqui negotii: cujusmodi fuit illa, quam Agamemnon misit ad

deli-

Polyb. lib. 1.

Proc. l. 2. bel. Goth.

Veget. l. 2. c. 9.

L. unica. C. de off. Proconf. & leg.

Liv. lib. 22.

Strabo l. 3. 158.

deligendos nautas. Cui annumerari possunt illæ, quas, Aristide auctore, Rhodii missuri erant ad civitates in hoc, ne ipsas misereat Rhodiorum. Nec enim vobis, inquit Aristides, patrium est, cùm sitis Rhodii; lugeri magis quàm tales esse, quos alii imitari necesse habeant. Hinc prodiit rarus & elegans significatus hujus vocis legatio. Nam *dare alicui legationem ad aliquam rem*, est ei dare in mandatis, ut eam rem pro sua fide curet; ut in hoc loco Severi Sulpitii; *Hunc ego (* librum de vita Martini *) in eremo à quodam sene vidi legi. Cui cùm me familiarem tuum esse dixissem, & ab illo, & à multis fratribus hæc mihi injuncta legatio est, ut si unquam terras istas te incolumi attigissem, ea te supplere compellerem, quæ in illo tuo libro de virtutibus beati viri professus es præteriisse*. Fuit & genus legationis cui nomen *Liberæ*. Hanc impetrabant illi qui privati privatum ad negotium exibant, atque, ut ait Cicero, exigendi caussâ. Eaque re non publico sumtu alebantur isti legati, sed suo. Neque item Reipub. caussâ abesse censebantur. *Libera* ideo dicta, quòd cui data erat, nemo fuit monstratus quem adiret; non ei præscriptus modus eundi, non loquendi, agendi, manendi, redeundi. Ac tempus quidem quinquennii, quod M. Tullius vocat infinitum, ipse fecit annuum. Quinquennale priùs fuisse, ipse docet his verbis: *Et habent, opinor, liberæ legationes diffinitum tempus lege Iuliâ; nec facilè addi potest. Idque adeò genus legationis, ut cùm velis introire, exire liceat. Quod nunc mihi additum est. Bella est autem hujus juris quin-*

Aristid. pod. 7. 76.

Sever. Sulp. in dial. 273.

Cic. in orat. pro L. Flac. L. Reip. & l. non verè ff. ex qui. cau. ma.

Cic. de. leg. lib. 3.

Cic. ad Att. tit. 15. ep. 6. 475.

quinquennii licentia. Quid igitur, inquis, impetrabat effigiatus hic legatus? An ſolum nomen? Minimè, ſed ſecuritatem legationibus individuam. Qui mos verè fuit partus magnitudinis Romanæ; ut, ſcilicet, Senator qui res ſuas inviſeret, ſemper adſpiceretur circumdatus inſigniis ſanctitatis & majeſtatis. Talem legationem ipſe Cicero videtur expetere his verbis: *Clodius ergo, ut ais ad Tigranem? Velim Syrpiæ conditione. Sed facile patior. Accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem tempus illud; cùm &. Quintus noſter jam, ut ſperamus, in otio conſederit, & iſte ſacerdos Bonæ Deæ cujuſmodi futurus ſit, ſciri poſſit.* In epiſtolis quoque familiaribus idem Cicero ait, C. Anitiũ negotiorum ſuorum cauſſâ legatum eſſe in Africam legatione liberâ. Liberam quoque legationem, voti cauſa dari, ex eodem Cicerone notandum. *A Cæſare,* inquit, *valde liberaliter invitor in legationem illam, ſibi ut ſim legatus. Atque etiam libera legatio voti cauſa datur.* Voti cauſa, id eſt, ad adeunda fana & ſacra loca. *Ego me à Pompejo legari ita ſum paſſus, ut nullâ re impedirer quin, ſi vellem, mihi eſſet integrum; aut ſi comitia Cenſorum proximi Conſules haberent, petere poſſe, aut votivam legationem ſuſcipere prope omnium fanorum ac ſacrorum locorum.* Hîc animadvertendum, eum, qui rerum ſuarum cauſa liberam legationem accepiſſet, votivâ quoque uti potuiſſe. Id quod ipſe Cicero alibi diſertim affirmat: *Scripſi ad Antonium de legatione; ne ſi ad Dolabellam ſolùm ſcripſiſſem, iracũdus homo commoveretur. Quod autem*

Cic. ad Att. l. 2. ep. 4.

Cic. ep. fam. l. 12. ep. 375.

Cic. ad Att. l. 2. ep. 7. 68.

Cic. ad Att. l. 4. ep. 2.

Cic. ad Att. lib. 15. ep. 5. 412.

tem

rem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum, ut is ei meas literas redderet, legatione mihi opus esse. Honestior est votiva. Sed licet uti utráque. De hac legatione alibi scribit his verbis: *Dolabella me sibi legavit ad IV. Non. Apr. Id mihi heri vesperi nunciatum est. Votiva tibi quidem placebat. Etenim erat absurdum, quæ, si stetisset Respub. vovissem, ea me, eversa illa, vota dissolvere.* Ipse Atticus liberam legationem putat convenire Ciceroni ad scribendam historiam. In hos tamen legatos sæpiuscule atque adeò acerbè invehitur ipse Cicero, ubi firmat nihil esse turpius, quàm quemquam legari nisi Reipub. caussâ. *Legatos nostros homines autoritate tenui. qui rerum privatarum causa legationes obeunt, tamen exteræ nationes ferre vix possunt.* Et alibi, *Hi enim non maximis opibus, neque summâ autoritate præditi, tamen auditis profectò, quàm graves eorum adventus sociis vestris esse soleant.* Alio item loco eos deprimit sicut destitutos procuratione & mandatis, & sine ullo Reipub. munere. Meritò id quidem. *Nam rei sua ergo ne quis legatus sit*, priscâ lege cautum est. Atque adeò hoc legationum genus hodie abiit in desuetudinem. Nec ego satis mirari possum, quid ille somniator sibi voluerit, qui scripsit Petrum Ramum sub specie liberæ legationis ingressum esse Germaniam. Qui religionis caussa è Gallia profugus maluit flectere in eam regionem, ubi consuetudine doctorum hominum suique similium solari posset molestias & incommoda sui secessûs, quàm pergere ad alias gen-

Cic. ad Att. lib. 15. ep. 6. 475.

Cic. l. 1. de leg.

Cic. de lege Agrar. 120.

Cic. de lege Agrar.

Cic. l. 3. de. leg.

gentes. Ut iis legationes mitti constat, qui maximis Reipub. muneribus funguntur, sicuti sunt majores magistratus, iique qui præsident provinciis & exercitibus, sic ipsis idẽ jus est. M. Livius & C. Claudius Consules apud Livium mittunt tres legatos ad Senatum, qui nuncient victoriam partam adversus Asdrubalem. Hoc genus legationum, quæ, sive à præfecto conterminæ provinciæ ad regem finitimum, sive ab ipso rege ad finitimum præfectum mittuntur, puto eas esse quæ sequentibus seculis dictæ sunt parvæ legationes, perinde ac si non omnes justæ legationis numeros impleant, sed solùm ex aliqua parte referant legationem. Cujus generis dici possunt omnes illæ, quæ non commeant inter summi fastigii, culminisque potestates, quasi non omnimodæ legationes, sed exscriptæ & effigiatæ. Ergo tales legationes hinc inde mittuntur super communibus negotiis, iis, scilicet, quæ ad utramque jurisdictionem pertinent. Suadeo tamen istis præfectis, ut hac tanta potestate circumspectè utantur; ne inde apud principem oriatur àdversus ipsos gravis aliqua suspicio, ac talia ipsis commercia infeliciter cedant. Id accidit Prisco, cui Imperator ducatum sive præfecturam ademit, quòd quina millia captorum barbarorum Chagano per talem legationem petita concesserat. Justinus quoque Imperator graviter succensit Joanni præfecto suo, quòd legationem miserat ad Suanos, spe & re irritâ. Certè illi ab ipso legationem violatam fuisse exprobrat. Supersedeo memorare plura talium legationum exem-

Liv. lib. 17. 462.

Men. ecl. leg. 97.

Men. in ecl. leg. 127.

exempla; ut Megabazi ad Amyntam regem Macedonum, Appii Claudii Pr(ae)toris ad Hieronymum filium Hieronis, Scipionum ad Syphacem, Africani ad hunc ipsum Syphacem, Luculli ad Tigranem, Marii ad Bocchum, Cæsaris ad Arioviſtum & civitates Galliæ, Beliſarii ad Choſroëm. Enimverò eorum, qui à magnis regnatoribus præficiuntur provinciis, nunquam non ea dignitas fuit, ut quas ipſi legationes deſtinarent, hæc eo loco eſſent ac ſi ab ipſo imperio mitterentur. Quid, quod ſola Romani ſenatoris dignitas, quandoque ſe regum ipſorum majeſtate potiorem duxit? Attende hoc factum

Plut. Cat' Iun. 1413. Catonis. Ptolemæus Rex Ægypti Romæ erat, miſitque Catoni, qui prænunciaret ſibi eſſe in animo illum convenire? non ſine ſpe fore, ut ipſe Cato, ubi hoc reſciviſſet, venturus eſſet ad ipſum. Qua re cognitâ Romanus reſpondit, Si Rex ad ſe velit venire, ei copiam fieri. Venit Ptolemæus, cui neque Cato obviam ivit, nec ei aſſurrexit; ſed illum, ut quemlibet è vulgo ſalutavit, & conſidere juſſit. Frequentes leguntur legationes

Theoph. hiſt. l. 38. & 40. exercituum ad principem. Hujuſmodi fuit illa ad Theodoſium Mauricii filium, quæ id agebat, ut aut ipſe, aut ſocer Germanus renunciaretur Imperator. Hujus item Mauricii exſtat illa ad milites ſeditioſos. Legimus

Plut. Sylla, 832. quoque Syllam bello ſociali miſiſſe Albinum ad milites. Poſtremò à regnantibus legationes deſtinatæ ſunt ad privatos, ut à rege Moabitarum ad Balaam prophetam, ab

Zonar. reg. c. 25. Davide ad Nabal & Abigail uxorem ejus. Præcipuè ad homines doctrinâ, aliâve dote

incly-

inclytos, ut ab Arcadibus, Thebanis. Dionysio tyranno Siciliæ ad Platonem, ab Alexandro ad Xenocratem, ab regibus Ægypti & Macedoniæ ad Menandrum Comicum, ab Dario ad Polydamantem Scotusſæum, vi corporis insignem; à Mithridate ad Asclepiadem, ab Senatu ad Tyrrhenum quemdam mathematicum, ab eodem Senatu ad Sibyllam Erithræam, ab Episcopis Palæstinis ad Origenem, à multis civitatibus ad Apollonium Tyanæum, ab rege Balace ad celebrem illum sive Magum, sive mathematicum incolam Mesopotamiæ. Postremò admirationis causa legationes legimus ad exsules missas fuisse. Certè *Publico Rutilio Asiam petenti omnes provinciæ illius civitates legatos, ejus secessum opperientes, obviam miserunt*. Sed officiosior illa Reipub. Florentinæ data Joanni Boccacio, illi qui vivo eloquentiæ gurgite exundat, ad Franciscum Petrarcham. Id sciendum, nulli fœderatorum licere propriam legationem peregre mittere, in concessu aliorum. Inter se posse, Lacedæmoniorum legationi Romam decretæ intercesserunt Achæi. Quominus eam mitterent ad urbes Achajæ, minimè. Victis quoties dantur leges pacis, & interim induciæ; sæpe imperatur ne quoquam legatos mittant. Si qui ad ipsos venerint, ne eos priùs dimittant, quàm à victore visi, auditique sint. * Tale fuit imperatum Scipionis post devictum à se Annibalem.

Ælian. var. hist. lib. 4. cap. 18. Val. Max. l. 4. c. 3. Cic. l. 5. Tusc. Pauſ. lib. 6. Plin. l. 7. c. 30. Zon in Tarq. Plin. l. 7. c. 37. Niceph. l. 5. c. 14. Philostr. vita Apol. l. 4. 42. Phil. de vita Mos. 437. Val. Max. l. 2. c 5. Sanſ. in vit. Boc.

* *Pauſ. lib. 7. Liv. lib. 20.*

C A-

CAPUT XIV.

In cujus numinis tutelâ sit legatio; & cui Reipub. parti eam adscribam.

QUòd Mercurius, ut mihi suprà dictum est, audit summi numinis nuncius, & renuncius, præditus iis omnibus facultatibus, sine quibus ne intelligi quidem legatio potest; non sanè mirum est, si hoc numen antiquitas ut certaminibus, ita quoque præfecit legationibus. Nimirum, ut se totum legatus ad illius normam exploret. Nam quò longiùs abscedet à præstantia hujus numinis, hoc se huic muneri minùs aptum intelligat. Quo propiùs ad ejus excellentiam accesserit, hoc se tantæ curæ idoneiorem sciat. Mercurius censetur fide, pernicitate, diligentiâ, eloquentiâ. Ita quoque legatus iisdem dotibus censeri debet; ut suis locis videbimus. Hinc est quod legationem dicimus esse sub patrocinio hujus Dei. Dispiciendum & illud, quem Reipubl. locum legatio teneat. Ne te, lector, morer, Equidem legatum colloco in ea Reipubl. parte, quæ Aristoteli est octava. Hunc, scilicet, locum Philosophus assignat iis, qui præter magistratus publica negotia gerunt. Et verò priscæ leges ab imperiis & potestatibus secernunt legationes his verbis: *Imperia, potestates, legationes cùm senatus creverit, populusque jusserit, ex urbe exeunto.* Cæterùm reperio, publicarum curarum, sive publicæ administrationis quatuor omnino esse

Aristid. in Romam 84.

Aristot. polit. lib. 4. c. 5.

Cic. l. 3. de leg.

esse genera : ἔνδημον, ὑπερόριον, κληρωτὴν, χειροτονητήν. *Quæ domi exercetur, quæ peregre, quæ sortitione, quæ suffragio.* Et domi quidem legatus nullam habet administrationem. Sorte vix unquam, ut supra demonstratum est, eligitur; ac ne suffragiis quidem nisi in libera Repub. Restat ergo ut legatio sit, ὑπερόριος, *quæ peregre exercetur*, sive ἔκδημος πολιτεία. Hoc ipsum docent effectus legationis, cujus omnis vis, omnisque laus consistit in iis tantùm negotiis, quæ intercedunt inter duo plurave imperia; nullum in sola ditione illius, cujus legatio est. Isti legationis effectus etsi fusi sunt per totum hoc nostrum opus, tamen collecti numerantur à Polluce his ferè verbis; *Rem pecuniariam* (scilicet apud exteros) *augere, rem facere, acquirere, possidere, fœdera inire, inita servare, & confirmare, hostes vexare* (non armis, sed ingenio, arte, eloquio) *pl[illegible]re, perterrefacere, perturbare, docere, pacem componere, ad pacta rem deducere, jusjurandum deferre & præbere, conjunctim causam agere, conjunctim censere, contendere., contradicere, hortari & præstare ut simul pericula adeantur, communis res propugnetur, simul conciones habere quales res postulat, laudare, ornare, illustrare, vituperare, dedecorare, arguere.* His traditis, venio ad personam legati ejus de quo hîc potissimùm agimus.

Æsch. in Timarch. 3

Pollux li. 4. 141.

CAPUT XV.

In legato desidero genus, opes, rerum humanarum peritiam, eloquentiam.

UT legati nomen est augustum, sic munus arduum; cuique excipiendo nonnisi dite pectus, sustinendo nonnisi magnus animus par est. Equidem illum, qui omnes numeros hujus curæ feliciter obiturus sit, censeo tribus omnino rebus, ut sit *indigena, habeat rem familiarem, virtutem singularem. Indigenam* dixi; quòd nemo homo, nisi impensè improbus, sibi suisque sciens nocet. Quin potiùs is in quo bonitatis aliqua vena est, se suaque omnia Reipub. haud ægrè condonat. Nempe charitas patriæ totum sibi pectus vacuefacit. Neque verò eligit animos degeneres, aut ingenia sordida; quippe quæ tota manat è purissima perennitate amoris divini. Non ergo mirum, si eadem semper ingeniosa, semper anxia, semper excubat.

Ovid. epist. Her. Leandro. —— *Quis enim securus amavit?*

Alienigenis multa videntur aliena & levia, in quibus ipsis indigena sępe intelligit, quãtum momenti lateat, quàm nihil eorum contemni, quàm singula diligenter adverti & excipi, debeant. Sollicitæ hujus & anxiæ legatorum fidei Q. Curtius egregium exemplum memorat. Cum Alexander legatis Darii his verbis respondisset; *Aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum paret*, legati

Q. Curt. lib. 4. 42. 6.

respon-

responderunt, Cùm bellum in animo sit, facere eum simpliciter quòd spe pacis non frustraretur. Ipsos petere quam primum dimittantur ad regem. Eum quoque bellum parare debere. Illud item meritissimo metuitur, ne homo exoticus in tanta licentia suum decus alienæ lubidini, suamque fidem suæ avaritiæ gratificetur. Nam legati, arbitris amotis, capita conferunt cum exteris, æmulis, hostibus. Ibi animus debilis, vah, quam citò inclinatur! Priscus est morbus. Legatos Athenienses extra unum Xenocratem Philippus quassit. Hoc lubricum fidei non semel Æschini objicit Demosthenes. Devio *Polyb.*
hoc tramite Metellus tentavit salutem Ju- *lib. 5.*
gurthæ. Accedit dignitas Reipublicæ, cu- *De-*
jus interest hoc sciri, se civilis industriæ non *mosth.*
usque eò egenam, ut necessitate imploret *orat.*
externam, ematque mercenariam. Atque *παραπρεσβ:*
adeò apud se reperiri pectora fecunda san- *Sallust.*
ctissimi boni. Neque tamen ita floccillo ex- *Iug.*
terna, ut fidei, undecunque est, verear habere fidem, ac virtuti peregrinæ hospite honore interdicam. Ut exotica mala cautè vitari debent: ita virtus peregrina, quocunque advenerit, cupidissimè excipitur. Ibi non solùm hospitalem, sed & honoratam sedem invenit. Hæc est Homerica sapientia,

——— μηδέ τι θυμῷ
Τάρβει. θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμεί- *Homer. Odyss. η.*
νων *183.*
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλ-
θοι.

——— *ne quid animo*
timeas: fortis enim vir in omnibus potior

 rebus

rebus exsistit, etiam si quando aliunde veniat, i.e. sit peregrinus. *Hostem qui feriet*, inquit Annibal, *mihi erit Carthaginiensis Quisquis erit. cujatis, id habent omnes leve, & semper habuerunt Itaque & cives fortissimos undique adsciverunt, & hominum ignobilium virtutem persæpe nobilitatis inertiæ prætulerunt.* Non inquirimus, inquit Toxaris ille Scytha, unde sint viri præclari. Ac ne iis quidem invidemus, qui cùm non sint amici nostri, tamen præclara facinora fecerunt. Quin eorum facta laudamus, eosque hinc domesticos facimus. Certè ipse Toxaris, quamlibet Scytha, & (quomodo prisci loquebantur) cnephosus, tamen ab ipsis Græcis immortalitate donatus, & inter heroas relatus est. Aristippo Atheniensi Ptolemæus Lagi filius legationem dedit ad Lysimachum. Sed quis civibus inquilinis doleat dari legationes, quorum capitibus diademata imposita, manibus sceptra sæpe sunt indita? Nerva Trajanum sibi successorem destinavit, etsi non Italici germinis hominem. Nempe sibi putavit inquirendum esse in virtutem, non in patriam. Diepetes Ægyptius primò ab Atheniensibus in civitatem susceptus, dein rex est factus. Sed talium totæ cohortes memorari possunt. Neque sanè ignota sunt illa nomina stirpis peregrinæ. Erichthæus, Codrus, Melanthus, Apollodorus Cyzicenus, Heraclides Clazomenius, Cypselus, Numa, Tarquinius, Hormisdas Persa, Demaratus. Isti, scilicet, quò se receptârant veluti ad latebras, ibi eis hospitalis admiratio imperium dedit.

Cic. in Orat. Pro L. Corn. Bal. orat. 36. 149.
Lucian. in Toxari. 594.
Lucian. in Scytha sive Hosp. 344.
Diog. Laert. lib. 2. in Aristip.
Xiphil. Nerva. 228.
Laert. lib. 2. in Arist.
Ælian. Var. hist. lib. 14. cap. 5.
Strabo li. 8.
Zosim. lib. 3.
Strabo li. 8. 364.

dedit. Usque eò verùm est, eminentem virtutem non modò non latére, sed ne ullo quidem alio quàm eminentissimo loco esse posse. Secundo loco *rem familiarem* desidero in legato. Neque ideo virtutem subjicio fortunæ. Sed satis scimus, avitas opes liberalis educationis fidem facere, partas industriæ, modestè habitas animi fortitudinem demonstrare. Ergo ex modo censûs æstimatur non quidem animus, sed sanè modus patriæ charitatis, quæ ingenuis connascitur. Hinc est, quòd in hominum animis omnino pluris est is quem opes honestant, quàm cui est cum paupertate lucta. Romæ legibus cautum scimus, honores petituri, horum census inprimis uti spectaretur. *Tiberius edicto constituit, ne cui jus gestandi annuli aurei esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri avoque paterno sestertia quadringenta census fuissent.* Leges & oratori, & imperatori jubent, inquit Dinarchus, si fidem à populo haberi sibi velit, ut liberos suscipiat, & fundum intra limites possideat; & omnibus æquis pignoribus depositis, sic demum populo præesse instituat. Trajanus jussit *candidatos patrimonii tertiam partem conferre in ea quæ solo continentur; deforme arbitratus magistratibus Italiam esse hospitium ac stabulum, non patriam; ipsosque in urbe peregrinari, non habitare.* M. Antonius philosophus senatores peregrinos quartam partem bonorum in Italia possidere voluit. Imitatus, credo, Solonem & Carthaginenses, atque adeò T. Quintium Romanum Consulem Thessaliæ Remp. constituentem, à quibus omnibus

Plin. lib. 1. ep. 14. *Plin. lib. 33. cap. 3.* *Dinarch. contra Demosth. 101.* *Plin. lib. 6. ep. 19.* *Capitol. in M. Ant. Philos.* *Arist. lib. 2. pol. cap. 9. & 10.* *Liv. lib. 24.*

omnibus magistratus, judicesque lecti sunt à censu; ut potentiorem eam partem civitatium facerent, cui salva tranquillaque omnia magis esse expediebat. *Census*, ait Seneca, *senatorum ab equite, equitem à plebe discernit.* Non injuriâ. Nam studium cujusque strenuè sequitur quà trahit utilitas. Studio timor it comes, timori diligentia, diligentiæ fides. Contra, eversione rei familiaris dignitas & fama præceps datur. Hinc subit indiligentia, secordia, perfidia, torpor, stupor. Hinc priscus mos Romanus *non rogandi sacramento capite censos, quorum nimia inopia cùm suspecta esset, his publica arma non committebantur.* Censum tamen non accipio indomitum, divitias non diffluentes, & invidiosas, sed ad sanum modum, easque quæ claritudini bonarum artium adjumento sint; denique quales Aristoteles in civitate maximè probat. Neque enim è sola opulentia, verùm & ex ei congenitâ dignitate legatum eligi, æquum censeo. Quapropter opes cùm dixi, natales quoque signavi. Nam ut dives habet in re quod amittat, ita nobilis in decore quod inquinet. Ne multa; novitati tantùm antistat nobilitas, quantum candidato designatus, aut spei res. Estque fatendum, nobilitatem generis esse primum munus divinæ bonitatis. Ut virtute eminentem homines existimantur elegisse; sic nobilem Deus. Simul me & hominem & imperatorem sol vidit; inquit Commodus. quasi dicat.

Sen. declam. 1. lib. 2. decl. 1

Val. Max. lib. 2. cap. 1.

Aristot. lib. 4. politic. cap. 20.

Herodian. lib. 1.

Sum verò æquavâ cum majestate creatus.

Nulla-

Nullaque privata passus contagia sortis. Nolim tamen hoc se nimiùm amplecti eos, in quibus præter hoc nomen nihil est additamenti. Neque enim nobilitatem soli natales faciunt, sed virtuti apud hanc locum assignant. Virtute, inquam, non genere nobilitas exploratur. Hac una cote novantur bona facta majorum. Ergo si legato ad alias dotes hæc quoque generis dignitas accedat, haut dubiè hinc ejus virtus redditur commendatior & sublimior. Certè *Augustus quosdam legatos generis libertini in Orchestra considere vetuit, nimirum ut homines Animi subsellii.* Despectâ vilitate barbaræ legationis, Valens voluit mitti ad se ex optimatibus idoneos. Tertio loco, ut legatus meus *sit* homo *factus ad unguem*, eum ego quidem primùm censeo probitate, iisque virtutibus, quarum nulli nonnisi in magno pectore locus esse potest. Sæpe regnantes, ejus legati qui sit adprime probus, virtute moti, omnia ei ad quæ venerat, concessêrunt. *Virtutem* cùm dico, absolutam industriam dico, hoc est, multis magnisque experimentis adprobatam. Atque hæc quidem nititur vitæ præsidiis, quæ manant non tam à præceptis subtilibus, quàm à salutaribus. Illa dico, quibus vita privata formatur ad probitatem, publica ad prudentiam, utraque ad exemplum. Huc itur per tramites scientiæ civilis, quæ eminet inter alias ut domina inter ancillas, quibus singulis dedit sua munia. Hæc item, meo quidem animo, tribus rebus censenda est, cognitione *juris*, peritiâ historiarum, eloquentia.

Claudian. de 4. Honor. Cons.

Sueton. in Aug.

Ammian. Marcell. lib.

tia. Ingenuus fons *juris* est ratio. *Ratio* est radius divinitatis, quo mens collustrata continuò fit sollers discriminatrix fandi & nefandi. Hinc salutares leges præsidia gentium. Quibus accedere æquum est experientiam, quæ est formatrix prudentiæ. *Experientia* cunctata inter angustos vitæ terminos quantilla est, quantillumve potest, si non ope *historiæ* fruitur liberiori cœlo, si non respicit præterita, ut quoties opus erit, longo prospectu advertat futura; Hoc ergo desidero ab eo cui legatio datur, ut maturè peregrinetur in monumenta gentium, in præterita secula, in res alienas, scrutetur suas ac domesticas, hoc est, illius imperii Reivepublicæ, cujus est. Ne impeditum se in disputatione longâ & pugnace non facilè expediat, sed hîc turpiter vacillet, illic periculosè impingat in scopulos. Illum, ut ait quidam, sitis enecat, qui cùm sitit tum demum fodit puteum. Legatus debet esse præcautor & promus pectori fecundo, & exuberanti multâ cognitione rerum, eaque sepositâ ad omnem usum. Neque alius promtè agnoscet verum, aut multiplici refutatu convincet falsum, Huic uni nullus hostis formidolosus futurus est. Hic ipsis militari confidentiâ meditabitur cominus & eminus, lacessendo, petendo, variandis conatibus in ima, in summa, in vitalia. Æquis locis vincet, iniquis æquâ manu discedet. Certè Theodorus medicus quòd erat historiæ consultissimus, Chagani barbaricam ferociam exemplis contudisse dicitur. Postremò, legato volo adesse *eloquentiam*, eamque promi-

Theophil. de legat. Rom. ad gent. cap. 4. 48.

promtam & profluentem; qua de re aliquid supra dixi. Hac destitutum legatum, obsecro quid hominis esse dicas? Annon eâdem putes dici oratorem, ut prisci loquebantur, ἄγλωττον; *clinguem?* cujusmodi est Euripidæus ille,

Τέκτων γὰρ ὢν ἔπραττες οὐ ξυλουργικά. *Plu-*
Λέγειν ἀπείθανος ὢν ἐπρέσβευε. *tarch. in*
Fabrum dißimulas fabrilis callidus artis. *polit.*
Infans rem populi legatus & ardua tractas.

Sic Antiphanes,

Πῶς γὰρ γένοιτ' ἂν ὢν πάτερ, *Athen.*
Ῥήτωρ ἄφωνος; *lib. 10.*
Quomodo enim esse poßit, ô pater, orator mutus?

Rideo legatum qui patrono egeat, inquit Hieronymus. Non minùs absurda ratio illorum est, qui in primis Pontificatûs, regnive spatiis Romam mittuntur ad id, cui nomen obedientia. Hi enim in conspectu Pontificis sese ostentant sicuti æreos aut marmoreos, aut sicuti stipites dolatos, quibus injectæ vestes, locato, qui præstet ipsorum vicem, diserto, & lingua venditaria. O quàm dissimiles Cineæ celebris illius legati, qui sibi summæ laudi ducebat, si posset esse imitator Demosthenis; illius, inquam, Demosthenis, qui se gloriatur in legationibus nunquam cuiquam coactum herbam dare. *Epaminondæ eloquentia*, inquit Æmilius Probus, *eluxit Spartæ. Quò cùm omnium sociorum venissent legati, coram frequentißimo legatorum conventu sic Lacedæmoniorum*

Hieron. epist. lib. 1. ep. 16. 23. 6.

Appian. πρεσβ. legat. 345.

Demosth. de cor.

Æmil. Prob. Epam. 14.

tyrannidem coarguit, ut non minùs illâ oratione opes eorum concusserit, quàm Leuctrica pugna. Neque tamen vero hebeti prudentiæ sociari linguam diserti quamlibet alienam. Hoc exemplo à Pelopida, quòd esset infacundior, Epaminondas assumtus fuit. Ac legatis Tarentinis & Nolanis in Senatu Neapolitano dicuntur affuisse advocata συναγορεύοντες αὐτῶν, *patrocinantes ipsis.* Lysander homo tam acer, tamque strenuus in incœpto maximi momenti usus est oratione scriptâ ab Cleone. Denique ab legato desidero, ut habeat illud nescio quid, νουνεχὶς καὶ πειστικὸν, *cordatum & persuadens.* ut ait Polybius. Magnus ille Plutarchus ait, eam legationem quæ destinatur ad Imperatorem, opus habere ἀνδρὸς διαπύρου καὶ θάρσος ἅμα καὶ νοῦν ἔχοντος, *fervido & confidentiam simul & mentem habente.* E superioribus conficitur, præter bona corporis & fortunæ illa quæ suprà memoravi, ab legato primùm desiderari *probitatem.* Quid miramur, inquit Æschines, publicè nihil ritè geri, cùm istiusmodi oratorum nomina plebiscitis inserantur? cùm eum qui domi turpiter vixit, legatum extra urbem mittamus, eique de rebus maximis fidem habeamus? Discimus quoque probitati æquum esse comitem ire multiplicem juris, multiplicem rerum humanarum cognitionem. Hasque dotes eloquendi facultate cumulari oportere, quæ ipsa multo animi robore sit subnixa.

Halicarn. in excerpt.
Plutarch. Lys. 818.
Polyb. ecl. legat. 164.
Plutarch. πολ. παραγγ. 1440.
Æschin. in Timarch. 196.

CAPUT XVI.

Externa desidero in legato.

INteriores & proprias legatorum dotes enumeravi; super quas ut non scrupulosè desidero externa & fortuita; ita cui hæc accedunt, hujus laudem intendi fateor. Nam etsi fortuna non est neque gubernatrix neque adjutrix virtuti, eam tamen hæc non aspernatur ut fautricem, neque abnegat ut comitem. Ad formandum illum qui cum cura dici mereatur, plerunque utraque conspirat. Neque ideo carcer Socratis non est honestior ipso Prytaneo. Neque item homines fortunæ, sed utique ingenii bonis æstimo. Sed hoc adsevero, intimæ virtutis nitore sæpe superficiem perfundi. Inde, veluti divino quodam lumine ictum corpus totum venustari, animum tali supellectile lacessi atque adeò locupletari. Certè quoties decora species obtutui sese offert, eâdem virtus, quamvis latens, animo sese insinuat. In Elide judicium pulchritudinis fieri solitum memorat Athenæus. Eandem apud Æthiopas in dandis magistratibus spectari, Aristoteles. Nam augustissimam speciem credebant haustam è cœlo. Denique è vultu ac decore membrorum conjectabant, quantus illa cœlestis spiritus habitator intrâsset. Zopyrus adnotavit, Socratem fuisse physiognomona, hoc est, ut nostri loquuntur, metoscopum. Et Pythagoras adolescentes ἐφυσιογνώμο-

Athen. lib. 13. *Aristot. l. 4. pol. cap. 4.* *Cic. de fato.* *Sueton. Tito.* *Gell. lib. 1. cap. 9.*

Lucret. lib. 5.

γνωμονεῖ, *faciem attentè considerabat.* prisco, videlicet, instituto, quo primi reges

Et pecudes & agros divisêre, atque dedêre
Pro facie cujusque, & viribus ingenioque.
Nam facies multum valuit.

Neque apud barbaros alii existimabantur capaces magnorum operum, quàm quos eximiâ specie natura donavit. Nimirum, formâ corporis animum æstimabant, & in speculo frontis imaginem cernebant ingenii. Hinc judicium Priami de Agamemnone, quem ex eminenti pulchritudine cognovit.

Homer. Iliad. γ.

Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν Ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασιν.
Καλὸν δ' οὔπω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρόν. βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

Quisquis hic sit Achivus vir bonusque magnusque.
Certè quidem capite & majores alii sunt.
Pulchrum verò sic egò nondum vidi oculis.
Neque sic venerabilem. Regi enim viro similis est.

Plato lib. 7. de repub.

Petr. Arb. in Sat. Lactant. lib. 1. cap. 14. Sever. Sulp. lib. 2. sac. hist. Athen. lib. 8.

Plato custodes Reipub. non solùm vult esse τοὺς βεβαιοτάτους καὶ τοὺς ἀνδρειοτάτους, *firmissimos & fortissimos.* Verùm etiam κατὰ δύναμιν εὐειδεστάτους, *quantum fieri potest, speciosissimos.* Neque verò sonat aut vibrat in auribus meis vetus illud, *Raram facit misturam cum sapientia forma. Saturnus quidem Titani fratri inter alia, quòd Titan facie deterior esset ipso, regno non concessisse dicitur.* Sacra adeò historia testatur, Danielem, ob elegantiam vultûs, inter ministros regios assumtum. Apage ergo istos sa-

ginâ,

ginâ laxatos, atque, ut ait Clearchus, magos pisces, aut exsuccos & cadaverosos; quales sunt legati illi Aristophanæi, missi ad poëtas cultores inferorum; Denique eos omnes, in quibus animus, ut M. Lollius de Galba dixit, malè habitat! Nempe hi & corrugandæ naris, & contrahendæ frontis, risûs & scommatum occasionem aspicientibus persæpe præbent. Certè apud Aristophanem irridentur illi legati Lacones, quos senum chorus dicit trahere barbas. Talis fuit legatio Senatûs, missa ad faciendam pacem inter Nicomedem & Prusiam. Cùm enim è legatis unus haberet caput cicatricosum, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors existimaretur, graphicè legationi tam insignitæ illusit Cato, qui eam neque caput, neque pedes, neque cor, (ut de Claudio Seneca,) habere dixit. Derisus dicitur Leo Byzantinus legatus Athenas missus, homo enormiter obesus. Is cùm editum suggestum tumultui compescendo conscendisset, populus ejus prominentem ventrem conspicatus, totus in risum solutus est. Sed is risus illico cessit in admirationem, ob cordatum ipsius legati de hac ipsa pinguedine sermonem. Cæterùm sicuti aliqua insigni notâ corporis dehonestatum Deus munere sacrificandi, Persæ regno interdicunt; Atque adeò sicuti nostri negaverunt, eam virginem Vestæ capi fas esse, quæ linguâ debili, sensuve aurium deminuta, aliave quavis labe insignita esset; Ut quandoque claudus non est admissus ad munia publica; Ita quoque ipse ab legatione haud

Athen. citat Aristoph. in Geritad. Macrob. Sat. lib. 2. cap. 6. Aristoph. Lystr. Epit. Liv. lib. 50. & Appian. Mithrid. Sen. in ludo. Gell. lib. 1. cap. 12. Halicarnass. lib. 5.

adſpexerit, bonum virum facile conjiciat; ingenuum ac ſtrenuum libenter credat. *Grato & jucundo introitu*, inquit Valer. Max. *illabitur admirationis prætexta velata majeſtas.* Itaq; ut caſtitati puellari ceu præmium, ſeponitur vir oris decori; ita legationem ipſe quidem vereor committere illi, quem non ſpecies honeſtet; qui non teſtetur & offerat, & ſi in media turba decorem quendam ſenatorium, omnia amotâ ineptiâ, & fuco & arte. Ne unà cum Ceo illo larvali ſimulacro, qui ſibi albedinem infecerat, cenſeatur. Quid hic ſani diceret, Lacedæmonii, ait Archidamus, cui non modò animus, ſed & caput, mendax eſt? Neque tamen animus excelſus, qui delegit ſibi humile domicilium eâ reſordeſcit, aut vileſcit. Quippe

—— ſubiere minores Sæpe caſas ſuperi.

Niteſcit potiùs ac ſplendeſcit. Sæpe magna ingenia amant latêre in corpuſculis. Sic ille Homericus

Δόλων Ευμήδε⊙- υἱός
Εἶδος μὲν ἔην κακὸς, ἀλλὰ ποδώκης.
Dolon Eumedis filius
ſpecie quidem erat malus, ſed pernix.

Ageſilaus dicitur fuiſſe breviculus, facie ignobili, ac ne quid deformitati deeſſet, claudus pede. Atque adeò moriens dixit ne aut pingeretur, æreve duceretur, aut ſaxo incideretur. Etſi non ſum neſcius, huic propoſito honeſtiorem ab ipſo cauſam obtendi, haud abſimilem Catonianæ, Ne, videlicet, quicquam poſt ſe reſtaret inſignius nomine ſuo. Nimirum quamlibet εὐδεχθέστατ⊙-, τὴν ὄψιν, *aſpectu mirè deformis.* Ut ait Syneſius

Val. Max. lib. 2. cap. 5. in princ.

Ælian. var. hiſtor. lib. 7. cap. 20.

Ovid. lib. 5. Metam.

Homer. Iliad. 9.

Æmil. Prob. in Ageſ. & Iuſtin. lib. 6. Dio Chryſoſt. orat. 37. & Plutarch. in apopht.

sius, βέλτιςος ἦν τοὺς τρόπους, *moribus erat optimus.* & sub inculto corpore latebat ingenium ingens, & virtus excellens. *Satisque duxerunt Lacedamonii,* ait Justinus, *incessu regis quàm imperio regnum claudicare.* Si hæc extendi opus esset, hîc ego retexerem Philopœmenem, Socratem, inclytum illum fabulatorem, illum quoque *Zenonem sic appellatum tradit Laërt. lib 7. in Zen.* palmirem Ægyptium, Periclem qui capite fuit ἀσύμμετρος, *immodicus.* denique illum, de quo exstant hæc,

Iustin. lib.. Laert. lib. 7. Plutarch. Themist. 1. 222.

Sil. Ital. lib. 6.

Nulla viro species, decorisque & frontis egenum
Corpus, at exiguis vigor (admirabile) membris
Vividus, & nisu magnos qui vinceret artus.

Eccles. cap. 11.

Quid multa? *Non laudes in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis; & initium dulcoris habet fructus illius.* Formæ adjungo duritiam corporis, & vigorem membrorum. Et hæc, scilicet, ad tolerantiam laborum. Ut legatus & pedibus insistere, & ambulare, & ardua subire, flumen nando conjungere, ripam insilire, si usus venerit, possit. Hoc ultimum accidisse memorant Pontio Comino, qui dimissus per saxa Tarpeja, tranato Tyberi, Vejos pervenit, & perpetratâ legatione similiter ad suos rediit. Quidam legatus Mediolanensis, flagrante bello, nullum in Padi ripa navigium nactus, sese dedit fluvio, & enavit. Haud absimile factum sive Cæsonis, sive C. Claudii, ejusque servi qui ei comes unus aderat. *Nam pastorali habitu, agrestibus telis, falcibus, gæsis-*

Frontin. Strateg. lib. 3. cap. 13. Procop. bel. Goth. lib. 2. Liv. lib. 9.

gæsisque binis armati, intraverunt Ciminos saltus. Et cùm ad Camertes Umbros penetrâssent, Romanus introductus in Senatum, consulis verbis egit de societate amicitiáque. Alii fortè ridiculum, alii superstitiosum dicent esse id, quod mox dicturus sum. Dicam tamen ut res est. In nomine illius cui data legatio est, sæpe esse omen. Id potissimùm adverti solet, cùm ea de re mittitur legatio, in qua tractanda legati fide statur. Leutychides principem legationis Samiorum sic fertur interrogâsse, Hospes Samie qui vocare? Hegesistratus, ait ille. Accipio, ait Leutychides, pro augurio Hegesistratum. Et verò hominem placiti nominis attinuit, dimissis aliis. Fausta & bona dicuntur hæc nomina, ut cognomen frugi vel ab ipso inimico datum Pisoni; tum Basilidis, quem in sacra sede Serapidis pone tergum Vespasianus respexit. Socrates apud Platonem gratulatur Demodoco, quòd filio suo indiderit nomen Theages. *In lustro tum exercitûs, tum populi, bonis nominibus qui hostias ducerent eligebantur.* Quod *idem in delectu Consules observabant, ut primus miles fieret bono nomine.* Virgo Plautina cùm dixisset, Lucridi in patria sibi fuisse nomen, tum Toxilus, *Nomen atque omen quantivis est pretii.* Contra, illa ominosa dicuntur & inauspicata, quæ sunt formidolosa dictu, ut Epidamnum, quod postea fuit Dyrrachium; & Malevolentum, quod Beneventum. Huc pertinet jocus ille Plautinus,

Vosmet nunc facite conjecturam cæterùm
Quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet.

Herodot. lib. 2. *Cic. pro M. Fontejo. Tacit. lib. 4. histor.* *Plato in Theag. 122.* *Cic. lib. 1. de divin.* *Vide Platonem in Cratylo.* *Plin. lib. 3. cap. 4.* *Fest. Segesta.* *Plaut. in prolog. Pan.*

CAPUT XVII.

E quo ordine eligi legatus debeat, ut reperiatur præditus iis dotibus, quæ domi militiaque Rempub. tutam præstant.

Aristot. lib. 4. pol. cap. 14.

TRadit Aristoteles, in creatione magistratuum dispici tria; *A quibus creentur; quomodo*; & *ex quibus*. Hisce ego ferè vestigiis insistens, dixi à quibus ad quos legationes mittantur; tum quid in delectu legati spectari debeat. Nunc restat hoc postremum, ex quo ordine talis educi possit, qualem descripsi. An ex togatis, an ex militibus, an ex illis qui amiciuntur curtâ, quod dici solet, togâ. Verum vix potest responderi, nisi offendendo; falsum, nisi erubescendo. Ipse quidem utrumque tam studiosè vito, quàm sanguis viperinus, ut ille ait; olivum. Certè non parum dolerem, si quis offendi vellet nullâ mea culpa. Sed spero, mihi illum fore æquum qui rem cognoverit; neque quod vulgo solent, redditurum veritati odium, libertati contumeliam. Id quod eò æquius est, quòd profiteor me hæc mea non contumeliosè promere, sed officiosè; non animo maledicendi, sed solo studio juvandi. Scio veteres morbos & publicos non, nisi efficacibus remediis, depelli posse. Hæc faciunt dolorem, sed eadem valetudinem revocant. Nunc quidem impugnandum suscipio vetus institutum, non, inquam, nascens aut adolescens,

ſc ns, ſed roboratum longâ ſerie ſeculorum. H c magis adnitar, ut adverſus ingraveſcentia vitia remedium quæſiſſe, non quemquam videar notâſſe. Tria deſideravi in legato, ex quibus ut hoc aut illud in ſingulis reperiri fortaſſis proclive ſit, ita omnia ſimul, Herculis labor eſt. Uſque eò unitæ hæ dotes uni videntur inconceſſæ. Quid? numquid hîc eſt in quo accuſem naturam, quæ nos priſcis deteriores genuerit? & quod illis elargita eſt, nobis non poſſit, aut ſicuti noverca nolit, aut liveat? Minimè gentium! Ut in nobis ipſis vitium eſt; ſic & à nobis. Nam ſinguli id vitæ genus inſiſtimus, quo, ſi quid eſt egregii naturalis impetus, reprimitur veriùs quàm excitatur, aut juvatur & promovetur. Et quidem qui rem populi tractant, ex his alii pacis artibus inſtruuntur, alii belli, plures neutris, certè vix quiſquam utriſque. Cùm tamen ſingulos cives ita ſe comparare æquum ſit, ut quem Reſpub. hoſtibus armatum oppoſuit, eundem, pace partâ, regendæ multitudini togatum imponat. Sive illo, ſive hoc opus eſt, nunquam non ex ejus copi pectore promtet vim conſilii; denique habeat eum planè ut præſens numen, & inſigne firmumque præſidium. At nos iſta ſejungimus, & unum aliquod deligimus, tanquam unum patriæ debeamus, non omnia. Et quidem hodiernæ nobilitatis ita ſe mores habent, ut ipſa nihil ſe aliud eſſe putet quàm ſeminarium militiæ. Cur non & magiſtratum urbanorum? Quam enim Rempub. armis protegendam ſuſcipiunt

piunt, hanc priùs necesse fuit fundari legibus, iisdem roborari atque æternari. Ipse princeps, quod est caput Reipub. telis & brachiis inserit bona auspicia, hoc est, fortia consilia. Neque solùm armis honestatur, sed & legibus armatur, ut in ipso aditu jura clamant. Palladem sollers antiquitas & Minervam unam fecit, quanquam duplici functione. Quippe natales ejus, olea, triplex vestis, noctua: hæc inquam, omnia sunt aliud nihil, nisi documina sapientiæ artiumque pacis. At galea cristata, hasta, Ægis, Gorgon laudum bellicarum. Hæc tam altè sunt compacta, ut altero labefacto, utrumque ruat. Hinc est quod prisca sapientia Majâ nato simul & Herculi statuas posuit: illi quidem, ut rationis & orationis præsidi numini; huic, ut roboris viriumque Deo. *Aedem Herculis & Musarum in circo Flaminio Fulvius ille Nobilior ex pecunia censoria fecit; non id modo sequutus, quod ipse literis & summâ poëta amicitiâ duceretur, sed quòd in Græcia cùm esset imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, id est, comitem, ducemque Musarum. Idemque primus novem signa, hoc est, omnium Camœnarum ex Ambrasiensi oppido translata sub tutela fortissimi numinis consecravit, ut res est, quia mutuis operibus & præmiis juvari ornarique deberent; Musarum quies defensione Herculis, & virtus Herculis voce Musarum.* Signum Apollinis in Delo dicatum dexterâ arcum, lævâ Gratias, & quidpiam tenebat instrumenti musici. Arcus labores signabat & negotia. Gratiæ & Musica fru-

Athen. lib. 13.

In orat. Eum. rhet. pro schol. instaur. paneg. 272.

Plutarch. probl. 69.

Plutarch. in Mus.

ca fructum laborum. Archilochus hoc se pulcherrimo conciliatu censeri in gloria numerat, his verbis:

Εἰμὶ δ᾽ ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἄνακτος *Athen.*
Καὶ μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος. *lib. 14.*
Et clueo cultor Martis, fortisque satelles.
Atque artes Musæ me docuere scias.

Apud Lucianum statua Toxaris læva manu *Lucian.*
tenet arcum, dextra librum. Plato ut so- *in Scy-*
ciet, *τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ φιλόσοφον, Confiden-* *tha sive*
tiam & sapientiam. Vult gymnasticam & *hosp.345.*
Musicam in eo, qui sit custos civitatis, con- *Plato*
jungi; ne illa tandem animus nimis effere- *lib.3. de*
tur, hac plus æquo molliatur. Hoc ipsum *Repub.*
signavit illa statua, quæ fuit ante ædem Ca- *411 C.*
storum Q. Marcii Tremuli equestris togata. *Plin.lib.*
Quippe, quanta societas est earum utili- *34.cap.*
tatum quæ sunt è bello & pace, tanta de- *6.*
bet esse concordia armorum ac togæ. Ideo
prisci ante periculum sacrificabant Musis; *Plu-*
nempe ut hac Martis Musarumque con- *tarch.*
junctione consulta prospero exitu termi- *Lac. a-*
narentur. Inter laudes Liberi patris emi- *popht.*
net hæc; *391.*

idem pacis eras mediusque belli. *Horat.*

Atque hanc quidem ob causam causa nul- *lib. 2.*
la est, quapropter illi, quos vetus prosapia *Carm.*
tumidos facit, togam tantopere fastidiant, *od.19.*
ut degenerem; togatos tam contemtim habeant ut homines nulli rei; cur denique numerent inter argumenta generis hoc, quod & literarum adjumenta, & politicas artes, ut ignaviæ documenta, posthabent, tanquam nobilitas polluatur statim, ut togatæ militiæ stipendiis merere cœperit.

Veget. lib. 2. cap. 6. Quin hoc sciant, & qui nesciunt, discant primam cohortem, quæ eadem miliaria dicta, quæsisse viros genere atque institutione literarum electissimos; nempe ne otioso, feriatoque ferro animus otiaretur. Talem Alcibiades apud Platonem memorat fuisse Socratem. *Plato in symp. ult. parte.* Cæterùm quid stolidius cogitari, quid item absurdius dici potest, quam ad magna genitos tam angustè, tamque iniquè suam sortem expendere, ut solam profiteantur feritatem, truculentiam, atrocitatem? *Cic. lib. 1. off. 26.* *Non solùm scientia*, ait è Platone Cicero, *quæ est remota à justitia, calliditas potiùs, quàm sapientia est appellanda; verùm etiam animus ad periculum, si sua cupiditate, non communi utilitate impellitur; audaciæ potiùs nomen habeat, quàm fortitudinis.* Tam stultis cogitationibus inflatos effigiavit Aristoteles cùm dixit, *Aristot. pol. lib. 7. cap. 15.* Eos qui neque duram militiam, neque pericula consueta habent, servitutem servire illis qui rem manu gerunt; tanquam illi servili, hi ingenio præditi sint herili; illi imperare, hi obsequiis teri possint; illi sint optimates, hoc vile vulgus. Equidem non video, quomodo equestris ordo istum locum validè tueri possit, si non ei virtuti quam profitetur, comites addit eas artes, quibus judicium alitur, & prudentia roboratur. Quæ eædem ferociam amputent, vim animi intendant, militiam reddant cautiorem, scientiam fortiorem; postremò quæ eos locent in hoc fastigio laudis, ut non solùm sint, ut ait Ennius, *bellipotentes*, verùm & *sapientipotentes*. *Vers. Ennii apud Cic. lib. 2. de divinat.* Qui contra sentiunt;

Gothicè ſentiunt. Nam Gothos, Procopius firmat, ita in animum induxiſſe, literas minimè convenire principi viro, quibus, videlicet, is effeminatur, atque adeò fit meticuloſior. Verè M. Tullius ait, *domeſticas fortitudines non eſſe inferiores militaribus, atque expetendam magis eſſe decernendi rationem, quàm decertandi fortitudinem. Sed cavendum,* inquit, *ne id bellandi magis fuga, quàm publicæ utilitatis ratione faciamus.* Non minùs compellari debent ii, quorum munus eſt *juſtum gemina ſuſpendere lance Ancipitis libræ.* Nempe iſti hinc cenſentur, quòd ſunt legum & eloquentiæ conſulti. Laudo. Nec laudo ſolùm, ſed & illos præcipuâ veneratione proſequor, in quibus eminent tam multa præſidia, tam multa décora pacis. Sed hanc uberrimam per ſe laudem, quod minimè laudari poteſt, ipſi hoc limite ſiſtunt; nec nituntur ad ſummum decus; dum prætexta nunquam mutatur paludamento, nunquam toga ſago. Teritur ætas in judiciis. Judices, inquam, conſeneſcunt in foro, ſicuti exſecti experimentis militaribus, ac veluti trunca manu. Quiſquis hoc inſtitutum introſpexerit, bona quæ hinc ſunt fatebitur eſſe mediocria, mala ingentia. Et quidem bona denique evadunt ad callidum verſutumque jus, cujus cognitione pollent ii qui ſeſe mergunt hac πράξει, *actione.* At multa mala perſæpe fatendum eſt jactare ſe intra ambitum togæ, & inde eluctari in publicam perniciem. Quippe noſtro perſæpe malo ſatis eſt compertum, ſenſim judicia fieri mera emolumenta. Quotuſ-

Procop. li. 1. de bel. Goth.

Cic. lib. 1. Off.

Perſ. Sat. 4.

quiſ-

Quisque, qui modò sedit inter judices, ea modestia agit, ut non se in æterno imperio locatum putet? Annon videntur isti magis callere ad quæstum quàm ad jus? ac sibi desponsa munia, non mandata habere? prope ad eundem modum quo ille judicum ordo, qui Carthagine dominabatur. Id quod inde erat, quòd illi judices erant perpetui; quòd omnium vita in illorum potestate erat; quòd qui unum ejus ordinis, & omnes adversos habebat. Hæc sanè tanta perennisque autoritas sive potentia è diuturno honore collecta sensim flectit majestatem legum ad studia privata; mox accitat hinc inde compendia, & sordidos quæstus, dum curvum quod est, id ipsum malitiosa juris interpretatione rectum audacter firmatur, *docuit toga, Infectum vitiis falsa loqui non sine crimine.* Percunctanti Cambysæ, an sororem in manum fratris legitimè conveniret, quàm paratè quos nimio plures ætas nostra tulit, Anaxarchi responderent, Nulla quidem lege licitum esse incestis nuptiis penates scelerare, sed aliam exstare, qua cautum est, regi licere id quod vult.

Liv. lib. 23. 135.

Prudent. in Præfat. καθημερινῶν.

Herodot. lib. 3.

Iupiter esse pium statuit quodcunque juvaret,
Et fas omne facit fratre marita soror.

Ovid. in ep. Phæd. Hippol.

Et ut hinc eximantur sanè illi *quibus arte benigna, Et meliore luto finxit præcordia Titan,* tamen sensim pro habitu ingenuo infert sese personata gravitas, loco prudentiæ subit calliditas, multæque artes inextricabiles invasere, quibus omnis prope simplicitas detrita. Denique hinc bona pars ejus est, quic-

Iuven. Sat. 14.

quicquid illud est, quo & nescientes premimur. Quin & præsto adest querela acutissimi & antiquissimi Theologi, *Plus*, inquit, *toga Rempub. lædunt, quàm lorica.* Atque ut nihil horum sit, aut quàm minimum, vix tamen aut legationem, aut quidpiam serii muneris lautè illum administraturum puto, qui solùm sit instructus multa supellectile umbratilium literarum, & forensis calliditatis; neque sit experiens homo, fultusque scientia publicarum rerum; tum is quem acuerit longus usus tractandorum negotiorum, ipsaque adeò peritia & felicitas versandorum animorum; denique virilis, ut decunque illa est, eruditio. Quæ est sententia philosophi firmantis Rempub. ex iis tantùm constare æquum esse qui habent manus armatas, id est, unà cum mente erudita manus bello promtas. Perinde ac si dicat, ex hisce adytis procul arcendum illum, cujus virtute non nititur utrumque tempus & belli & pacis. Quid, quod ait Ammianus Marcellinus, sua tempestate Scythas solitos eligere judices diuturno bellandi usu spectatos? Si tam doctis callidisque hominibus haud temerè credo legationem, multò magis hoc munere, illis interdico qui hinc nomen petunt, quod tanquam deserta vitæ societate, abdunt se in studia, ibique degunt in segnitiem, torporemque resoluti, haud absimiles priscis illis barbatis, capillatis, palliatis, ignaviæ sectatoribus, qui trahunt, ut quidam ait, βαθείας πώγωνας, *profundas barbas.* Isti credi volunt, ab se omnes litera-

Tertull. de pallio.

Aristot. lib. 4. pol. cap. 12.

Ammian. Marcell. lib. 31.

Aristid. Themist. 144.6.

E rum

rum sinus explorari, & hinc à se percipi eos fructus qui sunt suavissimi; & animum oblectare ea jucunditate, qua nulla verior. Quippe nemini vivunt, nisi fortè sibi; & ideo sibi vivunt, ut vivant nemini. Laudarem si doctrinam ex umbraculis in solem, è latebris in scenam rerum, & in ipsam aciem perducerent; si denique ingenium literis excultum explicarent in negotiis, si est ut omnis laus virtutis consistat in actione. Utinam hodie obtineret mos Atheniensium, *apud quos inertia è latebris suis lãguore marcens in forum perinde ac delictum aliquod protrahebatur; fiebatque ut facinorosæ, ita erubescenda rea culpa.* Certè quia *considerate agere,* ut ait Cicero, *pluris est quàm cogitare prudenter*, negotia ausim præponere literis. Nimirum, qui has tantùm ostentat meritò assimilatur navi exarmatæ, aut lyræ mutæ, aut arcui non tento. Nempe qui talis sit, ici illo Anaxippi dicto potest:

Οἴμοι φιλοσοφεῖς, ἀλλὰ τοῖς τε φιλοσόφοις
Ἐν τοῖς λόγοις φρονοῦντας εὑρίσκω μόνον.
Ἐν τοῖσι δ' ἔργοις ἀνοήτοις ὁρῶ.

Vah! numquid fingi potest portentosius illo.
Qui sophos in triviis inflato mugit ab ore;
Rebus at in mediis stupet ac velut inscius hæret?

Volo me literæ erudiant, non enervent aut infatuent, doctrina, ut ait Horatius, vim promoveat insitam. Quamquam non omnis culpa est in literatis. Est & aliqua in illis, qui sunt rerum potentes, apud quos plus possunt pecuniosi quàm docti. Illi enim prævio argento eò rectà perrumpunt unde

Val. Max. lib. 1. cap. 1.
Aristot. lib. 7. pol. cap. 3. & Cic. lib. 1. offic.
Cic. de off. lib. 1.
Athen. lib. 13.

arceantur

arcentur ab imperitia. Hos sub persona Castoris notat Martialis,

Omnia Castor emis, sic fiet ut omnia vendas. *Mart. lib. 7.*
Egregius, videlicet, hic est partus hodiernæ magistratuum licitationis! Nam cùm nullis præmiis prolectentur præclara ingenia, cùm præmia virtutis occupent ambitio & pecunia, quid mirum si multæ literæ vanescunt in germine, nullamque ad certam frugem perducuntur? Atque hoc quidem clemens genus præ nescio quibus silonica peronibus, fronte tetrica & moribus cynicis, qui soli profitentur se scire quantum populo viritim dispertiri potest; atque ut quidam pereleganter dixit, *mysterium suum barba tantùm celebrant & pallio.* Quòd si lubeat id, quale sit, excutere, reperies illud esse quod utiliùs nescitur. Sic solent ægra ingenia, quæ bonum otium conterunt in negotio supervacuo. Atque adeò proditur ineptia vultu insubido: gestu rigente, sermone importuno. Nam pro sua rara sapientia vix unquam non dicturiunt. Et quicquid fantur, id, scilicet, ita priscum est, ut è priscorum rosetis sentias operose collectas spinas à meliorum ignaris, incuriosis & securis. Interim tumentes opinione doctrinæ sese & sua admirantur, alios audacter contemnunt. Hac literatura non miror si isti, quibus sua felicitas oneri est, mulceri malunt quàm erudiri, ut histrionia, & Græcula loquacitate, & extemporali audacia. Istis illud Theogneti cantari potest, *Lactant. de fal. sap.*

Ἐπαρίστερ' ἔμαθες ὦ πόνηρε γράμματα.
Ἀνέστροφεν σοῦ τὸν βίον τὰ βιβλία. *Athen. lib. 3. & 15.*

Vt lævus, qui tot studiis nil discere discis.
Cujus conturbant tam multa volumina vitam.

Non minus in vitio sunt illi, qui nobis sunt succincti aut modicæ curtæve togæ. Isti duplici munere funguntur scribarum & quæstorum. Utrosque malim rusticiores & probiores, quàm limatiores & nequiores, quales hoc seculum plerasque produxit, quibus nihil quicquam depravatius, neque cæteris ordinibus, ut quidem res docet, infestius. In scribis desidero promtas opes scientiæ & eloquentiæ. In istis præter continentes manus, eas artes, quarum ope industria nitidior apparet & cumulatior, ut utrumque munus sit potiùs gradus virtuti novitiæ ad majora nitenti, quàm culmen aut fastigium, quod quisquis semel insedit, ibidem tyrannidem, ut fit, stabiliat; ac tanquam summa adeptus non ingenium, non industriam, non eruditionem, non alias dotes intendat. Utrosque velim ita parare sese, ut sint idonei juri dicundo, pugnando, imperando; permisceri industriam cum peritia literarum, cum bellicis artibus, cum rerum experientia, cum eloquentiâ, togâ militiam, scientia fortitudinem mulceri. Denique quisquis publicis muneribus admovetur, hunc opto in investigatione rerum esse industrium & ingeniosum, in negotiis Ulyssem, in bello Achillem, pietate Numam, in judiciis Aristidem, semper & ubique hominem actuosum. His dotibus præditus quacunque tandem in statione

tione positus fuerit, is utilem se civem Reipub. præstabit. Vix ista in plures personas ordinesve dispalantur, quin fiant mutila & evanida. Ea re dicitur Lycurgus ab eo qui sit amator, sive sectator sapientiæ, desiderasse ut in concionibus sit disertus, in præliis acer & animosus, in Senatu prudens. Quippe harum dotium mistura & unitas pellit vitia singularia. Plures, inquam, dotes uniter tendentes consona ope plus possunt, pollentque quàm hæc aut illa. Enimvero adnotatum est, Inertia hominum factum esse, ut una divideretur in plures. Quæ nunc plures sciunt, unus scire tenebatur. *In vita M. Aur. Imp.* Perfectos homines, inquit Plutarchus, existimo posse politicam facultatem commiscere philosophiæ. *Plutarch. de institut. puer.* Super hac ipsa re audi Pindarum. *Pindar. Oly. od. 6. 62.*

ποθέω στρατιᾶς
ὀφθαλμὸν ἐμᾶς, ἀμφότερον
μάντιν τ' ἀγαθὸν,
καὶ δουρὶ μάρνασθαι.
Desidero exercitus oculum mei utrumque,
vatemque bonum, & ad pugnandum hastâ.

Hac item ratione vitatur æmulatio singulorum, & ex æmulatione discordia, utrinque impedimentum. Itaque non alios præcipuis honoribus ditari volo, quàm qui ita formati sunt, ut singuli compleant omnes; quilibet vices alternare, quilibet rebus ac tempori convenientia expedire possit. Et manipulatim quidem proferre possem ingentia nomina illorum qui & boni militiâ, simulque altissima eruditione clari sæpe, baculo abjecto, scutum sumpserunt; sæpe scu-

to ad poſtem fixo, pallium reſumpſerunt; cujuſmodi fuerunt illi de quibus jam dixi, quibus addo illos, quos Neſtor his verbis affatur.

Iliad. 1.

οἱ περὶ μὲν βουλῆ Δαναῶν περὶ δ' ἐστὲ μάχεσθαι.

Conſilio Danaos veſtrum eſt, armiſque tueri.

Et is de quo exſtat Ovidianum illud,

Ovid. lib. 3. de Pont.

Nam modò bella geris, numeris modò verba coërces,
Quodque aliis opus eſt, hoc tibi luſus erit.
Vtque nec ad citharam, nec ad arcum ſegnis Apollo,
Sed venit ad ſacras nervus uterque manus,
Sic tibi nec docti deſunt nec principis artes;
Miſta ſed eſt animo cum Iove Muſa tuo.

Nempe Phœbea chelys iiſdem

In panegyr.

Pulſatur manibus, quibus & contenditur arcus,

Luc.

Illo dulce melos Nereïus extudit heros,
Pollice terribilis quo Pelias ibat in hoſtem.

Sil. Ital. lib. 6. 36.

Exſtat & hoc Q. Fabii Maximi elogium,
par ingenium caſtriſque togaque.

Strabo lib. 6. 253. *Martian. Cap. lib. 9. 313.* *Ariſtid. Herc. 164. 6.* *Theocr. in Heracl. 173.*

Milo Crotoniates clariſſimus ille, hodieque celeberrimus athleta perhibetur fuiſſe diſcipulus Pythagoræ. Nam priſca illa educatio ſpectabat utrumque tempus & belli & pacis. *Non aggrediebantur fata præliorum,* inquit Martianus Capella, *priuſquam illis contingeret lætari cum Muſis.* Cui rei documento eſt non ſolùm Hercules ille fabuloſus, cui antiquitas, ut ſupra dixi, erexit ſtatuas cum Muſis communes, quòd is ſtrenuus jaculatòr, & acer bellator, ſimulque citharę peritiſſimus eſſet, ſed illos omnes quos hac potiſſimùm in re Herculis imitatores antiqua

tiqua monumenta perhibent, quos jam signavi. Illis tantùm lubet addere Scipionem.

Major Scipiades Italis qui solus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non sine Pieriis exercuit artibus arma.
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus testes sibi jungere Musas:
Carmen amat quisquis carmine digna gerit.
Claudian. in præfat. lib. 3. de laud. Stilich.

Nego Romæ cuiquam licuisse aut seponere sibi perpetuum sagum, aut togam sive prætextam sibi perpetuam spondere. Non cui provincia & exercitus sorte obtigerat dicere potuit

Non ego sum laudi, non natus idoneus armis,
Belica non dextræ convenit hastæ mea.
Propert. lib. 1. ad Tull.

Neque item is, cui evenerat jurisdictio inscitiam artis boni & æqui prætendere, tanquam non nisi *castrensibus utilis armis*. *Ovid. eleg. 6.* Prout sors usserat, prætextati erant aut paludati. *Idem bellator*, ait Vegetius, *idem agricola. Genera tantùm mutabat armorum*. *Veget. lib. 1. cap. 3.* Postremò le singulis hæc dici poterant,

——— qui tempora certis
Ponderibus pensavit, eum si bella vocabunt,
Miles erit. Si pax, positis toga gestiet armis.
Hunc fra pacatū, bellantem castra videbunt
In panegyr. Luc.

Quæ morum via non solùm in libertate, sed & ipsis principibus fuit, & sub ipsis. Componat nunc qui volet hanc ætatem cum antiquitate, & ad exemplum ambarum utriusque mores æstimet. In aliam partem nos palmam possidere advertet. Illic aspiciet omnia excelentiora nostris; hîc omnia deteriora illis. Quid, quod hæc singularia instituta

dispalantur in sectas, scinduntur que in alia corpora veriùs quàm membra, & factiones magis quàm partes? Minimùm occurrunt sibi, sesque è diverso venientes impediunt. Hinc quantum quisque eorum qui eas profitentur, firmatur; tantundem publica res infirmatur. Quippe omnis vis est in istis sive cœtibus, sive collegiis, ubi vix quicquam obedienter fit. Quin audent contra stare, & disceptare cum autoritate publica. Ubi enim quid possint respiciunt, aliis despiciunt. Cùm sese numerant, eâdem se confirmant. Conspiratio multorum ait audaciam singulorum, tanquam neque perrumpi, neque disjici possit ille globus audacissimæ consensionis. Nam specie tantùm consentiunt in Rempub. re illam distahunt; atque illius contemtu in hanc magi particularem, cui nomen dederunt, conspirant & fœderantur. Sic enim putant, suam partem esse veluti abruptam à cætero populo. Ea re illa veluti derelicta, hanc habent pro vera patria; hanc sibi peculiarem Rempub. faciunt. Sic nesciant unde prodierint tot Titanes, quibus singulis impune ferocire licet. Neque tamen hîc ego fomo tyrannidem, cujus est ingenium dislocare cives; sed legitimo regno statuo præsidia adversus lubidinem paucorum, aut licentiam multitudinis. Denique specto unitatem tantopere placitam laudatamque sapientibus. Neque item seorsim sentio ab Aristotele, & priscis illis publicæ rei fundatoribus, Mose in Judæa, Minoë in Creta, Sesostride in Ægypto, Druidibus in Gallia, Servio Tullio

Aristot. lib.2. pol.

Romæ,

Romæ: qui omnes partiti sunt Rempub. in Curias tribusque, tum equites secreverunt ab agricolis, hos ab opificibus; populum denique retulerunt in censum, digesserunt in classes, collegiis ac decuriis distribuerunt; sua munia singulis ordinibus distinxerunt. Quippe hæc inventa sunt ordinandæ Reipub. non scindendæ. Neque per hæc nobilitati eripiuntur arma simul & judicia. Sed hinc fides fit, singulos cives iis dotibus esse censendos, quarum ope Respub. domi militiæque geritur, & absolutam unius virtutem plus universis præstare, quàm mancam & imperfectam multorum. Neque verò per hæc singularum sodalitatum conspiratio constabilita est, sed id actum, ut hac distinctione quisque injuncto muneri paratior inveniretur; utque singulorum promtior esset consensus ad id quo cunctorem securitas continetur. Denique ut metus ferociam universorum sensim verteret in obsequium singulorum. Quod sanè obsequium paulatim reciprocans, secum adducit securitatem & stabilimen universorum. In Repub. sic instituta, sive sorte, sive suffragiis, sive in urbe, sive in castris eligatur legatus, errari non poterit; quia promtè invenietur si non cumulatus iis dotibus, quarum singulæ per se indigentes advocant opem aliarum, at saltem omnia habens eximiæ ac multiplicis virtutis semina; quæ, accedente usu rerum, utiliter germinabunt; & quod uspiam egregii dispersum diffidet, in uno ipso cohærebit. Ingenio aderit robur, robori eloquentia, & regimen consilii. Consilium nitetur magno

præsidio, quod est discrimen ejus quod utile, ejus item quod inutile, ipsaque adeò cognitio æqui & boni. Id quod libuit scribere paulò spatiosiùs. Neque enim debui hanc infelicitatem nostræ ætatis tanquam non animadversam tacitus prǽterire; ut, & quatenus fieri potest, vitaretur, & remedium esset exploratius. Id frustra, an ob rem fecerim, illis est in manu, quos hæc non nescire interest.

CAPUT XVIII.

Legatio dignis danda, habito priùs delectu ingeniorum. De ætate legati.

IAm propioribus lineis certum est signare legatum meum. Hic enim est rerum arbiter, & quidem maximarum, idemque minister gentium totarum, regnorum, imperiorum, Rerumpublicarum. Hic ipse subit ardua rerum, confragosa complanat, implicita explicat. Hic ille est, in cujus virtute lucet dignitas principis, & majestas Reipub. universæ. Hujus item sollertia & felicitas est pars, sæpe origo, sæpe cumulus salutis & felicitatis publicæ. Ejus item secordia & infelicitas progignit ea mala, ultra quæ malum nullum est. Hinc datur intelligi, quàm non novitio ac tyroni tale onus aptandum; sed quàm sollicitè sit quærendus & stipendiosus, & multis exercitiis prætentatus; denique is qui laudes industriæ fideique magnis experimentis sæpe sociaverit; ut, quæcùnque partes ei mandatæ fuerint, feliciter agat.

agat. In deligendis conditionibus hujus legati, ingeniorum in primis ponendus calculus. Mala protinus rejicienda. Bona ita sunt amplectanda, ut etiam curatè discernantur. Quippe acer & antiqui rigoris homo mittendus ad cerebrosos & vitilitigatores. Gravis, cujusque nulla non ponderosa vox est, ad leves & ingenio mobili; ut è tali diversitate legationi accedat vis, dignitas, autoritas. Porrò comis & ingenii amœni, promtæque facilitatis ad eos, quibus est mite pectus, & hilaritas ingenua, & simplicitas antiqua; ut similitudine virtutum arctiùs constringantur animi eorum, ad quos itur. Mihi quidem semper vera prudensque visa est vox Martialis:

Principis est virtus maxima, nosse suos. Martial. 8.

Nam è tali cognitione est proba lectio, haudquaquam laudum minima. Hinc, scilicet, conspicitur judicium & sollertia, quam Vegetius tribuit Sertorio sagaci lectori militum; & Plutarchus & alii Alexandro, qui dicitur honorâsse Craterum, amasse Ephestionem, dexteritatem Ptolemæi suspicionibus aspersisse; denique ab turbidis ingeniis Arrii & Pythonis sollerter sibi cavisse. Sic Augustus trutinâ judicii Principalis singulos amicorum anxiè pensavit. Nam *Lepidum dixit capacem imperii, sed aspernantem; Gallum Asinium avidum & minorem; L. Arruntium non indignum, &, si casus daretur, ausurum.* Ut enim curiositas privata plerunque est à malignitate; ita principalis à summa cura summaque pro- Veget. lib. 1. cap. 7. Plutarch. Apophth. Ælian. Var. histor. lib. 14. cap. 48. Tacit. lib. 1. Annal.

videntiâ. Lumina principis inconnivivæ vigiliæ addici oportet; ut, quacunque patet imperium ejus, nemo homo sit, cujus non abdita, intimosque prope dixerim, mentis recessus introspiciat. Certè si habet ad manum omne genus ingeniorum, oppidò uti eo potest ad omnia genera negotiorum. Non de nihilo dixi omne genus; quia persæpe principi licet ad id quod intendit, ipsam adhibere pravitatem hominum, si modò ipse est probus. Neque ideo ad majestatem hujus muneris admitto ullam sinisteritatem, aut obscuritatem. Sed tempora sæpe incidunt, cùm malo bonus bene uti potest. Integra igitur manet sententia Jurisperiti, qui respondit, *servum Reipub. gratia abesse non posse; ac proinde non admitti ad officium legationis, quamvis procurator dari possit.* Enimvero in sacrarium legationis ille tantùm inducendus, cui aliâ claro addita legatio sit nobilissimus campus, in quo veterana virtus sese exserat. Certè si cujusquam spectatæ virtuti deest dignitas, & hanc princeps in honorem legationis eligat, antequam lectus legatus det se in viam, novo honore honestatur, quò conspectior & venerabilior accedat ad exteros. Quo exemplo Zeno Imperator Severum virum Senatorium, quem destinaverat legatum ad Vandilos, auxit summâ dignitate patritiatûs. Hodierno die reges Christianissimi haud ferè cuiquam dant legationem, quin priùs eum assumserint in eum dignitatis gradum, quo præfulgent ii quibus in interiori consilio jus est dicendæ senten-

L. ult. ff. de Reg. Juris.

Mar. ecl. leg. 69.

ſententiæ. Ne multa; Dignitati muneris æquum eſt accedere dignitatem perſonæ, eam præcipuè quæ multis magniſque ſit parta meritis. In hanc ferè ſententiam Annibal Scipionem alloquutus, caſtris utrinque producto exercitu: *Veſtri quoque, ut audio, patres*, inquit, *nonnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negaverunt pacem, Annibal peto pacem.* Ac ſi dicat, Ego ille Annibal toties victor pacem peto. Vide quàm ſis conſulturus rei Romanæ, ſi eam non impetro. Nempe ii legati, quibus ex virtute partum eſt multum claritudinis, aure audiuntur intentiore, & efficaciori petitione oppugnant, & expugnant animos hominum. Certè talibus nunquam ſine rubore denegantur conſueta, ipſaque adeò impetratu ardua. Quæ prærogativa nequaquam illorum eſt qui etiam latent in numero: quibuſque nulla præcedens virtutis opinio ſubmovit ſuſpiciones illorum qui adeuntur. Antipater admirator Phocionis. Omnia, inquit, à nobis tibi præſto adſunt, ea ſi exemeris quæ teque noſque perdent. Sollerter Antiocheni, atque ut decuit doctos homines. Nam ultimum urbis ſuæ fatum, minimùm grande malum deprecaturi apud Theodoſium, in eam legationem elegerunt Libanium illum ſophiſtam, cujus ea tempeſtate facundia clara pollenſque fuit, & Hillarium quemdam nobilitatis præcipuæ & eruditionis eximiæ. Horum legatorum admiratio ceſſit in ſatisfactionem. Nam Theodoſius Antiochenis placatus, ſi credimus Zoſimo; ſi ſcriptoribus hiſtoriæ Eccleſiaſticę,

Liv. lib. 10.

Plut. Phoc.

*Zoſim. lib.*4.

Niceph. lib: 12. *cap*.43.

Procop. lib.3.bel. Goth. laus exorati principis tota est Flaviani Episcopi. Totilas cùm bello circummurano urbem premeret, ut conspexit Pelagium diaconum ab obsessis legatum ad se, præceptâ oratione: *Nemo*, inquit, *nescit lege barbaricâ legatos haberi præcipuo cultu. At ego quos virtus eximios facit, qualis tu es, etiam veneror.* Haud absimile illud Joannis Episcopi Romani scribentis Justiniano: *Præterea*, inquit, *serenißime Principum, laudamus legatorum vestrorum personas Hypatii & Demetrii fratrum nostrorum, & Coëpiscoporum nostrorum, quos clementiæ vestræ gratos fore ipsa manifestavit electio. Nam tantæ causæ pondus nonnisi perfectis in Christo potuisset injungi. Tantæ verò pietatis, tantæ reverentiæ plenos affatus nisi per amantes minimè dignaremini destinare.* Romæ in libertate nunquam aliis legationes datæ, quàm ipsis senatoribus. Semel, quod meminerim, equitibus; sed, nimirum, subigente necessitate; & *ut adjicerentur senatoribus in legationes eas, quæ circa omnes populos dimittebantur ad coëmendum frumentum.* Enimverò regnantes, ut suprà dixi, ad hoc munus eligunt nobilissimos eosdemque præstantissimos. Nam si promiscuè, si ipsis vilibus & parum idoneis legatio datur, & negotium videtur sperni; simulque ii qui mittuntur, ludibriis objici. Neque mirum, si tales legati domum se receptant inglorii. Memorant historiæ sacræ scriptores, *cùm ab Arrianis & Catholicis, qui Arimini convenerant, separatim missæ essent legationes ad Constantinum; à nostris in eo graviter peccatum, quòd in*

Marginal notes: *L. Inter. in fi. C. de sum. trin. & fide cath.* — *Liv. lib. 4.* — *Sever. Sulpit. sacr. hist. lib. 2.*

in eam legationem lecti sunt homines adolescentes, parum docti, & parum cauti, cùm ab Arrianis missi essent callidi, & ingenio valentes. Adnotavit Gellius ex Asia missum esse, qui per id tempus magistratum non cœperat, adolescentem pro legato. *Is*, inquit, *in lectica ferebatur. Ei obviam bubulcus de plebe Venusinâ advenit. Et per jocum cùm ignoraret qui ferretur, rogavit; num mortuum ferrent? Ubi id audivit, lecticam jussit deponi. Stuppis quibus lectica deligata erat, usque adeò verberari jussit, dum animam efflavit.* Sic solent isti novitii nulla experientiâ, multa immodestiâ. Ergo & in danda legatione spectatur ætas illa, quæ longâ rerum experientiâ subnixa nihil tale audeat, quale ausus est iste multæ temeritatis, parisque crudelitatis, adolescens. Certè Plato in suis legibus instituit quosdam morum inspectores, sive unius cujusque ingenii exploratores, quos vult esse majores annis quinquaginta; neque aliter ad publicum munus peregre mitti. *Romæ*, inquit M. Tullius, *erant leges annales, quæ grandiorem ætatem ad consulatum constituebant, adolescentiæ temeritatem veritæ. Itaque ætas consularis erant anni tres & quadraginta. Tanta tamen semper fuit prærogativa virtutis. ut in quibus hæc emineret, horum ætatem non sibi exspectandam censerent. Nam & adolescentes facti sunt Consules, ut antiqui illi Rulli, Decii, Corvini, superior Affricanus, ac T. Flaminius, multique alii.* Eâ re suprà adnotabam, legatos dictos fuisse πρισϐεῖς tanquam πρισϐευτὰς seniores, natu grandiores, si minùs annorum,

Gell. l. 10. c. 3.

Plato l. 12. de leg. to. 3. 951.

Cic. Philipp. 5. orat. 48. 415.

at maturitatis & probitatis prærogativa. Et hæc de ætate legati mihi obiter dicta sint. Cæterùm quod pertinet ad legati ignobilitatem, supra quod satis est, dixi. Sordium animi eadem est ratio. Certè multa exempla prisca & hodierna historia suppeditat, quibus fides fit, tantam esse legationis dignitatem, ut nihil sibi dissimile admittat. Valentinianus, ut vidit Sauromatum legatos sordidiores, iræ properus, tum ingenti vocis, contentione solutis venis, disruptisque arteriis, vitæ concessit. Hæc Valentiniani tanta indignatio hinc certè fuit, quòd is Romano more rem omnem expendens ita censuit, tali missu Sauromatas videri despectare culmen imperatorium, nec tantum principem pro modo Romanæ majestatis colere. Nimirum ad efferas & inhospitas gentes vix unquam Romana celsitudo alios mittebat, quàm eos quos dixi vocari nuncios, qui potiùs jussa principis expedirent, quàm ulla benevolentiæ argumenta ad tales perferrent. Quam ad rem maximè pertinet insignis locus in eclogis Prisci. Theodosius misserat Bigilam & Maximinum, suos ad Attilam legatos. Solus Bigilas ejus arcani conscius erat, quod legationi causam dederat; non item Maximinus, cui literæ ad Attilam perferendæ datæ. Literæ gravem Imperatoris expostulationem cum Attila continebant. Sed is Maximinus, ubi Attila has literas perlegisset, jussus est hæc illi proprio ore edere. Non æquum facis, cùm petis mitti ad te legatos majoris loci. Neque enim ea ratio cum majoribus tuis, qui Scythiæ imperârunt,

Socr. l. 4. c. 26. Sozom. l. 6. c. 36. Paul. Diac. lib. 12.

Ecl. leg. Prisc. 35.

rârunt, unquam usurpata. Quippe eas legationes obvius quisque obire solitus sive miles, sive nuncius. Cæterùm quibus postulandi jus non est, prohibentur legatione fungi, Et arena missum non jure legatum esse, divi Severus & Antoninus rescripserunt. *Marc. l.4. ff. de leg.* Si gladiatores, si viles & despecti procul arcentur à legatione municipali, & à sacrariis hujus muneris, multò magis improbi. Et verò Athenis oratores lege latâ repelluntur à legationibus, ii qui patria bona glutierint, quive sunt infames ob corpus prostitutum. *Æsch. Timar.* Ἄν τις Ἀθηναίων ἑταιρήσῃ, μηδὲ τοὺς πρεσβεύσαντας κρινέτω, μηδὲ συκοφαντείτω μισθωθείς, *Si quis Atheniensium quæstum corporis fecerit, neque præconis, neque legati munere fungatur; nec legatione functos ei accusare jus sit, aut calumniari mercede conductum*, ait Æschines. Syracusani, ait Socrati Herasistratus, Athenas miserunt legatos, qui aliquâ fraude Athenienses involvant. *Plato in Eryxia. tom.4. 392. & seq.* In his ostendit illi unum, quem firmavit esse omnium Siculorum Italorumque ditissimum. Quali (inquit Socrates) est hic vir existimatione in Sicilia? Hic? respondit Herasistratus, omnium & Siculorum & Italorum magis est pessimus, quàm ditissimus. Quemvis Siculum interroga. Non alterum hoc pejorem dixerit. Videant hîc & principes, & rerum publicarum moderatores, quali fidei rem suam committant. Nam quicquid legatus pravitate deliquit, haud magis recipit emendationem quàm ipsa adversa præliorum. Quid ergo cum legatione illis est, qui miserrimo famulatu, & flagitiosis obsequiis,

& men-

& mentitis studiis, quæ obtrudunt pro virtutibus, liguriunt splendidissimas curationes, & negotium omnium maximum? Quid mirum, si initia infelicia consequitur eventus luctuosus? si talium dedecorum haud multo post pudet, piget, pœnitet? Sic lubet istis negligentibus & perperis electoribus pessimis exemplis publicam rem ludificari; ut hanc quoque laudem, si possint, vel illi
Herod. lib.5. præripiant Antonino Heliogabalo, illi sacerrimo omnium mortalium, qui sciens volensque odio, inquam, & contemtu Reipub. è summa fece eligebat quos veheret ad summa. Ingemuimus & luximus, cùm vidimus legationes & magistratus projici in impurissimum quemque. Nec falsi fuimus, sed nimium veri, cùm diximus, hinc fore commissa irremeabilia, & vulnera insanabilia. Hæc certè querela nobis tandem relicta est,

Athen. lib.10. Οὓς δ' οὐκ ἂν εἵλεσθ' οὐδ' ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ
Νυνὶ στρατηγοὺς λεύσσομεν. ὦ πόλις πόλις,
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

Quos nequidem œnoptas, hoc est, cœnæ
magistros quidem creassent antea
Nunc exercitui præfectos videmus. Heu
civitas civitas,
Vt fortunata es magis quàm pulchrè sapis!

Sic ergo statuendum, *legationem non aliis dandam quàm iis, quos antiquitas vocavit impetrabiles, hoc est, qui vi virtutis, & dignitate personæ, causam quamvis arduam, reddant vincibilem*. Hujusmodi fuerunt prisci illi plebis reductores in urbem L. Valerius & M. Horatius; tum Ulysses & Ajax missi ad Agamemnonem. Enimvero quantum mo-

momenti sit in meritis ac dignitate illius, cui datur legatio, sciri potest ex eo, quod ipsi magni Reges hoc munus quandoque mandant ipsis fratribus suis, ut Cotii Mithridates ad Claudium. Etsi id regi haud prosperè cessit. Nam Cotis violatâ legatione, & fratre prodito, loco ejus factus est Iberiæ rex. Ægypti quoque Rex Comanum & Ptolemæum fratres elegit in eam legationem, quam misit ad Senatum. Eumenes Attalum fratrem misit ad eundem Senatum, qui responderet criminationibus Prusiæ. Susiorum Rex ab Rege Assyriorum missus fuit legatus ad regem Bactrianorum. Langobardi & Obii fusi fugatique, ad Alionbasum Pæoniæ præfectum, legatum mittunt regem Ballomarium. Hìc obiter fateor, mirari me, planéque nescire, quid sibi velit Aristides, ubi ait, Mardonium Athenas misisse præconem, qui Athenienses traheret in societatem belli, ὁ δὲ πρεσβεύων, inquit, ἦν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, *at is qui legationem obibat, erat Alexander Macedonum Rex*. Quid? num rex commodavit operam & ministerium suum præfecto Persico? Absurdissimum negotium, si textus esset integer. Ego mutilum aut depravatum ajo. Cæterùm comites principis, quæ apud Imperatores fuit altissima dignitas, sæpe legationes obiisse legimus. Præfectos item Prætorio, viros senatorios, consules, patricios, ut qui essent omnium ἐντιμώτατοι, *honoratissimi*. ut suprà dixi: Attilam petiisse ad se mitti Consularium maximos. A Decebalo missi sunt πιλοφόροι, *gestores pileorum*, ad Trajanum,

Petr. Patric. eclo. leg. 14.
Polyb. ecl.leg. 116. 195.
Xenoph. Instit. Cyr. l. 2. 4. 6.
Petr. Patr. ecl.leg. 15.
Aristid. Them. 143. 6.
Petr. ecl. leg. 15.
Horat. l. 1. serm. sat. 5. 192.

num, nempe eminentissimæ dignitatis homines. Ab Augusto Mecœnas & Coccejus, ab componendos amicos. Ab Tiberio secundo Cæsare ad Chosroëm legati sunt Joannes & Petrus, qui cum Persa descenderent ad pactiones pacis. præcipuâ, scilicet, virtute homines, tum senatoriâ & patritia dignitate præfulgentes. Chosroës quoque ad Imperatorem misit Sarnachasgarem, virum in Persica rerum administratione singulariter eminentem. Cornelius Tacitus ait, in Germania illos, qui numero ac virtute comitatus eminent, expeti legationibus, & muneribus ornari. Hæc de dignitate illorum, qui obeunt hoc munus. Non tamen licere debet ei, qui aditur, legatos ab se æstimatos, minusque placentes rejicere aut multare; ne dum nimiùm servit affectui, cogitque legationem in ordinem, largiter peccet. Lysimachus Aristippo legato Ptolemæi, cujus libertate offensus est, edixit ne post illa eò pedem referret. Huic legatus, Non faciam, inquit, nisi Ptolemæus jusserit. Ut enim quidam ait; *Quem missi præsentia parum movet, concutiat toto pondere mittentis autoritas*. Si tamen tota legatio indignis modis verbisque concepta esset, enimvero tunc legato imperandum, ut properè abeat è conspectu, nec post illa redeat; taliaque mandata afferat. Hac ratione Athenienses exceperunt nuncium Mardonii. Omnino hinc princeps excipiendus est, qui, ut libet, suarum provinciarum legatos differt, rejicit, multat. Exemplorum ubique affatim est, præter quidem factum Valentis, qui

Theoph. de leg. gent. ad Rom. c.2, 58.

Tacit. de moribus Germ. 531.

Diog. Laërt. l.2. In Aristip.

Petr. Chrysol. serm. 140.

Niceph. l.13. c. 4.

qui oratores cujusdam Synodi proscripsisse dicitur.

CAPUT XIX.

Præter illa quæ supra dixi, ingeniorum specimina, in danda legatione vitæ institutum attenditur.

QUali ingenio legatus esse, quæ item decora is ad tantum munus afferre debeat, pro virili exsecutus sum. Præter ista legatio suo jure postulat, ut, cui datur, in eo sequentia spectentur. Primùm (quod jam suprà monui) ut ejus persona sit illis, ad quos mittitur, grata. Rectè Demosthenes adnotavit, eum qui sit odio, atque adeò proscriptus ab iis qui legatione adeundi sunt, prudenter facturum si ea abstineat. Inspicitur etiam futuri legati institutum, & vitæ ratio. Nempe negotium bellicum rectè committitur illi, qui sit spectatus bello. Ad negotia pacis prudenter legatur is, quem eximiæ pacis artes instruunt. Ad disceptationes juris, qui juris reperitur esse consultissimus. Ad terminandas controversias religionis, quæ in dies magis magisq; repullulant, non ista nescio quę mendicabula genera hominum, nō isti argutuli & lingulacæ, qui plus exhibent subtilitatis & calliditatis quàm pietatis; sed homines sanctè pii, & pectoribus altis & eruditis. Ad ardua rerum pastores hominū, quibus populi in tutelā se, suasq; spes, sæpe credunt. Quo exemplo priscis sacerdotibus frequen-

Dem. de fals. leg. 216.

quenter datæ sunt eæ legationes, quibus nomen erat sacris, ut quod humanitas non obtinere poterat, religio id omne auferret impetratum. Vigentibus Ethnicorum ritibus, à talibus persæpe trita est via, quæ ducebat ad Pythiam, ad Hammonem, ad alia oracula. Hasce legationes qui obibant, θεωροὶ dicti & *Deliastæ*. Hinc subiit decretum illud Atheniensium plenum fœdissimæ adulationis, ut qui ad Antigonum ac Demetrium decernerentur, sacris nomen esset; perinde ac si adirent numina, non propudiosum par mortalium. Tali legatione tertiò itum est ad Coriolanum. Eam, scilicet, obibant sacrifici, sacerdotes, æditui, augures insignes iis ornamentis, quibus res divina peragitur. Similis fuit illa Eliensium ad Aristotimum tyrannum. Prorsus ad hunc modum à Vestalibus itum est ad Primum Antonium. Prisca Christiana pietas Episcopis nihil quicquam putavit esse convenientius, quàm ipsos ire deprecatores publicorum malorum, & quantum polleant non concitandis turbis experiri, sed efficaciâ precum, mitigandis ferociorum animis. Hæc fuit causa legationis susceptæ à Justino ad Antoninum Pium; à Magno episcopo Berrhœæ ad Chosroëm; à Reparato præsule Carthaginiense ad Gilimerem; à Suevis sacerdotibus ad Theodericum; ab episcopo Meliternæ & Archiepiscopo Antiochiæ ad Chosroëm; à Flaviano Archiepiscopo ad Theodosium juniorem; ab episcopis missû Magnentii ad Constantium; à Theophilo Indo jussû Constantii ad gentes orientales; ab Uphila episcopo Gothorum

Plut. de for. aut virt. Alex. Plut. Demetr.

Liv. l. 2.

Plut. decl. mul. Tacit. hist. l. 3.

Proc. l. 2 bell. Pers. Proc. l. 2. bell. Vand. Theoph. l. 4. hist. Jornand. de reb. Get.

thorum ad Valentem. Ergo sacerdotes & Episcopi eas tantùm legationes obeūt, quibus negotium pietatis, & Christianæ miserationis, causam dedit. Inter hujus generis legationes illa referri potest, quâ functus est Epiphanius Episcopus Ticinensis missu Theoderici ad Gundubadum, qui Galliis præfectus erat, nempe ad redimendos captivos, *quorum innumerabilem prope multitudinem suæ reverentiæ concessam recepit*. Exstat & Athenagoræ legatio obita, saltem scripta pro Christianis M. Aurelio Antonino, & L. Aurelio Commodo Imperatoribus. Ad hoc exemplum Theodahadus & Gudelina Episcopos de pace legarunt ad Justinianum. Ipse adeò Agapitus Episcopus Romanus à rege Italiæ Theodato ad hunc ipsum Justinianum legatus est. Innocentius, & postea Leo, hoc ipso sacerdotio præfulgentes; ille ad Honorium, qui tunc Ravennæ erat, hic ad Attilam missi. Joannes Papa cum quibusdam aliis missus est ad Justinum. Ipse Pontifex Max. prisco more eligit episcopos in omnes ferè eas legationes, quas dimittit per universam Europam. Hoc more Hormisdas misit Capuanum Episcopum ad Justinum. Idemque Evodium Ticinensem Præsulem cum aliis ad Græcum Imperatorem Anastasium. Neque verò prætereunda celebrata illa Catholicorum legatio destinata ad eum, quem dixi, Valentem Imperatorem, quam obiit sacra cohors octoginta sacerdotum; Qui omnes jussu principis Ariani cum ea navi, qua vecti fuerant, flamnis absumti. Meminit & Zonaras inclytæ illius

Zonar. Valent. Iun. & Theod. Niceph. l.2.c.48. Cassiod. Var. l. 10. ep. 19. & 20. in fi. & 22. in fine. Paul. Diac. l. 16. 299. Zon. in Iustin. Paul. Diac. l. 17. in Iustin. 302. Zosim. lib. 5. Iorn. de reb. Get. Paul. Diac. lib. 17. Gregor. Magn. refer. Zon. in Valente.

illius legationis, quâ functus est Basilius Magnus, & quidem insignitæ ingenti miraculo. Ut ad hasce legationes admitto sacerdotii dignitate conspicuos homines; ita tam venerabiles personas excludo omnibus illis negotiis, quæ nihil pertinent ad officia pietatis; cujusmodi fuit illa legatio quam suscepit Petrus Episcopus, cùm ab Amorceso latrone veriùs, quàm principe aut rege, missus fuit ad Leonem Imperatorem. Semper hoc genus hominum indecorè, semper fœdè obit contentiosas; semper impiè illas, quibus composita turbantur, & concordia dissolvitur. Tam sceleftos concitores Martis Procopius memorat fuisse duos sacerdotes Ligures, qui à Vitige pretio corrupti, ad Chosroëm legatione susceptâ, Persam impulerunt in bella Romana. O utinam soli essent; utinam laboraremus inopiâ recentium exemplorum; nec nostra nobis otia eripuissent teterrimi quidam ructus extremi barathri, qui itionibus & reditionibus homines conjiciunt in eas turbas unde emergi non potest. Turpium legationum eadem ratio. Hæ enim non modò non ab Episcopis, sed ne ab ullo quidem cui sit purum pectus, iniri debent. Num quicquam inquinatius legatione illa Smyrnæorum, qui castris apud Sardeis positis, ausi sunt per legatos petere uxores oppidanorum ad stuprum, & abuti sacro munere ad fœditatem?

Ecl. Mal. Rhet. de leg. 73.

Proc. l. 2. bel. Goth.

Plut. in parall.

C A-

CAPUT XX.

Quandoque necessitas iis legationes dari jubet qui nullam Reipub. partem attigerunt, ne fœminis quidem exceptis.

INcidunt sæpe tempora, cùm hæc otiosè spectari nequeunt, frustraque quæritur is qui nusquam reperiri potest. Tunc, scilicet, ex iis qui sunt ad manum, properè adsumitur: quia non potis est maximè idoneus, saltem minimè ineptus; si non eximium nomen, ac tolerabile. Prudentes neminem sorte æstimant; sed moribus, & ingenio. Ipse honor ac dignitas virtutem, ubicunque ei latere lubet, anquirunt; ac vix detinentur apud indignos nisi invitissimè. Ad hoc exemplum legationis excelsum munus sagaciter odoratur industriam sive medici, sive rhetoris, sive grammatici. Aliquot hujus rei exempla referre minimè piget. Rhodiorum Respublica nihil verita est ad Cassium legare Archelaum quemdam, qui Rhodi ludum literarium exercuerat, Euphronius priùs filiorum Antonii spei admotus, postea ab Antonio & Cleopatra legatus fuit ad Octavium. Joannes Singellus, qui rudimentis adfuerat juventæ Theophili, ab eó missus est ad Agarenos. Athenienses Athenionem quemdam sophistam, miserunt ad Mithridatem; Attalus rex ad Senatum Cratem nescio quem grammaticum. Rhodii Molonem rhetorem ad Senatum de suis præmiis dictatore Sylla. Antiochus ad conventum

Appiā. Alex. l. 4. bel. civ.
Plut. Anton.
Zonar. Theoph.
Athen. lib. 5.
Suet. de illustr. gramm.
Cic. Bruto. 614.

Polyb. ecl.leg. 147. ventum legatorum totius Græciæ Ptolemæum rhetorem. Inter panegyricos exstat is, qui Flavensium homine dictus est Constantino Augusto à rhetore illius civitatis; *In Paneg. 218.* cujus hæc potissimùm sunt verba: *Gaudiorum patriæ meæ nuncium sponte suscepi, ut essem jam non privati studii literarum, sed publicæ gratulationis orator.* *Menād. ecl.leg. 87. & 140. & 141.* Eumenes Romam legavit suum medicum; Tiberius iteratò Zachariam; Sophia uxor Justini Theodorum; Justinianus Stephanum ad Persas *Proc. l. 2. bel. Pers.* legatos miserunt aulicos medicos maximis de rebus, hoc est, de pace. Ludovicus unde-*Theoph. de leg. Rom. ad gent. c. 4.* cimus rex Francorum ad Mariam principem Belgarum Oliverium Danum,

Quo tondente gravis sibi regi barba sonabat.

Guagn. in Lud. XI. Nempe cautus rex diffidentiâ primorum sollerter dedit legationem homini fidei expertæ; Qui certè eam non dehonestavit, sed hominem industrium, etsi novum, nobile munus nobilitavit. Hinc est, quod, ut supra dicebam, & ipsis exsulibus quandoque legationes datæ, ut illis Græcis, à Comano & *Polyb. ecl.leg. 145.* Cineo ad Antiochum; à Perseo rege Pleurato Illyrio & Aputeo Macedoni, ab ipso Per-*Liv. lib. 33. 126.* se Glauciæ uni è suis satellitibus. Hinc scire licet, hominibus cujusvis ordinis & instituti sæpe dari legationes; iis, scilicet, in qui-*Polyb. ecl.leg. 139.* bus elucent præcipuæ legatorum dotes. Certè non dignioribus dari posse constat, quàm sapientiæ professoribus, si eam moribus præstant. Et verò Athenis, ubi, tanquam in excelsis cœli mœnibus, habitabant omnis humani divinique juris consultissimi homi-

nes,

nes, gravissimæ legationes philosophis, hoc est, sapientiæ præcepta tradentibus, docentibus, morum castitate, & vitæ sanctitatem, repræsentantibus dari solitæ. Scipione & Lælio *adolescentibus*, inquit Cicero, *Stoicum Diogenem, & Academicum Carneadem video ad Senatum ab Atheniensibus missos esse legatos. Qui cum Reipub. nullam partem attigissent; essentque eorum alter Cyrenæus, alter Babylonius, nunquam profectò scholis essent excitati, neque ad illud munus electi, nisi in quibusdam principibus, temporibus illis, fuissent studia doctrinæ.* Adest quandoque tempus, cùm ipsas feminas patriæ charitas excit ad hoc munus. Prodesse enim Reipub. (cautum modò sit pudori & verecundiæ sexûs, non solùm privatim, sed & publicè possunt, ac non femineis tantum, sed & virilibus virtutibus publicam rem promovere. At, inquiunt, feminæ publicis muneribus abstinere jubentur. Quis negat? Sæpe tamen talia accidunt, quæ quamlibet fiant contra leges & consuetudinem, tamen salutariter fieri constat, atque adeò non aliâ mente, quàm ut leges & consuetudines suo loco sint. Gentium monumenta legenti talia sæpe sunt obvia. Cùm in prælio adversus Volscos res Romana laboraret, ibique esset ut terga hostibus darentur, Sex. Tempanius decurio, quamvis Consule præsente, magnâ voce exclamavit, ut equites qui salvam Rempub. vellent esse, ex equis desilirent. *Sequimini*, inquit, *pro vexillo cuspidem meam. Vadit altè cuspidem gerens. Quacunque incedunt, vi viam faciunt.* Num hic virtutem

Cic. l. 4. quæst. Tuscul.

Liv. lib. 4. 267.

tam fervidâ, tam promtâ & opportuna interrogari potuit majestatis, quòd præsente Consule, cujus erant & fasces & imperium, tantum facinus ausus sit? An non & illud contra leges, quod Livio Decius Consul lictores dat, jubetque esse Proprætorem? Non ergo dubium, quin quandoque res bona geri possit exemplo salutari, etsi per se non probabili. Pari propemodum ratione sæpe necessitas publicè jubet mitti fœminas ad conjunctas sanguine personas, quarum vix quisquam conciliator esse potest idoneior, quàm matres, sorores, filiæ. At non honestantur appellatione legati. Quis hoc dicit, præter unum te, quisquis es qui hoc negas? cui datur munus, huic nomen auferetur? quid ineptius & absurdius; quid item iniquius?

Liv. l. 10. 622.

Mittite me Danai (inquit Briseis) *dominum legata rogabo;*
Mißaque mandatu oscula multa feram.

Ovid. ep. 3.

Huc Cerelia, ait M. Tullius, *missa ab istis est legata ad me*. Annon & Virgines Vestales cum literis à Vitellio ad Antonium scriptis sollemni ritu missas legimus? Annon & ille Sabinarum interventus, & concursatio inter præliantes populos, illi sexui parum conveniens omni legatione plus potuit? Quid dico? Quin hîc audimus Halicarnassæum, qui disertim Sabinas legatione functas ait? γίνεται δὲ μετὰ τοῦτο δόγμα τοιόνδε βουλῆς, ὅσαι τοῦ Σαβίνων γένους ἦσαν ἔχουσαι τέκνα, ταύταις ἐξουσίαν εἶναι καταλιπούσαις τὰ τέκνα παρὰ τοῖς ἀνδράσι πρεσβεύειν ὡς τοὺς ὁμοεθνεῖς. *factum post hæc decretum Senatus,*

Cic. ad Att. lib. 14. ep. 15. 458.
Tac. hist. l. 3. 460.
Xiphil. Vitel. 201.
Liv. l. 1. & Halic. lib. 2.

tus, ut quotquot Sabinis essent liberi, his, relictis apud maritos pueris, liceret legatione fungi, sive legationem suscipere, apud populares. Tu hanc negas esse legationem? At Halicarnassæus multò luculentior & prudentior Herculé scriptor, quàm tu, affirmat. Tu postulas ut tua, homo novitie, autoritas apud nos potior sit quàm illius? Non publicé, nec publico, inquis, & sollemni ritu fuerunt missæ. Quis dici potest sollemnis missus, si non is cujus Senatus auctor fuit? At apud quos missæ? non apud hunc, opinor, aut illum; sed nimirum apud universam gentem. Hoc enim signat illud τὰς ὁμοεθνεῖς. Quid item illis mandatum? Nimirum, reconciliatio duarum gentium Romanæ & Sabinæ. Quicquid hîc esse potuit privati officii, cedit publicæ autoritati. An usque eò apud te levia sunt autor legationis, sollemne mandatum, causa non speciosa sed necessaria, personæ utrisque conjunctissimæ? Quin tu potiùs discis propriè cum antiquitate & Latinè loqui, quàm tuis sensiculis elidere sensus verè Romanos? Audi, quid de hac ipsa Sabinarum legatione alibi scribat hic ipse Halicarnassæus; Verba sunt Valeriæ alloquentis Veturiam matrem Coriolani: Si filium in urbem reduxeris, ipsa immortalem gloriam consequere ob ereptam tanto periculo patriam, & nobis apud viros major erit honos, bello summoto quod ipsi nequiverunt repellere. Ac censebimur posteritas & progenies illarum, quæ sub Romulo bellum Sabinum legatione suâ submoverunt, conciliatisque ducibus ac popu- *Halic. l. 8. antiq. Rom. 512.*

lis urbem hanc ex parva magnam fecerunt. Adsunt ergo duæ legationes feminis datæ. Etsi scio, Valeriam apud Plutarchum dicere, hoc fieri nullo decreto Senatûs. Qua in re Plutarchus Livium; Halicarnassæus alios autores, sequutus est. Lycophron filius Periandri, Herodoto autore, sedulitate optimæ sororis patri tandē reconciliatus est. Ut tibi dem, hunc fuisse instinctum genuinæ charitatis & sororiæ veriùs, quàm legationem; tamen utrinque res acta mandatu, sine quo optima hæc femina operam lusisset. Quid exspectas sollemnia ubi ipsa res agitur, & ubi effectus loquitur? Bellerophon intercessione mulierum Xanthiarum Xanthiis ignovit. Non hæc legata fuit, quæ cunctæ civitati veniam impetravit? si quod viri non poterant, femina præstitit? Hinc lex, credo, singularis, atque æternus honor sequioris sexûs apud Xanthios, apud quos filii matrum, non patrum nomina sortiuntur. In hoc albo scribenda illa, quam paulò ante nominavi, mater Coriolani Veturia, virgo Pieria, matronæ ad Constantium oratrices missæ, ut Liberium pontificem patriâ pulsum patriæ redderet. Facetè quilibet precator vocatur legatus, sive orator; cujusmodi est Plautinum illud,

Plut. M. Coriol. 418. *Herodot. lib. 3.* *Plut. de claris mulieribus.* *Theod. l. 2. c. 17.*

Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus,
Qui à patre ejus conciliarem pacem.

Et illud Ovidii ad Messalinum.

Mandatique mei legatus suscipe caussam.

Ovid. de Pont. l. 2.

Nec simpliciter precatori, sed quicquid aptum

aptum est conciliandis animis, amoribus, voluntatibus, ei rei & scitè & eleganter legati nomen aptatur. Itaque imaguncula lutea apud Lucianum legati munere fungi, aut legatus esse apud Appulejum Psyche Veneriam legationem apud Proserpinam pertulisse dicitur. Ejusdem ferè lasciviæ est illa Antonii legatio ad Cleopatram, utrique lenocinante Atheniensium decreto, cujus decreti ille amator factus est perlator & legatus, postquam scilicet Atheniense civitate donatus fuit. Patheticè quoque infantes ad suos missi dicti sunt legati. Hypsipile scribens Jasoni se geminum partum edidisse, *Lucian. philo-pseud. 537. Appul. l. 6. 59. Plut. Ant. vol. 3. 1274.*

Legatos, inquit, *quos pene dedi pro matre ferendos.* *Ovid in ep. Hyps. Ias.*

Hujusmodi est illud,

— meliusne hic rusticus infans
Cum matre & casulis, & cum lusore catello,
Cymbala pulsantis legatus fiet amici? *Iuven. sat. 10.*

Illi quoque qui pro suo grege aut cœtu, quisquis is est, & communi nomine quidpiam aliquem rogant, apud hunc quodammodo legatione fungi dicuntur. Sic loquitur ille sive satyrus, sive incubus, qui obviam factus est Antonio. Nam ab ipso quisnam esset interrogatus, respondit: *Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas faunos, satyrosque & incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris.* Non omitto, Eunuchis, quamlibet semiviris, sæpe dari legationes, qualis illa quæ missa fuit ab Constantino *Hieron. ep. l. 3. in vita Paul. Erem. 278. 6.*

no ad Honorium. Sed certè illis quibus virilitas ademta, virtus relicta. Quid, quod rexerunt exercitus, & maxima quæque imperii munia illis mandari antiquitus usitatum? Etsi res indiligentiùs intuenti videtur esse perridicula. Huc pertinet illud,

Claud. in Eutr.

——— trabeata per urbes (ni.
Ostentatur anus, titulumque effæminat an-

Sed certè sic nati præter solitum advertuntur; ut Dorotheus ille, qui hoc solo quod exectus erat, admissus à Diocletiano in interiorem amicitiam fuit, atque adeò tingendæ purpuræ præpositus. Qui honor ea tempestate magnus. Et Cyrus eunuchos judicavit esse præcipuâ fide, ob eas caussas quæ memorantur à Xenophonte. Themistoclem memorat Polyænus misisse Sicinum quemdam Eunuchum, pædagogum filiorum suorum, ad regem Persarum magnâ de re, quæque victoriam peperit. Magna, inquit Plato, fuit apud Persas eunuchorum dignitas, inde quod id enixè agunt, ut pueri futuri regis membra ita forment, ut is pulcherrimus evadat.

Niceph. l.6.c.35. Zonar. lib.1.

Xenoph. instit. Cyr. l.7. 155.

Plato in Alcib. vol.2. 121.

CAPUT XXI.

Legatio nititur mandatis. Mandata dantur verbo, aut scripto. De utrisque hic agitur.

QUod militi arma, & gubernatori clavus, hoc sunt legato mandata. Mandatum est anima legationis. Cùm enim legatus definitè dici possit is, per quem commeant sermones imperiorum, cujusque ministerio

nisterio publicorum negotiorum hinc inde ratio complectur, certè ipsi & dicenda & facienda indita esse oportet. Ergo ut intra privatæ sortis homines mandata domesticis, sic inter principes Resque publicas publicis usibus inventa sunt. Inter utrosque ut sit, quò vicaria fides & industria dirigatur. Vulgus trito nomine vocat instructionem. Hæc est aliud nihil, nisi libellus sive Commentarius, quo princeps aut civitas rem omnem quæ legationi causam dedit, ut geri vult, aperit. Quippe lecto legato aut retegitur omnis res, aut pars tantùm, aut certè omne tegitur negotium, mittiturque ad aliud dicendum quàm id quod revera agitur, ut assumta hac specie ii ducantur ad quos mittitur. Neque verò hoc facto arguitur dubia aut suspecta fides legati; sed videlicet prudentes subserviunt ingenio negotii, quod sæpe tale est, ut solam desideret notitiam mittentis; non item ejus qui mittitur. Huic enim obtruditur palpum; & innocuo decipulo fides ejus ac taciturnitas illigatur. Nam quæ vera esse credimus, in hæc & acriùs, & intentiùs incumbimus, quàm in ea quibus nubem objici suspicamur. Quę cùm ita sint, *sæpe reges eos, Per quos fallere alium cogitant, Fallunt.* Huic simulationi, ut non ausim assignare locum inter virtutes, ita à malis artibus & obscuris segregandam puto. Illas dico, quas isti doctores satoresque fraudum, qui principum familiaritatibus adrepunt, eorum animis instillant. Hinc, scilicet, formantur pectora sinuosa & latebrosa, quæ non modò non sunt domicilia virtutis, sed *Sen. Thiest.*

mera conceptacula pravitatis. Hinc vultus compositi & larvati, in quibus eminet illud nescio quid aut falsum ridens, aut sævum renidens. Hinc verba eluctantia, vixque exeuntia, dubia, maligna, documenta eorum affectuum, qui vix unquam veri, vix unquam non adumbrati. Hactenus mihi probatur simulatio, ut tempestivè abscondat affectus; non ut è principe ingenuo faciat captatorem, ex Hercule Acheloum. Ergo quicquid princeps ab suo legato apud exteros tractari vult, sive verum, sive simulatum, id omne vult scire eum cui omne negotium apud exteros committit, nempe legato suo. Huic, inquam, is suos edit sensus aut scripto, aut verbo. Neq; tamen illi est interpres simulationis suæ, sed quod ipse verè simulat, aut dissimulat, hoc sicuti verũ, nec fucatum aut personatũ expromit, & indit legato suo, quem vult esse ministrum hujus sive simulatio est, sive dissimulatio: Hoc ergò facit duplici ratione. Nam aut suas cogitationes, id est, quo modo rem omnem peregre tractari velit, commentario quo mandata continentur, credit, aut super ea re nihil scribi vult, sed ipse verbis tantùm sua mandata illi edictat, cui legationem dat. Hac ratione utitur, cùm quædam usque eò sunt arcana, ut ne chartæ quidem credi possint, sed tantùm pectori fido, sive honesta sunt, sive dedecora. Talia, quia sine scelere cogitari nequeunt, ne scribi quidem sine rubore possunt. Atque adeò hæc illa sunt, quæ non esse exsequenda censet apud Euripidem Creon rex Thebanus:

πῶς;

πῶς; τἀντεταλμέν' οὐ δίκαιον ἐκπονεῖν *Eurip.*
Ant. *οὐκ, ἢν πονηρά τ' ᾖ, κακῶς τ' εἰρημένα.* *Phœniſ.*
Quomodo? mandata non æquum eſt perfici? *122.*
Non ſi ſint mala & perperam dictata.

Cætera omnia ſcriptis mandatis continentur. Sæpe tali loco res eſt, ut ſuper ea nihil certi ſcripto comprehendi poſſit, ſed, videlicet, mittitur legatus ex re conſulturus. Quod ipſum ſcripto diſertim contineri debet. Id quod huc pertinet, ut legatus intelligat, omne momentum rei arduæ niti ſua prudentiâ. Hanc legationem Græci vocant *αὐτοκράτορα, ſumma poteſtatis*; eoſque legatos quibus dantur tam libera mandata, *αὐτοκράτορας, τοῦτ' ἐστι, κυρίους πάντων, hoc eſt, omnium potentes.* Tales legati ferè mittuntur, re ſummâ in ſummum diſcrimen adductâ. Tunc mandatis continetur aliud nihil, quàm ut legatus, uti facto opus erit, ita agat. Quæ quilibet videt quàm periculosè dentur aliis quàm his, qui quantum poſſunt tantundem ſapiunt, & quicquid habent poteſtatis redditu ri ſunt intemeratum. Dantur & ad longinqua negotia, quorum omnis procuratio poſita eſt in providentia legati, & in celeritate. Ne, ſi ordo ampliſſimus, aut princeps conſulatur, decreta ejus è remotis terrarum ſpatiis poſt res & occaſiones afferantur. Atque hoc quidem mandatum, quantumlibet laxum, hominem pudentem arctiùs adſtringit, acrem vehementius irritat, prudentem acriùs expergefacit, ſtrenuum etiam acuit, atque adeò multò magis, quàm ſi ſingula

ordine ei præscripta sint. Quippe hi sunt ei statuti termini, ingenium principis, cui satisfacere inprimis arduum est. Legato enim ad regiæ, publicæve voluntatis interpretationem dirigenda sua sententia est. Adest & salus publica, credita suæ virtuti & fidei. Postremò, quod omnium maximum est, sua fama & existimatio, præ qua sapientibus omnia sunt vilia. Sed de hisce mandatis infrà dico uberiùs. Quæ mandata scripto continentur, horum alia sunt aperta; alia clausa. Aperta sæpe rem, ut est, eloquuntur; sæpe dissimulanter scribuntur. Illud, si bonâ fides; hoc, si fraus affertur ad exteros. Nam quia sæpe mandata, ut infrà dicam, proferuntur, nimirum ita scribuntur, ut quisquis illa inspexerit, huic glaucoma ob oculos objecta sit, Magnis utique imperiis parum honestum est talia mandata legatis dare; aut ab suis legatis fraudulenter edita ita probare, ut appareat eos, quorum legatio est, nullâ re magis gloriari quàm artificiosè decepto illo qui cum ipsis res est, Hujus generis legationem obierunt Martius & Attilius, legati Romani. Dixerunt enim, Regem Perseum adeò *apparatibus belli fuisse instructum, ipsis nullâ paratare, ut omnia opportuna loca praeoccupari ante ab eo potuerint, quàm exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum sumto, venturum illum nihilo paratiorem. Romanos omnibus instructiores rebus cœpturos bellum. Boëtorum quoque se concilium arte distraxisse, ne conjungi amplius ullo consensu Macedonibus possent.* Hæc, inquit Livius,

Liv. lib. 32. 84.

vius, *magna pars senatûs approbabat*. Tunc tamen Romani aliquot senatores *veteres & moris antiqui memores negabant se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Et contraria istis protulerunt exempla majorum.* Talia denique dixerunt esse versutias Punicas, & calliditatem Græcam, apud quos fallere hostem, quàm vi superare, gloriosius fuerit. Certè hodie parum suæ mentis esse censeatur is, cujus tam casta sint consilia, & qui sua ad tam severæ probitatis regulam dirigat. Nulli se jactantiùs efferunt, quàm versuti & vulpiones quidam omni fraude fraudulentiores. Mala & captiosa mandata proximo intervallo sequuntur absurda & inepta, de quibus hæc M. Tullius; *L. Cæsarem vidi Minturnis ad VIII. Kal. Febr. manè cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas. Ut id ipsum mihi ille videatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit. Nisi fortè non dedit; & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est.* Occultis mandatis arcanum legationis continetur. Hæc legatus insinuat, ac nulli mortali oculo subjicit, nisi suis. Quandoque ne suis quidem, nisi certâ lege. Talia Hamilcar, cùm classe navigaret in Siciliam, dedit navium gubernatoribus, & quidem signata; addito ne quis legeret, nisi vi tempestatis à cursu prætoriæ navis abductus esset. C. Marius COS. bello Cymbrico & Teutonico *ad excutiendam Gallorum & Ligurum fidem literas eis misit, quarum pars prior præcipiebat, ne interiores, quæ præsignata erant, ante certum tempus*

Cic. ad Att. l. 7. epist. ep. 12.

Frontin. c. 1.

Frontin. strateg. l. 1. c. 2.

aperirentur. Easdem postea ante præstitutum diem repetiit. Et quia resignatas repererat, intellexit hostilia agitari. Talia acceperunt M. Manilius & L. Marcius Censorinus COSS. missi in Africam ad tertium bellum Punicum. Talia legati ab Senatu missi in Græciam ad dissolvendum corpus Achæorum. Talia in pugillaribus exarata & obsignata Gordianus senior misit Vitalliano. Cæterùm tam aperta, quàm occulta huc spectant, ut pernosci possit mens ejus, cujus est legatio. Ergo legato, priusquam det se in viam, mandata legenda sunt & relegenda. Atque adeò princeps aut apertè est interrogandus, aut frequenti, quoad ejus fieri potest, congressu id elictandum quod is fortè altiùs penitiúsve condidit; dum hoc aut illud sibi minùs esse perspectum futurus legatus aut fatebitur, aut dissimulabit. Princeps quidem & Reipub. formidat, & legationem amat, si legato identidem subjicit, quid quoque loco ac tempore acturus, dicturusve sit. Jussis & mandatis Agamemnonis Nestor addidit frequentes nutus, hoc est, sedulos fidelesque monitus, quibus sagax Ulysses princeps legationis ab illo sacrario prudentiæ discebat, quî animus Achillis flecti posset. Placidè tamen singula sunt rogitanda, & simpliciter. Adeò ut emineat studium fidelis obsequii, non molesta & arrogans curiositas; atque appareat illa fidis auribus excipi, non captari animo sitiente novitatis. Denique nihil est ultra expiscandum, quàm quod gestus & verba extimè monstrant; Aut certè altior intellectus

Appiā. Alex. Liby. *Liv. lib. 25.* *Herod. lib. 7.* *Homer. Iliad 1.*

tellectus sedulò dissimulandus, si quid est quod princeps abdere nititur. Ergo non est legati scire quid princeps promere velit, quid premere; sed hoc solùm, quid se dicere, quid facere jubeat, ut ex præscripto animo imperet, & linguæ temperet. Cætera quæ princeps abstrusus vult esse clausa, improbè tentantur, & inlicitè attentantur. Tam impudenter curiosi, tamque sinistrè sollertes id agere videntur, ut onerent simplicitatem, atque adeò arguant socordiam principis, à quo ita circummuniri adytum pectoris nequitum est, quin perrumpetur. Hujus exprobrationis summa fortuna intolerans est.

Tractari vulnera nostra timent. *Ovid. l.*
Ut enim potentiâ & opibus; sic opinione *2. de*
sapientiæ principes tument. Chorus apud *Ponto.*
Sophoclem prudenter ait, se non videre
facta principum. ἃ γὰρ δρῶς οἱ κρατοῦντες *Sophocl.*
οὐχ' ὁρῶ, *quæ faciunt potentes, non video.* *Oed. tyr.*
Neque tamen cùm occultiora sectatus fue- 174.
ris, ideò adsequare. *Cor regum*, ait Salo- *Prov.*
mon, *est inscrutabile*. Atque adeò quàm *cap. 25.*
non sint retegenda illa, quæ princeps vult
esse tecta, in ipsis priscarum fabularum involucris explicitum est. Nam & Thamyris *Homer.*
à Musis, & Tiresias à Pallade excæcati *Iliad. 2.*
sunt. Marsias ille hispidus & multibar- *& ibi*
bus, ab Apolline excoriatus, & Lini temeri- *interpr.*
ras morte punita. Argus ille totus oculeus *Callim.*
jussu Jovis à Mercurio ad necem lapide *hym. εἰς*
ictus dicitur. Cupressi filiæ Eteoclis suo λȣτ. τ
magno malo sunt expertæ, quid sit certare παλλ.
cum Deabus, ὅς κεν ἴδῃ γυμνὰν τὰν πολιοῦχον 44.

Τῶρ-

Γῶργος ἐσταφεῖται πανυςάδιον. *quisquis Palladem viderit nudam tutelarem Deam, Argos postremùm videbit.* Et paulò pòst, ὅς κέτιν ἀθανάτων ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται Ἀθρήσῃ μισθῷ τῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ. *quisquis quempiam immortalium, nisi Deus ipse velit conspexerit, magno ei stabit.* Uni Paridi vidisse Deas impune fuit, quòd judex electus fuerat. Ion ille apud Euripidem, viso nescio quo splendore, ait:

Φεύγωμεν, ὦ τεκῦσα, μὴ τὰ δαιμόνων
Ὁρῶμεν, εἰ μὴ καιρός ἐσθ' ἡμᾶς ὁρᾷν.
Fugiamus ô mater, ne quid numinum
Cernamus cùm minus tempestivum sit cernere.

Homerus ait; Deos esse graves, cùm manifestè apparent. Actæon ille semel fictus, sæpe pictus, quia mortali visu nudam virginis Deæ pulchritudinem temeravit, sensit se stultividum, ac

——— *didicit cum morte Deam.*

Nam aut mors fuit, aut quidpiam tetrius morte, obbrutescere; Contra quàm fuit prioribus seculis. Nam tunc quidem

Non fuerat nudas pœna videre Deas.

Eadem illorum ratio est, qui vident mortales Deos, id est, qui nimis introspiciunt facta principum, mala potissimùm. Ovidius de se:

Inscia quod crimen viderunt lumina plector;
Peccatumque oculos est habuisse (meos.

Et antiquitùs si alicui species humana augustior fortè visa fuerat, is pio saltem voto sese expiabat; ut docent hæc verba Senecæ,

quæ

Lucian. in dial. Deor.
Constãt. Cæs. l. 11. cap. 5.
Callim. hym. in bal. Pall. 42.
Lucian. in jud. Vni Dear. 33.
Euripid. Ione actu 5. 591.
Iliad. 20. 737.
Claud. de gigantem.
Propert. lib. 3.
Ovid. l. 3. de trist.

quæ etsi sunt de divinis numinibus, tamen & ipsis mortalibus aptari possunt, hoc est, Regibus & principibus viris. *Si quis viderit hanc faciem altiorem, fulgentioremque, quàm cerni inter humana consuevit, nonne velut numinis occursu obstupefactus resistat; & ut fas sit vidisse tacitus precatur?* Huc pertinet argutia Vitellii, ex quo cùm Caligula quæsiisset, An non se rejectum in gremium lunæ, ejusque amplexibus inligatum vidisset? Non aliis, ait Vitellius, quàm vobis cœlestibus licet vos mutuò adspicere. Et verò cœlestis propemodum dignitas fuit concumbere cum Deabus, pauculisque concessa, videlicet Peleo, Anchisæ, fortè & Alexandro illi pseudomanti, qui se apud Lucianum hac felicitate donatum gloriatur. Ne Herculi quidem illi Jovis semine suscepto, quamvis instanti, se Jupiter, qualis est ostendit; sed capite arieti demto, ejusque villis circumamictus. Sic principes non aliter videri volunt, quàm qua formâ sese adspiciendos præbent. Quisquis oculis emissitiis abdita ipsorum recludit, hic suo malo nimiùm vidit. Quædam sapienter nesciuntur. Huic curiositati affinis est temeritas dicam, an stoliditas illorum, qui, sicuti gestent animum tuum, planè sciunt quid velis, priusquam tu, cujus res agitur, eam eloquutus fueris. Prætulerim haberi in percipiendo cunctator, atque, ut ita dicam, marmoreus, quàm cereus. Mihi placet lenta ratio; eademque vera, recta, solida. Ista ingenia rapida, atque, ut cursores, expedita, deprehenduntur inefficacia. Contra

Sen. ep. 115.

Lucian. Alex. pseud. 559.

tra

tra etiam vitanda est nimia securitas & indiligentia, veracia signa hominis improvidi, & ingenii segnis & socordis. Cæterùm sæpe fit, ut quod princeps planè & apertè eloquutus est, id velit dissimulanter edi atque astu tractàri apud exteros. Tunc tota ironia residet penes legatum. Ad hoc exemplum Justinianus Alexandrum legavit ad Amalasiuntham, ut omnibus apud eam diligenter exploratis, sibi is fideliter quo loci res essent, renunciaret. Voluit tamen eum aliud prætexere, & ita legationem propalam edere, sicuti nescio quas injurias questum isset; taliaque non vera, sed in speciem quæsita. Et Sylla Quæstor in Africa legatus à Mario ad Bocchum, *pauca se ait coràm asperè locuturum; cætera occultè, aut quàm paucissimis præsentibus.* Sic sæpe vera mandata coràm fucantur, clàm nudantur, ut alibi dico. Porrò futurus legatus non contentus accuratis colloquiis cum principe habitis, postulabit, quicquid id est negotii scripto comprehendi; Eumque libellum per capita distingui; & ea capita perscribi planè & perspicuè. In hoc sit oculatus, ne quid verbi dubii, obscuri, perplexabilis ibi inseratur. Quidam principes ut verba callidè expendunt, ita habent ad manum scribas, qui ea more Sphingis ita nectunt, ut ad ardua rerum insuper accedat obscuritas verborum. Quo artificio ipsi, videlicet, sibi cavent; ut, cùm libitum fuerit, & perplexari, & suam autoritatem defugere possint. Nam quid dictum sit, quid indictum, in sua manu semper habent, ex even-

Proc. l. 1. belli Goth.

Sallust. bel. Iug.

eventu rem probaturi aut improbaturi, prout conduxerit. Quo machinamento speciosè evertuntur illi, quibus aversa principis voluntas dat legationes odiosas, arduas & periculosas, ut hac ratione his fama priùs eripiatur, mox fortè & vita. Quo dolo quicquid immeritis accidit & innoxiis, id ipsi sua culpâ sibi contraxisse videri possunt. Nam crebris casibus longinqui itineris objectantur; ipsorumque facilitas barbaræ ferociæ, cultus rusticitati, domesticæ virtutes exoticis vitiis exponuntur. Quamobrem haud parvum documentum charitatis ei exhiberi scriptores adnotârunt, cui datur ea legatio, in qua obeunda & magnæ, & frequentes, & faciles sunt virtutum occasiones, & gloriæ materia reconciliandis civitatibus, & componendo aversos. Talem legationem Plutarchus vocat πρεσβείαν φιλάνθρωπον *humanitatis plenam.* *Plut. in polit. præcep. 6.1416.* In primis moneo legatum, ut ad illa mandatorum capita, quibus subest quidpiam scrupuli, suâ manu insertim scribat, Quid, si hoc illudve aut acciderit, aut responsum, objectumve mihi fuerit? Quibus dictis, quibus factis, quo me pacto extricabo? Quid hæc sibi volunt? Nam etiam parum accipio. Ad singula sibi responderi postulabit; eaque responsa inibi scribi planè & probè. Postremò quicquid in negotio difficultatis latet, evolvet, ne postea princeps mandatorum huc illuc trahat interpretationem, prout libuerit; atque ut prospera agnoscet, ita abnuat adversa, Mandatis adduntur literæ, quibus asseritur fides & autoritas

ritas dictorum factorumque legati. Vulgo sunt *literæ fidei & credentiæ*, quæ iis redduntur, qui adeuntur. Mandata manent apud legatum. Non moneo literis esse subscribendum. Neque enim scripsisse dicitur is qui non subscripsit. Tiberius, *cùm Rhodiorum magistratus literas publicas sine subscriptione ad se dedissent, jussos subscribere remisit*. Sæpe literis tota legatio continetur. Tales Valentinianus misit ad Theodericum regem Vesegothorum, quibus Attila incessitur. Qui mos tunc potissimum usurpatur, cùm legatio mittitur ad querendum & expostulandum; estque & sensibus implexis, & verbis perplexis. Tali enim re legatus est ἐπιςολεύς, talium legationum, & quidem scriptarum perlator. Hujus generis fuit legatio Vandalorum, Suevorumque regum. Hi enim Honorio his verbis scripserunt: *Tu cum omnibus pacem habe, omnium obsides accipe. Nos nobis confligimus. Vicimus tibi. Tuæ erit quæstus Reipub. si uterque pereamus*. Talium literarum multa exstant exempla in publicis monumentis. Nonnunquam pars tantùm legationis literis continetur, pars editur ore legati. Hujus generis illa est quam Theodosius junior misit ad Attilam, de qua supra aliquid dixi. Nam literæ imperatoris hoc loquebantur, Non æquum esse, ab Attila violari fœdera, Romanamque ditionem incursari. Perfugas præter eos, qui jam traditi essent, septemdecim missos. Nec enim esse plures. Hæc inquam, literis continebantur. At Maximinus

Suet. in Tiber. *Iornād. de reb. Get.* *Paul. Diac. lib. 14. 284.* *Prisc. ecl. leg. 35.*

nus legatus suo ore jussus est Attilæ dicere ;
Ipsum non æquum facere, qui petat ea quæ
supra retuli. Præter literas legato tradun-
tur characteres, & notæ quædam, sive
siglæ, hoc est, figuræ indices literarum,
nominum, verborum, rerum, coërcendæ
curiositati interceptorum. Quæ scribendi
latebra est priscum inventum; atque adeò
imitamentum eorum, quæ veterrimis Ægy-
ptiorum fuerunt hieroglyphica; quibus illi
crassâ, quod ajunt, Minervâ sensus mentis
effingebant. Quippe non deerant, qui se
peritos ferebant interpretandarum hujus-
modi notarum. Tales fuerunt illi Græci, *Niceph.*
qui invento signo crucis insculpto saxis, *lib.10.*
vitam æternam significari dixerunt. Hu- *cap. 26.*
jusmodi notis usi sunt prisci Christiani vi- *Niceph.*
tandis hæreticorum fraudibus, & conscien- *lib.12.*
tiâ. Sic natus & adultus mos furtivi hujus *cap.30.*
scribendi generis, quæ nostris fuerunt li- *Am-*
teræ ignorabiles, quandoque Notæ. Ha- *mian.*
rum inventorem fuisse Mecœnatem, tra- *Marcel.*
didit Dio in Augusto. Græcis sunt ἀπόῤῥη- *lib.12.*
τα, quales quædam literæ, ut T quod nomi- *Veget.*
ni militis appositum eum superstitem si- *l.2.c.19.*
gnificabat; Θ verò mortuum. Hanc peri- *Xenoph.*
tiam Vegetius desiderat in milite tyrone. *hist.*
Huic usui inventa σκυτάλη, *baculus*, Lace- *Græc.*
dæmoniorum. Nam in scutale scribebant *lib.3.*
quicquid cuique collubitum esset. Hac ra- *Thucyd.*
tione Spartani magistratus Pausaniæ scri- *lib.1. &*
pserunt, nisi domum reverteretur, se eum *ibi in-*
capitis damnaturos. Fuerunt & pugillares *terpret.*
Demarati, sagitta Artabazi, tela Cleonymi, *Æmil.*
epistolæ occultatæ balteo, pecoribus insutæ, *Prob.*
jumen-

Pausan. 1000. Plut. in Alcib. & Lys. Herodot. l. 7. in fi. & l. 8. Frontin. strateg. l. 3. c. 13. Gell. l. 17. c. 9. Sueton. in Caes. Plin. lib. 28. c. 28. Plin. lib. 16. c. 9. Cic. ad Att. lib.

jumentis insultæ, interiora vaginarum inscripta, utres Luculli, plumbum, & columbæ Hircii, Histiæi servus rasus, lac tithymale, *cortex fagorum, tilia, abietis, picea, in quo recenti incisa litera à succo*, hodie charta fenestrata, & alia nupera inventa. Harum notarum familiaris est usus ducibus exercituum, & moderatoribus rerum publicarum. M. Tullius se *διὰ σημείων*, *per signa*, scribere testatur. Vivacissimum certè institutum. Quod ad artificium summæ sollertiæ perductum est. Nam à quibusdam haud minori facilitate solvitur contextus harum sive literarum sive notarum, quàm qua sollertia inventæ sunt. Quæ omnia adeò sunt protrita, ut de his quoque extent libri; & quidem grandes, & ponderosi.

CAPUT XXII.

Ad securitatem legationis maximè pertinet, nunquam mitti eam nisi exploratò, priusque impetratâ fide publicâ.

UT in bellum misso duci non satis est delectum propere habuisse, si non rectâ ducit in expeditionem; ita nequicquam is cui legatio datur, & accuratè lectus, & mandatis instructus est, si non quò mittitur tempestivè it. Jurisconsultus respondit, *legato tempus prodesse ex quo creatus est*, ut is intelligat privilegio adjunctam derepente curam, atque ex quo legatus est, dies legationi impendi oportere. Ut cætera

Scævola lib. 4. D. de leg.

omnia;

omnia; ita quoque tempus profectionis legati est in arbitrio mittentis: quia statim ire, sæpe est rem conficere; tardè, eam habere dereliɑui. Quoties desidia laxando tempora corrumpit opportunitates, unà censetur cum perfidia. Hanc tam pravam negligentiam legatis ab Senatu ad Achæos & Lacedæmonios destinatis objicit Pausanias sæpe querulus adversus Romanos. Demosthenes ait, nullâ re quosdam magis convinci posse, omnia se pro Philippo agere, quàm ex eo quod, cùm festinandum esset, desederunt; contrà, cùm non eundum esset, ante reditum caduceatoris qui præmissus fuerat, redire festinârunt. Legatos ignavos, & hebetes, & somniculosos Græci, ut hoc obiter dicam, vocarunt ἀγγάρους. Omnino in legato potissimùm commendatur diligentia. Legati missi ad Jugurtham triduò navim ascendêre. Et Homerus legatos Agamemnonis non pigrè discedentes, sed è tentorio regis proruentes facit. *Pausan. lib. 7.* *Dem. de fal. leg.* *Etymol. ἀγγαρεύω.* *Sallust. Iug.*

Αὐτὰρ ἐπεὶ σπεῖσάν τ' ἔπιόν θ' ὅσον ἤθελε θυμὸς
Ὥρμωντ' ἐκ κλισίης Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο. *Iliad. 1.*

Sed postquam libaverunt, biberuntque quantum voluit animus,
Ruunt ex tentorio Agamemnonis Atridæ.

Priscâ lege cautum est, *ut imperia, potestates, legationes cùm Senatus creverit, populusque jusserit, exeant ex urbe.* Itaque acceptis mandatis, ponenda omnis cunctatio, & iter ingrediendum. Nisi forte itur ad hostes, aut fidei incognitæ; ad quos legati socorditer pergunt inexploratò, ut suprà monui. *Cic. l. 3. de leg.*

Omni-

Omnino ad tales præmittendi sunt ii,quorũ ministerio legationi securitas impetratur. Qui sunt caduceatores sive præcones, de quibus dixi; tum viæ ductores,cùm eundum est ad longinquos & ignotos. Cùm legati Candaces reginæ Æthiopicæ negarent scire se,quis Cæsar esset, & quà ad ipsum iretur; Petronius dedit illis comites viæ peritos. Fateor, ad quos primùm legati mittuntur, ut Pompejus dixit in Senatu,iis videri autoritatem attribui, timoremque eorum, qui mittunt,significari.Nempe argumentum est aut jam victi,aut de victoria desperantis,ultro cum hoste adire ad pactionem. In hanc ferme sententiam Cicero, *Nemo quærit*, inquit,*quibus cum mandatis legatos miserimus. Nomen ipsum legationis ultro missæ timoris esse signum videbitur:* Sed videlicet,humana Deus artat, laxatque. Eâ re necessitati sæpe applicanda consilia.Atque inter tot ludibria præstat precando servari, quàm ferociendo perire. Magnis crebrisque vicibus humana variantur.Ideo quæcunq; sors obtigerit,hęc læto vultu excipienda. Ezechias Rex Judæ nihil sanè veritus, ne suus metus hosti esset occasio audacię atque sævitiæ,non priùs legatos misit ad eum populantem omnem agrum Judaicum, quàm facultate ejus rei per caduceatores impetratâ.. Hac ipsa de causa Homerus legatis tribus ad Achillẽ missis addit caduceatores Odium & Eurybatem.Idem prope Athenienses usurpâsse memorat Demosthenes, Psophidios Polybius,alios alii.Si hec est causa legitimè imperantium,videant illi quid agant, cùm ad intentatos mittunt

Strab. l. 17.778. *Cæs. l. 1. bel. civ.* *Cic. Philip. 5.* *Iliad. 9. 313.* *Dem. orat. 2.* *περὶ παραπρεσβ.* *Polyb. lib. 4.*

lega-

legationes ii, qui in hoc tantum jus mittendæ aut excipiendæ legationis venerunt per ingentia crimina, de quibus supra dixi; ut de Spendio & Autarico latronibus non ducibus memorat idem Polybius. Cæterùm hic est ille ipsus mos, qui à priscis reis fuit usurpatus. Nam à Telamone Æaci filio ad patrem missus est caduceator, per quem is vocem adversus objectum sibi crimen impetraret. Superſedeo similibus exemplis, quibus planum fit, omni tempore id actum, ut ne legati ignorarentur; sed si non semper optati, at exspectati adventarent. Ideo quibus præmittendi caduceatores nulla facultas fuit, ut obsidione pressi, signis egerunt. Antenor jussu Priami, non priùs ivit ad Græcos cum mandatis belli ponendi, quàm ex muro legationi signum ostendit. Id signi antiquitùs erant elatæ dextræ è pinnis protensæ, quibus pax suppliciter petebatur. Quæ eædem in sequenti ætate inter exercitus mittebantur signa concordiæ. Id usurpârunt Judæi à Tito obsessi; & Gothi à Belisario. Hoc ipsum significârunt floreæ corollæ, quibus redimiti Allobroges Alpini propinquanti Annibali obviam processerunt. Quæ montanis hoc fuerunt quod cæteris gentibus caduceum, aut quicquid est loco caducei. Signa citerioribus seculis ferebant ipsi legati, qui sicuti supplices de pace mittebantur. Ea erat ἱκετηρία, hoc est, ramus oleæ velatus lanâ, etsi quandoque Græcis ἱκετηρία fuit palma φοῖνιξ.

Polyb. lib. 1. *Pausan. lib. 2.* *Dictys Cretens. lib. 4.* *Xenoph. lib. 6. Cyrop.* *Zonar. de bel. Iud.* *Procop. lib. 2. belli Goth.* *Polyb. lib. 3.*

Centum oratores augusta ad mœnia regis
Ire jubent ramis velatos Palladis omnes. *Virg. Æne. 7.*

Tanquam impium esset, hoc cultu duritiem hominum non frangi, aut non sævitiam mitigari, qui numina placaret. Nempe hic erat ornatus illorum, qui facturi rem divinam accedebant ad aras Deorum.

Lucret. lib. 5.

Nec pietas ulla est velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras

Similiter Tibullus;

Tibull. lib. 2.

Cernite, fulgentes ut eat sacer agnus ad aras,
Vinctaque post oleâ candida turbida comas.

Et Statius:

Stat. lib. 12. Theb.

Ipsa manu ramosque olea, vittasque precantes
Tradit, &c.

Et Lucanus:

Lucan. lib. 3.

——— Cultuque insigne verendo
Vittatæ laurus, & supplicis arbor olivæ.

Et alibi,

——— hostemque propinquum
Orant Cecropiæ prælatâ fronde Minervæ.

Et hæc quidem fuit *ἱκετηρία* gestamen legatorum supplicantium. Cujus loco ii, qui à maximis imperiis mittebantur ad minora & inservientia, qui nihil rogabant, sed veriùs omnia jubebant, prisco more centurionum more quandoque gestarunt vitem; ut de Popilio memorat Polybius. Ipsa quoque legatorum capita moris fuit coronari verbenacâ; ut monui in Coronis. Talisque legatio, (ut ait Herodes) inter ipsos hostes erat veluti quædam pacis sequestra. Nempe hostem exuisse creditur is, qui, quòd se conciliatorem pacis profitetur, tam venerabili

Polyb. in. ecl. legat. 159. Coron. lib. 4. cap. 19. Hegesipp. lib. 2. cap. 36.

cultu procedit. Legatis Romanis data est vestis candida, (ut infra dicam,) præter annulos aureos. *Credo*, inquit Plinius, *quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur.* Quæ omnia videlicet, successerunt in locum caducei. Eâque re latinè etiam dicta Marcerycia. Hodie ut multa præclara, hæc quoque desueta; quorum, scilicet, omnium vicem præstat testimonium fidei publicæ, quod diplomate continetur. Nostris est *salvus conductus*, qui omni tempore sapienter petitur, ut iter & tutò & commodè, & ex dignitate explicari possit. Adhibetur & autoritas communium amicorum. Et id prisco more. Nam Cæsar ait, se *P. Vatinium misisse ad ripam fluminis Apsi, qui ea, quæ maximè ad pacem pertinere viderentur, ageret; & crebrò magnâ voce pronunciaret, liceretne civibus ad cives de pace legatos mittere; quod etiam fugitivis ab saltu Pyrenæo, prædonibusque licuisset.* Porrò hæc facultas mittendæ legationis petenda ab iis est, qui proximas provincias obtinent; ut à Mario data est regi Boccho, à Pæto Varsaci. Ætolorum legatis denunciatum est, *ut si qua deinde legatio ex Ætolis, nisi permissu Imperatoris, qui eam provinciam obtineret, & cum legato Romano venisset Romam, pro hostibus omnes futuros.* Ut enim hostilis legatio inexploratò missa non violetur, tamen ægrè admittitur. Non admitti eam, aut admitti legibus iniquis, ingens dedecus est, parque damnum. Certè utrinque asperantur animi, utrinque denunciationibus agitur, mox armis. *Cùm legati Iurgutha Romam adventa-*

Plin. lib. 22. cap. 2.

Plin. lib. 33.

Marcian. l. 8. ff. de divis. rer.

Cæs. lib. 3. bell. civ.

Sallust. Iug. Tacit. lib. 15.

Liv. lib. 27.

Sallust. Iug.

rent, Senatus à Bestia consultus est, Placeret-ne eos recipi mœnibus. Patres decrevere, Nisi regnum ipsumque deditum venissent, uti diebus proximis decem Italiâ decederent. Consul Numidis ex Senatus decreto nunciari jubet. Ita infectis rebus illi domum discedunt. Q. Fulvius Gillo legatus Scipionis Carthaginienses Romam adduxit. Quibus vetitis ingredi urbem hospitium in villa publica, Senatus ad ædem Bellonæ datus est. Legati Ætolorum hostium *infectâ pace dimissi, urbe eodem die, Italiâ intra quindecim dies excedere jussi.* Hac ratione hostium confidentiæ constantia sapienter opponitur; eripiturque eis occasio triumphandi ex aliena socordiâ. Hinc priscus mos non intromittendi legationes hostium in urbem, tanquam ad speculandum veriùs missas, quàm ad præstandam bonam fidem. Hoc exemplo legati Carthaginiensium jussi sunt manere extra urbem. Et legati Persei *renunciare Regi COS. Pub. Licinium brevi cum exercitu futurum in Macedonia. Ad eum, si satisfacere in animo esset, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret non esse. Neminem eorum per Italiam ire liciturum. Ita dimissis,* inquit Livius, *P. Licinio COS. mandatum, intra undecim dies juberet eos Italiâ excedere. Et Sp. Carvilium mitteret, qui donec navem conscendissent, custodiret.* Pari severitate Athenienses dimiserunt Persicam legationem. Abstinendum hoc tanto dedecore, & irritamentis cladium. Estque sciendum, legationem nunquam esse mittendam ad hostes, aut suspectos, dubiosque, aut odia malignè occul-

Liv. lib. 20.

Liv. lib. 27. Dio in ecl. legat. 377.

Appian. in Liby.

Liv. lib. 32.

Aristid. παναθην. 15.

occultantes, nisi priùs impetratâ fide publica, eâ ratione quam supra dixi. Quòd si de communi negotio adeunda est gens fera & fallax, non solùm fide publicâ, sed hercule, & acceptis obsidibus sibi cavendum; Ne specie aliqua fraudi præmissâ retineantur legati; eorumque intuitu cogamur ad iniquas conditiones. Exemplum tantæ perfidiæ perfidiosissimi Arabes ab se peti voluerunt. Ad horum principem Aaronem Irene & Constantinus legatos miserant, qui cum ea gente, quæ imperii quietem sollicitabat, de pacis conditionibus agerent. Barbari barbarâ fraude cùm nondum obsides, uti convenerat, dedissent, legatos in custodiam tradiderunt. Quæ res adegit imperatorem & matrem ad eas leges, quæ Aaroni placitæ sunt, quantumlibet iniquas. Nam otia deceptis vendidit quanti libuit. *Zonar. in Ir. & Const.*

CAPUT XXIII.

Qui legati propriè violari dicantur; qui non.

QVæstio pervulgata magis est quàm decisa; *An qui legatum, quem lex nominat sacrosanctum, euntem aut redeuntem pulsaverit, rerum fidem rupisse videri possit; ac proinde lege Iuliâ majestatis, ac de vi teneri.* Hujus quæstionis pondus facilè excipiet is, qui illa distinguet quæ indistincta rem turbant. Inscienter factum est, aut scienter. Si inscienter, inscientiæ culpa penes ipsos est; aut residet penes legatum læsum. Penes

ipsos est, si legatus prænunciato se transiturum, aut etiam, quod caput est, impetratâ fide publicâ dedit se itineri. Nam licet is ab latronibus, infimæ vesortis hominibus in itinere circumventus fuerit, ab universa gente injuriam dicetur accepisse, à qua ei & irenarcha & securitas præstanda fuit. Si inscientiæ culpa penes legatum est, quia tacitus transit & occultus; ipse palam iniquus est, si jus gentium à nescientibus læsum queritur. Si scientes, hoc est, eo animo fecerunt ut legationi impedimento essent, hujus item facti rationem discrimino. Nam aut sunt socii, aut hostes, aut neutrum; sed aut sociorum, hostiumve nostrorum socii, aut hostes. Si cùm se socios profiteantur, nihilominus hostili animo tam pravum facinus fecerunt, haud dubiè sacra legationis & fas gentium, & illa ipsa jura quæ fœdus & amicitia arctiora fecisse debuit, violata sunt. Si sunt hostes, iniquè queritur is, qui ab hoste hostiliter excipitur. Quippe hostis nihil hostile sanctum putat. Si sociorum nostrorum socii sunt, neque tamen socii aut hostes nostri, ac legatum nostrum scientes violârunt, nobis jus est graviter expostulandi adversus illos, unde id, quicquid est, ortum est. Nam qui eos à quibus nullâ re læsi sunt, ipsi ultro lædunt, horum injuriis generosos acui par est, ut ultione illarum novis obviam eant. Quod si hostium nostrorum socii sunt, etiam distributiùs quæstio tractanda. Aut enim eo fœdere comprehenduntur quo dictum est, eosdem utrisque amicos & hostes fore. Isti excusantur, si impedimento fuerint ei

L. munerum. ff. de mun. & honor.

legatio-

legationi, quæ venit ab hostibus suorum confœderatorum. Sibique legatus imputare debet, ut qui parum placârit lares viales, si quorum perniciem molitur, horum ultioni objicitur. Si eo fœdere super ea re nihil expressum est, tam violentis hominibus, & propensis ad lædendum sua vis & injuria loco reponenda. Cæterùm de legatis hostium dupliciter censeo. Aut enim ab hoste nostro ad nos mittuntur; aut legatione inter ipsos nostros ultro citroque commeant. Si legatus hostis ignoratus læsus est, nonnisi de se queri debet, quia ausus sit absque iis tentamentis quæ supr dixi, hostile solum ingredi. Si agnitus, à quo pulsatus est, is haud dubiè peccavit in jus gentium. Quia legati habentur sacri & sancti. Ubi lustralia circumgestata fuerint, inquit Æschines, & pro patriâ vota peracta, ante omnia (lex) jubet sacrorum præsides primùm statuere de patriis sacris, & caduceatoribus, & legatis, & περὶ τῶν ὁσίων, *de sanctis (rebus.)* Sic enim malo interpretari, quàm sequi interpretem, qui verti de publicis negotiis. Vide ut legatos & caduceatores non solùm constituat sacris proximos, verùm etiam inter ipsas res sacras. *Sic sentio*, inquit Cicero, *jus legatorum cùm hominum præsidio munitum sit, tùm etiam divino jure esse vallatum. Legatus*, ait hic ipse Cicero, *is esse debet, qui non tam caduceo quàm nomine oratoris ornatus, incolumis vel inter hostium tela versari possit.* Nempe si missus est ad hostem. Quisquis ergo legatum læsit, impietatis reus est.

Pompon. l. ult. ff. de leg.

Æschin. in Timar. 174.

Cic. de arusp. resp. orat. 31. 478.

Cicer. de orat. lib. 1. 323.

Impie, siccine oratorem verberas? *Plaut.*

 Et *Pan.*

Et hostibus, quorum legatio est, prisco more deditur. Nisi fortè illis prædictum fuerit, ne legationes mitterent. Tunc, scilicet, qui adversus edictum peregre missus est, non pro legato est, sed pro hoste. Absque hac denunciatione, legato læso, læditur jus gentium. Hac tam perniciosa mente factisque fuerunt Gentius, à quo legati Romani conjecti sunt in custodiam; Athenienses, qui Corcyrenses Æginam ablegârunt, & præcones interfecerunt; Tolumnius, tum Mithridates, qui legatos Romanos trucidarunt; Ariovistus, qui legatos Cæsaris cateris oneravit; Veneti, qui legatos ejusdem Cæsaris necârunt; Bajanus, conjecto in carcerem Vitaliano interprete & Comite legato; Persæ, legatis Turcorum veneno absumtis. Theodahadus, qui legatos Justiniani carcere clausit; Abari, qui Mezamerum occiderunt; aliique, quorum enumeratio & nomenclatorem delassare valeat. Cum hostium legatis unà censeo illos, qui cùm ad eam diem aperti hostes fuerint, animo hostili aut fluctuante amicitiam simulant. Quamquam si contemnendi magis, quàm timendi sunt, suasu humanitatis non pro vanis hostibus, ut merentur, sed accuratè ac liberaliter haberi possunt. Quo pacto legati Bocchi à Sylla accepti sunt. At qui legati inter hostes nostros hinc inde commeant, ne dubitandum quidem est quin excipi, & sub custodia retineri possint, donec res omnis palàm sit, ipsique nobis prospexerimus. Quo exemplo legati Philippi, in Italiam ad Annibalem missi, à M. Levino Prætore intercepti sunt.

Liv. lib. 34 Thucyd. li. 3. Aristid. panath. Cæs. lib. 1. bel. Gal. Menand. ecl. legat. 86.

Malch. ecl. leg. 59.

Sallust. in Iug.

Liv. lib. 13.

Cui

Cui cùm callido mendacio à Xenophane principe legationis os esset sublinitum, eoque astu diremtis, quibus attinebantur, plagis, *ii redirent ad Philippum, ab classe Romana excepti, & ad Valerium Flaccum classis præfectum retracti cum literis Annibalis Romam sub custodia sunt missi*. Meritissimò. Nam ridiculè postulas, ut illud ei sit sanctum & inviolabile, cujus in perniciem paratum est. Hostili fraudi rectè opponitur & strenuitas & sollertia, tuendæ scilicet, saluti. Factum quoque Latinorum Senatui probatum, *qui comprehensos Volscorum legatos Romam duxere, nihil sanè veriti speciosum nomen legationis. Ibi traditi sunt Consulibus; indicatumque est, Volscos Hernicosque parare bellum Romanis.* Exstat & aliud simile exemplum apud Livium his verbis: *Dum hæc in Lucanis, atque in Hirpinis geruntur, quinque naves, quæ Macedonum atque Pænorum captos legatos Romam portabant, à supero mari ad inferum circumvectæ, prope omnem Italiæ oram cùm præter Cumas velis ferrentur, neque hostium an sociorum essent, satis sciretur; Gracchus obviam ex classe sua naves misit. Cùm percunctando invicem cognitum esset Consulem Cumis esse, naves Cumas appulsæ, captivique ad Consulem deducti, & literæ datæ. Consul, literis Philippi atque Annibalis perlectis, consignata omnia ad senatum itinere terrestri misit. Navibus devehi legatos jussit*. Et paullò pòst, *Captivos in vincula conditos, comitesque eorum sub hasta* venditos ait. Quod si hostili legatione neque res nostra subruitur, neque salus tentatur, ut ei fa-

Liv. lib. 2.

Livius.

vere jus non cogit, si ei parcendum humanitas suadet. Neque enim jura belli dirimunt ea vincula, quibus mortalium mentes natura constrinxit. Philippi, licet hostis, ad uxorem literas interceptas Athenienses non resignarunt, veriti Deos conjugiales, eaque jura quæ non in ære legislator, sed animis natura insculpsit. Hæc eadem moderatio advertitur in illis ipsis, quorum in eversionem missæ fuerant legationes; ut in Alexandro & in Scipione. Nempe ille, captâ Tyro, hic cùm Carthaginienses aperti hostes essent, eorum legatis uterque pepercit; *additâ tamen denunciatione belli, quod præsentium rerum necessitas moraretur*. Pari clementiâ Belisarius, captâ Carthagine, ignovit legatis Vandilorum. Uterque sanè præclariùs quàm Sylla, qui, captis Athenis, Aristonem legatum Mithridatis, qui confugerat in ædem Minervæ, vi extractum interfici jussit. Hæc licet in re dispersa, ac prope infinita uno velut fasce complexus sub uno aspectu posui. Quæ, si non me animus fallit, vera agnoscent ii, qui usu rerum exerciti, simulque lectitandis gentium monimentis eruditi rebus humanis, ut se se habent, reputandis idonei sunt.

Plutarch. in Polit.

Q. Curt. lib. 4.

Eutrop. lib. 3. 229.

Procop. li. 1. belli Vand.

Pausan. li. 1.

CAPUT XXIV.

Legatio & is cujus ea est, violatur dictis, responsisque ferocibus & contumeliosis.

QVia de violato jure gentium in persona legatorum cœpi dicere, cætera quæ huc perti-

pertinent exsequenda sunt. Læduntur legati dictis, factis, utroque. Dictis, si inclementiùs appellantur. Inde enim immane quot, qualesque surgant dolorum aculei. Ob solam contumeliam verborum imperia ad ultionem acerrimè exardent, ut est vetera scrutanti notum. Vejens bellum motum est ob superbum responsum Vejentis Senatus, qui *legatis repetentibus res, nî facessèrent propere urbe finibusque daturos quod Lars Tolumnius dedisset, responderi jussit.* Corinthus fuit eversa ob legatos duriùs appellatos. Hanc verborum contumaciam delicia illa Romana descripsit his verbis, Liv. lib. 4.

Hæc ubi Telebois ordine iterarunt quos præfecerat Plaut. Amphitr.
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute & viribus
Superbi nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello & se & suos tutari posse;
proinde uti
Propere de finibus suis exercitus deducerent.
Hæc úti legati pertulere, Amphitruo è castris illico
Producit omnem exercitum.

Bello Dalmatico, cujus Scipio Nasica patrator fuit, causam dedit immodestia responsi dati C. Fannio legato Romano, præter cædem legatorum gentium conterminarum. Certè Dalmatæ non modò sua scelera emendare noluerunt, sed legati sermonem ne admiserunt quidem, prætendentes nihil sibi cum Romanis esse commune. Huc accessit quod nec κατάλυμα, *diversorium*, nec πα- Zonar. lib. 1. & Polyb. in ecl. legat. 202. Polyb. ecl. legat. 202.

ἔφοδος, *præbitio*, legatis fuit exhibita. Quin quos equos ab aliis civitatibus acceperant, hos ipsis ademerunt; denique inibi res fuit ut legatis manus admoverentur. Cùm Cæsari ab Tigurinis & Helvetiis missa fuisset legatio, tentamentum an ad aliquas pactiones utrinque descendi posset, Cæsarque eis obsides & pecunias imperasset, illi responderunt, sui moris esse talia accipere, non dare. Enimvero Romanus hujus ferociæ intolerans, misso adversus Tigurinos Labieno, ipse in Helvetios duxit. Sed ut hoc responsum dici possit veriùs ab animi quadam elatione profectum esse, quàm ab ulla meditatione injuriæ, moneo summopere cavendum esse ab atrocibus verbis & responsis contumeliosis, quale fuit illud Chosrois. Hic enim cùm se dixisset memoriæ Mauricii parentaturum, ex his, inquam, verbis specie piis, ipsa re minacibus, scelusque aliquod in persona Mauricii admissum exprobrantibus bellum est exortum. Inde feralis illa tuba clangere cœpit, quæ utriusque imperii Romani Persicique opes infregit. Simon Bulgarus infestis armis iit in Alexandrum Imperatorem Constantinopolitanum, ob suos legatos parum honorificè, atque adeò superbo responso exceptos. Ipsi magistratus, qui sunt infra principum fortunam, & quibuscunque est ingenium magnum & liberum, impatientissimi sunt irreverentiæ, nedum contumeliæ. Testes P. Servilius Isauricus, & Domitius Corbulo, & Censores illi, *qui de nota ejus deliberarunt, qui in jure stans clarè nimis ac sonorè oscitavit.* Ergo

Appian. excurs. legat. 353.

Theophyl. de legat. Rom. ad gen. cap. 7. 49.

Zonar. in Alex. fratre Leon.

Valer. Max. lib. 8. cap. 5.

Tacit. lib. 3.

Gell. lib. 4.

quàm regnantibus hic dolor hæreat in alto, quantumque tacitarum irarum præstruat hæc adrogantia, docent ea quæ ubique scaturiunt, exempla. Quod si tumor verborum insuper cumulatur atrocitate rerum, enimverò accenditur bellum quidem internecinum. Quæ ultio ideo justissima censetur, quod non est àb libidine irascendi, sed à studio injuriæ propulsandæ, ac dignitatis tuendæ. Estque universis acceptissima, quòd omnium mortalium causâ eo facto propugnari existimatur. Contra, cujus animum tam grande convicium nón penetravit, talisque ultionis negligens est, is indignum se sciri vult quem humana jura protegant, quæ, scilicet, animo tam communi inulta patitur. Qui clavum tenent severitate ultionum ostendere debent, quàm non sint aut contemtim, aut contumeliosè habendi. Neque aliud quicquam, opinor, signat Ultio Dea, & Ultores Dii, ut Mars ultor, Jupiter vindex, Diræ Ultrices, quàm simile esse ingenium inferiorum numinum.

CAPUT XXV.

Quibus factis lædatur jus gentium in persona legati.

OMnia facta quibus libertas legationis impeditur, juri gentium inimica esse constat. Legationem dico; non etiam ea negotia quæ legationi causam dederunt. Nam in tractatione rerum cuilibet licet, prout est è re sua, hoc & illud aut amplecti,

aut respuere. Neque tamen eo facto quicquam peccat in jus gentium. Sed legationi vim facere, hoc demum est humani generis hostem se profiteri. Tam impii facinoris tot ferè sunt genera, quot generibus injuriæ humana nequitia mutuò sese incursat. Ego tantæ pravitatis aliquot exempla è veterum monumentis excerpsi, è quibus alia omnia, numero quamlibet inexputabili, æstimari possunt. In primis ajo, illud jus quod est omni humano generi commune, violari in persona legati; quotiescunque is convicio excipitur. Quo genere injuriæ sæpe præcones affectos legimus, quorum, scilicet, munus sæpe alicui mortalium odio esset.

Eurip. Troad. 421.

——— τί ποτ' ἔχουσι τοὔνομα
Κήρυκες ἕν; ἀπέχθημα πάγκοινον βροτοῖς
Οἱ περὶ τυράννους καὶ πόλεις ὑπηρέται.

——— *Quonam præcones nomine*
Digni sunt? nimirum odium publicum mortalibus,
Quicunque sunt civitatum ministri & principum.

Menan. ecl. legat. 145.

Istis proximi sunt illi, qui indignis modis & contumeliosè habentur. Nobile exemplum hujus contumeliæ præbent Zacharias ac Theodorus, legati ab imperatore Romano ad Persas. Quippe hi totum trimestre tempus nequicquam tritum in Perside, omni injuriæ & acerbitatis genere conflictati, cum denique dimissi essent, ac per longiora ducti diverticula paululum cùm processissent, postridie per eadem reverticula per quæ iverant reducti, ac pluribus ludibriis

affecti,

affecti, denique è Perside ejecti sunt. Non meliori loco fuerunt illi, qui apertè irrisi, & palàm sordibus sunt aspersi. Et quidem quod pertinet ad irrisum, nihil impurius illo, quo habitus est Manius Acilius legatus Romanus. Hic enim à Mithridate captus, asino impositus, aliisque ludibriis fuit expositus. Paris sceleris rei fuerunt Corinthii, cùm in prætereuntes legatos Romanos sordes effuderunt. Simili privitate impulsi Athenienses Philippi statuas urinâ perfuderunt; & Tarentini sacram legati vestem spurcitie fœdârunt. Adsunt & illi, quibus cùm nulla sit facultas lædendi personas, in statuas iram suam evomunt. Talis fuit furor Ephesiorum, qui immani audaciâ dejecerunt statuas Romanas. Alii injuriosè personas legatorum contrectant, pulsantque. Hæc fuit insania Aradiorum, qui in legatos Marathenæorum lapides conjecerunt. Alii legatos exarmant, capiunt, detinent, carcere claudunt. Exarmati fuerunt Arabum legati, jubente Justino. Astutè detenti fuerunt à Lacedæmoniis legati Atheniensium, donec civitatem cædibus implêssent; teste Aristide. Exemplum ferè simile illud est quod accidit Amphilocho, qui de redimendis captivis legatus, ad Diopithem ducem Atheniensem missus, ab eo comprehensus est; nec dimissus, nisi priùs novem talentis solutis. Legati Romani ab Carthaginiésibus insidiis prope sunt circumventi. Valentinus cum aliis legatis Romanis detentus à Turxantho, aliisque injuriis affectus. Bajanus Abarûm dux habuit in vinculis

Appia. Alex. Mithr. Strabo l. 8. 366. Dion. Chrysost. orat. 37. Dion. in excerpt. Appia. παισικ. περὶ ἀρετ. 344. Appia. Mithr. Diodor. ecl. legat. 327. Menan. ecl. legat. 80. Aristid. r. pro Theb. 27. Demost. in literis Phil. Philip. 4. 62. Dio. ecl. leg. 380. Menan. ecl. legat. 139.

vinculis Comitem legatum & Vitalianum interpretem. Perses quoque rex Macedonum legatos Romanos ad se missos corripuit & vinciit. Philippus queritur apud Athenienses, Niciam caduceatorem è sua ditione abreptum; Idque illis impune fuisse qui hoc scelus admiserunt. Hancque injuriam aliâ cumulatam fuisse dicit, eodem præcone decem mensibus clauso carcere, iisque literis pro concione lectis quas ab ipso ferebat. Atque hæc quidem omnia videri possunt tolerabiliora barbarâ illa inhumanitate, quæ quandoque ausa est legatos interficere. In quosdam enim veneno sævitum, in alios ferro. Cùm Persæ negarent expedire sibi amicitiam instituere cum Turcis, præter cætera exprobrant illis quod quosdam legatos veneno absumpserint. Ipsos interpretes quandoque occisos legimus. Et cùm Senatus ad Gallos Senones misisset legatos questum. Quid ita, cùm sint socii populi Romani, militent hostibus nominis Romani, Britomaris Celta servans sub pectore veterem injuriam, nempe patrem suum cùm militaret, inter auxilia Romana cæsum fuisse, eos qui caducea ferebant, inviolabili veste circumamictos frustatim concidit; eaque frusta per campos disseminavit. Quapropter à Romanis in Gallos multâ severitate vindicatum. Domitianus pro cætera sua pietate interfecit legatos Quadorum. Teuta regina tum Fidenates, & Abari legatos Romanos. Brundusini ab Appulis urbe sua pulsi, consultis oraculis responsum acceperunt, *locum quem reperissent, perpetuò possessu-*

In eclog. legat. Plutarch. Æm. Paul. 476. Demosth. Philipp. 4. in literis Philippi. 61. Menand. ecl. legat. 86. Dio ecl. legat. 418. Appian. Alex. παρεκβ. legat. 443. Dio ecl. legat. 378. & 399. Liv. lib. 4. 245. Iustin. lib. 12. 108.

sessuros. Hac igitur ex causa per legatos sub belli comminatione restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. Sed ubi Appulis periculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepeliunt perpetuò ibi sedem habituros. Quam inhumanitatem prædixit Cassandra apud Lycophronem:

Ἔσται ποτὲ πρεσβεῦσιν Αἰτωλῶν φάος *Lycoph. Cass. 72.*
Ἐκεῖ γοερὸν καὶ πανέχθιστον φανέν,
Ὅταν Σαλάγγων γαῖαν Ἀγγέσων θ' ἕδη
Μολόντες αἰτίζωσι κοιράνου γύας
Ἐσθλῆς ἀρούρης πῖαρ ἔγκληρον χθονός.
Τοὺς δ' εἰς ἐρεμνὸν ζῶντας ὠμησταὶ τάφον
Κρύψουσι κοίλοις ἐν μυχοῖς διὰ σφάγος.
Τοῖς δὲ ἀκτέριστον σῆμα Δαυνῖται νεκρῶν
Στήσουσι χωστῷ προχάλῳ κατηρεφές,
Χώραν διδόντες ἣν περ ἔχρηζον λαβεῖν
Τοῦ κρατοβρῶτος παιδὸς ἀτρέστου κάπρου.

Illic olim legatis Ætolorum lux luctuosa
& invisa illucescet,
Cum ad Salangorum terram & sedes Angesorum
Delati petierint domini jugera
Bonæ telluris uber hæreditarium soli.
At illos in nigrum vivos crudeles sepulchrum
Abscondent in cavis hiatus angulis.
Ipsisque carens exsequiis Daunii monumentum
Statuent aggesto lapidum cumulo contectum,
Regionem dantes quam volebant
Filii apri cerebrivori.

Leptines qui legatum Romanum interfecerat, ab Demetrio missus est Romam unà *Polyb. ecl. 198.*

cum

cum Isocrate Grammatico, qui fuerat suásor ejus cædis. Præter ista quæ omnem atrocitatem superant, inter eas injurias quæ legationi fiunt, connumeratur exclusio legati. Nempe cùm is, qui ad hoc venit ut audiretur, neque admittitur, neque auditur. Quæ sane injuria tunc est atrocior, cum fit illi ipsi cujus ministerio securitas legatis impetratur; quique peculiari quodam jure eò penetrat, quò legatis illicitum est aut intutum. Hi sunt præcones, caduceatores, araldi, qui dummodo sint insignes veste suâ, inhumaniter excluduntur. Hujus tantæ atrocitatis Ferdinandus Gonzaga reus fuit, cùm araldum Francisci primi anno 1543. in Germaniam missum, contumeliis exceptum in custodiam condi jussit. Quod Ferdinandi factum cumulatum est atrociore Cæsarei consilii facto, cujus verbis post aliquot dies araldus jussus est egredi è finibus Germaniæ, edicto ne ipse, aut quispiam alius hujus notæ homo, in posterum ingrederetur limites imperii; nisi priùs impetratâ veniâ. Obsecro, ubi fando auditum, aut ubi lectum, caduceatori impetrari veniam & securitatem, qui in hoc inventus est; ut hanc ipse aliis præstet? Hac de re idoneis locis uberiùs dico.

Bapt. Adr. histor. lib. 4.

CAPUT

CAPUT XXVI.

Pleraque ultionis genera in eos qui jus gentium violarunt in persona legatorum.

PRimùm dicimus, violare hospitalitatem esse immane facinus: ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ ξυγγενῶν ἐλεεινότερος ἀνθρώποις καὶ θεοῖς, *Desertus enim cùm sit Peregrinus ab amicis & affinibus, miseratione majori dignus est apud homines & Deos*, inquit divinus Plato. Simpliciter violata hospitalitas sæpe violatores multis cladibus afflixit. Legimus propter mercatores & naviculatores injuriosius tractatos sæpe bella fuisse exorta. Quid dicendum si hæc ipsa tanta atrocitas pertingit ipsam personam legati? Si Athenienseñsium urbem Philippus propter suas statuas urinâ respersas implevit sanguine, cinere, pulvere; Si Ephesii dejectis statuis Romanis, malè multati sunt; Si, inquam, in omnes imaginum ac statuarum violatores acerrimè vindicatum est, quo loco par est esse injurias illatas legato, quæ est vera & viva imago principis? Nempe re tali tam injuriosis hominibus ita eripienda est injuriæ factę voluptas, ut etiam eis dematur ultra faciendæ potestas. *Dubitabat nemo*, inquit Cicero, *quin violati hospites, legati necati, pacati atque socii nefario bello lacessiti, fana vexata hanc tantam efficerent vastitatem.* Memorat Polybius, etsi ad injurias legatis illatas accedebant aliæ causæ, quibus quoque Senatus adductus bellum decrevit adversus Dalmatas, tamen bello prætextas fuisse inju-

Plato lib. 5. de leg. 729.

Cic. pro lege Manil. orat. 13.631.

Dion. Chrysost. orat. 37.

Appia. Alex. Mithr.

Cic. in Luc. Pison. orat. 38. 215.

Polyb. in ecl. legat. 203.

rias

rias legatis Romanis illatas. Certè regnantes amor tam justæ vindictæ usque eò exstimulat, ut alia arma sæpe differant, sæpe projiciant, ut hæc sumant, arrecta, prope dixerim, omni mortalitate, quanta ipsis animi magnitudo ad prodenda tantæ ultionis exempla. Enimvero si neque sacrilegi, neque ruptores fœderum suo scelere lætantur in longum, quisquis ad legationem facto, dicto, nutu, voto violandam accingitur, ab hoc si non homines, at numina, quorum sub tutela sunt jura gentium, gravissimas pœnas expetunt. Inde enim tot acerba funera totarum gentium. Exemplorum ubique tantum est, ut, si coacerventur, in cumulum ingentem excrescant. Eâ re ne & mihi supervacuum laborem, & legenti è tot tragœdiis tædium pariam, ex magno tot atrocitatum acervo secernam grandiora, ex quibus omnium ratio peti potest. Legati Davidis ab Annone rege Ammonitarum pro speculatoribus habiti sunt. Injuriæ accessit irrisus contumeliosissimus. Nam medium cujusque mentum nudatum est barba, iisque vestes curtatæ usque ad nates. Nunc audi eventum rei. Universa gens unà cum Syris auxiliaribus victa venit in potestatem, ditionemque Davidis. Rabba insuper caput gentis expugnata, iræque militum relicta. Laomedon rex Trojanus, propter Iphiclum ac Telamonem legatos Argonautarum carcere clausos, ab ipsis Argonautis prælio superatus, & ab Hercule fratre Iphicli occisus est. Agamemnon in pugna immitem se præbuit filiis Antimachi,

Lib. 2. Reg. cap. 10. & 11.

Diodor. Sic. lib. 5. antiquit.

quòd

quòd is in concione Trojanorum Menelaum ad ipsos legatum occidi jusserat.

Εἰ μὲν δὴ Ἀντιμάχοιο δαΐφρονος υἱέες ἐστὸν, Iliad. λ.
Ὅς ποτ᾽ ἐνὶ τρώων ἀγορῇ Μενέλαον ἄνωγεν
Ἀγγελίην ἐλθόντα σὺν ἀντιθέῳ Ὀδυσῆϊ
Αὖθι κατακλεῖναι μηδ᾽ ἐξέμεν ἂψ ἐς ἀχαιοὺς,
Νῦν μὲν δὴ τοῦ πατρὸς ἀεικέα τίσετε λώβην.
Siquidem jam Antimachi bellicosi filii estis,
Qui quondam in Trojanorum concione Menelaum jussit
Legatum profectum cum divino Vlysse
Ibidem interficere, neque dimittere rursum ad Achivos,
Nunc quidem patris fœdam luetis offensam.

Ergo ne in posteritate quidem illius à quo jus gentium violatum est, hoc crimen impunitum manet. Ob caduceatorem Cambysis, ejusque socios ab Ægyptiis, quos adierat, articulatim concisum, Psammenitus rex Ægypti à Persis victus, vivus mancipatus est Cambysi. Ac natus ejus, impube corpus, & cum eo pueri Ægyptii bis mille, quorum una ætas erat, funesto fune obligati, oraque frenati, ut feræ, ad supplicium longo spectaculo tracti sunt. Quippe judices censuerant, ob violata sacra legationis, læsasque gentium religiones, ut cædes singulorum Persarum rependeretur supplicio decem Ægyptiorum. Athenienses ob legatos Darii petentes terram & aquam, quà in barathrum, quà in puteum præcipites datos, ac jussos illhinc petere utrumque elementum, urbem suam viderunt ruinis deformari &

Herodot. lib. 4.
Herodot. lib. 7.
Vide Aristid. in Panath.
Pausan. lib. 5.

ri & agrum vastari. Etsi dubitat Herodotus, an ille fuerit fons tanti mali. Ejusque sententiæ videtur accedere Pausanias, qui ob id factum Lacedæmonios publico, Athenienses privato malo (neque enim domum Miltiadis egressum ait) infortunium tulisse memorat. Aristotimus Eliensium tyrannus, ob sacerdotes Dionysii suo jussu, & nullâ verecundiâ ab suis satellitibus pulsatas, & insuper pecuniâ multatas, paulò post ab Hellanico, & popularibus conjurationis in æde sacra, quo perfugio usus fuerat, confossus occubuit. Memorant Plutarchus & Suidas, è Lacedæmoniis, qui Darii caduceatores interemerant, duos repertos tantâ vi animi, ut ultro ad Xerxem Darii filium profecti sint, sua pœnâ expiaturi scelus quod fuerat universorum, & sua morte finituri periculum publicum; propemodum fortia illa pronunciantes,

Plutar. de clar. mulier.

Plutar. in apophth. Lacon.

Plutar. Polit.

Ἤ κομψοὶ οἱ κτείναντες, ἀπότρεπε λοιγὸν
Ἄπολλον..

Hem tibi utrumque caput; nos confice
Apollo;
Ac perde has animas; patriam bonus
eripe noxa.

Virtute tam animosâ motus Darius eam pari clementiâ remuneravit, remissa viris fortibus, cui voluntariè sese obtulerant, pœnâ; ut qui se fato damnaverant, regiâ virtute servarentur. Sic & Decii patriam, & ille tantùm

Dilexit Thebas, si Gracia, Menœcus.

Huc pertinuit pium votum Catonis,

O utinam cœlique Deis, Erebique liceret

Iuvenal. Satyr. 14

Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas. *Lucan. lib. 2.*
Devotum hostiles Decium pressere catervæ.
Me geminæ figant acies; me barbara telis
Rheni turba petat. Cunctis ego pervius hastis
Excipiam medius totius vulnera belli.
Hic redimat sanguis populos. hac cæde luatur
Quicquid Romani meruerunt pendere mores.

Lacedæmonii propter violatum Talthybium caduceatorem Agamemnonis, quique adeò fuit creditus nuncius Deorum, diu senserunt iratum Deum. Inde enim delubrum Talthybii, & Talthybiadæ. Huic & Ægienses & Spartanos parentare testis est Pausanias. Certè is Talthybius, sive susceptus est è seminio mortali sive immortali, immortale nomen apud posteros est consecutus. *Homer. Iliad. α. Sen. in ludo. Dion. Chrysost. orat. 36. Pausan. lib. 7.*

Contundam facta Talthybij, contemnamque omnes nuncios. *Plaut. Sticho.*

Megarenses, propter occisum Anthemocritum caduceatorem ad se missum, per multas ætates læsi numinis pœnas dederunt. Solos enim ex omnibus Græcis ne Hadrianus quidem imperator sublevavit. Sybaritæ illi mancipati voluptatibus à Crotoniatibus missos ad se triginta legatos interemerunt; eorumque corpora è muris dejecta objecerunt pabulum feris. Hujus sceleris ergo à Crotoniatibus excisi sunt ac deleti. Tyrii, irritatâ irâ Alexandri, civitatis exitium maturârunt propter caduceatores, contra jus gentium *Pausan. lib. 1. Athen. lib. 12. Q. Curt. lib. 4.*

Liv. l. 1. & Dion. Halic. lib. 2. Liv. l. 5. Epit. Liv. lib. 128. Iornand. in lib. succ. & Zonar. lib. 2. Dionys. in excerpt. Iornand. in success. Polyb. 2. Caes. bel. Gal. l. 3. Polyb. ecl. legat. 198.

gentium occisos, & in altum præcipites datos. Rex Tatius ob Laurentium legatos à propinquis suis pulsatos, ejusque negotii neglectam ultionem illorum pœnam in se vertit. Tolumnius, quo autore legati Romani à Fidenatibus interemti fuerant, ab A. Cornelio Cosso in prælio cæsus fuit. Cossi hæc sunt verba: *Hiccine est ruptor fœderis humani, violatorque gentium juris? Iam ego hanc mactatam victimam, si modò sancti quicquam in terris esse Dii volunt, legatorum manibus dabo.* Et verò dedit. Thebæ & Calcis, unde auxilia portata sunt iis qui legatos Romanos violaverant, dirutæ. Legatio Romana Tarentum missa obscenè à Tarentinis, ut dixi, violata est. Eâ re bellum adversus Tarentinos decretum. His certè L. Posthumius princeps legationis, *Ridete*, inquit, *ridete, dum licet. Tunc enim diu flebitis, cùm hasce lachrymas*, aut (ut autor est Dionysius) hanc vestem *sanguine vestro eluetis.* Veneti seu Liburni propter legatos Romanos securi percussos à Cn. Fulvio Centimalo domiti sunt. *Et stricta secures in principum colla legatorum manibus litavere.* Par fuit scelus, idemque exitus Senonum Gallorum, de quibus dixi. Nam signis collatis cæsi sunt ductu M. Curii, cujus legatos interfecerant. Omnem Senatum Venetum Cæsar necavit, ob violatum jus legationis. Isocrates ille Grammaticus, qui Leptini fuerat autor occidendi, ut supra dixi, legati Romani, quique oris tam duri fuit, vt firmare auderet id jure fuisse factum, unà cum Leptine Romanis deditus à Demetrio fuit, & uterque

Romam vectus. In istos etsi Senatus pro rei atrocitate noluit animadvertere, ob singulares eas causas quas Polybius memorat, tamen ira divini numinis apertissimè sese effudit in dirum caput hujus impurissimi Grammatici. Nam ei, sicuti immani feræ injectum collare; totusque catenâ vinctus, nec aliis alimentis dignus habitus, quàm iis unis quæ mortem arcerent, insuper truci adspectu, unguium & capillorum immani auctu, totus squalidus, mente motâ, fera veriùs quàm homo, præbuit se aspicientibus horribile spectaculum, quod quisquis tueretur, fateri necesse haberet, Nihil homine, sive quà corpus, sive quà anima est, cùm semel est efferatus, esse formidabilius. Cùm Senatus per Massiliensium legatos cognovisset, vexari ipsos ab Liguribus, & legatio data esset T. Flaminio, P. Lanato, & L. Popilio, qui Liguribus denunciarent ut bello abstinerent; Ligures comperto, qua de re ea legatio ad se navigaret, incursu facto eò quò Romani cogitabant appellere, ne excensionem facerent, prohibent. Flaminium qui jam exscenderat, cujusque sarcinæ jam positæ fuerant in litore, corripiunt, jubentque missionem dare iis magistratibus quos Senatus illi provinciæ imposuerat. Renuentis sarcinas diripiunt. Pueris & libertis resistentibus vim faciunt, iisque manus impias admovent. Interim Flaminium suis opitulantem vulnerant. Duos è familiaribus ejus obtruncant. Reliquos usque ad navem persequuntur, & quidem tanto impetu, ut vix eorum manus Flaminius evaderet, nec

Polyb. ecl. leg. 208.

nisi incisis anchoris & funibus. Is Massiliam delatus, ibi multa cura est habitus. Senatus ea re nunciata, Quinto Consuli bellum mandat adversus Ligures. Ejus belli is fuit exitus, ut Ægitna (quippe hæc ad oppidum Ægitnam, & ab oppidanis acta) solo æquata fuerit. Inde violatores juris gentium Romam victi. Senatus iis motus, quæ Teuta regina commiserat in suos legatos, confestim bellum decrevit adversus eam. M. Antonius Judæorum legatos interemit. Specta, qua deinde sorte vixerit; qua perierit. Heraclius cognita cæde suorum legatorum patrata à Chosroë, vindictæ properus quicquid obvium habuit cædibus & incendiis perpopulatus est. Quidam ex legatis Scipionis Carthagine redeuntes à Carthaginiensibus occisi sunt. Scipio, Annibale devicto, Punicis legatis pacem suppliciter petentibus disertè tantum scelus exprobravit, & Carthaginienses novissima exempla meritos dixit. Quanquam in eo cognita est clementia Romana, quod Carthaginiensium legatis, qui cùm hæc nunciata sunt, Romæ erant, non aliter vices redditæ, quàm ut dimitterentur sicuti hostes. Atque adeò isti cùm incidissent in castra Scipionis, ab ipso quoque inviolati sunt dimissi. Ob M. Acilium eâ ratione ludibriis expositum, qua dixi, aliosque Romanos legatos interfectos, in Mithridatem exarsit ira Romana. Hoc illud est, quod urget M. Tullius; cùm suadet Pompejo mandandum esse bellum adversus regem interfectorem legatorum. Stephanus episcopus Antiochiæ

Dio ecl. leg. 379.
Epit. Liv. lib 128.
Zonar. in Heracl.
Appiā. Alex. Liby.
Appiā. Mithr.
Cic. pro lege Man.
Niceph. l 9. c. 23.

quòd

quòd Episcopis à Constante pro Athanasio missis insidias tetendit, à Constantio judice sese eo pontificatu abdicare coactus est. De Maximo hæc legimus: *Tandem in nos oculos Deus retulit, & bonis Orientis intentus ad mala nostra respexit, & hunc sacrato capiti objecit furorem, ut fœdus abrumpere, jus feciale violare, bellum edicere non timeret.* Tomumberus Sultanus Ægypti, propter legatos Selini Turcæ interfectos, posteaquam victus, copiisque suis occidione occisis, vives venit in potestatem hostium, vitam suspendio amisit. Et historiæ ecclesiasticæ scriptores adnotârunt, à Juliano detestabilis memoriæ apud nomen Christianum principe, violatum fuisse jus gentium in tribus legatis Persicis, Manuel, Sabel, & Ismaël. Est certè Jupiter

In paneg. lat. Pac.
Theod.
Aug. d.
Niceph. l. 10. c. 2.
Gambini de reb. Turc. l. 4. Ital. script.

ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε
Ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.

Odyss. 9. 251.

Vltor supplicumque hospitumque,
Qui hospitibus simul verecundis opitulatur.

Hanc sanè tam justam ultionem non solùm præsumunt ii, quorum læsa legatio est, verùm & illi ipsi ad quos missa est. Legatos Siculos Roma redeuntes in patriam Antiates, instructo navigio pyratico, interceperant; rebusque direptis, eos insuper carcere clauserant. Qua re Romam nunciata, Senatus eam quoque contumeliam ad se pertinere ratus, non exspectatis copiis tyrannorum Siculorum, quorum ea legatio erat, priùs monitis, sed nequicquam per legationem Antiatibus, expeditionem decrevit adversus eos.

Dionys. Halic. lib. 7.

eos. Præcipuè expiatur hoc scelus læsæ legationis dedendo eos, quorum manibus patratum est, sicuti victimas peculiares. L. Minutius Mirtilus, & L. Manlius, *quod legatos Carthaginienses pulsasse dicebantur jussu M. Claudii Prætoris urbani, per Feciales traditi sunt legatis & Carthaginem avecti. Et cùm legatos ab urbe Apollonia Romam missos Q. Fabius & Cn. Apronius Ædiles, ortâ contentione, pulsassent, continuò per Feciales legatis dediti sunt, quæstorque cum his Brundusium ire jussus; ne quam in itinere à cognatis deditorum injuriam acciperent.* Eandem ferè propter causam, Polychares à Messeniis deditus est Lacedæmoniis.

Liv. lib. 28. Val. Max. l. 6. c. 6. Pausan. lib. 4.

CAPUT XXVII.

Quibus rationibus ipsi legati lædant jus gentium.

INterdum jus gentium lædunt ipsi legati, si perfidè obeunt legationem, de qua perfidiâ & παραπρεσβεία alibi dico. Deinde si ferociter, contumaciter, contumeliosè legationem edunt. Id quod bilem, ut ille ait, in nasum conciet; cujus exitus sunt bella & vastitas provinciarum. Ea fuit sinisteritas & superbia L. Annii Setinii; *qui ab Latinis legatus Romam, ita in Senatu Romano loquebatur, tanquam victor armis Capitolium cepisset, non legatus jure gentium tutus.* Tunc certè Senatus bellum decrevit adversus Latinos. Deinde si autoritate abutuntur ad vim & injurias exterorum. Neque enim jus gentium protegit legatos, ut ipsi, tanquam ex insi-

Liv. lib. 8.

insidiis & quodam munimine, quos lubitum erit destinent ad ictum; sed in hoc solùm, ne ipsi lædantur. Nec legati mittuntur ut pugnent, sed ut quidpiam pronunciēt, denuncient, minitētur: & hoc ipsum, videlicet, ne pugnetur. *Vrgētibus jam urbe Romam fatis*, ut scriptores ingenuè fatētur, *legati ad Gallos missi, contra jus gentiū arma ceperunt, id quod clam esse non potuit, cùm ante signa Hetruscorum tres nobilissimi, fortissimique Romanæ juventutis pugnarent. Qui cùm postea à Gallis postulatum esset, ut pro jure gentium dederentur, atque id quoque neglectum esset, urbs ipsa tanti sceleris piaculum facta est.* Ideo Camillus cùm Quirites alloqueretur, *Quid hæc*, inquit, *urbis nostræ clades? Num ante exorta est, quàm spreta vox cælo emissa de adventu Gallorum? quàm gentium jus ab legatis nostris violatum? quàm à nobis, cùm vindicari deberet, eâdem negligentiâ Deorum prætermissum? Igitur victi captique tantum pænarum Diis hominibusque dedimus, ut terrarum orbi documento essemus.* Quapropter, ne quid dissimulem, quod Agesilao Xenophon laudi ducit, ejus ego rei sum laudator frigidus. Is tradit, nobilem illum regem etiam legationes obeuntem, imperatores egregii munere fungi solitum. Ac, ne dicto fides non adsit, rem confirmat exemplis nonnimis salubribus. Prius est Autophrahatis, qui cùm Assum Ariobarzanem obsideret, fugâ inde se proripuit. Alterum Cotyis, qui cum Sestum, & ipsam urbem Ariobarzanis circumsedisset, protinus incessu Agesilai solvit obsidium. Ob quas res gestas statutum est ei

Liv. l. 5. Dio in ecl. leg. 375. Plut. Numa.

Xenoph. in orat. de Agesil. rege.

ex legatione tropæum. Si uterque solo terrore nominis Agesilai destitit ab incœpto, suspicienda est virtus tam nobilis, in cujus sola fama victoria posita fuit. Quòd si Rex, cùm legatione fungeretur, armatus & animo confligendi ad hostes accessit, nòn magis hanc pugnacitatem probare possum, quàm intempestivam illam virtutem legatorum Romanorum, qui, posita persona, quàm è patria discedentes induerant, se ipsi milites fecerunt. Affirmoque, ut milites & hostes armatos militari quoque irâ excipi potuisse. Quanquam haud absimile exemplum est apud Homerum, qui ait Tydeum, cùm missus esset legatus ad Eteoclem, & ingressus regiam, plures illic hostes fortè invenisset, pugnâsse & vicisse;

Homer. 4. Iliad. Τάρβει μοῦνος ἐὼν πολέσι μετὰ Καδμείοι-
σιν.
Ἀλλ' ὅγ' ἀεθλεύειν προκαλίζετο· πάντα δ' ἐνίκα
Ῥηϊδίως.
Timebat solus exsistens multis cum Cadmiensibus.
Sed is ad certandum provocabat, quemlibet autem vincebat
Facilè.

& quæ sequuntur, Sed hæc, scilicet, fortitudo felicitate commendata est. Verùm ut sanè sunt hodierna equidem ajo, in persona legatorum meritò retundi posse immanem barbariem illorum, qui, obtentu legationis, aliis contumeliam impudenter dicere, ac facere, fortè & necopinanti pericula struere sibi licere putant. Atroci legationi, contumelio-

sæ, injuriosæ sapienter opponitur dignitas & constantia. Impudens es maledicendo? Præstabo ut intelligas mihi non deesse sollertiæ animique, quantum sit satis retundendæ isti & impudentiæ, & atrocitati. Hostili animo accedis? hostili excipiere. Pugnas? repugnabo. Feris? referiam. Injuriæ, ac sceleri obtendis legationem? utrique eripiam personam, utrique deteram fucum. Sic neminem lædo; sed injurium repello. Quadringenti illi legati Persici barbaro ornatu insignes, ut insolenti specie Romanos, sicuti contemtibiles, & meticulosos territarent, jussu Alexandri Severi sunt comprehensi, demtoque illis, quo paratragœdiabant, Persico ornatu, in Phrygiam sunt ablegati, ut ibi ex oratoribus fierent aratores, fossores, & caprimulgi. Quid? ullus ne regnantium, nedum Cæsar Romanus, & quidem Alexander Severus, reperiri potuit animo tam demisso, ut legatos tam superba dicta crepantes ferret? Jubet magnus Rex Artaxerxes, Romanos, eorumque principem abstinere universa Syriâ, Asiâque, eoque tractu, qui est usque ad Ioniam, Cariamque, denique quicquid gentium mari dirimitur, eorum imperio Persis concedere. Hac tamen de re nihil est neque magis lubricum, neque magis abruptum, quàm præcepta tradere. Quæ sanè sunt fallacia, si non petuntur ex ipsa re. Talis, videlicet, ultio in legatos perraro licita est; perrarò non inlicita. Ergo tali æstu cum rebus ipsi deliberandum.

Herod. lib. 6.

CAPUT XXVIII.

Violatori legationis an talio reddi possit.

QUispiam fortassè tacitus requirat, An si legatio mea violata sit, huic injuriæ si talionem reddiderim, jus gentium læserim. Equidem nihil puto socordius illo, qui quem violanda ejus legatione exacerbavit, ad hunc ipse suam mittere audet. Quæ si pari atrocitate excipitur & homini impudenti injuriâ reponitur, nequaquam legatio dicetur violata, sed occasio ultionis scienter exspectata, & loco captata; nempe illo ipso quo oportuit momento. Hîc mihi præit, ne errem, hic ipse, quem paulò antè nominavi, Alexander Severus. Priùs enim ipse ad Artaxerxem suos legatos miserat; quos Persa barbaro fastu contemtos ne admittere quidem dignatus est. Planè barbarè hoc quidem. Sed illud vecordiæ plenum, quod cujus tam graves arcessiit offensas, ad hunc ipsum suam legationem mittere est ausus. Quam Romanus Imperator vindex contemtæ Majestatis, ut æquum fuit, excepit. Quid, quod interdum meritò legatis elidi-tur anima? Nempe si venerunt ad serendas discordias, & sollicitandam quietem gentium, ad seditiones, rebelliones, cætera mala Rerumpublicarum; ac si hæ legationes mittuntur à corrupta Reipub. parte, ad subruendum eum qui legitimè imperat. Quo *Herod. lib. 7.* loco habitus est Senatus ipse, cujus legatos in

in hoc missos, ut provincias impellerent ad defectionem à Maximino, plures gentes interfecerunt. Quædam comprehensos miserunt ad Imperatorem. Si Maximinus non legitimè imperavit, eo sanè facto rupta sunt jura gentium. Si legitimè, illa non fuit sævitia, sed fides. Sive illud fuit, sive hoc, fatendum est tali remedio morbum etiam irritari. Ergo nihil tale audendum, nisi omni alia spe perditâ, & remediis, quæ usquam reperiri possunt, invalidis. Postremò, ita res tractanda est, ut appareat non id actum, ut legatio violaretur, sed hoc unum, ut merito vindicaretur in eos, qui meditato sceleri sanctissimum legationis nomen obtendunt. Huic haud absimilis quæstio illa est, An retineri legatus ab iis, ad quos missus est, possit. Et si hoc admissum fuerit, An legati illorum, à quibus id injuriæ profectum est, obsidum loco retineri possint. Retinentur legati gravissimis de caussis, quæ sunt è re nata; ut si clam hostilia tentârunt; si quid eos proditoriè moliri constat; si priùs nostri retenti sunt. Sed quia hac ipsa de re infrà dico & uberiùs, & curatiùs, nunc quidem hujus æris alieni facio me debitorem, quod infrà dissolvam, nec variabo constitutum. Hoc interim, veluti fœnusculo, ab æquo judice impetrabo ampliationem. Nullam ei injuriam fieri ajo, quem sua ripa (ut ajunt) sequor. In Senatu Carthaginiense deliberatum est de retinendis legatis Scipionis, donec legati Carthagine Romam missi rediissent. Legati Spartani Athenis retenti, atque

Appiã. in Liby. Thucyd. lib. 1. & Diodor.

Sic l. 11. bibl. adeò in vinculis habiti sunt usq; ad reditū Themistoclis, qui pro Atheniensibus apud Lacedęmonios legatione fungebatur. Astutū commentum memoratur earum civitatium, *Frontin. strat. l. 1. cap. 8.* quę bello Punico deficere ad Pœnos destinaverunt. Hæ *cùm id agerent, ut datos Romanis obsides, priusquam desciscerent, reciperent, simulaverunt seditionem inter finitimos ortam, quæ Romana autoritate dirimi deberet. Ergo ad id missos legatos, velut contraria pignora, retinuerunt: nec priùs eos reddiderunt, quàm suis receptis.* *Cæs. belli Gall. lib. 4.* Cæsar Germanorum perfidiam, qui inducias ruperant, sic ultus est, ut eorum legatos rursus ad ipsum fallendum missos retinuerit. *Procop. lib. 2. belli Goth.* Nec Belisarius Gothorum legatos priùs dimisit, quàm Justiniani oratores ad suos missi dimitterentur. Et verò Seracusanis nequaquam inlusisset Dionysius, si ii legatos ejus ad se missos retinuissent. *Iustin. lib. 21.* Nam cùm is acie victus Syracusas legatos misisset, *per quos promittebat se depositurum tyrannidem, si modò ad se mitterentur ii, cum quibus de pace conveniret, ipsique in eam rem misissent primores*; eos ipse, quæ tyranni fides fuit, carcere attinuit. Mihi tamen magis placet moderatio Senatûs Romani, quæ est ab ingenti magnitudine animi, veréque Romanâ. *Zonar. lib. 2.* Cùm enim Amilcar amissâ classe, novum exercitum ab Carthagine exspectaret, atque interea loci Hannonem misisset qui senatum frustra haberet, neque deessent, qui eum comprehendendum censerent, quod Carthaginienses fraude cœpissent Cornelium, his major pars utique restitit.

Si

Si hoc, inquiunt, feceritis, nihilo vos meliores eritis Pœnis.

CAPUT XXIX.

Quomodo legato iter faciendum.

QUicquid illud est periculorum, quæ supra memoravi, facile legatus repellet, si simulatque dedit se in viam, idemtidem sibi subjiciet, se, positâ conditione privati, publicum onus in humeros suos sustulisse. Id quod eò pertinet, ut mente induat principem, aut Senatum; atque inprimis dignitati serviat, eâdemque securitati, sive it, sive manet, sive redit. Quapropter occultè iter ingredi, & intutum, & sanctissimo legationis munere indignum est. Latebras ignorat legatio; palàm ambulat, & aperto cœlo. Amat agnosci, adspici, salutari. Magna mihi copia est memorandi, quibus legatis & inglorium & damnosum fuit, dissimulanter & habitu privatorum exteras provincias peragrare. Et verò quantulum distat à speculatore is, qui occulto limite graditur? Usque eò legatio animosa est, ut non protegi velit, sed protegere; non latere pone quemquam, sed ipsa aliis esse tutamen. *Cùm indicatum Senatui esset, specie legatorum Illyrios speculatores Romæ esse, Perse autore missos, ut quid ageretur, scirent; Illyrii vocati sunt in Senatum. Qui cùm legatos se esse missos ab rege dicerent, ad purganda crimina, si qua de rege Issenses deferrent, quæsitum ecquid ita non adissent magistratum, ut ex instituto loca lautia acciperent:* *Liv. lib. 32.*

rent : sciretur denique venisse eos , & super quâ re venissent. Hæsitantibus in responso , ut curiâ excederent, dictum. Responsum tanquam legatis, ut qui adire Senatum non postulassent, dari non placuit. Hem indignitatem, quæ utique vitari potuit, si isti legati, si modò legationem non sunt ementiti , maluissent censeri dignitate legationis , quàm in proditorio speculatorum ministerio deprehendi. Enimvero cùm legatio hostium ipsorum præsidio sit inviolabilis , quisquis aut sinisteritate, aut ignaviâ, aut pravo pavore, abutitur munere tam sacro , quid aliud hominibus suspicandum relinquit , quàm agitari inlicita? Sic, videlicet , ambulabant legationes illæ gentium Italicarum paulo ante bellum sociale, quibus id agebatur, ut civitates aliæ aliis sese obstringerent mittendis invicem obsidibus, aliisque fidei pignoribus. Talis fortassis fuit illa Bocchi, quâ is id agebat , ut Jugurtha victus qui ad ipsum confugerat , ab Sylla comprehenderetur. Certè Sylla, Romano more, hos legatos Numidarum latronum periculo ereptos non solùm humaniter excepit ; sed & nonnisi muneratos dimisit. Legationes clandestinæ commeant quoque inter eos, qui conspirant adversus potentiores ; ac plerumque noctu audiuntur, ut illa quam Perses misit ad Carthaginienses. Certè legati Romani compertùm affirmaverunt , *legatos ab rege Perseo Carthaginem venisse; iisque noctu Senatum in æde Aesculapii datum esse. Ab Carthagine legatos in Macedoniam missos & rex affirmaverat , & ipsi parum constanter negaverant.*

Plut. Sylla vol. 2. 827.

Liv. lib. 41.

Talem

Talem quoque legationem his verbis signat Dion Chrysostomus. Accipio, inquit, & à Phrygibus legatos clam missos si quo modo Philoctetan donis persuasum, pariterque inimicitiis adversum nos in civitatem recipere possent. Neque tamen non interdum expedit, clandestinò legatos iter facere, si per hostilem ditionem ingratiis transeundum est; dummodo tam cautè eant, ut feliciter quoque perveniant. Hoc enim quia non tam in manu prudentiæ, quàm in fortunæ temeritate positum est, vix probari potest sine exceptione felicitatis. Hoc consilium improsperè cessit legatis Persei, quos suprà memoravi. Contrà, legati Vitigis ad Cosroëm hoc modo penetrârunt; & Deiotarus ad Parthos.

Dion. Chrys. orat. 60. 284.

Proc. l. 2. belli Pers.

—*regem parere jubenti* [Pompejo]
Ardua non piguit, positisque insignibus aulæ,
Egreditur famuli raptos indutus amictus.

Lucan. lib. 8.

Ergo quod ad hanc rem pertinet, neutram in partem decernere audeo. Quod si periculum nullum est, devii & occulti tramites omnino sunt vitandi, & adventus legati publicandus. Nempe & hoc publicæ curæ est, non nescire quis per provinciam iter faciat, nuncius ne, an speculator, an revera legatus: num specie legationis valida quæpiam manus hostilis. Hîc verò, ne hoc quoque non dicam, legatus cum comitibus & familiâ ita se ad modestiam componere debet, ut eum pace advenire, & incedere cum dignitate constet, non militares copias turmatim ducere. Nam quisquis ornatus in modum

militarem protervè & numeros & arma ostentat in aliena ditione, hujus ferociæ simili paratu obviam eundum; ut si insanire occœperit, & amicitiam verbis prætendere, pro hoste se gerere, quem decipere studuit, hunc ipsum experiatur hostem, & quidem non segnem, neque socordem; sed eum, qui improbis artibus promtam vim, virtutemque opponere potest. Hujus constantiæ specimen Georgius, urbi Daræ sub Justiniano præpositus, opposuit Isdigunnæ legato Cosrois. Is quingentos Persas ducebat, lecta robora; ut eâ manu Daram improvisò occuparet. Huic Georgius, intellectâ fraude barbarâ, usque ad conlimitia obviam ita prodiit, sicuti hospitem excepturus, hostem repressurus; hinc hospitalitatem ostentans, hinc ferrum: utrumque in promtu habens. Cæterùm, visa ea turmâ, veriùs quàm comitatu, impudentiam barbari tempestivâ audaciâ aggressus, illi dixit in os, non more legati venire; neque tot Persas hostes imperii fas esse recipi ullâ urbe ditionis Romanæ. Denique frementem legatum, stipatum unis viginti comitibus in urbem admisit. Ac ne equus quidem Trojanus eâ fraude fraudulentior fuit, quàm fraudi sunt bisseni illi ductores Arabum, qui præ se agebant ducentos camelos; quibus singulis impositæ erant duæ arcæ; singulis arcis inclusi armati. Cui doloso apparatui muneris nomen inditum, quod se imperatori vehere palàm jactabant; cùm tamen latens ille militaris dolus urbi Edessæ immineret. Æquè improbi, etsi non

Procop. lib. 2. belli Pers.

Zonar. in Michaële.

æquè callidi fuerunt illi tres legati Pannonici, qui stipati equitum tribus millibus, incessu turbido Neapolim proficiscebantur, tanquam ab Imperatore Friderico tertio redemturi diadema regni Hungarici: Sed isti manere extra portas jussi, uno excepto, cui ut cum ducentis equitibus urbem iniret, permissum. Ne factum quidem Majórini homini ingenuo placere potest. Is cùm esset legatus imperatoris Romani, infecto sibi capillamento, & in dissimulationem sui compositus, è Gezericho fraudem nullam suspectante ignoratus; & pro amico exceptus, & genus armorum, & quantum militum is sub signis haberet, elicuit. Illâ Zopiri fide dicam, an pertinaci pravitate mihi quidem nihil videtur infidelius, lutulentius, spurcius. Neque enim tam sinistrè constitutum est, ut non patriæ, aut Regi fides præstari possit, sine ope perfidiæ tam portentosæ, & in semet sævientis. Ergo legationis hoc est ingenium, ut prudentem simulationem quandoque comitem adsumat; at proditionem, & quicquid proditioni adfine est, ne agnoscat quidem. Quapropter non tam servâsse urbem nescio quam Epirotarum, quam præsidio obtinebat, quàm suam fidem temerâsse existimo Milonem illum, qui cùm persuasisset Tarentinis, ut se legatum ad Consulem Papyrium Cursorem mitterent; oppidanos in securitatem resolutos ei tradidit. De se tantùm querantur tales vulpiones, si detectâ sua proditione, malè multantur. Talis fuit Pelopidas. Is enim, *cùm Thessaliam in potesta-*

Conr. Bran. lib.2.de leg.c.14.

Proc.l. 1.belli Vand.

Herodot. lib.3.

Frontin. strateg. l.3.c.3.

Æmil. Prob. Pelop. 145.

potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure satis tutum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, à tyranno Alexandro Pheraeo simul cum Ismenia comprehensus, in vincula conjectus est. Cùm Constantinus per quietem audisset Constantium retegentem cædem, autoresque cædis fratris sui, è somno excitatus non dubitavit condere legatos in carcerem, nempe à fratris interfectore missos, & fraude grassantes. Tuxantus quoque legatos Romanos his verbis est affatus. Annon vos Romani ii estis, qui decem quidem linguis, sed unicâ fraude usi estis? Non me Hercule vulgaris virtutis est, compertas fraudes, detecta falsiloquia, & deprehensa mendacia regerere in ipsos legatos, si ad hoc missos constat, ut sua improbâ dissimulatione nihil tale suspicantes circumveniant. Insignis quoque prudentiæ similisque modestiæ est, tales legatos deprehensos continuò dimittere potiùs, quàm iis acerbiùs irasci. Talis temperamento habitus est à Lacedæmoniis Themistocles, cùm admissus confestim dimissus est.

Petr. Patr. ecl. legat. 19.

Menand. ecl. leg. 137.

Plut. Themist. 221.

CAPUT XXX.

Quos legatus in itinere convenire debeat; quos non.

QUæri & illud potest, *An legatus per quorum ditiones iter facit, hos convenire debeat?* Interdum ipse it; quandoque mittit qui excusationis munere fungatur. Ipse it, si, ut iret, habet in mandatis. Quòd si cujus lega-

legatio est, ipsemet hæsitavit, & legatus fortuitum iter incœpit, in promtu habenda prudentia, cujus ductu ne in tenebris quidem errare potest. Hæc, opinor, suadebit ut obvii principes, si sunt amici, adeantur, ac salutentur; devii & abalienati vitentur. Prætextus assumetur necessaria celeritas, quæ negotiorum occasiones ex magna parte sibi vindicat. Excusatione factum probatur, aut coloratur. Utrobique cavendum, ne superbia, eique individuus despectus prodantur. Neque enim alia excusatè fiunt, quàm quæ non malignè fieri palàm est. Ut adire magistratus municipales est infra dignitatem legationis, ita quoque ii scire debent, publicè mitti eum qui illhac iter facit. Ergo simulatque familiares intra portas pedem intulerint, aut diversorio excepti, & locario fuerint, res minimè dissimulanda; sed sciscitantibus paratissimè respondendum, cujus sint. Certè magistratus legatum & salutatione, & aliis observantiæ documentis excipient. Saltem qualicunque hospitalitate significabunt animum bonum; qui apud bonos invenit gratiam beneficii. Hanc benevolentiam legatus expeditâ comitate & moderatione remunerari debet. Quod si nihil horum est, ac legatus ne ullis quidem verborum officiis dignus est existimatus, ibi verò aut inscitiam & rusticitatem gentis, aut odium, aut quod odio odiosius est, contemtorem animum advertere potest. Illæ derisu & contemtu dignæ. At hoc ultimum etiam ultione. Quorum omnium ipse tacitus observator.

tor, quæ visum fuerit, imo pectore condet; sed non tacitus cùm legationem renunciabit, præteribit. Talium non equidem suadeo ut quærantur occasiones, sed ne fortè oblatæ posthabeantur; cupidè etiam arripiantur, si in eò, quicquid est, latent semina motuum. Legati Senatûs præter alia, quæ hostilem Persei animum significabant, retulerunt ei, *nec sibi aut venientibus, aut manentibus quicquam hospitaliter, aut benignè factum.* Prudenter. Nam sequutum bellum regi improsperum. Ergo hæc Principi, aut Senatui referri debent cùm is in legati persona despectus falsusque est, eos amicos putans, quos experitur inimicos. Nam modus hospitalitatis est argumentum voluntatis; magnitudo contemtus index odii, & quidem exsecrabilis. Cynethenses gens inhospita & improba Spartam legatos miserant post urbem suam completam cædibus hospitum. Isti in quamcunque Arcadiæ urbem eundo sunt ingressi, ea mox exterminati sunt edicto, ne rursus redirent. Certè Mantinienses post illorum abitum & urbem & proxima quæque urbi loca lustrârunt, sicuti infecta incessu hominum fœdissimorum. Eadem fuit perfidia illorum, qui multâ humanitate excepti à Mamertinis eos interfecerunt, & conjuges omniaque illorum rapuerunt. Enimvero quædam legationes, eorum respectu quorum sunt, infaustæ habentur, ad eum prope modum quem refert Philarchus. Nempe, sicuti opinio est infortunium aliquod portendi, si lac venale

Liv. lib.32.

Polyb. lib.4.

Diodor. ecl.leg.

nale in aliquam domum inferatur; ita eam civitatem ait necesse esse morbo conflictari, in quam Atheniensium legatio advenerit. Quod dictum Demosthenes prolatum à Pythone adversario suo elusit & confutavit. Hodierno die quædam gens est, cujus non modò legationes, Sed & ipsos afflatus pestilentes esse, conterminæ gentes suo sæpe malo didicerunt. Cæterùm ut laudo eam hospitalitatem, quâ legatus excipitur, ita malè odi eorum legatorum arrogantiam, qui non contenti qualicunquè benevolentiæ significatione quæsitissima quæque honorum sibi tribui æquum censent. Ac derepente toti sunt in fermento, simulatque aliena aut cunctatio, aut gravitas non respondet ad spem. Certè sperare debent aliud nihil, nisi ut excipiantur sicuti legati, non colantur ut reges. Honores externi, nimirum, sunt voluntarii. Quæ hodie nobis est civilitas, si non est incoacta, suum nomen, suamque venerem amittit. Nam quicquid cogitur, servitus est. At, inquiunt, regnantibus meritò tument præcordia, quoties nullo cultu habentur. Fateor, apud populares. Ab externis quisquis avidiùs exigit non debitum, injurius est. Ergo modestiâ provocari debent officia: quæ arrogantia proterere non debet, priusquàm prodeant. Quod si princeps inusitato honore cultus est in persona sui legati, id sanè continuò rescire debet; ne nesciens non quidem sit ingratus, sed, quod propemodum in æquo est, videri possit. Quæ præter hæc legatus refert suis, quia sunt mi-

Plut. Dem. 3. 1573.

minuta, & inania, & supervacua, hominem produnt non diligentem, sed ineptum. Cæterùm legatus qua transit, relinquere debet expressa vestigia judicii, gravitatis, modestiæ. Vitanda temeritas, ineptia, petulantia; atque his affinia, intempestiva profusio, sumtus nepotini, & prodigalitas libidinosa. In ipsius persona potissimùm elucere debet abstinentia. Qua laude M. Tullius se ipse vehementer commendat. *Adhuc*, inquit, *sumtus nec in me aut publicè aut privatim, nec in quempiam comitum. Nihil accipitur lege Iuliâ, nihil ab hospite. Persuasum est omnibus meis serviendum esse famæ meæ.* Cum quibus legatus instituet sermonem nunquam argutandum, more muliercularum: Nihil dicendum, quo is, cujus legatio est, nesciens obligetur. Verba decora sanè, & electa, & luculenta hodie talibus locis in speciem hinc inde usurpantur, si non argumenta mutuæ benevolentiæ, at imitamenta. Cum alienioribus aut consultò ambiguâ oratione, aut suspensâ utendum. Odiosa, & suspiciosa quæque dissimulanda; promta humanitas & benevolentia promtè agnoscenda. Nemini non potiùs respondendum, quàm is interrogandus. Et hæc ipsa responsa sobria malo & amputata, quàm luxuriantia, ac redundantia. Ita ut legatus aliena potiùs rimetur, quàm sua promat, discatque magis quàm doceat, sermoni temperando sæpius quàm indulgendo. Ingeniosior sit reperienda occasione gratias agendi, quàm quicquam petendi. Ita se gerat, ut omnes fateantur mores sapientissimi prin-

Cic. ad Att. l. 4. ep. ep. 2. 111. & 153.

principis & præclarissimæ gentis effictos in persona suâ. Adeò ut quisquis legatum viderit, totum principem, omnemve Senatum, multâ similitudine exscriptum putet. Hinc discedens hospitale munus ne temerè accipiat. Minus gravatè illud, quo æquè probatur moderatio accipientis atque benignitas dantis. Tigranes ille qui se ferebat regem regum, magna munera misit Appio Claudio; Quæ cùm is respuisset, alia rex insuper addidit. His quoque repudiatis, denique unâ tantùm phialâ Romanus contentus fuit. Ergo si quid legato & opulentiùs, & majoris momenti offertur, palàm faciat, sibi probari animum autorem muneris: rem accipere non esse pudoris sui. Nullâ comitate suam modestiam, nullâ benignitate suam continentiam expugnari posse doceat. Animo suo identidem reputet, in tanto munere minimam esse licentiam. Se cæteris esse specimen. Ac nullum neque dictum, neque factum suum magis esse in obscuro, quàm ipsam fortunam principum, qui quòd in excelso ætatem agunt, ut suspiciuntur ab universis, sic vita ipsorum omnium rumoribus objicitur. Postremò impensè suadeo, ut si legatus bonos mores domo secum extulit, hos ne amittat in via, sed in patriam referat, & quidem limatiores. Ad ejus, scilicet, exemplum mores universæ gentis æstimari poterunt. Eademque statui documentum, quo cæteri legati dein iter faciant. Tam laudabilis legationis exemplum exstat opud Diodorum Siculum, in eclogis legationum. Legatio-

Plut. Lucull.

Diodor. Sic. ecl. leg. 329.

gationem præter alios obibat Scipio Africanus, missus ad spectandum regnum Ptolemæi regis Ægypti. Cùm rex magna pompâ legatis obviam isset, eosq; prorsus apparatu regio, & splendidissimis conviviis excepisset, eos insuper per regiam circumduxit, totus in eo, ut regias opes Romanis ostentaret. At legati, nimirum homines excellenti virtute, regis magnificentiâ luxuque in levi habitis, veluti quæ animos & corpora simul corrumpunt, illa quæ rex præ cæteris admiranda proponebat, ita adverterunt quasi non inspicerent. Verùm in ea præcipuè versi quæ sunt spectatu digna, impensiùs adspexerunt urbis & positum, & molem, & pharum, & quicquid ibi eruditos oculos in se convertere poterat. Inde Memphim navibus vecti, & uber soli, & opportunitates Nili, tum multitudinem oppidorum Ægypti, & incolarum numerum prope incredibilem, munimenta ejus regionis, singulorum locorum reditus potissimùm adnotârunt. Hinc apud animum quisque suum statuerunt, in Ægypto posse summo ducatui esse locus, si illi regno contingat habere se dignos duces. His tot, talibusque rebus per Ægyptum satis consideratis, transierunt in Syriam; plurimasque orbis partes peragrârunt. Eaque peregrinatione peractâ, ipsi temperantiæ sapientiæque laudibus inclyti, omnium sermone celebratissimi, omnique genere honorum culti, denique multis nominibus suspiciendi & celeberrimi sese reddiderunt patriæ.

CAPUT XXXI.

Legatio per partem legatorum, aut per aliquem è comitibus, perferri potest.

VIdendum an legatio, parte legatorum, si plures sunt, detentâ vi morbi aut alio casu, per alium perferri possit. Nempe aliquando accidit, ut non omnes simul, ut missi sunt, sed aliqui tantùm ex his mandatas partes exsequi possint. Et verò Strabo memorat, è multis legatis Indicis missis ad Augustum, unos tres Romam pervenisse, & legationem obiisse; cùm alios & viæ longitudo, & alia incommoda absumsissent. Et quidem tali re luce clarius, licere legatis non impeditis præteragi, ac perferenda legatione fungi vicem omnium. Cum Callicratem legatum Achæorum Rhodi morbus abstulisset, alter legatus Diæus Romam perrexit. Quòd si nulla subest causa properè eundi, præpropere pergit alter, socio relicto: præsertim si legatio tanti est, ut non nisi utriusque humeris sustineri possit. Semper enim & suspicionibus obnoxia, & periculosa res est, legatum quidpiam negotii agitare seorsim ab suis collegatis; ut è facto Edeconis alibi dico. Ideóque prudentes legati vix unquam eò deveniunt, nisi extremæ necessitatis coactu. Sergius ab Justiniano legatus ad Chosroëm, cum in itinere Constantianus alter legatus ægritudine attineretur, in Persiam penetrare noluit. Quod si munus legationis incumbit

Strabo lib.15. 663.

Pausan. lib.7.

Prisc. ecl.leg. 25.

Proc.l. 2.belli Pers.

bit uni, cui citra petitum locum insperatò impedimentum objectum est, tunc omne consilium redeundi, subsistendi, mittendæ legationis petendum è loco simul, & ingenio negotii. Nam si legatus eò pervenit, unde non longus ad suos recursus est, suadeo ne par sit nunciis; ut quorum interest, hi rebus suis, quatenus licet, consulant. At si jam est ingressus fines exoticos, ac vel pusilla mora omne negotium pessumdat, nihil, scilicet, opus est sciscitari id consilium, quod non potest esse nisi serum. Ergo quomodo in legato electa est fides & industria; ita ipsi eligendus est vicarius honestissimus, & sollertissimus è comitibus. Hujus operâ se excusabit, simulque petet negotio tempus prorogari. Expeditum sane remedium, dummodo sit impetrabile. Quid, si legato res est cum suspiciosis, & eam ipsam occasionem pro impedimento cupidè arripientibus? Quid, si cum Senatu venali, aut multitudine concitata? Quid, si omne momentum legationis non tam est in arbitrio illius cujus est, quam in illorum manu qui adeuntur? Nempe ea legatio missa est ad excusandum, ad satisfaciendum, ad promissorum fidem exsolvendam: Quæ omnia ne momento quidem differri possunt sine lata culpa, aut suspicione fraudis, aut notâ perfidiæ; Enimvero tunc maximè pertinet ad fidem legati maturè præstare fidem suorum; & arcanum legationis continuò promere illius ministerio, quem ipse huic muneri aptissimum dilegit; ne impatientia rei diu exspectatæ

suspen-

ſuſpenſos abalienet, aliudque meditari cogat. Aut, ſi compendioſius ducet, rogabit mitti ſibi ex omni Senatu delectos viros, quibus ea quæ habet in mandatis edat; amovendæ, videlicet, ſuſpicioni contemtus, inriſus, doli mali. Quia moras & impedimenta haud dubiè in crimen detorquent anxia & ſuſpecta pectora illorum, quorum commoda legatio reſpicit; putantque rem agi ſubdolè. Hoc malo fuit implicitus Tarquinius Superbus, ob ſuſpicionem excitatam auctamque *ab Turno Herdonio Aricino, tunc cùm in diem certam ad lucum Feroniæ conventus indictus eſt*. Ita quoque aliquot ab hinc annis Poloni exiſtimarunt fingi ſibi illa, quæ Vido Pibrachio in itinere atrociſſima acciderant, ut in vita ejus memoravi. Ergo quoties vel in tantilla mora periculum eſt, ſapienter legatio, aut ejus pars præmittitur; ne is, qui aditur, adventum ſe legatorum ignoraſſe prætexat. Sic legati Romani, qui ad Jugurtham obſidentem Adherbalem miſſi erant, *ſimulatque Vticam ſunt appulſi, literas ad eum mittunt, quàm ociſſimè ad provinciam accedat*; ſeque ad eum ab Senatu miſſos. Enimvero tunc legatus experitur, quanti ſit aſſumere in comitatum viros bonos ac ſtrenuos, quorum miniſterium, ſiquid tale acciderit, habeat ad manum. Et legibus quidem cautum eſt, ut poſſit quis (cogente, ſcilicet, neceſſitate) & per alium legationem mittere. Nam etſi Martianus juriſconſultus propriè loquitur de legationibus municipalibus, nihilominus tamen nihil cauſæ video, quapropter hoc ipſum de

Liv. lib.

Salluſt. in Iug.

L. 2. in princ. D. de leg.

Liv. 4. D. de leg. aliis non constitui utiliter possit. Qui verò sint alii, nominatim tradit Martianus, dum filios dat vicarios patribus. Quâ sanè appellatione seriò monetur legatus, ut in hoc delectu sit attentus, pavidus & circumspectus. Denique intelligat, se non alterius humeris pondus legationis imponere posse, quàm unius illius, quem natura alterum ipsum esse voluit. Quæ charitas cùm sæpe filios egrediatur, & porrigat se usque ad illos, quorum virtus haud est minus amabilis, quàm ipsa naturæ pignora, filii appellationem latiùs extendo; eosque contingere puto, qui legato, propter virtutem, filiorum loco sunt. Quod eò magis firmo; quòd id à magnis viris tactitari video.

CAPUT XXXII.

De comitibus legati.

Mentio comitum admonuit ne hos negligerem. Legatus secum ducit & comites, & familiares. Comites voco illos, qui aut à Principe, aut à Senatu dantur legatis honestioris notæ homines; quomodo Phœnix ab Agamemnone Ulyssi & Ajaci datus est dux, comesque. Assumuntur etiam ab ipso legato præter proprios filios, ut suprà dixi, quisquis legationi usui esse potest, ut Lælius à P. Africano. Magistratibus in provincias proficiscentibus dari soliti scribæ, accensi, medici, aruspices, præcones. Neque enim sancta cohors comitum ulli servili, aut familiari negotio implicatur; sunt enim ministri legationis, sicuti neque mili-

Cic. Academ. quæst. lib. 2. Veget. l. 2. c. 19.

tes

tes deputantur obsequiis, aut privatis imperatorum negotiis. Eodem prope exemplo, quo moderatoribus provinciarum aderant ii, quibus domesticis nomen & cancellariis. In legationibus, videlicet, arduis & longinquis omnia sunt advertenda, multa investiganda, atque adeò ipsa inania, quorum ductu itur ad seria. Neque legatus semper esse potest in circumspectu omnium. Ergo adjutrice operâ, & sensibus alienis utitur & suis. Homines tam opportunos atque adeò tam necessarios quis non videt censeri oportere Atticâ, ut ita dicam, fide, & alacri industriæ spiritu, qui sit cumulatus doctrinâ, laudibusque morum? Sunt enim legatorum vicarii, aut, si mavis, secundarii quidam legati. Et priscâ consuetudine adhibentur illis ipsis sollemnibus sacris, quibus ipsi legati; ut Scythico libamini, quod feris hominibus fuit gentile sacrum. Nonnunquam unà cum legato interfuerunt epulis regum & Cæsarum: ut infrà dicam de interprete. Ne multa; Comites sunt veluti affixi custodes legatis; aut eorum, ut ita dicam, Optiones. Denique hinc sumuntur animati traduces, qui postea in Repub. arborescunt. Sic Panætius Scipioni; sic Orobazo legato Arsacis solers ille Chalcidensis; sic legatis Hadriani II. Pontificis Anastasius bibliothecæ præpositus, homo literatus; sic alii aliis comites additi. Fidem certam & sinceram ab istis exigo; ne in quarum rerum conscientiam adhibentur, has infideli loquacitate evertant. Eudulius à Chosroë de pace missus ad Valerianum, regendis Arme-

Cod. de assessor. per tot. tit.

Herodot. lib. 4.

Plutar. in disp. princ. deb. esse philosoph.

Plutar. in Sylla.

Annon. lib. 5. cap. 28.

Procop. lib. 2. belli Pers.

niis ab Justiniano impositum à comite, eodemque fratre suo proditus est. Is enim clam congressus cum Valeriano mala Chosrois nudavit, hoc est, filii contumacem animum, ac dominationi imminentem; super pestilentiam, quæ Persarum exercitum depascebatur. Quæ ut innotuere Justiniano, mentione pacis abjectâ, Valerianus raptim infesto exercitu hostile solum ingredi est jussus. Quid, quod hæc est sæpe factitia fabrica, ut legatione protegantur ii, qui per speciem comitum mittuntur ad circumscribendos incautos, ac nec opinantes? Priscum est vaframentum. Nimirum, Tarquinius cum legatis Latinorum Romam misit corruptores quosdam (tanta illi in auro fiducia) qui egentissimum quemque & servitia perpulerunt conjurare adversus patricios. Id quod aut scelus fuit, aut affine sceleri. Tu hanc vocas industriam? Ego certè fraudem, indignam quam legatio recipiat in comitatum. Simili versutiâ Lælius ad Syphacem profectus legatus quosdam specie servos, re tribunos ac centuriones, ministerio exploratores secum duxit. Id factum Livius memorat his verbis, *Scipio cum legatis quos mitteret ad Syphacem, calonum loco primos ordinis spectatæ virtutis atque prudentiæ, servili habitu misit. Qui dum in colloquio legati essent, vagi per castra alius aliâ aditus exitusque omnes, situm, formamque & universorum castrorum & partium quà Pœni, quà Numidæ haberent, quantum intervalli inter Asdrubalis ac regia castra esset, specularentur; moremque simul noscerent. stationem vigilia-*

Dionys. Halic. lib. 5.

Fronti. strateg. lib. 1. c. 1. & 2.

Liv. lib. 20. 585.

giliarumque; nocte an interdiu opportuniores insidiantibus essent. Ab istis fraude confectum est bellum. Id quod haud magis probo quàm socordiam hostis, qui eo pacto se ductari passus est. Industriam nullâ labe adspersam libentiùs amplector: cujusmodi fuit Chalcidensis illius ex comitatu Orobazi. Is enim inspecto Syllæ vultu, cæteroque habitu callidè æstimato, viri spiritus & fortunam, quantaquanta postea fuit, præsumsit. Nempe hic Persa, dum Sylla & legatus sermones cædebant, non fuit otiosus inanium spectator, aut ineptus barbari cultus admirator; sed, hercule, perspicacissimus Syllani vultus inspector, sagacissimus latentis ingenii rimator, subtilissimus principalium gestuum observator. Tales velim ab legato adsumi comites; non illos, qui aut sunt nulli rei, aut iis suspecti, aut etiam invisi qui legatione adeuntur. Adventus Appii Claudii, aliorumque quos Senatus mittebat in Græciam, ut Achæos inter & Lacedæmonios cognoscerent, Achæis ægrè fuit. Quia legati secum duxerant Areum & Alcibiadem, quos Achæi hostes judicaverant. Interdum ad conciliandum favorem legationi comites legato dantur ab communibus amicis, illius, scilicet, cujus legatio est, & illius ad quem mittitur. Ad hunc modum dicuntur Armenii & Chaldæi comites additi ei legato, quem Cyrus misit ad regem Indorum. Sic *Monobazus Adiabenus testis iis, quæ inter Varsacem & Patum pacta fuerant, testis adhibitus*. Inter comites plerunque eminet is, quem vocant ab epistolis, aut à secretis. Qui, hercule,

Plutar. in Sylla.

Pausan. lib. 7.

Xenoph. lib. 3. Cyrop.

Tacit. lib. 15. Ann.

hercule, non temerè eſt adſumendus, ſed priùs explorato, an pluris apud eum ſit fides quàm merces; ne, ut trutina, eò propendeat ubi plus poſitum fuerit. Hunc velim eligi patrii germinis hominem; cujuſque ſpes omnes claudantur intra charitatem ſuæ Reipub. Ne locatam fidem non diutiùs retineas, quàm quandiu dando & pollicendo facis tuam. Sic olim Senatus, ſic reges Perſarum omnibus provinciarum præfectis regios ſcribas dare ſoliti. Cujus moris hodie retinens eſt Senatus Venetus. Horum miniſterio in rebus arduis & arcanis circumſpecti legati perrarò utuntur; maluntque ipſi, quoad ejus fieri poteſt, arcana ſua intra pectus continere, eaque ſuâ manu perſcribere, quàm quicquam alienæ fidei & conſcientiæ credere, quod ſi emânet, ipſos peſſimè habeat. Enimvero nonnulla ſæpe accidunt, quæ prudentiùs quiſque pectori ſuo quàm amico credit. Neque verò à comitibus legati ſolùm hanc fide ſubnixam induſtriam exigo, ſed, prope dixerim, ab ſingulis ejus familiaribus. Hos enim cupio eſſe homines catos & idoneos ſpectandis, cognoſcendis, referendis iis, quæ legatum non neſcire opus eſt. Eadem eſt ratio angariorum, curſorum, tabellariorum. Nam ſi non modeſtia horum oculos, ſilentium linguas, temperantia manus cohibeat, denique fides totos muniat, legato negotium faceſſunt.

Herodot. lib. 3.

CAPUT XXXIII.

An uxor in legationem duci debeat.

Restat præcipua comes legati. Uxorem dico. Quæ sanè an comes peregrinationis in externas gentes trahi debeat, non absurdè quæritur. Et quidem non esse ducendam, ideo videri potest; quòd feminæ pro sua impotentiâ, dum id agunt ut negotia promoveant, affligunt. Impetus adest; judicium abest. Accensa studia destituit sapientia; curiositas insidet pectus, inconstantia caput agitat, levitas solvit linguas. Denique si quid vitii in universa gente est, non alius citiùs denudat. Omitto comitatum, in quo primus sese offert luxus. Quem è vestigio sequuntur artes effeminatæ, & studia indecora, & vitia non mediocria. Nihilque adeò veriùs est dicto illo Menandri,

Γυνὴ πολυτελής ἐστ' ὀχληρὸν, οὐδ' ἐᾷ
Ζῆν τὸν λαβόνθ' ὡς βούλεται, — *In frag. Men.*
Uxor sumtuosa est permolesta, neque permittit
Vivere qui cum duxit, ut vult.

Atque isthactenus loquor de incolumi pudicitiâ. Quid si ea coinquinetur? Nempe huc demum res redit, ut dum adultero opera datur, vir prodatur. Nam ad hujusmodi adulteria libido quæstuosa prolicit fœminas, ars adulterum. Atque adeò hæ fœdites sunt è præcipuis virtutibus istorum, quibus in aula nihil non arridet. Neque enim solùm excusantur, ut culpa inter viros

feminasque vulgata, sed, quæ est secunda laus hujus ætatis, commendantur tanquam ratione commissa. Sic Alcibiadis, cui cum Timæa Agidis uxore fuit consuetudo stupri, sic Augusti impensa libido, sic aliorum adulteria totis familiis & imperiis funesta, ut Sejani, non tamen velata sunt, quàm colorata. Sollerter Aristoteles inter cæteras tyrannidis artes numerat quoque γυναικοκρατίαν περὶ τὰς οἰκίας, id est, eam, quæ feminis conceditur catillandi licentiam. Et mirantur legati, si occulta, quæ conscientiam fidissimæ comitis egredi non debue unt, debuccinantur? Paratus quisque est, sat scio, jusjurandum dare, credere se suam uxorem esse pudicam. Quid mirum, cùm domesticum dedecus vir sciat ultimus? Qui tamen sæpe in sinu gestat propter quæ ipsum aliorum miseret. Sæpe ægrotant illi ipsi qui curationes obeunt. Crocodili in aqua perhibentur cæci, sub dio perspicacissimi. Sic multi domi habent oculos noctuæ. Pedem limine extulerunt? momento fiunt dracones, aut aquilæ. tam cernunt acutum, ut urbem totam pervenentur, & abdita soli advertant. Dein quicquid, ut fœdum, aversantur, alienis malis annumerant. Usque eò familiare est hominibus, ut sibi quisque fucum faciat, seque ut Cæneum, & Cygnum perhibent, putet invulnerabilem. Quæ omnia etsi quandoque vera sunt, semper verisimilia, tamen & disseri contrà validè potest. Scythicum planè esse, Uxorem, ut alteram Penelopen, tanquam longo dissidio improbatam, in viduitate, ac solitudine relinqui.

Plutar. de tran. an. & Athen. lib. 12. & Iust. lib. 5. Sueton. in Aug. Arist. lib. 5. Pol. c. 11.

Herodot. lib. 2. & Plin. l. 8. cap. 25.

Palaph. in Cygno.

Ut dum miseræ implexæ luctu cor guttatim contabescit, utrique conjugum eripiatur illud ipsum; cujus gratiâ matrimonium inventum est. In hanc sententiam Agamemnon,

Αἱ δέ που ἡμέτεραί τ' ἄλοχοι καὶ νήπια τέκνα Hom.
Εἵαται ἐν μεγάροις ποτιδέγμεναι. Iliad. 6.
Et nostra uxores, & imprudentes nati
Sunt in ædibus exspectantes.

Sic, scilicet, dissociari conjugia, ac prope obliterari; & castitatem sexus imbecillis exponi cupidinibus alienis. Certè præstare conjugia præsenti custodiâ manere inlæsa, quàm tali divortio lacerari, mox, subrepente licentia, maculari. Stultè metui, ne præsens uxor viro in obeunda legatione impedimento sit. In assumenda omnes opes judicii advocandas fuisse; ne pro fido solatio inconsultè blandiens aliquod malum induceretur, atque ut considerate fieret quod factum non mutatur. Nam postea unicuique suam sortem æquo animo ferendam. Verè & hoc Menander,

Μὴ οὖ γαμεῖν γε· ἂν δ' ἅπαξ λάβῃς, φέρειν In frag.
Μύσαντα πολλὴν προῖκα καὶ γυναῖκα δεῖ, Men.
Ducas cave uxorem. Sed si semel duxeris,
ferre
Conniventem multam dotem & uxorem
oportet.

Ideóque in honestiorem sententiam inclinandum, Viro, qualecunque munus obeat, uxorem datam esse adjutricem. Hanc in adversis esse solatium, in prosperis oblectamentum, in arduis levamen, in dubiis hortamen. Domi præstare sedulitatem, foris

dignitatem, utrobique fidelitatem. Tali comite legatum privari alienissimo tempore. In eoque plus esse atrocitatis quò legatio futura est diuturnior. Quid, quod non paucæ reperiuntur secretorum capacissimæ, & prudentia longè sexum antevenientes? Philippus pater Alexandri magni, quocunque inferret arma, illuc ducebat uxorem. *Hipsicratea, tonsis capillis equo se & armis assuefecit, quò faciliùs laboribus & periculis viri [Mithridatis] interesset. Quinetiam victum à Cn. Pompejo per efferatas gentes fugientem animo pariter & corpore infatigabili secuta est. cujus tanta fides asperarum atque difficilium rerum Mithridati maximum solatium & jucundissimum lenimentum fuit. Cum domo enim & penatibus vagari se credidit, uxore simul exsulante.* Porcia ingentis facinoris Bruto conscia fuisse dicitur. *Augustus de Repub. sæpe sermones habuit cum Livia sua; eademque comite sæpe in Occidentem, sæpe in Orientem meavit.* Pompeja Plotina immane est quanto auxerit gloriam Trajani. M. Antoninus Philosophus Faustinam secum in æstivis habuisse dicitur; eamque matrem castrorum appellasse. Placilla Theodosio, ob singularem pietatem, fuit ingenti ornamento. Adnotatum est Zemosthenem Charmolcum Massiliensem, cùm legationes pro patria obiret, secum circumduxisse Lydimacham uxorem suam, licet mala forma fœminam. Uxor Tiberii secundi, & Sophia Justini unà cum viris imperium administrasse dicuntur. Huc adde, quòd castitas legitimi thalami præcîdit

Athen. lib. 3. Val. Max. l. 4. cap. 6. & Plutarch. Pomp. Plutar. Bruto. 3. 1811. Sueton. in Aug. Tacit. lib 3. Victor. in Iuliano. Capitol. in M. Anton. phil. Niceph. lib. 12. Lucian. Tox. 623. Menan. ecl. leg. 96. & 131.

omnes

omnes occasiones vitæ salacis, quæ cuilibet ingenuo, nedum legato, dehonestamento est. Inter ea quæ numen amat, nihil est neque prius neque potius, quàm cupido sedatus, & propositum animi pudici. Ego meditationi cujusque legati relinquo, an hæc prævaleant; talemque habeat uxorem, cum qua & cogitationes intimas, & cætera curarum partiri possit. Nempe sic dotata ad longinquam & illustrem legationem comes adsumi potest; ut ipsa quoque icta lumine, quod hoc munus radiat, domum conspectior redeat. Ita Isdigunnas legatus ab Chosroë ad Justinianum, in eam legationem assumpsit uxorem & filium. Suæ, scilicet, gloriæ ita favens, ut non iis, quos charissimos habuit, societatem ejus inviderет. Prope ad eam formam, qua triumphantes imperatores liberos utriusque sexus urbem ineuntes secum vehebant. Quæ mihi quidem eam historiam legenti visa est intima causa. Nam Procopius nugator merus est, & inventor ignavæ rationis, cùm id ab Isdigunna factum memorat, quo magis honestaretur legatio. Nihil est vulgatius more Persico, omnisque propemodum barbariæ, ubi mulieres trahuntur ad longinqua, atque adeò ad bella, testes & incitamenta virtutis. Postremò, ducant non ducant, peregrinis uxorum criminibus mariti perinde quàm suis plectuntur. *Proconsulem*, ait Ulpianus, *melius esse in provinciam proficisci sine uxore. Sed & cum uxore posse; dummodo sciat, Senatum Cotta & Messalla COSS. censuisse futurum, ut siquid uxores eorum,*

Procop. lib. 2. belli Pers.

Diodor. Sic. lib. 17. bibl.

Ulp. in l. 4. D. de off. Proc.

qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur. Tu pro Cotta & Messalla COSS. quibus verbis nihil est depravatius, lege Cotta Messalino censente. Nititur emendatio autoritate Taciti, qui libro quarto Annalium hujus S. C. disertè meminit in actis anni V. C. DCCLXXVII. Cornelio Cethego, Visellio Varrone COSS.

CAPUT XXXIV.

De familia legati.

MOdo familiæ non ego esse finitor, sed legati prudentia debet. Familiarium alii habentur ad decorem, alii necessitudine. Huic tantùm paruerunt illa magna pectora, quæ sibi decus ex magnitudine rerum gestarum, non ex longo assectantium comitatu pepererunt. Scipio Æmilianus is, cui immortalem famam circumdedit Carthago excisa, & Numantia deleta, ad reges adeundos à Senatu missus tam arto comitatu profectus est, ut præter Lælium amicum, & Panætium philosophum, septem servos secum duxerit, quos alii tradunt fuisse duos, alii quinos. Totidem Cato senior cùm militaret, habuit. Julius Cæsar cùm mille navigiis transfretasset in Britanniam, ternos. Unde hanc paucitatem fuisse censes, si non à moderatione? Nimirum, ut ait Athenæus, κακολασμένως ἔζων, τηρῶντες τὰ τῆς πολιτείας. *frugaliter vivebant, servantes civilem modum. Id quod Nazarius vertisse videtur his verbis*, restrictè, comtéque vivebant, *in panegyr.*

Val. Max. lib. 4.

Athen. lib. 6. & Plutar. in Apophth.

Plin. de viris illustrib.

panegyr. ad Constant. At hodierna ingenia, quia stultitiæ fluctibus jactantur, magnitudinem principis, majestatem Senatûs, decus legationis ponunt in longo ordine impedimentorum, in conferto agmine advorsitorum, deductorum, assectatorum, salutatorum, anteambulonum, manduconum; in multitudine equorum, plaustrorum, puerorum, cætero apparatu luxuriæ. Adeò ut legati turbâ quàm dignitate conspectiores videantur missi ad traducendam pompam, ad exhibenda stolidorum oculis spectacula; denique in hoc ut monstrentur digito prætereuntium. Et verò advertuntur, monstranturque non ut aliquod specimen peregrinæ virtutis, sed ut evidens documentum barbaræ stoliditatis. Nam quò pertinent illa fœminarum propria, totos dies lecticâ ferri, aut equis vias terere, aut vectari, sicuti usum pedum amiserint? Quid sibi vult hæc pompa titulorum, aliaque honorum, quæ à principum fortuna isti audacter mutuantur, & ad suam transferunt, quam ridiculè affirmant esse simulacrum principalis? Quid? eò ventum est, ut hodie ignarus habeare omnium rerum, si legato inscripseris literas ad hunc modum: Viro strenuo, industrio, egregio, docto, prudenti; ac non illustrissimo & excellentissimo; (nam nihil egeris si non geminaveris) & siquid pote ineptius & inanius. At, inquis, hæc dantur dignitati ejus principis, aut imperii, cuius legatio est. Audio, & scio. Sed apud me pluris est, dari mihi submissiores eosdemque veriores titulos, quàm muneri meo subliminiores, eosque falsos; quibus,

bus, videlicet, sustinendis meæ & animi & corporis qualescunque dotes impares reperiantur. Pudet referre incessum pompaticum, tum segmenta & aurum illitum, intextumque vestimentis, & colores meretricios, eumque cultum, ubi nihil est serii, nihil severi. Fateor, artificiosè legatos quandoque novo, insolitoque ornatu effulsisse, ut eâ novitate curiositatem hominum accenderent, eóque legatio augustior esset. Quo consilio Pythermus quidam Phocensis princeps cujusdam legationis, quam Iones, & Æoles miserunt Lacedæmonem, insignem se fecit veste purpurea. Hac mente magni sæpe viri insolito gestamine adverti voluerunt; ut Polynices is, qui Adrasto respondit, Exuvias leonis esse induvias suas, insignia, videlicet, generis. Et Tydeus cùm se Ceneo prognatum firmaret, & à Calidone genus ducere, pelle aprina, quo tegmine utebatur, signavit aprum Calydonium. Supra in exemplo ejus legationis, quæ fœdè à Tarentinis violata fuit, vidimus legatis dari solitam vestem, cui nomen sacræ, nempe indumentum augustius, dum is obit sacrum munus. Aristagoras Milesius à suis legatus Lacedæmonem, Ionibus postulavit auxilium adversus Persas, à quibus bello premebantur. Is dum concionem habuit, pretiosa veste circumamictus perhibetur, sed in aliis ostentans luxum Persicum. Huic ergo quidam ex ephoris dixit, οἴκοι τὰ μιλήσια, *Domi Milesia (contine,)* ac si dicat, noli inserere istos mores luxuriosos Spartanis rigidis, frugalibus, & severis. Ego autor sum legatis

Herodo. lib. 1. Hygin. fab. 69.

ἐν παρoι. 127.

legatis ut ne temerè degenerent in peregrinitatem; vestesque patrias non magis mutent, quàm mores, ne patriorum rituum perfugæ dici possint. Certè legatos exterarum gentium cultu externo, hoc est, suo Romæ sub Nerone spectasse ludos, testis est Tacitus. Denique & habitus, cultusque legati, ejusque familia severis hominum judiciis probatur, si in ea agnoscuntur frugalitas & splendor pari libra. Frugalitatem non dico illam nimis anxiam, quæ, ut ajunt, centro & lineâ omnia sua metitur; sed quæ, abjectis sordibus, apparet culta, & nitens munditia. Splendorem agnosco eum, qui recîdit luxum populatorem opum. Neque tamen inficior, magnorum imperiorum legationes sæpe circumfundi multitudine comitum, & magnificentia incessus repræsentare opes suorum. dum in eo dignitas conspicua sit, non sese prodat superbia. Ita Constantius cùm propagandæ veræ pietatis, & confirmandæ Christianæ fidei gratia legationem ad Orientales gentes mitteret, ambitiosa munificentia eam instruxisse dicitur, electo in eam Theophilo Indo viro insigni, ad conciliandum ei favorem universorum. Itaque ad ducentos generosos è Cappadocia equos navibus impositos, aliaque insuper dona perferenda Theophilo dedit: ut illi & liberalitatem suam, simulque animi magnitudinem admirarentur. Cæterùm non alios legatus in usu habere debet, quàm quos commendat modestia, & gloria obsequii, & probitas morũ. Convicium pascere ignavos. Honestum eos, qui propria industria propulsare

Taci. lib. 13. Ann.

Niceph. X. lib. 10. cap. 18.

valent

valent egestatem. Hos ipsos non sine delecta succenturiatos, sed in patriâ conquisitos æstimatosque. Etsi enim

Iuven. sat. 9.

Vivendum rectè cùm propter plurima, tunc his
Præcipuè causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas. Nam lingua mali pars pessima servi.

Atque adeò etsi ipse totus est nihili;

Incerti.

Δούλου δὲ χεῖρον οὐδὲν, οὐδὲ τοῦ καλοῦ,
Servo pejus nihil, ne bono quidem.

tamen, quia sicuti primitiis metallorum adhæret scoria, & injuria fæculentæ permixtionis; ita vitiis nemo non urgetur, verendum est, ne familiaris ex ministro factus explorator, & futilis locutor, domesticas maculas iis denudet, qui malignè rimantur aliena. Nemo etiam est adeò circumspectus, quin inter jocos laxet seria. Quæ si non tutis auribus excipiuntur familiæ probæ, ac tacitæ, haud dubiè eliminantur. Nam omnis fama plerunque à domesticis emanat autoribus. Ergo domum legati oportet adspici sine labe, esseque venerabilem ut cohortem, quam dixi, Prætoris. Adeò ut, quisquis illam adverterit, accendatur quare cupiat scire cujus sit. Est enim legato familia sua id, quod olim primatibus officiorum domestici & cancellarii; qui moderatoribus provinciarum erant sicuti sponsores probitatis.

Arg. l. nullus. C. de assess. & dom.

CAPUT XXXV.

Quibus honoribus, & qua comitate, excipiantur legati.

MAjoris alicujus imperii legato propinquanti per officium obviam mittitur. Et hinc incipit paratus is, quo magni hospites excipiuntur. A quibus negligitur, in hos meritò oritur suspicio animi aversi. Cum Cæsar, cœpto bello civili, Romam ductaret exercitum, adnotatum est,

Non illum lætis vadentem cœtibus urbes, Lucan. lib. 3.
Sed tacitas vidisse metu. Non constitit usquam
Obvia turba duci.

Memorat Livius, Decium Magium Campanum, qui tantopere invisus fuit Annibali, obviam Pœno ire noluisse. Pompejus neminem ab Ægyptio rege sibi obvium, accepit ut omen exitii. Et prima suspicio Octavii in Antonium indidem fuit. Neque mirum si populus ægre tulit, Tiberium Germanici cineribus non saltem porta tenus obvium. Contra, quem dixi, Octavius, ut conspexit milites paternos sibi obvios procedere, omnia dein lætiora sperare cœpit. Magnifica decreta populi Atheniensis super occursu & exceptione Attali regis memorat Polybius. Et qua pompa in Italia obviam itum sit Pompejo, Plutarchus. Pyrrhus *legatis Romæ is ad redimendos captivos castra sua petentibus, quò tutiùs venirent, Lyconem Molossum obviam misit. Quò honoratiùs exciperentur,*

Liv. lib. 13. Appia. civ. 2. Appia. civ. 3. Tacit. Annal. 3. Polyb. περὶ πρεσβ. Plutar. Pomp. 2. 1187.

Valer. Max. lib. 5. in Pyrrho. 192. Plutar. Galba.

rentur, ipse cum ornatu equitum extra portam occurrit, secundarum rerum proventu non adeò corruptus ut officii prospectum in iis deponeret, qui tum maximè armis cum eo dissiderent. Senatus legatos misit qui quàm longissimè occurrerent Galbæ ex Hispania venienti Romam, nempe Narbonā usque, qui ei verbis Reipub. plurimam salutem dicerent; rogarentq; studiis universorum daret, ut quàm primùm ad urbem accederet. Talibus officiis inter pares amicitia & alitur, & firmatur. Principi hic honor delatus est documentum obsequii, ejusq; qui cuncta exsuperat, amoris.

Homer. Iliad. α.

Ζεὺς δὲ ἑὸν πρὸς δῶμα. θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἀνέσταν
Ἐξ ἑδέων σφοῦ πατρὸς ἐναντίον. οὐδέ τις ἔτλη
Μεῖναι ἐπερχόμενον, ἀλλ' ἀντίοι ἔσταν ἅπαντες.

Iupiter in suam domum. Dii verò simul omnes surrexerunt
E sedibus suis Patri obviam. Neque quisquam sustinuit
Exspectare venientem; sed obvii steterunt omnes.

Cic. orat. pro Mur. Niceph. lib. 2. cap. 21.

De hoc officii genere satis copiosè & suo more M. Tullius. Quin & Christum adscendenti in cœlum matri obvium isse tradit Nicephorus, quàm ex fide, ipse viderit. Porrò non est mirum, si boni principes hæc sibi ultro præstita accipiunt pro incorruptis judiciis; intiméque lætantur, quòd eâdem suas virtutes agnoscunt, quæ ipsos hominum animis insinuant. Qui est suæ bonitatis fructus amplissimus. Hunc & illi ipsi qui servili imperio populares exercent, exprimunt ab iis, quibus tantùm sunt invisi, quantum timen-

timentur;ut charitate suorum tuti, non terrore septi videantur. Et tanquam meruerint (quod mireris) amant insignia benevolentiæ, cùm & benevolentiam aspernentur, & omnem amorem aversentur; eorumque pectora, quibus tam salubres affectus innasci possent, superbis pedibus calcent. Ad hoc exemplum & L. Posthumius Consul, quamlibet invisus Prænestinis, & Sylla adhuc cruentus, præmisso edicto, ille Præneste, hic Romam, proceres ad diem certam sibi obviam prodire jusserant. Eâdem prope superbiâ Vitellius è Germania proficiscens, ut fuit Lugduni, universum exercitum occurrere infanti filio jubet. Quæ immodestia validè commendat modestiam Pompeji, cui *cum postero die quàm à Cæsare Pharsalicâ acie victus fuit. Larissam intranti universus populus obviam processisset; Ite*, inquit, *& istud officium præstate victori.* Hujus modestiæ instar habuit illa sequentis ætatis. Nam quibus provinciæ decretæ erant, edicto inter cætera cavebant, ne sibi provinciales neque publicè neque privatim occurrerent. Quia persæpe, ut ingenti studio hæ obviam itiones, sic pari sumtu peragebantur. Qui, ut nimius, quandoque & ab ipsis principibus recisus, ac temperatus; ut ab Augusto is qui sibi, & à Trajano, qui Mœsiæ Præsidi tribuebatur. Interdum parcissimè delibatus; ut ingentia in Rempub. merita insuper moderatione cumularentur. Ideo cùm sibi principes nec sinerent effusè obviam iri, neque à quolibet, Plinius Junior rogat Trajanum, ut sibi permittat ei quàm longissimè occurrere.

Liv. lib. 32.
Appia. Mithri.
Tacit. lib. 2. histor. 402.
Val. Max. l. 4. cap. 5.
Vlp. in l. 4. D. de off. Proc.
Zonar. in Aug.
Plin. lib. 10. ep. ep. 53.
Plin. ep. lib. 10. ep. 10.

occurrere. Quippe eo permissu continebatur singularis quidam favor & munus principis erga illum, cui is tantum permitteret, ut se hoc genere officii percoleret. Neque verò universorum vera & justa gaudia coërceas intra septa privatæ lætitiæ. Erumpentis affectus patientia difficilis, mora gravis est. Ergo fertur impetu, atque abrumpit per quæ tardatur.

In C. Pedonis elegia ad Liviam.

Obvia progrediar, (inquit Livia) *felixque per oppida dicar,*
Collaque, & os, oculosque illius (Drusi) *ore premam.*

Denique hæc, ut ita loquar, pietas multitudinis in principem, studia exercitûs erga Imperatorem, litibus orbat forum, domos vacuat, vias complet, eumque diem ingenti & animi & vocis contentione concinit lætum nitidumque. Ipsos imperatores charitas in exercitum sæpe excit palatio & urbe. Sic mille quingentis militibus è Britannia Romam redeuntibus Commodus obviam ivit. Et Gaines hortatus est Honorium, ut exercitui obviam prodiret. Affirmavitque, vetusto more hoc specimen honoris ab Imperatore militibus haberi. A Rep. hic mos ad privatas affinitates, amicitias, hospitia deduci cœptus. Cyrus adventanti Cyaxari avunculo, adsumtis quatuor nationum equitibus, obviam processit. Quanquam eo comitatu Cyaxares offensus magis est quàm lætatus, ob paucitatem suorum valde demissorum hominum, præ illorum præstantia qui cum Cyro advenerant. Cavendum enim ne rubore manifesto perfundatur is, quem

Zonar. in Commodo.
Zosim. lib. 5.
Xenoph. lib. 5. Cyropæd.

quem aulico agmine & flore nobilitatis, aut militari manu circumfusi excipimus, ob nimiam dissimilitudinem exprobratricem angustiarum; cùm hinc opes ostentantur, illhinc aspiciuntur omnia longè deteriora. Ergo & hanc esse partem honoris fatendum est, ut non oneret, sed honestet; tenuitatem non deridendam propinet, sed velet; sordes etiam, si quæ subsunt, tegat, non detegat. Hoc temperamento usus dicitur Theodosius erga Athanaricum Gothum à Germanis pulsum, cùm ei ex urbe Constantinopoli longè obviam progressus est. Adnotavit Tacitus, Corbulonem, cùm Pæto apud ripam Euphratis cum suis copiis obvius fuisset, *non eam speciem insignium & armorum prætulisse, ut diversitatem exprobraret.* Hac ipsa comitate excipiuntur à principibus amici tenuiores, si modo ob scientiam, & inlustres artes, claritudinem & admirationem adepti sunt. Cùm idem usurpabunt hodierni contemptores doctrinæ, nihil facient novo exemplo. Nam *Platoni Dionysius tyrannus vittatam, id est, coronatam navem misit obviam. Ipse quadrigis albis egredientem in littore excepit.* Rex Ægypti Josepho filio Tobiæ venienti Memphin unà cum regina, illoque qui suam legationem obierat, obviam processit, eumque currui suo impositum in urbem perduxit. Cæterùm hoc officium tunc est consummatissimum, cùm cujuspiam honori simul obviam mittitur, ac tutelæ. Ut Volux dixit Syllæ, se à patre obviam illi simul & præsidio missum. Pyrrhus, ut mihi supra dictum, legatis Rom. advenientibus obviam

Zosim. lib. 4.

Tacit. lib. 5.

Plin. lib. 7. cap. 29.

Zonar. lib. 1.

Sallust. Iug.

Dion. in ecl. legat. 374.

obviam præsidium misit. Hinc mos illustribus legationibus obviam prodeundi. In quo observandum, adventantibus legatis non alios occurrere debere, quàm honestissimos totius gentis; non qui rhetorissent, aut, ut ajunt, prædicent de Remo & Romulo, sed qui prudentiâ, & abscissâ sermonis gravitate penetrent animos exterorum. In primis nulla odii suspicione adspersos oportet: ne sicuti tales à regnantibus occursu prohibentur, uti à Nerone Thrasca, ita eos legati aut intimè rideant, aut palàm aversentur. Romæ in libertate Quæstor mitti solitus; quòd exterarum gentium legatis, donec manebant, ex publico ærario sumptus decernebantur. Qui mos non ob frequentiam legationum, ut putat vulgus literatorum, insequenti ævo exolevit; sed quia processu temporis Roma victoriis & felicitate facta est patria omnium prope gentium, quarum legationes, quoties urbem inibant, non sicuti exterorum excipiebantur, qui essent prope domestici, ut infra dicam. Cæterùm hoc more L. Manlius Quæstor Masgabæ legato Massinissæ, & alius insuper Quæstor Muscani hujus ipsius Massinissæ filio, & L. qui apud Val. Max. est P. Cornelius Scipio regi Prusiæ, & filio ejus Nicomedi cum pecunia, alii aliis obviam missi. Legatis Romanis iter facientibus magistratus, quibus ab ipsa functione nomen *παρόχοις, prabitoribus*, salem & ligna suppeditare soliti. Horatius cũ dixisset

Tacit. l. 16. Ann.

Val. Max. lib. 5. c. 1. Liv. lib. 35. Liv. lib. 21.

Horat. lib. 1. serm. sat. 5.

Huc venturus erat Mecœnas optimus, atque
Coccejus missi magnis de rebus uterque
Legati, &c.

paulò

paulò poſt addidit,

Proxima Campano ponti quæ villula tectū:
Præbuit, & Parochi quæ debent ligna, ſalemque.

Hæc erat illa ipſa præbitio, παροχὴ καὶ κατάλυμα, de qua ſupra dixi. Diſcimus quoque è Livio, legatos qui repente aliquò mitterentur, ſingula jumenta per oppida, iter quà faciendum erat, imperare ſolitos. Exterarum gentium legatis præter æris munera, ut alibi dico, ædes liberæ, hoc eſt, incuſtoditæ dari, ſumptuſque donec in Italia eſſent, decerni benignitatis Rom. fuit. Cæterùm hæc erat majeſtas & magnitudo nominis Romani, ut ipſi reges, filiique regum legatis Romanis obviam ire ſoliti fuerint. Supra de Pyrrho ſatis dixi. Tiberio legato Romano Antiochus obviam ivit. Ptolemæus tum Ariarathes aliis Senatus legatis. Plerumque reges hoc munus delegant primoribus amicorum. Carolus Magnus miſit qui exciperent legatos Aaronis regis Perſarum, ut primùm Piſæ terram tangerent. Quæ ſanè ſive obſervantia, ſive comitas eſt index ejus affectus, quo animi eorum amant expugnari, qui neque metu terreri, neque viribus frangi poſſunt. A ſcriptoribus adnotata fuit comitas Alexandri Magni erga ipſos expugnatarum urbium legatos. Hîc diligenter cavendum, ne dum alienæ dignitati conſulimus, obſimus propriæ. Meritò notatus eſt ſervilis, regioque nomine vix dignus Pruſias, *quòd pileatus, capite raſo, obviam ire legatis Romanis ſolitus eſſet.* Ita demum juvat honore honeſtari, ſi is honos proficiſcitur ab animo

Liv. lib. 32. 39. *Liv. lib. 32. 44.* *Polyb. ecl. legat. 173.* *Annon. lib. 4.* *Plutar. Alex. 3. 1219.* *Liv. lib. 35. & Appia. in Mith.*

paulò post addidit,

Proxima Campano ponti quæ villula tectũ:
Præbuit, & Parochi quæ debent ligna, salemque.

Hæc erat illa ipsa præbitio, παροχὴ καὶ κατάλυμα, de qua supra dixi. Discimus quoque è Livio, legatos qui repente aliquò mitterentur, singula jumenta per oppida, iter quà faciendum erat, imperare solitos. Exterarum gentium legatis præter æris munera, ut alibi dico, ædes liberæ, hoc est, incustoditæ dari, sumptusque donec in Italia essent, decerni benignitatis Rom. fuit. Cæterùm hæc erat majestas & magnitudo nominis Romani, ut ipsi reges, filiique regum legatis Romanis obviam ire soliti fuerint. Supra de Pyrrho satis dixi. Tiberio legato Romano Antiochus obviam ivit. Ptolemæus tum Ariarathes aliis Senatus legatis. Plerumque reges hoc munus delegant primoribus amicorum. Carolus Magnus misit qui exciperent legatos Aaronis regis Persarum, ut primùm Pisæ terram tangerent. Quæ sanè sive observantia, sive comitas est index ejus affectus, quo animi eorum amant expugnari, qui neque metu terreri, neque viribus frangi possunt. A scriptoribus adnotata fuit comitas Alexandri Magni erga ipsos expugnatarum urbium legatos. Hîc diligenter cavendum, ne dum alienæ dignitati consulimus, obsimus propriæ. Meritò notatus est servilis, regioque nomine vix dignus Prusias, *quòd pileatus, capite raso, obviam ire legatis Romanis solitus esset.* Ita demum juvat honore honestari, si is honos proficiscitur ab animo

Liv. lib. 32. 39. *Liv. lib. 32. 44.* *Polyb. ecl. legat. 173.* *Annon. lib. 4.* *Plutar. Alex. 3. 1219.* *Liv. lib. 35. & Appia. in Mith.*

animo magno & excelso, eodemque prono in obsequium nostrum, non ab demisso usque ad servilem patientiam. Sic Tiridates apud Corbulonem gloriatus est, *ab eo qui supplex sit decus esse, si rebus ipsius prosperis magis quàm adversis supplex est*. Atque inter uberrima præconia Trajani principis multi laudi natum & hoc est in sublimi illo ore Plinii, & memoriæ æternæ ab eodem commendatum in illo Panegyrico, in quem, ut in sanctius ærarium, conditum est quicquid est virtutum laudumque principalium. *Nullam*, inquit, *in eo gloriam ponit, quod sit omnibus major, nisi maximi fuerint quibus major est*. Postremo videndum, ne inter lætos paratus salus nostra prodatur à novo aliquo Antonino. Nempe ab illo omnis nequitię volutabro Artabanus subdolâ specie affinitatis & inlectus & inlusus & prope oppressus est, cùm ei, ut mox futuro genero obviam processit. Simili perfidiâ Hyrnetho à fratribus Ceryne & Phalce ad colloquium per caduceatorem evocata rapta est. Et Gubazes Rex Lazorum sceleratis insidiis impioque furori ducum Justiniani incautus objectus. Qui historias pervolutarunt, non nesciunt infortunium Gratiani. Hic enim apud Lugdunum ab Andragathio occisus est, cùm, re non satis explorata, crederet se honoris causa obviam ire uxori suæ. Quibus perfidiis monetur quilibet, ita hospitibus obviam eundum, ac sic demum ferri posse, ut nobis quoque honos habeatur, ut honesta specie amicorum clientiumque præsidia circa se quisque disponat. Ad hoc exemplum ipse Jacob

Tacit. lib. 15. Ann.

Plin. in Panegy.

Herod. lib. 4.

Pausan. lib. 2.

Agath. lib. 3.

Jacob pertimuisse, sibique diligenter cavisse dicitur, audito fratrem Esau sibi obvium venire stipatum trecentis militibus. Hic quoque mihi monendus est legatus, ne in istis obviam itionibus magnificentiæ & splendori nimium fidat. Hac enim calliditate sæpe illis oculi fascinantur, qui exteriora nimis intuentur. Hic fuit astus & simulatio Antiochi, qui eo paratu obviam ivit legatis Romanis, ut eâ tanta simulatione iis omnem suspicionem demeret, quidpiam ab se novarum rerum agitari, aut esse, ut revera fuit, animo in Romanos infenso. Hunc fucum alio cumulavit. Nam aula eis, hoc est, regia domo, ac propemodum ipso diademate concessit. Cæterùm non omnibus legationibus obviam itur; non provincialibus, non municipalibus, non earum gentium, quæ se nobis obsequio probant, non propter obscuritatem, aut longinquitatem ignotis. Ab istis, scilicet, quæri potest illud ipsum, quod Artafernes sciscitatus est legatos Atheniensium, Unde itis, & qui mortales estis, qui expetitis societatem Persarum? Sæpe hæ obviam itiones sunt insultæ dolo, atque huc spectant, ut ne legatis liceat ulteriùs, neque aliovorsum pergere, quàm quò, & quà ducuntur. *Antiochus legatis Romanis, ne Pisidiam ad se, ubi bello occupatus erat, venirent, Apamæam occurrit. Syracusani legatis Senatus, ne in urbem intrarent, extra portam per suos legatos Hippocratem, & Epicidem obvii sunt facti. Et cùm legatis Armeniorum causam gentis apud Neronem orantibus Agrippina ascendere* K *suggestum*

Ioseph. 1. antiqu.

Polyb. ecl. leg. 173.

Herodot. lib. 5.

Liv. lib. 25.

Liv. lib. 14.

Tacit. lib. 13. Ann.

suggestum imperatoris, & præsidere simul pararet, cæteris pavore defixis, Seneca admonuit venienti matri occurreret. Ita specie pietatis, inquit Tacitus, *obviam itum dedecori*. Quibus obviam itum est, hospitio, ut dixi, publicitus excipiuntur. Ei loco Romæ nomen Græcostasis. Sic in Græcia fuit πρυτανεῖον. At singulariter apud Eleos diversorium magistratuum Romanorum, cui nomen Leonidæum. Quæ hospitalitas quàm Romæ diligenter culta fuerit, ex hisce Valerii verbis liquet, *Rex Ptolemæus*, inquit, *à minore fratre regno spoliatus, petendi auxilii gratia, cum paucis admodum servis squalore obsitus Romam venerat, ac se in hospitium Alexandrini pictoris contulerat. Id postquam Senatui relatum est, accersito juvene, quàm potuit accuratâ excusatione usus est, quòd nec Quæstorem illi, more majorum, obviam misisset, nec publico hospitio eum excepisset. Eaque non sua negligentiâ, sed ipsius subito & clandestino adventu facta dixit. Et illum è curia subitò ad publicos penates deduxit. hortatusque est ut, depositis sordibus, adeundi ipsius diem peteret. Quinetiam cura habuit, uti munera ei per Quæstorem quotidie darentur.* Ea munera fuerunt esculenta, ut pulli, ova, olera, poma, cæterique agrestes & parabiles cibi; priscis penus, testis continentissimæ frugalitatis simul & hospitalitatis. Et hic quidem mos Romæ viguit. Nam hospitibus primo die ad cœnam vocatis, insequentibus diebus illa quæ dixi mitti solita,

quæ olim nostri jam luxuriosa senatus
Cœna fuit.

Varro lib. 4. de ling. lat.

Pausan. lib. 5.

Val. Max. lib. 5. c. 1.

Vitruv. lib. 6. cap. 20.

Iuvenal. sat. 11.

Cultior

Cultior ætas, sed non castior vocavit lautia & dautia, sive lautitias; quales dicuntur fuisse Tarentinæ, hoc est, cibos appara-tiores & exquisitiores, quibus quoque nomen cupes aut cupedia, additis locis ipsis lautis. Talia propè munera misit Attila legatis Romanis qui ipsum adierant, nempe bovem, & pisces fluviatiles. Ex hoc genere comitatis surgit quoque non infima laus regum ipsorum. Hinc certè Cleomenes Spartanus rex & amatus, atque adeò celebratus his ferè verbis. Hunc unum esse Hercule prognatum. Talia vergente re Romana, & seculo jam remotiore ab illo prisco cultu, curata sunt è re sordida; prorsus ut isti lucriones in qualibet re spurca reperiunt lucrum nitidum. *Nam si damnati,* ait Ulpianus, *aut sardonycha, aut aliam gemmam magni precii, vel si quod chirographum magnæ pecuniæ in sinu haberent, ea pecunia ad ea servabatur, quæ jure Præsidum erogabantur. Aut inde dabatur iis militibus qui fortiter fecerant; vel legationis, vel alterius rei causa venientibus inde munera mittebantur.* Lautiis adjuncta erat cura ægrotorum, legati, scilicet & comitum ejus. Postremò legatis sic exceptis perpetua benevolentiæ series exhibetur; ne laudabile principium dissimilis exitus sequatur. Id quod accidit apud Pyreneum Thracem tyrannum. Quippe is quod Musas suis tectis excepit, humaniter fecit. Quod sic exceptas constuprare voluit, fœdè & inhumaniter. Quod ex eo punitus, justa passus est. Non omitto, legatos sic cultos specie

Iornan. de successi. *Fest. in Dacrimas.* *Fest. Cupes.* *In ecl. legat.* *Plutar. Ag. & Cleo.* 3. 1485. *Vlpian. in l. Divus. D. de bonis damn.* *Plutar. in probl.* 42. *Ovid. lib. 4. Metam.*

honoris satellitio circummœniri; at revera ne sint incustoditi. Quomodo Adathantem perfugam ab Lucullo habitum fuisse, scriptores memorant. Hac ratione potissimùm agitur cum legatis suspectarum, aut etiam hostilium gentium. Nam amicæ & gratæ legationes liberis ædibus excipiuntur. His illud addo, Semper magni imperii legatum excipi ab eo qui aditur aut à proxima huic persona, si is morbo aut aliquo gravissimo impedimento destinetur. Jacobus ab rege Persarum legatus ad Justinum imperatorem; quòd Justinus æger erat, exceptus est ab Imperatrice, cui literas regis reddidit. Hic honos hodie habetur legatis Pontificis Rom. ab omnibus regibus, uno excepto rege Christianissimo, qui Cardinali legato non obviam it, sed mittit fratres aut aliquem è propinquis, qui hoc munere fungatur.

Frontin. strateg. lib. 2.

Liv. lib. 32. 44.

Menan. ecl. de legat. 97.

CAPUT XXXVI.

Hic dico, quibus de causis sæpe differatur admissio legati.

STatim ut advenerunt, legatos intromitti ad edenda mandata, negant esse ex dignitate illius qui aditur. Neque etiam finit humanitas, ut qui ex longinquo veniunt, non detur spatium exigundæ aut sedandæ lassitudinis, aut detergendi, ut ita dicam, pulveris adhæsum, seseque colligendi. Achilles non priùs audivit mandata Agamemnonis ab Ulysse & Ajace legatis ejus, quàm ii levâssent

Iliad. 1. & observavit Athen. lib. 4.

levâssent laborem itineris comitate epulisque. Et Calypso Dea Mercurium ambrosiâ priùs hilaravit, quàm ad quid venisset, sciscitaretur. Telemachus priùs invitat hospitem ad cœnam, quàm audiat super qua re venerit. Supráque adnotabam ex Vitruvio hospites, quo advenerant die, ad cœnam vocari antiquis usitatum. Quæ comitas sic est agnoscenda, ut eâdem abjiciatur quicquid est inutilis cessationis. Ergo legatum, dum hospitali lætitiâ excipitur, nihil prohibet secum meditata requirere, & memoriam firmare, ut cùm jussa erit, fideliter depositum reddat. atque eâdem id agere, qui ad sacros sermones admittatur, sibive Senatus detur: aut, si populus aditur, introducatur in theatrum, ut civitatibus Græciæ moris fuisse testis est Valerius. Enimverò si non momenta temporis rapiuntur, condunt se toti dies nobis subducti veriùs quàm acti. Neque unquam prudentes quæ nunc possunt differunt in novilunium. Quid inscitius, quid etiam infidelius, quàm ex magna properantia solvi in magnam tarditatem, ac dies negociorum terere otio, aut inutili negocio? In quo tamen ab legatis aliquando peccatum, docet locus Sallustii his verbis. Cùm Adherbal Cirrham profugisset, *id oppidum Iugurtha circumsedit; vineis turribusque & omnium machinis generum expugnare aggreditur, maximè festinans tempus legatorum antecapere, quos ante prælium factum ab Adherbale Romam missos audiverat. Senatus postquam de bello eorum accepit, tres adolescentes* [nempe quòd

Odyss. lib. 5.

Odyss. l. 7.

Valer. Max. lib. 2. c. 5.

Sallust. Iug.

celeritate opus erat. Et hîc advertendum, tali re adoleſcentibus potiùs quàm ſenioribus legationem dari] *in Africam legantur, qui ambos reges adeant; Senatûs, populique Romani verbis nuncient, velle & cenſere, eos ab armis diſcedere. Idque ſe illiſque dignum eſſe.* Iſti legati, etſi, ne morâ negocium corrumperetur, maturaverant, nihilominus ſibi ab Jugurtha illudi paſſi ſunt; ac re infectâ ex Africa diſceſſerunt. Quid maturato opus, ſi denique res aſtu & vafritiâ cujuſpiam delabitur ad indiligentiam? Compoſitiùs tamen omnia, quàm feſtinantiùs agenda. Induſtria celeritate, diligentia maturitate adjuvanda. Neutrius enim probo feſtinationem. Non legati, ut ſicuti gemens ſub pondere legationis, illud adhuc anhelus projiciat; non illius, qui aditur, ut prodat inquietem curioſitatem audiendæ legationis. Itaque pars hoſpitalitatis & comitatis in eo conſiſtit, ut ſuum ſpatium legato relinquatur, ſi non id inimicum eſt legationi. Xenocrates Athenienſis miſſus ab civitate ad Antipatrum de redimendis captivis, ab rege invitatus ad cœnam ſic cœpit,

Laërt. lib.4. in Xenocr. ſunt verſus ex Odyſſ. κ.

Ὦ Κίρκη, τίς γάρ κεν ἀνὴρ ὃς ἐναίσιμος εἴη
Πρὶν τλαίη πάσσασθαι ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος
Πρὶν λύσασθ' ἑτάρους, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖσιν
ἰδέσθαι;

Et quis ſuſtineat requiem ſumpſiſſe laboris.
O Circe, aut potus atque tibi meminiſſe priusquam
Vincula demantur ſociis, videatque ſolutos?

Qua

Qua fide tam anxia rex delectatus, captivos ei concessit. Neque is qui missu Abraham petebat Isaaco uxorem, priùs quidquam gustavit, quamvis invitatus ab Laban, quàm mandatum peregisset. Tunc demum epulæ adlubescunt, si jam impetratâ & confecta re, atque animo defæcato iis indulgere licet. Hîc quoque sedulò moneo legatum, ne sibi à tali comitate imponi sinat. Certè his artibus Narsæus Sicorium Probum legatum Galerii & Diocletiani diutiùs quam oportuit, detinuit apud Asprudum fluvium. Sed quia multæ causæ subdolæ hujus dilationis multis rationibus colorantur, eas enumerabo quæ succurrunt; ut eâdem legatus secernat comitatem à fraude; illam agnoscat, hanc vitet; promat patientiam, non sit manifestus imprudentiæ; denique habeat in promtu tutamen adversus sutelas. Quæ sanè hinc sunt, quòd legatus nonnisi inhumanè ejici potest; sæpe tamen legatione evertuntur consilia illorum ad quos missa est. Hanc ob causam hi dolosè tempus terunt, & dies ex die prolatant subdola comitate, mendaci excusatione, frustratione, ludificatione, ut interea momenta rerum vertantur, & opportunitates vanescant. denique ut, legato sic deluso, plus relinquatur pœnitentiæ, quàm remedii. Sic ab Tullo Hostilio os sublinitum est legatis C. Cluilii; sic ab Agatocle legatis Brutiorum; sic legatis ipsis Romanis ab gente Achæorum. Quos Senatus admonuit, ne postea excusatione, qua se tegebant, uterentur: *ut legatis Romanis semper*

Gen. cap. 24.

Petr. Patric. ecl. legat. 20.

Liv. l. 1.

Iustin. lib. 23.

Liv. lib. 29. & Pausan. lib. 7.

adeundi concilium gentis potestas fieret; quemadmodum & illis, quoties vellent, senatus daretur. Tunc certè legatus eripere se debet callidæ huic moræ, tempusque sermoni orare; promendusque est generosus spiritus par magnitudini rerum, si legatio à validioribus missa est ad pares, multoque magis si ad impares; præcipuè si omne momentum rei arduæ positum est in præsenti opportunitate, quam post illa non indipiscare quadrigis, quod ajunt, albis. Ergo perrumpenda sunt claustra obscurarum artium; Atque ostendendum barbaram calliditatem non esse valentiorem constantiâ nostra. Denique dolis propiùs admotis, qui negotium pessumdant, opponendus est vigor animi, quo quisquis præditus est, neque timidus est, neque ultra sortem temerarius; sed maturè anteit calliditates. Hoc tam animosum prudensque pectus Dionysius tyrannus meritò desiderare potuit ab suis legatis, quos de pace Syracusas miserat. Quos, videlicet, Dion imperator exercitus Syracusani, diversa causatus, distinuit; donec absolutâ, sine impedimento, ea muri parte, quà urbs patebat, intromissis denique legatis, ac de pace verba facientibus respondit, Unam esse viam pacis, si Dionysius, positâ tyrannide, certis honoribus contentus esse posset. Sic Constantinus Oratores Synodi Ariminensis, de die in diem distulit; nequicquam illis eam moram sibi molestam esse querentibus. Tandem per literas hac excusatione apud patres usus est, necessitate coactum contra hostes ire, eamque

Diodor. Sic. lib. 16 biblioth.

Niceph. lib. 9. cap. 41.

que propter expeditionem legatos videre non potuisse. At jussisse ut se remeantem Adrianopoli exspectarent; ut ibi à summis tumultibus liber per otium legationem audiret, quæque opus essent constitueret. Impunè fortasse hac ludificatione duxavit Synodum, togatos patres; cui si cum alio imperio res fuisset, hostile se facinus fecisse scisset. Huic similis fuit astus ille quo oratores ejusdem Synodi in oppido Thraciæ Nica distenti sunt obtentu asperitatis hyemis, & difficultatis itinerum; dum symbolum fidei è Latino Græcum factum mitteretur ad Orientales episcopos. Sic Julianus cùm legatus Germanorum eum adiisset, tempus consultò extraxit eumque ubi aliquandiu distulit, & spem eidem fecit, fœdus acceptum à Constantio iri, derepente barbaros adortus, ingenti clade eos afflixit, regemque eorum victum ad Constantium misit. Constantius legatus Romanus ad Vandilos ingratiis substitit in urbe Edessa contermina Persidi, diu multumque à rege Persarum dilatus. Zacharias ac Theodorus legati Tiberii imperatoris ad Hormisdam filium Chosrois, primùm ab illo, qui Regi erat à secretis, deinde ab alio quodam Persa ludibrio habiti, ac per diversa itinera huc illuc circumducti sunt, interim dum rex adversus Imperatorem copias instruit, & omnia bello necessaria parat. Quòd si minoris alicujus imperii legatum, quem ratio demissior magis decet, quàm elatior, hi doli diutiùs excludunt, ibi verò prudentiam expedire debet, cujus ope intentos in se

Niceph. l. 10. c. 1.

Prisc. ecl. legat. 59.

Menan. ecl. legat. 143.

alienos dolos evitet, aut eludat. Tunc, ſcilicet, diligentiâ quærendum, ſagaciâ rimandum, mente proſpiciendum, quantum ſub illa artificioſa cunctatione lateat inſidiarum. Neque enim niſi malignè conſueta differuntur, aut promiſſa retardantur. Hac arte Senatus duxit Carthaginienſes; Quibus cùm pollicitus eſſet ſe miſſurum legatos ad Maſſiniſſam, tamen omne negocium uſque eò duxit, quoad res eorum ab Rege afflictas exiſtimavit. Simili aſtu Athenienſes concionem, quæ poſtea habita eſt ſuper poſtulatis Alexandri miſſi à Mardonio, diſtulerunt in adventum Spartanorum; ut interea Lacedæmoniis daretur ſpatium mittendi legatos Athenas. Sæpe non ſimulatè ſed verè hæſitant, dum nihil non ſpinoſum, & confragoſum circumſpiciunt ii qui legatione adeuntur. Differuntque admiſſionem, ne legatus imparatos bene paratus deprehendat. Hoc conſilio Maëſtriani Comitis à Licinio legati ad Imperatorem admiſſio ad tempus dilata. Hac eâdem arte Georgius legatus ad Choſroëm per multos dies detentus, nec ad regem intromiſſus fuit. Demetrius Athenienſium, quibus tamen ſupra omnes Græcos favebat, legationem biennium, ut alibi dico, detinuit. Uſque eò regia planè ſuperbia is profitebatur τὸ δυσόμιλον, καὶ δυσπρόσοδον. *Difficiles aditus & acceſſus.* Hęc dilatio ferri ſanè poteſt, quoties ei nulla techna ſubeſt. *Ita nos cogimur,* inquit Cicero, *reliquis de rebus nihil decernere, antequam publicanis reſponſum ſit. Quare etiam legationes* (interpretare provinciales & municipales)

Appia. in Lybica.

Herodot. lib. 8.

Petr. Patr. ecl. legat. 18.

Theoph. de legat. Rom. ad gent. c. 6. 52.

Plutar. Demetr. 3 1665.

Cic. ad Att. lib. 1. ep. 15.

pales) *rejectum iri puto.* Sæpe is est nexus rerum, ut nonnisi quibusdam explicitis, cætera explicari quoque possint. Inter hasce moras, specie officii; missitantur ad legatum homines sagaci naso, qui, ut canes venatici, aut vulturii odorantur occulta; & quò rectà non possunt, per anfractus vagisque sermonibus evadunt; dum astutâ mulcedine prolectant aures legatorum, dein sensim electant arcana legationis. Tam callidus secretorum venator fuit Alcibiades, qui perfecit ut legati Spartani, antequam ederent legationem, secum loquerentur. Quorum simplicitas illius technis decepta cùm esset, suasu, inquâ, illius, in media concione, contra quàm verum erat, ipsique priùs jecerant, professi sunt se non attulisse libera mandata. Quo responso Nicias, qui legationi fautor aderat; improvisò perculsus est, & populum ea vox asperavit. Ad postremum legati negotium, ad quod venerant, affixerunt futili loquacitate, aut saltem inconsultâ facilitate. Porrò cùm id agitur, ut legato dies eant ἀπραγκτοι, *nullis negotiis*, saltem is interim signum Minotauri secum deferat, sciatque mandata adeò tecta tacitaque habenda esse, ut illud quicquid est arcani, ipsi extranei revereantur sicuti rem sacram. Ut contra hos astus taciturnitate legatus, ita contra vim, cui vis adhibetur; constantia munitus esse debet. Vide quàm inconcussus Pompejus. *Is cùm legationis officio fungeretur, à Gentio rege Illyriorum interceptus, cùm Senatus consilia prodere juberetur, ardenti lucernæ admotum digitum cremandum præbuit.*

Plutar. in Alcib. & Nicia.

Val. Max. lib.3.c.3.

præbuit. Eaque patientiâ Regi desperationem tormentis quicquam ex se cognoscendi excussit. Ii quoque qui legatione adeuntur, sæpe ejus arcana sapienter premunt. *Scipio cum Syphacis legati nunciarent ei Regis sui nomine, ne fiducia societatis ejus ex Sicilia in Africam transiret, veritus ne confunderentur animi suorum, abscissa peregrinâ societate, dimissis legatis, rem pressit & famam diffudit, tanquam ultro à Syphace accerseretur.* Quandoque non admittitur legatio, quia contemnitur. Contemtus est ab justa indignatione. Nempe sic excipiuntur legationes ingratorum, eorumque qui sæpe victi sæpe rebellant: quoties in fidem sunt accepti toties fidem fregerunt. Neque talis legatus qui mittitur à stolidis, insolentibus, impiis, tanti est ut quid velit, quid non velit, cuiquam admodum curæ sit. Justinianus Totilæ legatum nescire voluit utrum esset albus, an ater homo. Nam eum vetuit sibi venire in conspectum. Ac ne mandata quidem scire qualia attulisset, laboravit, pari contemtu. Id quod ego ita accipio, tanquam is auditus quidem sit, sed non ab Imperatore, à quo nihil eorum, ad quæ venerat, impetravit. Quamvis Procopius disertim inauditos affirmet Totilæ oratores ab Justiniano dimissos. Pari severitate nunciatum est legatis Carthaginiensium, Eorum legationes Senatum admittere non posse, quorum exercitus adhuc esset in Italia. Interdum dilatio admissionis non est ab indignatione, sed à dedignatione, superbiâ, inrisu. Sic Demetrius, de cujus superbia su-

[Margin: *Vide Clem. Alex. lib. 4. strom. Frontin. lib. 2. strateg. cap. 7.*]

[Margin: *Procop. lib. 3. belli Goth.*]

[Margin: *Zonar. in Scip. Plutar. in Demetr.*]

pra dixi, habuit frustratui legatos Atheniensium, quos integro biennio nequicquam multo circumductu fatigatos, postremò ne admissos quidem auditosve domum remisit. Ut aulica socordia deterrimis posthabet optima, immane est quantâ aviditate tam stulta, tamque odiosa ratio excepta sit. Potiùs enim simulatur negotium, quàm ut non admissio tardè impetretur. Nimirum, socors superbia dignitatem collocat in alieno tædio, aut contumeliâ; neque intelligit quantum moræ additur, tantum gratiæ demi. Inde quantum irarum excitetur, docent quæ hanc stoliditatem sæpe consequuntur, *faces*, ut ait vetus Poëta, *obvoluta sanguine*. Octavius aversum à se Antonii animum inde subodorari cœpit, quòd foribus ejus diu adstitit. Et legati Lacedæmonii missi ad Lygdamum, sæpiusque putidâ excusatione dilati, tandem intolerantes fastus tyrannici, Faciat, siquid facit; non enim huc ventum à nobis ut eum ipso colluctemur, sed ut colloquamur. Ut sic habiti extranei contemni se putant; sic isti frequentes regum cultores id accipiunt pro argumento imminutæ amicitiæ. Apelles ille tutor Philippi regis Macedoniæ, & princeps amicorum ejus cùm, uti consueverat, introire ad regem vellet, familiaritatem ejus aspernante rege, à janitore jussus est exspectare. Regem enim tunc quidem esse occupatum. Apelles rei novitate perculsus, hæsitabundus aliquandiu stetit. Mox intelligens ejus quod erat, illhinc se duxit ab amicis desertus, neque aliis prosequentibus quàm propriis pueris. Nempe sic

Cic. lib. 1. de divin.

Appia. civil. 3.

Polyb. lib. 5.

accepit, qui congressus esset, hunc quoque
Tacit. lib. 15. amicitiâ dejectum. Ideo Vologeses Rex Parthorum, præter cætera veritus, ne Tiridates frater suus haberetur pro mancipio populi Romani, id pro eo Corbulonem oravit, ne is complexu provincias obtinentium arceretur, foribusve eorum assisteret. Hac, scilicet, ratione nihil intolerantius. Ideo laudatus ob id potissimùm est Syracusanus
Val. Max. lib. 4. cap. 1. Dion, *quòd cùm Theodorum principem Megarensem domi convenire vellet, neque admitteretur, multum diuque ante fores retentus, comiti suo, Patienter hoc ferendum est, ait: forsitan enim & nos cùm in gradu dignitatis nostra essemus, aliquid tale fecimus.* Memorat
Tacit. hist. l. 4. Tacitus, legatis Agrippinensium negatum fuisse coram adire alloquique Velledam, *Arcebantur*, inquit, *aspectu quò venerationis plus inesset. Ipsa edita in turre, Delectus è propinquis, consulta responsaque ut internuncius numinis portabat.* His rationibus priùs admissio artificiosè differtur, sæpe eo consilio, ut ad notitiam eorum, quæ legatus affert, perveniri possit; Interdum ut omnino auferatur. In primis ea tunc à sollertibus hominibus usurpantur quæ barbaros, stolidos, nec suæ sortis intelligentes legatos in suæ stultitiæ & nequitiæ conscientiam
Petr. Patr. ecl. legat. 16. compellant. Gens Carporum eò livebat, quod Gothis nomine Romani imperatoris dona singulis annis mitterentur; sibi non itidem. Isti ergo super hac re miserunt legationem ad Tullium Menophilum, qui præesset Mœsiæ. Is Tullius cognito, ad quid isti venissent, & quo fastu mitti sibi munera postu-

postularent, quamplurimis diebus eos non admisit. Interim permisit barbaris otiosè spectare exercitamenta militum, id agens ut hominum tam socordium cogitata everteret. Ad postremum cùm eos admisisset, ipse sedit solio excelso, sibique adsidere jussit illos qui maximis in exercitu muniis fungebantur, legatis prorsus contemtim habitis. Quippe dum illi legationem ederent, ipse cum proximis seriò sermonem continuum instituit, sicuti aliis, iisque majoris momenti, negotiis intentus. Illi, editâ legatione, hoc responsum abstulerunt; Huc redite post quatuor menses. Tunc dabitur vobis responsum. Justinus quoque dicitur primò Meboden, post etiam Sebochthen, Persicos legatos planè spretos dimisisse. Et hac quidē ratione agi solet cum barbaris, solâque temeritate & impudentiâ fretis hominibus. Quod si tale quidpiam usurpatur inter ejusdem dignitatis potentiæque imperia, tunc verò manifestum est, rem spectare ad apertā professionem inimicitiarum & hostilitatis. Certè simile factum Persei Senatus accepit pro denunciatione belli, cùm legati Romani in Ætoliam, & Macedoniam missi ad regem, renunciârunt, *sibi conveniendi ejus, cùm alii abesse eum, alii ægrum esse, falsò utrumque fingerent, potestatem non factam*. Intolerabilior prope fuit fastus Artaxerxis, à quo legati Alexandri Mammeæ de pace missi ne admissi quidem sunt. Postremò decretum ne legati, ne nuncii alicujus regis aut gentis admittantur, est argumentum maximarum irarum. Id quod Achæos adversus

Menan. ecl. legat. 94.

Liv. lib. 32.

Herodian. lib.

Perseum

Liv. lib. 31. 30. Perseum statuisse memorat apud Livium Callicrates. Enimverò, si absint illæ causæ quas supra memoravi, non admittere illum qui Reipub. causa legatus sit, hostile, immane, prorsus barbarum facinus est, atque adeò Attilicum. *Prisc. ecl. legat. 58.* Nempe Attila pro sua cætera humanitate, noluit ad se intromitti Apollonium legatum, si non sibi mitterentur dona imperatoris. Huic comitati addidit & illud væcordis crudelitatis plenum. Nî legatus huic petitioni satisfaciat, se ei mortem indicturum. Huic tamen tam efferatæ mentis homini legatus & sapienter & intrepidè respondit. Interdum dilationi admissionis nihil subest fastuosi, nihil etiam captiosi. Sed, videlicet, in eo agnoscitur princeps cunctator, cujus ingenio sapienter obsecundant legati clientium & infirmiorum. *Zonar. lib. 1.* Tiberius ne sedulos quidem, atque attentos captatores utilitatum fisci, nisi tardè admittebat, nedum legationes nihil ad sua compendia pertinentes. Veritus ne, si quosdam absolvisset, alii insuper adventarent. Vah! hominem lævum, qui ex negligentiâ captaret otia, quæ ipsa aggerat negotia. Legati qui adeunt principes tali ingenio præditos, rimari debent

Virgil. lib. 4. Æneid. ——— *quæ mollissima fandi*
Tempora, quæ rebus dexter modus.

Hujus sollertiæ haud immemor Lucretius orat Venerem ut Martem Romanis placet.

Lucret. lib. 1. *Hunc* [Martem] *tu diva tuo recubantem corpore sancto*
Circumfusa super suaveis ex ore loquelas

Funde,

Funde, petens placidam Romanis inclyta pacem. *Ovid. l. 1. eleg.*

——— *vacua bene redde tabellas*, ait Ovid. *Tacit. lib. 13.*

Sic Neronem aliis curis intentum, hoc est, Reipub. tempora subripientem, eadem libidinosæ vitæ tribuentem Verritus & Malorigeș Frisii opperiebantur. Quippe prudentes malunt vitia regnantium modestiâ expugnare, quàm iis inutiliter irasci. Ad hoc exemplum Philo Judæus, cùm pro gente sua apud C. Cæsarem legatione fungeretur, atque à principe irato ejectus esset, neutiquam despondit animum; aut inani querelâ principem insectatus, inritus ad suos rediit; sed majus ex animo robur sibi promendum intellexit. Interdum dilatio admissionis est ab occupatione ejus qui aditur, qui tunc interpellari sine nota extremæ necessitatis, aut etiam sine scelere, prope dixerim, non potest. Veluti, si adventus legati incidit in ipsum tempus ingentis luctûs; ac si is, quem legatus adire jussus est, interim moritur: ut accidit Chosroi, cùm Zacharias & Theodorus legati Romani ad eum venissent de pace inter imperatorem & Persas firmanda. Tunc enim ipse legatus legitimæ excusationi obvius ire debet; nec sic lævo tempore eum urgere, cujus dolori adhibenda sunt fomenta. Quis non amet modestiam, prudentiamque Publii Julii? Is ab Senatu missus ad Antiochum, audito regem filii funere luctuque attineri, ne ad acerbitatem casus accederet insuper molestia novi negocii, abiit, atque in aliud tempus legationem differre maluit.

Vide ipsius Philonis de hac legatione librũ. Meminit & Zonar. lib. 1.

Menan. ecl. leg. 143.

Liv. lib. 25.

Theoph. de legat. Rom. ad gent. cap.5.51. maluit. Armaton legatus Mauricii imperatoris miſſus ad Chaganum, quòd rex gravi ob amiſſos filios, luctu attinebatur, per undecim dies non ad ipſum admitti ſe, æquo animo paſſus eſt. Duodecimo demum die inductus eſt in tabernaculum Regis. Tunc potiſſimùm legati ſe differri æquo animo pati debent, ſeque componere ad modeſtiam, cùm legatio ſola reſpicit compendia mittentis. Annon ſtolidè & legatus Cyri miſſus ad regem Indorum, & legati Thebanorum ad regem Perſarum, & Samii Siphnium, Pyrrhi ad Antigonum, aliosque Aſiæ reges, omnes quidem ad argentum mutuò arceſſendum, hic quoque ad impetranda auxilia, non ſtatim admiſſi, non ſtatim abſoluti iraſcantur, tumeant, tinniant? Eadem eſt ratio victi erga victorem. Atque has quidem ob cauſſas, quod ſciam, ad quos itum eſt, plerunque differunt admiſſionem legati. Iſtis quilibet poteſt adnectere ſuas, ſi quas habet magis ſpeciales, quas ego neque mente, neque memoriâ, complexus ſum. Hæc, taliaque cùm ſæpe præſentiant ii, quorum legatio eſt, non dubitant per literas petere ab illis, quorum eſt interior potentia apud illum qui aditur, ut ipſorum favore facilis legato ad principem pateat aditus; potiſſimùm ſi legatio miſſa eſt ad majorem, validioremque. Hoc ipſum Vitigis Rex Italiæ petiit à Magiſtro officiorum Juſtiniani; cui ſuos legatos diligenter commendat & à Patricio viro Quæſtore; quem rogat, *ut quos ſub celeritate deſtinavit, remotâ tarditate, quantocius ad principem perveniant*. Ergo

Xenoph. lib. 3. Cyr.

Diodor. Sic. lib. 16. bibl.

Pauſan. lib.1.

Caſſiod. Var. 10. ep. 33.

legati

legati Romani non dubitant donis eum pulsare, à quo se sperant ad Attilam admissum iri. Id quod usurpari solet, cùm solæ preces hîc deprehenduntur esse inefficaces. Huc quoque pertinet sermo legati habitus cum familiari Onegesii, & ipsius legati cum ipso Onegesio. Legatos, Plato ait, ab se petiisse ut Dionysio scriberet, in his Philagoram & Philædem à Dario missos. Nempe ut ipsos tyranno de meliori notâ commendaret. Interdum propter morbum, aliave impedimenta non admissa legatio, aut etiam semel admissa uberiùs audienda delegatur uni, aut duobus, pluribusve, qui rem principi referunt, aut Senatui. Posteaquam legati Romani qui, captâ ab Annibale Sagunto, Carthaginem missi sunt, jussa patrum exposuerant in Senatu Carthaginiense, electus est Hanno disceptator patrii juris cum ipsis. & M. Tullius exprobrat Vatinio, ab illo auditos esse legatos sine S. C. *Quis legatos unquam audivit sine S.C.? Ante te nemo. Post continuò fecit idem in duobus prodigiis Reipub. Clodius. Quo etiam majore es malo mactandus, quòd non solùm facto tuo; sed etiam exemplo Rempub. vulnerâsti. Neque tantùm es improbus ipse, sed etiam alios docere voluisti.* Senatus eos legatos, quos ad ipsum miserat Antiochus, quibusdam Senatoribus audiendos delegavit.

Prisc. ecl. legat. 39.

Plato ep. 13. ad Dion. to. 4. 363.

Polyb. lib. 3.

Cic. in Vat. orat. 34. 88.

Diodor. Sic. ecl. leg. 315.

CAPUT XXXVII.

Quibus de causis legatus ipse differt suam admissionem.

Thucyd. lib. 1. Æmil. Prob. in Themist. Diodor. Sic. lib. 11. bibl. Æl. lib. 4 Var. hist. cap. 47. Iustin. lib 2. p. a. fi. Frontin. lib. 1. strateg. cap. 1.

IPse legatus quandoque mavult differri, quàm admitti. Atque adeò quædam legationes eâ re tantùm suscipiuntur, ut tempus teratur, dum quidpiam subdolè moliuntur ii quorum sunt. Ea fuit sollertia Themistoclis. Is, autore se, ab Atheniensibus legatus est ad Lacedæmonios, in hoc solùm ut, dum ipse necteret moras, eâdem perficeret ut Lacedæmonii pariter suos legatos mitterent Athenas; eâ, scilicet, gratiâ, ut ii quoque ibi retineri, si ipse Spartæ retentus esset, possent. Homo sagax rem sollerter inventam perfectam reddidit. Ut enim venit Lacedæmonem, non continuò adiit magistratus, sed palàm tarditatis, & indiligentiæ accusavit alios legatos, quorum se adventum morari simulabat. Quæ res eò denique rediit, ut nequicquam querentibus Lacedæmoniis, Athenæ (id enim agebatur) muro interim & munimento cinctæ fuerint. Ita, quam primò Lacedæmonii crediderant indiligentiam, postremò intellexerunt esse dolum. Haud minùs callidè Cyneas à Pyrrho de pace Romam legatus, non statim adeundi Senatus diem petiit; sed primores privatim convenit. hosque eorumque conjuges muneribus tentavit, si posset privatâ largitate emere publicam pacem. Et munera quidem ejus plurima

ma accepta, scribit Zonaras. Contra, à nemine admissa, Plutarchus. Id quod seculo innocenti, iisque quæ consecuta sunt, convenientius est. Nam pace negatâ, autore Senatusconsulti Appio Claudio Cæco, Cyneas illo ipso die jussus est manere extra fines agri Romani. Sic legati Jugurthæ *ubi Romam venere, ex præcepto regis hospitibus, aliisque quorum ea tempestate autoritas pollebat, magna munera misere. Vbi satis confidunt, dies est constitutus, quo & ipsis, & Adherbali Senatus datus.* Ad cavendum tales calliditates neque principi, neque Senatui dolus & astutiæ deesse debent. Nam cujus torpedinis est, rectores rerum publicarum hisce externæ calliditatis artificiis ductari? Potiùs dissimulando intellectu, & simulando studio commodandi legatis, exprimendæ sunt, quas habent literæ, & mandata. Denique maturè sciendum, ad quid venerint. Quid, quòd Eumenem Senatus, *cùm, datâ dicendi potestate, nollet dicere, excedere templo jussit; atque interlocutus est, dicendum esse Regi? Absurdum esse ignorare regem quid sperans aut petens venerit. Revocandum igitur, cogendumque quæ vellet, quæque sentiret, expromere. Qui reductus à Prætore in templum, quæ antea tacuerat, dixit.* Sæpe quoque legatus differt suam admissionem, non quia corrumpit, sed quòd ipse corrumpitur. Ita, videlicet, corruptus remissiùs contendit, rerumque agendarum momenta sibi eripi, subductâ ratione, patitur. Hanc tam insignem perfidiam Demosthenes Æschini non semel exprobrat. Sæpe legatus

Zonar. lib. 2.
Plutar. in Pyrr.
Sallust. in Iug.
Liv. lib. 27.
Demost. in orat. περὶ παραπρ.

bis flectebat genua, nempe cùm primùm ingrederetur januam triclinii, & in medio triclinio. Inde accedebat ad imperatorem, ejusque throno insidentis osculabatur pedem & manum. Porrò hanc Genuensium humilitatem mos Lypaili ab hoc multum diversus, notabiliorem utique facit. Is enim quo primùm die salutaturus est imperatorem, genua tantùm flectit, ipse, nimirum, & comites ejus, sed osculo pedum abstinet. Quo sanè utriusque facto apparet, hoc esse civile, illud servile. Hac quidem gratiâ liberi homines ut semper in animo, sic frequenter in ore habent Sophoclæum illud, ultimam prope Pompeji vocem,

Ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται
Κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Quilibet ingenuus simul ac subit ora tyranni,
Illius inde redit, mutato nomine servus.

Appian. civ. 2. & Plutar. in Pomp. & in Apoph.

Acutiùs, sed ignobiliùs Thebanus Ismenius, qui legatus à suis ad regem Persarum, atque à Tithrauste admonitus, ad regios sermones admitti neminem, qui non venerabundus genubus ejus accidat, cùm nihilominus ad regem duci se jussisset, ut fuit in conspectu; annulum sibi è digito detractum clanculum abjecit ad pedes Regis, eumque inclinatus, specie adorantis, continuò sustulit. Iste pluribus deis unâ hostiâ litare voluit; nimirum, dignitati legationis, & libertati patriæ, eâdemque gratiæ regis. Id quod an ritè fecerit, ego in medio relinquo. Et si non difficile est post Areopagitas judicare, qui Evagoræ mortem induxerunt, quòd regé, dum apud eum

Ælian. lib. 1. Var. hist.

Athen. lib. 6.

legatione fungeretur, adoraverat. Ita quoq; non tanti fuit intertrimentum annuli, quàm dignitatis, quam inclinata persona legati haud dubiè inclinavit. Id moneo, magnis Regibus ægrè esse, si talibus sollemniis non coluntur ab exteris legatis, eo more qui eorum, à quibus mittuntur, proprius est. Nam tali re discedere à moribus patriis propemodum est, irreverentem se ac despectorem alienæ dignitatis profiteri. Certè Persici legati quoties adibant imperatorem Romanum, de more suæ gentis humi procumbentes eum adorabant. Uni ex istis cùm pileus, dum sese inclinat, è capite decidisset, continuò ii quibus principes adulari mos est, id factum dixerunt esse lætum omen. Atque, ut adulatio fatua est & inaniloqua, Persiam Romano imperio accessuram, satis audacter, ne dicam stolidè & mendaciter, firmârunt. Hæ solent esse argutiæ aulicorum comedonum. Illud jam monui, ad unum missam legationem ab alio admitti, & excipi posse, qui modò in illius locum successerit, ad quem destinata fuerat. Alexander adhuc puer legatos Persicos, quia fortè ierat peregre Philippus pater, hospitaliter excepit. Et cùm legatio Romana missa ad Agronem regem Illyriæ eum mortuum invenisset, à filio eodemque hærede regni, & à noverca, quæ regimen rerum susceperat, & excepta, & admissa est, licet postea violata. Iulianus legationes à plurimis gentibus missas ad Constantem ipse, adepto principatu, admisit. Legati Leonis Imperatoris missi ad Carolum Magnum, eo morte intercepto, ab Ludovico filio

Menan. ecl.le. gat. 94. *Theoph. legat. gent. ad Rom. cap. 40.* *Plutar. de fort. aut virt. Alex.* *Zonar. lib. 2.* *Zonar. in Iul.* *Annon. lib. 4. cap. 100.*

filio ejus excepti sunt, & admissi. Cujus rei quòd à me aliud exemplum allatum est, pluribus hîc supersedeo.

CAPUT XXXVIII.

Congressionum & admissionum similitudo.

QUia fortunæ imperiorum plerunque index est forma admissionum, cùm hoc agimus, non rem inanem, sed maximè seriam tractamus. Quæ ut faciles explicatus habeat, adhibebitur subsidium antiquitatis, ex cujus perennitate fiet deductio in nostra & hodierna. Quippe alia est ratio legationis missæ ab aliquo validiore imperio, alia à pari, alia à minore & infirmiore. Aliter excipiuntur domestici, aliter exteri. Sed admissionum & congressionum mira similitudo est. Hæ ab illis pleraque mutuantur; Quæ si semel distinctè tradita fuerint, facilis quoque totius rei cognitio futura est. Congredi dicuntur pares, cùm ex æquo conveniunt ad conferenda capita de re cujusque publica; duo, scilicet, pluresve Reges; aut hinc Rex, illhinc majoris alicujus Regis illustris legatus, aut Præses conterminæ provinciæ; quem regi parem; fortè & majorem facio, si vices agit ejus imperii, ad quod ipse Rex omnia vertit officia venerantium. Hac dignitate præditi fuerunt omnes Proconsules, Proprætores, Præsides, & Præfecti, quibus ipsa se regum majestas propalàm submisit. Eumenes in Asia,

Liv. lib. 32. 62. Plut. Sylla. 854. Plut. Eum. Xenoph. hist. Græc. lib. 4. 454. Appiã. Mithr. Zonar. lib. 1.

Antiochus in Syria, Ptolemæus Alexandriæ convenerunt legatos Romanos. Ipse Mithridates tantus rex in congressione ejus & Syllæ admittitur ab hoc, qui Regi dexteram porrigit, simulque eum interrogare incipit, ut major minorem. Hujus tantæ prærogativæ intelligens Antigonus æquum censebat, Eumenem sib ὡς κρείττονι λαλεῖν: *ut præstantiori loqui.* Sed animosè huic Eumenes respondit, Neminem me præstantiorem judico, μέχρις ἂν ὦ τοῦ ξίφους κύριος, *quoad fuero gladii dominus.* Interdum priorem loqui est potior dignitas. Id conspectum fuit in congressu Pharnabasi & Agesilai. Ibi enim datum ætati Pharnabasi, qui senior esset, ut priùs loqueretur. De qua re infra uberiùs dico. Video sicuti in tabula, pictum Tigranem Armeniæ regem. At quem regem? cui quaternio regum, ut apparitorum, semper adstare solitus erat. Hunc ergo adspicio accedentem ad Pompejum à lictoribus submoveri, sed ab ipso acciri. Video regem jam propiùs progressum, sublatâ capite cidari, eam Pompejo subjicere; eique vultu supplice, & genu flexo Romanum Romanâ comitate porrigere illam invictam dexteram, & fidem, atque ipsum, filiumque ejus supplices allevatos, utrumque sedi suæ circumponere. Video eundem Pompejum judicantem judicium inclytum inter Hircanum & Aristobulum fratres, reges Hebræos. Inde conversum ad reges edicere, ne armis disceptent. Ipsemet Pompejus, quanquam dejectus fatis & acie fugatus, tamen fortunam sive suam, sive imperii extulit his verbis:

Seluf-

Solusque è numero regum telluris Eoæ
Ex æquo me Parthus adit. *Lucan. lib. 8.*

Ergo omnes alii reges Orientales adibant Pompejum sicuti majorem, ipsi, scilicet, Romano minores. Video legatos Romanos in hoc ipsum mitti, ut cognoscant de controversiis regum, aut ordinent res provinciarum. Hos ab ipsis regibus, regumve legationibus, adiri. Non ergo mirum, si Romanus Imperator deridet Membodem legatum Persicum, qui venerit non ut legationem ederet, sed ut judicaret. Sed ut hosce dicas & victos reges, & servientes magnitudini Romanæ, adspice Artabanum regem Parthorum, qui unus prope defuerat triumphis Romanis, tamen talem tantumque usque eò suspexisse fastigium Romanum, ut miserit legatos ad Germanicum, per quos præter fœdus & amicitiam, pollicitus est se daturum honori ejus, ut ripam Euphratis accederet. Quid, quod ipse venit ad colloquium legati Consularis? Hæc exempla addita iis quæ mox memorabo, discutiunt hallucinationem illorum, qui putant se aliquid dicere, cùm ajunt, non eundem apud exteras gentes legato locum deberi, qui illius est cujus legatio est. Contra ipse firmare audeo, Qui locus est principis aut Reipubl. eundem esse illius quem princeps aut Respub. ad exteros sollemniter legavit. Unum excipio illum, ad quem missa legatio est. Quippe etsi hic est multo infra sortem & conditionem illius cujus legatio est, tamen eum in ditione sua eminentissimo loco esse æquum est.

Menăd. ecl. leg. 84.

Tacit. lib. 2. Ann.

Suet. in Calig.

Quem locum ipſe me Hercules uni illi perſonæ conceſſerit, qua ſe & minorem, & infirmiorem, & inferiorem fatetur; non etiam legato ejus. Pontificis, Imperatoris, Regum legati nuſquam ſedent ſuperiori loco, quàm is eſt ad quem quiſque ipſorum miſſus eſt. Quòd ſi aut invitatio, aut itineris ratio, aut alicujus negotii ſeria tractatio, compulit legatum divertere ad illum, qui obſequia & venerationem vertit ad illos quorum legatio eſt, enimvero ipſe tunc conceſſerit illorum nemini; ſed ſuperiori loco conſiſtet, hoc eſt, illo ipſo quo is conſiſteret, ſi præſens eſſet, cujus miſſu dedit ſe in viam. Quiſquis principum non hoc honore talem legatum honeſtat, in illo adverti poteſt aut animus contumacior, aut averſa voluntas ab illo, quem legatus in ſua perſona exſcriptum refert. At, inquis, prærogativa regiæ, principalis, univerſorum dignitatis eſt vera & ſolida, cùm in legato tantum ſit effigiata, aut adumbrata. Nemo negat. Sed is legatus neque ſtipes eſt, neque columna, neque ſtatua, ante quas ipſi perſæpe reges venerabundi procubuerunt; ſed eſt viva magni dominatoris effigies, & illius, ut ita loquar, altera ſive geminata perſona, quam ſine magno ſenſu & acri indignatione alterius nempe originalis & primariæ non demittas in inferiorem, quàm qui ipſi debitus eſt, locum. Et verò Mithridates, de quo paulò ante agebam, non ſolùm Sertorio ceſſit, verùm etiam uni è ducibus ejus C. Mario. Hoc addo, In illa Repub. quæ in nullius perſonâ contulit inſignia juris ac dignitatis ſuæ,

Plut. Sertor. 2.1067.

ſuæ, ſed ubi tantùm eminent magiſtratus, etſi multâ poteſtate præditi, ut in Helvetica & Rhætica, nullum eſſe tanta confidentia, qui legato ſe, non dico præponat, ſed ne æquet quidem. Ratio eſt, quòd qui ibi legatus eſt, non ad hunc aut illum magiſtratum miſſus eſt, ſed ad univerſos. Horum dignitas, autoritas, majeſtas cum in nullius perſona exſcripta aut collecta ſit, ſicuti Venetiis in illo qui ibi eſt Dux, ſed per omnes magiſtratus, perque cunctorum capita diffuſa ita ubique ſit, ut nullo certo loco, nullaque perſona definita ſit, nullus quoque ibi locus legati loco eminentior; nulla item ibi perſona eſt quæ non legato concedat, ne majoribus quidem magiſtratibus, aut cuncto Senatu excepto. Cæterùm cujus rogatu hæc ſive colloquia, ſive congreſſiones habentur, haud ferè multùm diſtat à victo; ſaltem cenſetur & minor & inferior. Qui quidpiam, quod eò pertineat, petenti concedit, ſeque exorari patitur, major & validior. Hic fuit tumor Arioviſti, cùm Cæſaris legationi reſpondit: *ſi quid ipſi à Cæſare opus eſſet, ſeſe ad eum venturum fuiſſe; Si quid ille à ſe velit, illum ad ſe venire oportere.* Priuſquam habeantur hic congreſſus, circumſcribitur locus, tempus, comitum numerus; totius negotii ſpecies præfinitur. Quæ omnia ſpectant congredientium ſecuritatem, dignitatemque. Securitatem, quia ſpecie colloquii ſæpe fraudi apertum eſt iter. Certè Attalus & legati Romani perierant, ſi non promtò effugio expediſſent ſe è plagis Pruſiæ regis Bithiniæ, qui pro mille equitibus, uti con-

Cæſ. l. 1. belli civ.

Appiā. Mithr.

venerat, universum exercitum duxerat ad colloquium. Simile quiddam de Ezechia rege Judæ memorant sacri libri, de Jugurtha Sallustius, de Mithridate Plutarchus, de Cotye & Corbulone Tacitus; de Hermia tyranno Acharnensium Diodorus, ac de Valeriano Zosimus. Ergo talibus locis tamque conspicuis singula anxiè & scrupulosè advertuntur; ne insidiis implicentur, qui vi opprimi non potuerunt. Dignitas è multis, potissimum è præteritis rebus feliciter, aut infeliciter gestis æstimatur, augetur, minuitur. Hanc Tiridates sibi adscribebat, cùm colloquio sui & Corbulonis elegit locum, in quo nuper obsessæ cum Pæto legiones fuerant, ob memoriam lætioris sibi rei. Sibi Corbulo, cùm eundem locum non vitavit, ut dissimilitudo fortunæ gloriam augeret. Qua ratione barbarus successum rerum, Romanus optionem barbari vertit in suam gloriam. Cæterùm ita res, scilicet, peragitur, ut imperio opibus & viribus editiori nunquam non appareat concedere illud quod minus est. T. Quintius COS. Romanus quia dabat pacis leges Philippo regi Macedoniæ, *ut ventum est ad colloquium, rogatu regis dicere cœpit.* Hinc liquet, Regem impetrato ab Consule ut prior diceret, agnovisse, tali re, sibi convenire sicuti minori, ut prior loqueretur. Certè Sylla in congressu ipsius & Mithridatis disertim regi dixit, Supplicantium esse ut priùs loquantur; victorum, ut taciti horum preces excipiant. Hinc ergo constat, regem non ex æquo constitisse cum consule, eodemque imperatore exer-

Zonar. in Ezech. Plut. Sylla. 854. Tac. l. 2. 12. & 13. Diodor. Sic. l. 16. bibl. Zosim. l. 1. Tacit. lib. 15. Liv. lib. 42. Plut. Sylla.

exercitûs Romani, sed suam majestatem illius amplitudini submisisse. Id quod & Perseo accidit, hujus Philippi filio, quod fuit nobile documentum vicissitudinum humanarum, cùm is congressus est cum legatis populi principis terrarum. *Nam postquam in conspectu* (verba sunt Livii) *dirimente amne, paulisper internunciando cunctatio fuit utri transgrederentur; Aliquid regii majestati regiæ; Aliquid legati populi Romani nomini cum præsertim Perseus petisset colloquiũ, existimabant deberi. Ioco etiam Martius* (specta prudentiam hominis, qui non animi, sed negotii gratiâ jocatus est; atque ita quidem ut asseruerit majestatem imperii. Neque jocum longè accersitum, aut diu meditatum, sed è re natum traxit ad rem seriam) *cunctantes movit. Minor inquit, ad majorem* (sicuti de ætate loqueretur, accepit Perseus, tanquam de majestate Martius. Utrumque verum.) *Et quòd Philippo ipsi nomen erat, filius ad patrem transeat.* Quibus verbis majestatem Romanam condiit privatâ comitate. *Facilè id persuasum Regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quàm multis transiret. Rex cum omni equitatu transire eum æquum censebat. Legati vel cum tribus venire jubebant. Vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian & Pantaucum principes amicorum obsides dedit. Nec tam,* ait Livius, *in pignus fidei obsides desiderati erant, quàm ut appareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congredi regem cum legatis.* Vide quàm Livius nihil detrahat regiæ majestati. Id quoque dispice, quàm subli-

Liv. lib. 32.

ſublimet magnitudinem Romanam, cui denique ſubmittit majeſtatem regis. Similiter Craſſus in congreſſu Surenæ, quanquam, re perditâ, venerat in diſcrimen vitæ, ſaltem videri voluit memor dignitatis, ſi non re, at verbis. Nam cùm ex equo deſcendiſſet, atque ad Surenam tenderet, Surenas barbaro inriſu, ut eum vidit, Quid hoc, inquit? Pedes it Romanus imperator, & nos equitamus? Huic reſpondit Craſſus, ex neceſſitate, ſed tanquam ex dignitate. Neuter, inquit, peccat, patrio uterque more congredientes. Nam *Parthus*, ut ait Tacitus, *equitatu ſtat; Romanus legionum agminibus*. Sed ego puto, & fato, & ultimâ deſperatione Craſſo ademtum fuiſſe, ut priùs omne conſilium belli gerendi, ſic poſtea congrediendi cum ulla aut ſecuritate, aut dignitate. Cautiùs Sylla & feliciùs, qui cùm Archelao præfecto Mithridatis, in campo circa Delium, ubi eſt ædes Apollinis, deinde etiam cum ipſo Mithridate, æquo loco congreſſus eſt cum paucis, inſtructis utrinque exercitibus; nempe, ut verbis, viriſque ſimul, prout opus eſſet, velitari poſſet. Scipio & Syllani in campum ita convenerunt, ut utrinque eſſent terni. Petrejus & Afranius in Hiſpania cum Cæſare congreſſi ſunt, adſtantibus utrinque exercitibus. In eoque Lucanus repperit materiam laudandi Afranii,

App. in Parth. Plut. in Craſſo.

Tacit. lib. 15. Ann.

Plut. Sylla & Strabo lib. 13. Appiā. Mithr. App. l. 1. belli civ. App. l. 2. belli civ. App. l. 4. civ. Lucan. lib. 4.

——— ſervata precanti
Majeſtas non fracta malis, interq; priorem
Fortunam, caſuſq; novos gerit omnia victi,
Sed ducis & veniam ſecuro pectore poſcit.

Lucullus & Pompejus convenerunt apud Dama-

Strabo lib. 12.

Damala. Eumenes & Ptolemæus in campum. Seleucus & Demetrius apud Orossum. Antonius & Octavius, pace factâ, uterque suo exercitu pone se relicto, coierunt singuli cum trecentis ad Pontes Lavinii fluminis, nempe apud urbem Bononiam. Ad id loci ubi perventum est, Lepidus insula, quæ ibi est, perlustratâ Chalmyde utrique signum dedit, quî eos inter se faceret convenas. Illi, relictis ad pontes trecentis, unà cum amicis, in medium progressi aperto campo constiterunt; Cæsar quidem (vide quàm singula definita sint) propter imperium, medius. Et cùm hic ipse Octavius, & L. Antonius Marci frater conventuri essent Gabios, duo suggestus medio campi erecti sunt, unde uterque, veluti apud judices, pro se causam diceret. Sed is congressus abscessu Lucii diremtus. Sex. Pompejus, Antonius & Cæsar congressi sunt apud promontorium Miseni, Cassius & Brutus apud Sardeis; legati Romani & Antiochus Selymbriam; nempe omnes apud loca nulli ipsorum suspecta aut intuta. Hinc palàm est, in loco congressus, sive coitionis eligendo præcipuè spectari convenientium securitatem, commoditatem, dignitatem. Quas sæpe præcedit maxima super istis concertatio; cujus specimen exstat apud Menandrum inter Romanos & Persicos legatos, priusquam convenirent in eum locum cui nomen *Atraclum*. Mitiora & rariora talium certaminum exempla præbet antiquitas, quàm hodiernus dies. Certè perpaucis & regibus, & principibus, & rebuspublicis est de prærogativa honoris

Plut. Eum. Plut. Demetr. 3.1655. Plut. Cic. 3. 1620.

Appiã. lib. 5. belli civ.

Plut. Ant. 1702. Plut. Bruto. 1828. Liv. lib. 23. 129.

Menãd. l. ecl. leg. 98.

concordia; cùm major pars non virtutis experimentis, sed solâ animi elatione censeri velint.

CAPUT XXXIX.

De eadem re.

IDemtidem moneo, in his congressionibus potissimùm consulendum esse dignitati. Ea dignitas quibus rebus contineatur, docent ea, quæ protuli exempla. Sed quod est arduum stare in loco lubrico, nec prolabi in errorem, uberiùs rem omnem exquiro, cujus omnis ratio præter supra dicta colligi, opinor, potest ex iis quæ sequuntur. Xenophon adnotavit, eos qui à Cyro familiari invitatione honestabantur, non temerè hoc illóve loco sedisse, sed Hercule ipsius Cyri judicio. Quem, scilicet is, præcipuo honore dignabatur, hunc sibi jubebat assidere ad lævam. Hanc enim dextra dicebat insidiis esse magis obnoxiam. Ergo is qui hoc loco sedebat, censebatur ibi positus esse veluti tutamen & satellitium Regi. Alterum collocabat ad dextram, tertium rursus ad lævam; quartum item ad dexteram. Quòd si fortè plures ibi essent, eodem omnes ordine sedebant. Quippe is ita statuebat, ubi is qui virtute eminet, idem quoque loco non antistat, ibi verò exstingui ad præclara æmulationem. Verùm ubi laudatissimus quisque conditione est optimâ, ibidem omnes summo certamine contendere ad præstantissima quæque. Ergo ut summus gradus est index summæ virtutis, illius cui universi omnia sua accepto ferunt; ita deinceps gradatim,

Xenoph. de instit. Cyr. hist. lib 8. 474.

datim, quanti quisque sit, assignatus cuique locus demonstrat. Et quidem in rebus humanis virtus, fateor, divinum germen semper eminet & omnia se inferiora ducit. Verumtamen, Sæpe comitem sibi fortunam adsciscit. Quâ voce omnia externa demonstrantur. Itaque quoties hominem in perfecta felicitate constitutum dicimus, eâdem eum multis virtutis & fortunæ bonis cumulatum asserimus. Hinc illa frequentia inter summas potestates, & acria de loco certamina. Nempe genus, opes, & potentia, horumque usus & ostentatio censentur esse in censu virtutis. Cui hæc maximè adsunt, is impromiscuus, & sicuti ab ipsa virtute sepositus existimatur. Ergo nobilissimum, opulentissimum, & potentissimum quemque primæ, sive superioris, sessionis honor demonstrat. Nec sanè mirum, si Arsaces rex Parthorum Orobazum legatum suum missum ad Syllam regressum necavit, quia Syllæ loco cesserat. Romanè Sylla, qui, allatis tribus sedibus, unam Ariobarzani, alteram Orobazo dedit; tertiam eamque mediam sumsit sibi. Ita medius audivit legatum edentem mandata. Atque hinc sciri voluit, regum Parthicorum majestatem esse infra magnitudinem Romanam; ac proinde Orobazum legatum se legato ac duce Romani exercitûs inferiorem duxit. Certè Sylla barbarum neminem tanti putavit, quem non despectaret ut imparem. Eâ re si non alio cultu, saltem loco eminere voluit. At medius censetur honestissimus, quòd idem est tutissimus. Ideóque eum Hiempsal Ju-

Plut. in Sylla.

Sallust. Iug.

gurthæ invidit. Eadem est ratio loquendi in publicis consessibus. Nempe multum interest, an hoc ab illo loco. Nam qui prior loquitur, ut jam mihi dictum, censetur admitti ab illo à quo auditur. Cujus rei etsi aliquot exempla suprà memoravi, illis tamen non piget addere sequentia. C. Cæsar ab Augusto in Syriam missus, cum rege Parthorum, æquato utriusque partis numero, coiit. *Sed prior Parthus* (nempe hinc se Cajo concedere fassus est) *apud Romanum in ripa Romana; posterior hic apud Regem in hostili epulatus est. Tiridates Rex Armeniæ cùm venisset ad locum suo ipsius, & Corbulonis colloquio destinatum, viso Corbulone, prior equo desiluit.* Et *cùm paci componendæ* (verba sunt Ammiani Marcellini) *inter Gothos & Valentem principem Romanum conveniens locus esset præstitutus, & assereret Athanaricus sub timenda exsecratione jurisjurandi, se esse obstrictum, mandatisque prohibitum patris, ne solum aliquando calcaret Romanorum, & adigi non posset; indecorumque esset ac vile imperatorem transire ad eum, rectè noscentibus placuit, navibus remigio directis in medium flumen, quæ vehebant cum armigeris principem, gentisque* [Gothicæ] *judicem, inde cum suis fœderari, uti statutum erat, pacem. Qua re compositâ, & acceptis obsidibus,* (vide quàm non ex dignitate pari, quanquam in medio flumine, transactum sit) *Valens Constantinopolim rediit.* Propemodum ad hoc exemplum legati Justini & Cabadis in ipsis conlimitiis Romani & Persici imperii, ut de pace agerent, congressi sunt. Ita sub Carolo

Vell. Paterc. l. 2.

Tacit. l. 15.

Ammã. Marcel. lib. 27.

Procop. l. 1. belli Pers.

Annon. lib 4. cap. 97.

rolo Magno, congressu primorum Franciæ Daniæque super amne Egidora, jurejurando utriusque gentis pax firmata. Hæc ego inlustrium congressionum exempla è multis lecta paginis, ac seposita in gratiam illorum, quorum laborem meo labore levatum cupio, ideo retuli, quia è congressione in admissionem transferri multa possunt. Quippe legationes validiorum imperiorum eo paratu, quem suprà dixi, sunt excipiendæ; exceptæ non diutiùs quàm hospitalitatis officia desiderant, differendæ. Denique tota species magis accedere debet ad congressionem, quàm ad admissionem. Quasi tales legati ex æquo cum illis congrediantur, ad quos missi sunt. Nempe isti, sicuti cothurnati grandia incedunt; nec ferè loquuntur nisi explicato aulæo tragico, sua magnificantes porrigentesque majestatem imperii sui.

——surgente sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio? *Horat. l.1.serm. sat 4.*

Ut quod rogant, cogere se posse probent. Talis fuit magniloquentia Pelopidæ legati Mithridatis coram ducibus Romanis. Neque enim dubitavit affirmare imperium Mithridati cum patere in longitudinem stadia viginti millia. Super hæc extulit vicinitatem & clientelas omnium prope gentium conterminarum. Amicitias item quibus validissimis innixus erat. Inde jactavit adfinitatem Togbanis Armenii, & Arsacis Parthi. Sic legati Bocchi, ubi Syllæ mandata regis patefecerunt, copias, fidem, magnitudinem regis sui oratione extule- *Appiā. Mithr.*

runt. Talis prorſus fuit magnifica illa oſtentatio regis Argivorum apud Æſchylum in his verbis :

Æſch. ἱκέτιδ. 316.

Τοῦ γηγενοῦς γάρ εἰμ' ἐγὼ Παλαίχθονος
Ἶνις Πελασγοῦ, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης.
ἐμοῦ δ' ἄνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον
Γένος Πελασγῶν τήνδε καρποῦται χθόνα
καὶ πᾶσαν αἶαν, ἧς δι' Ἄλγος ἔρχεται,
Στρυμών τε πρὸς δύνοντος ἡλίου κρατῶ.
Ὁρίζομαι δὲ τὴν δὲ Περραιβῶν χθόνα
Πίνδου τε τὰ πέκεινα, παιόνων πέλας
ὄρη τε Δωδωναῖα. συντέμνει δ' ὅρος
ὑγρᾶς θαλάσσης. τῶν δὲ τἄπειτα δὲ κρατῶ.

Terra geniti ego Palæchthonis (ſum)
Poſteritas Pelaſgi, & hujus terræ dominus.
At me rege meritò denominata
Poſteritas Pelaſgûm hoc fruitur agro
Et omni hac terra, per quam Algus labitur.
Et quà Strymon ad occidentem (vergit)
ſolem dominor.
Et diſtermino terram Perrabiorum,
Eaque quæ vergunt ad Pindum juxta
Pæonas,
Et montes Dodonæos, ubi terminus eſt
Humidi maris. Quæ ultra (ſunt,) horum
ego ſum dominator.

Hæc talium legatorum granditas potiſſimùm agnoſcitur edendâ legatione, ut infrà dicam ſuis locis. Appius Claudius ab Lucullo imperatore ſuo legatus eſt ad Tigranem, illud ludibrium fortunæ. Hunc igitur, cùm etiam tum graderetur æqualis aſtris, Appius ut venit coram, ſic agitavit ; Miſſu Luculli huc advenio, ut Mithridatem abducam ejus triumpho debitum. Alioquin indico

Plut. in Lucullo.

dico tibi bellum. Qui sanè cothurnus proprius est istorum bellatorum, quos frequentia victoriarum, & fortius quoddam fatum perduxit ad fastigium rerum, non item aliorum. Nam

Si dicentis erunt fortunis absona dicta, *Horat. l.1. serm. sat.4.*
Romani tollent equites peditesque cachinnum.

Tales quoque legati promtè lacessunt, minitantur, ferociter respondent, nempe fidentibus fidenter, superbis superbè: Veluti cùm Crassus legatis Arsacis per jactantiam pixisset, Seleuciæ se responsum daturum, ex legatis Vagises maximus natu subsannans, manus supinæ ostensa vola. Hinc priùs, inquit, pili Crasse exorientur, quàm Seleuciam tu quidem aspicias. Sic Themistocles legatus ad Andrios super pecunia duos Deos in comitatu duxisse se dixit Suadam & Vim. Num potuit sublimius? Sed, videlicet, exceptus fuit simili responso, ut alibi dico. Ut fastuosis, ac tumidis legationibus asseritur magnitudo quæsita meritis, ita ratione circumspectiore haud dubium est commendari legationes tenuiorum. Sæpe modestia mollit ea, quæ nulla vis frangere potest. Quam tamen virtutem imperia vix agnoscunt, dum serio alienæ rei, dignitatique detrahunt quod addant suæ. Quo fit, ut hæc virtus non tam censeatur esse inferiorum, quàm superiorum. Quia in illis subdola creditur, & coacta; in his ingenua & incoacta. Ideo cavendum legato est, ne virtutibus intempestivis subruat negotium, ad quod fulciendum

Plut. in Lucullo, & App. in Parth.

Plut. in Them.

dum

dum aut perficiendum missus est. Sed ut hæc de loci dignitate certamina propriè sint illorum, quorum legationes sunt, moneo persæpe inter ipsos unius & ejusdem principis legatos similem æmulationem oriri. Nam etsi is, qui est princeps legationis, ut ordine primus domi suos collegas fortè domesticis titulis, ac dignitate anteit, tamen is, cujus ore legatio editur, semper cæteris antistat. Apud Homerum quamvis Ulysses in delectu legatorum tertius nominetur, tamen quòd ipse apud Achillem editurus erat mandata Agamemnonis, primus, ante alios, inquam, ingressus est atrium ubi erat Achilles.

Iliad. 9. 315.

Τὼ δὲ βάτην προτέρω, ἡγεῖτο δὲ δῖος Ὀδυσσεύς.

Hi verò progressi sunt ulterius. Præibat autem divus Vlysses.

Ante paucos annos ab quodam Rege duo lecti sunt in arduam sanè magnique momenti legationem; unus generis claritudine, alter doctrinâ & eloquio insignis. Nobilis existimavit sibi ab suo collegato cedi æquum esse. Cui hic respondit, Tu sanè in convivio priori loco esto, dummodo ego cùm legatio edetur ore meo priori consistam.

CAPUT XL.

Legatorum quidam excipiuntur ut exteri; quidam ut domestici. Vtrique monstrantur.

NE quis forte dubitet, quosnam vocaverim exteros, quos domesticos, utrique sunt monstrandi, ne illis minùs æquo, his ne supra debitum quidpiam tribuatur. Sed quia hæc res hodie non est scirpus, ut sit sine nodo, is ita demum dissolvi poterit, si proferatur regula Romana, ad quam quisque sua dirigere poterit. Et quidem quod ad hanc rem pertinet, Romæ nihil fuisse indispositum, sed omnia suis temporibus divisa, hinc discimus, quòd mensis Februarius audiendis legationibus attributus erat. Legationes accipe municipales & Italicas, aut provinciales; non item externas, eorumque qui sui juris per omnia essent. Sæpe, videlicet, de modo agri, de legibus, cerimoniis, asylis, templis, talibusque totæ civitates per suos quæque legatos multa accensis studiis, & provinciali æmulatione altercabant coram magistratu Romano. Talis fuit contētio Appionis illius, qui accusavit Judæos apud Caligulam; cui Philo elegantissimè respondisse dicitur. Iisq; legationibus sępe transalpinis, sępe transmarinis, ne frustra haberentur, si aut maturiùs tardiusve Romam venissent, certū tempus erat præstitutum. Et majores magistratus, ut legati qui è longinquo venerant, non diutiùs ducarentur, sed absoluti quantocius dimitterentur, perficiebant. *Prius-*

Cic. l. 1. ep. fam. ep. 4. & ad Q. fratr. l. 2. ep. 11. 616.

Ioseph. l. 18. & Niceph. l. 2. c. 9.

Liv. lib. 29. *Priusquam consules in provincias proficiscerentur*, ait Livius, *legationes transmarinas in Senatum introduxerunt.* Easque legationes affirmat ab suis civitatibus ideo Romam missas, ut de injuriis Philippi quererentur. Hoc genus legationum audiebat Senatus, credo, infrequens. Id uti sic existimem, adducor verbis M. Tullii in eodem loco quem supra citavi, nempe in epistola quarta ad Lentulum; *Senatus*, inquit, *haberi ante Kalendas Februarias per legem Pupiam, id quod scis, non potest; neque mense Februario toto, nisi perfectis aut rejectis legationibus.* Fatetur non haberi Senatum, ac nihilominus audiri legationes. Id enim pro eo Romæ accipiebatur, ac si omnino non haberetur Senatus, qui legationibus tantùm vacabat. Lib. 2. ad Q. fratr. ep. 11. Imò ipse alibi firmat ex verbis Appii Claudii, magistratus cogi ex Cal. Februariis, & usque ad Cal. Martias legatis Senatum quotidie dari. Ergo fatendum quoque, non à patribus, cùm frequentes conveniebant, eas legationes audiri solitas, sed à magistratibus, iisque Senatoribus qui forte Romæ erant, inductas, dimissas, perfectas; adhibitis, ut est credibile, earum ipsarum gentium, & civitatium patronis. Hos enim singulas civitates Romæ habuisse docuit me Appiā. l. 2. belli civ. Livius. *Dati ab senatu*, inquit, *ad jura statuenda ipsius coloniæ patroni:* & Appianus. Liv. l. 9. Halic. lib. 2. Horum judicia fuisse rata, Dionysius Halicarnassæus. De hoc genere fuerunt legationes Diæi & Menalcidæ, quæ memorantur à Pausan. lib. 7. Pausania; & Lacedæmoniorum, Messeniorum, Segestanorum, Massiliensium, quæ à Tacito,

Tacito, Vicentinorum quæ à Plinio, & aliæ, *Tacit. lib. 4.* paulò quidem digniores municipalibus, sed ejusdem ferè generis. Nam quorum erant, *Plin. l. 5. epp.* externos fateor linguâ quidem & natione, non imperio, ac ditione. Quippe quoties hos populus Romanus aspexit, eâdem suos dedititios agnovit. Principe Augusto tri- *Dio Aug. 73.* bus Consularibus mandatum ut has legationes audirent, iisque responderent. Ti- *Dio Tiberio. 105.* berius ipse eas audiebat, iis adhibitis qui illas provincias rexissent, quarum eæ legationes erant. Hoc tamen principe, quandoque in Senatu sunt auditæ, si de rebus arduis advenissent. Cujusmodi celebris illa apud Cornel. Tacitum, missa à pleris- *Tacit. Ann. l. 3. 185.* que Asiæ civitatibus super jure asylorum. Tales à Trajano fuisse admissas & auditas, testis est Plinius his verbis: *Adeunt statim, dimittuntur statim. Tandemque principis* *Plin. in paneg.* *fores exclusa legationum turba non obsidet.* Haud absimiles illæ, quibus rex Indorum responsa dabat, cùm capillum pectebat, or- *Q. Curt. lib. 8.* nabatque. Eædem simulatque Romam advenerant, ædem Saturni adibant. Credo, *Plut. probl. 42.* ut sciretur quo ordine inducendæ; quibusque sumtus ex publico decerni, quibus item non præberi deberent; illis ut extraneis, his minimè. Quærendum ergo hoc loco, quinam vigente re Romanâ, Romæ dicerentur exteri. Paratè respondeo, Parthi, Sarmatæ, Scythæ, Indi, aliaque ignota Romanis auribus gentium vocabula. Reliquus quidem citerior orbis, qui, si exemeris algida, complectebatur totam Europam, multa Asiæ, multa Aphricæ, sub Augusto totus erat

Romanus,

Romanus. Harum tamen gentium legationes quædam eo paratu, quem supra dixi, excipiebantur; Aliæ comiter tantùm, ut missæ à provincialibus. Discrimen est ex diversa conditione populorum. Quorum sunt tria genera; Primum coloniarum, hoc est, Quiritium tenuiórum, qui postea limitanei milites dicti, quibus ager captivus viritim dispertitus, exonerandæ urbi, & frequentandis, tutandisque imperii finibus,

Horat. serm. l. 2. sat. 1.

ne per vacuum Romano incurreret hostis.

Unà cum his censeo illos, quibus jus coloniæ, hoc est, civitas data cum jure suffragii; & quibus, quanquam restrictiori jure, sine hoc privilegio indulta. Utrique cives erant; neque multum distabant ab illa comitiali septem collium plebe. Alterius generis erant vi victæ gentes, quibus suæ leges ademtæ, novæ datæ. Hæ sæpe ex regnis redactæ in provincias, nimirum vectigales, ac stipendiariæ factæ à Proconsulibus, Proprætoribus, posteaque à Præsidibus & Præfectis regebantur. Utrarumque legationibus dabatur Senatus, mense uti dictum est, Februario; illis ut civibus; his, quibus erat durius servitium, ut dedititiis ac subjectis; Utrisque sanè ut suburbanis, propeque domesticis, Hosce demonstravit Livius per nomen Circeiensium, aliorumque colonorum, cùm memorat, *eis denunciatum Senatus verbis, facesserent propere ex urbe, atque oculis populi Romani, ne nihil eos legationis jus externo, non civi comparatum tegeret.* Vide ut excludat eos ptivilegiis legatorum exterorum, civesque nominet

Liv. lib. 6.

non

non externos. Ergo neutri publico hoſpitio excepti; neutris lautia mitti ſolita. Docet Juriſconſultus, qui *adium nomine legatum damni infecti promittere debere, aut vicinum admittere in poſſeßionem* reſpondit. Tertii generis erant illi, qui ſponte venerant in ſocietatem Romanam, eamve operoſis meritis adepti erant. Hi, magnitudine Romanâ protegebantur tantùm, atque adeò ſociorum nomine etiam honeſtabantur; eruntque Græcis *ἀτελεῖς*, quaſi dicas immunes ab omni tributo. At illi *ὑποτελεῖς*, *tributarii*, quibus, videlicet, tributa, & leges, & jus Romanum, ut victis impoſitum: neque enim ſolùm protegebantur, ſed & tenebantur ut ſubjecti. Quanquam non pauci quoque proferri poſſunt, quos populus Roman. quanquam victos, juſſit eſſe liberos, id eſt, tertiæ conditionis. Hoc tanto munere donata eſt Græcia, licet domita. Ergo qui Reges, quæve gentes virtute & amicitiâ Romana præcellerent, ab aliis culta illa hoſpitalitate, quam ſupro dixi, diſtinguebantur. *Earumque legatis id honoris datum, ut in cavea ſederent in ſedibus Senatorum.* Quod ſi quis rem magis reputet quàm ſpeciem, fatebitur iſtos quoque vi & amplitudine Romanâ circumfuſos membra fuiſſe ejus imperii, cujus Roma caput fuit. Nam & arma, & juventutem, & commeatus imperio miniſtrabant. Denique procurationem regni exiſtimabant ſuam, jus & imperium ejus fatebantur eſſe penes populum Rom. Certè tales reges Tacito ſunt inſervientes, ut Antiochus, quamvis opibus ingens. Neque enim arma ſuo

Paul. in l.28.D. de judic.

Tacit. lib. 13. Ann.

Tacit. lib. 18. Ann.

nutu aut arbitratu tractare; ac ne sociis quidem populi Rom. sine permissu Senatus auxilia mittere audebant, ut de Ptolemæo Livius memorat. Istis assimilo eos, qui hodie sunt majores duces & principes; licet liberi & regnantibus ferè per omnia similes; sed tamen regiæ, imperatoriæ, Pontificiæ majestatis veneratores, de quibus aliquid suprà, & in meis coronis satis ubertim egi. Quia tamen imago summi fastigii, omniaque insignia summæ fortunæ Senatus aut princeps jusserat manere apud illos, quorum vim sibi ipse sepofuerat, non mirum est, si isti Romæ erant exteri, tanquam non circumscripti finibus imperii; atque adeò sicuti cum Romano imperio æqua esset ipsorum factio. Et cùm hi reges Romæ erant, exstinctâ, scilicet, libertate, quantus Consulibus honor erat. Hoc liquet ex postulatis Vologesis pro Tiridate fratre apud Corbulonem. Nam perinde est ac si dicat, id ex consuetudine ejusdem fastigii, hominibus concedi. Isti ergo erant in tutela Romanâ; at alii in ditione. Itaque quoties lego extraneas legationes venisse Romam, hasce accipio. Nisi forte essent remotiorum gentium ut Indorum, Parthorum, Sarmatarum. Ad hæc exempla hodierni quoque regnantes legationes, quibus adeuntur, discriminare possunt. Et cùm, quanti sint ii quorum eæ sunt, æstimaverint, definire modum hospitalitatis, honoris, cultus, quo legatos excipiant.

Liv. lib. 31. 18.

Tacit. lib. 15. Ann.

CAPUT XLI.

Tempore pacis non admittere legationem, cujuscunque tandem illa sit, Scythicum planè est.

AN legatio sit admittenda, ratio temporis dijudicat. Nam si alta pax alit gentes, equidem nullã video causam, quamobrem sit excludenda, quamlibet missa ab illo, qui nobis est invisus. Dandumque hoc si non illi, si non nobis, at juri gentium, ut indignatio comprimatur. Quid enim si missa est ad satisfaciendum, ad mutanda priora, de reconciliatione & concordia? At te prehendit suspicio esse speculationem. Quid si falsus es, ac plus scis quàm scito opus est? Sed sit ita sanè. Fac speculationi impositam esse larvam. Tuum est nudatam jubere relegere iter quâ venit; ne tibi externæ astutiæ imponant; sed intellectas caveas, contemnas, rideas. Planè regiè ille rex Æthiopum μακροβίων. Nempe hunc Cambyses habebat pro frutice, cùm ad eum misit speculatores cum donis, qui se legatos mentirentur. Sed fatuum non invenit. Neque enim fuerunt exclusi, sed ita admissi, ut directò audirent speculatores nulla circuitione. Vos, inquit, scio non huc missos de amicitia à non desiderante; qui quàm sit homo nihili, vel hinc liquet quod fraude grassatur. Nihilominus vincam animum meum, & quando speculatum missi estis, facio vobis potestatem singula otiosè introspiciendi, quo

Herodot. lib. 3.

quo illi exploratiora renuncietis. Simile est illud apud Tacitum, *Captos Vitellii exploratores, circumductosque ut robora victoris exercitus noscerent, remittendo*. Propemodum sic habita fuit legatio illa speculatrix Illyriorum, & illa, quam Brennus Dux Gallorum misit ad Antigonum. Nulla fœdior illa Indica, quâ Cyrus abusus est ad speculanda castra Crœsi. Nam legati Indici, jussu Cyri, Crœsum adierunt, tanquam ab rege suo ad illum de societate missi. Etsi hoc excusari possunt, quòd jussi erant quicquid Cyrus jussisset, exsequi. Sed næ ipse rex Indorum turpi beneficio sibi Cyrum obligavit, si suspicari potuit fore, ut sua legatio speculationi lenocinaretur. Par est nequitia principis qui ad turpia suam legationem dat utendam, atque ejus, qui cuipiam uxorem commoditat aut apiscendæ dominationi aut pecuniæ. Tolerabilior est illa Romana, cui tamen fixa est ruga neutiquam Romana. Cui velandæ addita est honesta species componendi duos reges aversos Antiochum & Ptolemæum; cùm tamen ipsa re speculandis Antiochi bellicis apparatibus esset destinata; idque actura ut Annibal aut Romanis mitigaretur; aut assiduo colloquio suspectus, invisusque regi fieret. Quanquam, si libero ore loqui licet, ægerrimè retuli hoc exemplum, ut fidei suspectæ. An illa prisca Roma ingens, mansurumque theatrum virtutis humanæ, illa quæ

Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas major, Trebiamque fremebat.

Tacit. lib. 19. Annal. 358.

Iust. lib. 25.

Xenoph. lib. 6. Cyrop.

Polyb. l. 3. & Iustin. lib. 31.

Claud. de laud. Stilich. lib 3.

artes barbaricas discere potuit? Ille populus victor omnium circa gentium, osor fraudis, cui in sua & virtute & fortunâ præsidium, anxiè videlicet, id egit, ut Annibal ab se victus, ac denique factus mācipium ejus Regis, qui ipsus haud multò post fuit inter mancipia urbis Reginæ, sicuti metuendus demum tepesceret, & mitigaretur sibi? Retonsa erat ὀξύτης, *acritas*, illa Annibalis. Fortuna eum deseruerat, & ludos faciebat. Fama victoriarum senescebat. Punici astus jacebant effœti & marcidi. Contra, Romana virtus valescebat, gloria augescebat. Ergo quid minùs Romanâ magnitudine dignum, quàm cogitare de mittenda legatione servili per hominem Romanum? At quem? Illum qui perfecerat, ut dein nullâ dissimulatione opus esset; cujus in solo nomine est terror Carthaginis, & rubor Annibalis. Num Scipio domitor Africæ, detracto sibi spolio leonis, contegi potuit pelle vulpeculæ? E victore fieri palpator & captor? At cujus? Ab se victi; illius qui

— in exsilium præceps fugit, atque ibi magnus, Iuven. sat. 10.
Mirandusque cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.

Ignoscat mihi uterque genius Polybii & Appiani. Nam in tradendo hoc negotio vereor nè nimiùm græcissent. Non moveor eo quod profitetur Polybius, se prope alumnum Scipionum, certè familiarem Æmiliani, iis interfuisse quæ scripsit. Neque enim qui ipsi rebus gestis interfuerunt, ut ipse Polybius Fabio objicit, ideo sunt minùs

indiligentes veri. Sæpe adverti, nihil ferè minùs attentè scribi, quàm rem seriam. Fortè & Polybius, famam per livida Græcorum ora volitantem sectatus errore rei verisimilis, rumorem scripsit pro re. Ad id ipsum tradit Justinus è Trogo desumtum homine Romano. Hærerem si non & hæc ipsa ejusdem saporis essent, cujus fons est, unde sunt derivata. Græcos dico, qui ideo certatim Romana scripserunt, pauculis demtis, in quibus lubet annumerare hunc ipsum Polybium, ut Romanæ majestati ubicunque, & quodcunque possent, detraherent. Cujusmodi multa Trogum in sua quatuor & quadraginta volumina acervatim retulisse, ex illorum elegantissimo breviario haud falsò datur intelligi. Ego certè; etsi tot librorum jacturâ vehementer commoveor, haud parvam gratiam habeo Justino, qui recisis supervacuis, nos historiâ compendiaria, scriptaque ad gustum Romani palati saltem solatus est. In quo tamen ipso vix probo, quòd nimium multà ex ipso Trogo desumpsit hujus notæ, profecta à malignis Romanæ potentiæ invisoribus, eamque allatrare solitis. De hoc eodem genere est illud quod idem Polybius memorat de aliis legatis Romanis, quos dicit in Hispaniam missos ad speculanda consilia Annibalis. Nam ibi quoque claudicat ejus fides. Neque hîc ego Romanas artes agnosco. Et verò cætera scriptorum manus eam legationem in hoc apertè missam firmat, ut ex dignitate Romana Annibalem alloqueretur. Ergo verisimilius est illud quod alii hac

ipsa

ipsa de re scriptum reliquerunt, Id accidisse per occasionem Scipionis Africani, qui ab Senatu missus in Africam ad componendas Massanissæ & Carthaginiensium controversias, rediens Romam, venit ad Antiochum receptorem Annibalis, specie quidem legationis; sed revera ut utrumque ab incœpto deterreret, aliaque cum ipsis ageret, prout ipsi è Repub. fideque suâ videretur. Non eo inficias, post adventum Scipionis aures Antiochi non æquè Annibali fuisse promtas, ut priùs fuerant. Et suspicionem ortam ex utriusque secretis colloquiis. Ut ne addam æmulationem artis imperatoriæ, quam Pœno majorem esse quàm sibi, livebat rex. Sed quicquid hîc fuit artificii, nullâ fraude notabile fuit; sed ex omni parte laudabile: & ipsum non Senatus, sed Scipionis; neque à Scipione captatum, sed Scipioni oblatum, & à porrigente occasione acceptum. Illud quoque constat, & Scipionem minorem, atque ætate M. Tullii Cn. Octavium ab Senatu missum ad gentes explorandas, regumque animos perspiciendos. Utramque legationem laudo; & ajo prudenter factum, licet aliâ fortasse specie. Olim quidem non modò Prætorem, aut Consulem, sed privatos etiam missos qui provincias viserent, & quid de cujusque obsequio videretur, referrent, Thrasea testis est. Non etiam sum nescius, Sex. Antistium & M. Retium legatos Romanos Massiliam unà cum legatis Massiliensibus ad res inspiciendas missos. Scio & illud, Senatum Atilio negotium dedisse,

Zonar. lib.2.

Plut. in Apoph. Cic. Philip.9.

Tac. lib. 15. Ann.

Liv. lib. 17. 443.

Pausan. lib.7.

Appiā. civ.3. disse, ut Ætolis adversus Philippum auxilia duceret, re ut res Macedonicas exploraret. *Liv. lib.32.* Neque item inficias eo, ab Senatu missos speculatores in Macedoniam, ut certò sciret, an fama didita de excursionibus Getarum in provincias Romanas, auditâ morte Cæsaris, esset vera. Sed in his agnosco effectus prudentiæ, non calliditatis. Quia aliud est, sagaciter scrutari atque æstimare animum cujuspiam super communi negotio; Aliud, proditoriè aliena rimari, nempe vultu amico, animo inimico, specie legationis, cum illa revera esset speculatio. Neque alia gens in prisca Repub. plus odit, contemsitve fraudes, quàm hæc ipsa Scipionum. *Val. Max. l. 3. c. 7. & App. in Liby.* Superior quidem Africanus speculatores Annibalis deprehensos in castris, & ad se perductos non supplicio affecit; sed ut Æthiops ille, circa omnes manipulos deducendos curavit; interrogatosque an satis ea considerâssent quæ speculari jussi erant, prandio dato ipsis, jumentisque eorum, incolumes dimisit. Hoc tam *Plut. in Apoph.* pleno fiduciæ spiritu Xerxes fuisse perhibetur, & Joannes Zimisces, aliique. Punica *Zonar. in Ioan. Zinisce.* ingenia magis decent fraudulentæ hæ legationes, quàm Romana. Nihil Jugurthæ convenientius, neque Aspari Numidę, quàm *Salust. Iug.* hunc ab illo mitti oratorem ad Bocchum subdolè speculatum consilia ejus.

CA-

CAPUT XLII.

Tempore belli legationes hostium aut omnino excluduntur; aut excipiuntur extra urbem & castra; aut si nihil visura sunt nisi ipsis terrificum, utrobique admittuntur.

CUm geminus Janus apertus est, adventantibus hostium legatis obviam mittitur, qui denunciet ne propiùs accedant. Causæ qualecunque velamentum satis est. Prisco instituto talibus Senatus dari solitus extra urbem, nempe ad ædem Bellonæ. Sæpeque ingentibus studiis in Senatu agitatum, recipienda, an excludenda legatio esset, ut in ipso exordio belli Punici: Nam Scipionis Nasicæ, & M. Catonis dissidentes sententiæ auditæ sunt. Scipio censebat admittendam legationem, & pacem Carthaginiensibus concedendam. Contra Cato neque admittendos legatos, neque quidquam de pristinis conditionibus detrahendum. Nec Melesippus legatus Lacedæmoniorum Athenas missus in urbem est admissus, neque ei Senatus datus, quòd ab hoste armato missus erat. Ergo is, autore Pericle, dimissus, extra fines agri Attici eo die manere est jussus; additis insuper ei custodibus, ne cum quiquam homine loquitaretur. Pari denunciatione Senatus dimisit legatos Ætolorum, & Jugurthæ, Coriolanus Romanos, Narses Regnarem Ducem Gothorum. Ego legatis hostium autor sum, pro-

Liv. lib. 10.

Thucyd. lib. 2.

Liv. lib. 37.

Sallust. in Jug.

que fidem in populum Rom. testarentur, legatis nunciarent, Imperatorem abesse à castris, & quo ierit, nesciri. Ipsos monitu suo providenter facturos, si

dum detur, relegant Pontum; Sil. Ital. lib. 2.

ne per castra vulgato rumore de ipsorum adventu, seditiosis militum vocibus, posthabito jure gentium, flagitentur ad cædem. Specta Punicum astum. Injuriæ insignitæ ille vulpio beneficii gratiam quæsiit; & facto plusquam hostili amicitiæ nomen indidit. Hac quidem occasione Hanno avidè arreptâ, in Senatu Carthaginiense, acerbè in Annibalem invectus est. *Legatos*, inquit, *ab sociis & pro sociis venientes, bonus imperator vester in castra non admisit. Ius gentium sustulit. Hi tamen unde ne hostium quidem legati arcentur, pulsi ad vos veniunt. Rex ex fœdere repetunt.* Similis propemodum fuit injuria Gracchi Cluilii Æquorum imperatoris facta legatis Romanis, qui cùm ab Romà venissent questum injurias, & ex fœdere res repetitum, eos Cluilius quæ mandata habeant ab Senatu Romano, ad quercum jubet dicere: se interim alia acturum. Quòd si, ut fit, hostium legatio admittitur, locus quoque dispici debet: Nam si is, qui legatione aditur, in castris est, habetque copias hominum opinione minores & invalidiores, certè ubivis potiùs quàm in castris legatio est admittenda. Et verò legati Bœotorum, qui tunc essent hostes Romanorum, à T. Quintio in castra non sunt admissi. Constantius legatum Magnentii, metu speculationis, castris exclusit.

Liv. lib. 21. — Liv. lib. 3. — Liv. lib. 23. 120. — Zonar. in Constantino.

Constantie & Constantio. clusit. Equidem hostium legatum ne videre quidem velim formam castrorum; ne ñ, more prisco, sint semirotunda, exiguitatem copiarum; si quadrata, magnitudinem; si forma triangulari, numerosum exercitum esse conjectet. Atque adeò ne in urbe quidem excipi debet, si in urbe metuendum est ne turbamenta excitentur. Quæ cautio etiam tum Romæ ignorata fuit, cùm libertas nondum coalita, legatione Tarquinii propè exstincta est. Eadem est ratio obsidentium & obsessorum. Hos enim illi sæpe evertunt, dum velant speculationem sanctitate legationis. Ideo Ezechias legatum Sennacheribis Hierosolymâ exclusit. Et Gothi, qui præsidio Urbinum tenebant, oratores Belisarii non admiserunt in urbem; propere illhinc facessere jussos. Contra, si is qui aditur, ingenti specie magni validique exercitûs exteros obstupefacere potest, non modò non excludenda legatio est, sed potiùs cupidè intromittenda; dandaque opera ut arbitratu suo singula perlustret; ut de deprehensis speculatoribus suprà dixi. Legâti Scytharum viginti per castra Alexandri equis vecti, & admissi in tabernaculum, & considere jussi. Sic Constantinum Romanum legatum Pirozes, ac Tullius Menophilus legatos Carporum in castris excepit. Enimvero tunc ferrea illa species sociis amica, suspectis, aut hostibus minax rectè ostentatur, verus utrique magnorum imperiorum paratus. Cyrus cùm Indorum legati admissi sunt ad Cyaxarem, ipsus quidem vili fuit amictu; sed

Lib. 4. reg. c. 18. *Proc. l. 2. belli Goth.* *Q. Curt. lib.* *Prisc. ecl. leg.* *Xenoph. lib. 2. Cyrop.*

in tali veste promisit verum cultum summæ fortunæ, nempe instructum exercitum, cujus robur Regi bellatori fuit pro ornamento. *Neque enim vestium nitor*, inquit Vegetius, *vel auri, argenti, gemmarumque copia hostes aut ad reverentiam nostram, aut ad gratiam inclinant; sed solo terrore subiguntur armorum*. Huc pertinent illa Senecæ; *Scilicet minùs beatè*, inquit, *vivebat Dictator noster, qui Samnitium legatos audiit, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu sua versaret*. Jam vide Romanos Consules qui Uticæ erant, quomodo legationem Carthaginiensium admiserint. Uterque Consul consedit in sublimi tribunali, adstantibus utrinque ducibus âc tribunis, & agminibus legionum, fulgentibus aquilis, fixisque ubique signis; ut hinc legati numerum copiarum prope innumerum agnoscerent. Jussu Consulum, tubâ silentium indictum. Tum præco, Accedant legati Carthaginienses. Illi, per ordines armatorum transeuntes, pervenerunt ad locum tribunalis. Locus fuit tensis funibus circumdatus. Ibi legati jussi sunt à COS. expromere quid petentes venissent. Clearchus Græci dux exercitus, copiis instructis, legatos hostis ad se intromitti jubet. Aurelianus imperator ut legatos Juthungorum advenisse audivit, dixit se ipsis operam daturum super iis ad quæ venerant. Itaque milites instruxit veluti ad pugnam, ut eo aspectu excitaretur in advenis Romani roboris admiratio. Ipse in sublime solium excelsus adscendit imperiali paludamento circumamictus. Bana-

Veget. l.1.c.13.

Sen. de consolat. ad Albin.c.10.

App. lib.37.

Xenoph. de exped. Cy.2. 219.

In ecl. Legat.

dares legatus Chosrois à Belisario admissus est, ad hunc modum; Subitaneum tugurium ex crassis asseribus compactum est. (*padilionem* vocant) sub quo ipse ab omnibus seductior sedit. Alterum latus tugurii claudebant ordines Thracum, Illyriorum, Gothorum. Alterum Eruli, Vandili, ac Marusii, qui lata camporum obtinebant. Anno hujus seculi M. D. LXXVI, apud Andreoviam (oppidum est Poloniæ) conventus equestris ordinis habitus est, quò multi mortales convenerant. Ibi Rosembergiius illustris eques Bohemus à Maximiliano Cæsare legatus ad Polonos per media castra, interque equitum confertissimas turmas, exceptus, perductusque est ad locum (ipsis est Kola) ubi Senatus frequens consederat. Prudentissima gens eò spectabat, ut legatum is intuitus adverteret; atque is omnem rem, ut erat, apud Cæsarem expromeret. Denique ut ii vanitatis manifesti essent, qui fidenter firmârant, Stephanum Battori ab ea regni parte, quæ impunè contemni posset, designatum esse Regem Poloniæ. Cùm tamen longè aliud Rosenberghio compertum. Illud quippe robur nobilitatis Polonicæ, cujus primo fluctuantibus votis Battori oblatus, dein ingenti consensu Rex renunciatus est, haud dubiè spem Cæsaris deprimebat. Ergo legatis hostium, gentiumve suspectarum legiones armatæ catè ostentantur, verum, idemque unicum præsidium fortunæ principalis. Postremò hîc iteratò moneo, non cujusquam esse admittere legationem, nisi unius illius
ad

ad quem missa est. Enimvero non desunt vulpiones, ut supra dixi, vel ex ipsa amicitia principis, qui subdolè expiscantur, atque adeò quandoque impudenter audent quærere ex legatis. Quidnam tam laboriosa & longinquâ legatione se assequi posse putent. Talis fuit protervia, ineptia, impudentia Edeconis, & Orestis, & Scottæ, qui erant mancipia Attilæ. Isti à legatis Romanis sciscitari non sunt veriti, cujus rei gratiâ eam legationem suscepissent. Verùm legati in concinnam hanc & planè barbaram interrogationem promto responso confutârunt. Ab imperatore, inquiunt, habemus in mandatis, ne cuiquam hoc enunciemus nisi uni Attilæ. Id quod multâ constantiâ iterârunt.

Prisc. ecl. leg. 37. & 38.

CAPUT XLIII.

Monentur illi qui legatione adeuntur, ut rem peragant ex dignitate; atque ut caveant externa scelera.

SI legati sicuti amici benignè accipiuntur, veniuntque in faciem pacis, accuratè sunt admittendi, hoc est, non operâ & ministerio cujuslibet, nec temerè, sed cæteris curis ad tempus dilatis, rato tempore, omnium oculis animisque in id unum intentis. Denique non aliò mentes, non aliò sensus dividendi, ut res utique seria agatur ex dignitate. Cæterùm ad illius majestatem qui aditur, maximè pertinet legatum ita sese componere in modestiam & venera-

busſpublicis & civitatibus Græciæ. Regum legationes inducebantur à majoribus magiſtratibus, nempe à Conſulibus & Prætoribus. At Rerumpublicarum ab aliquo Tribunorum plebis. Quo exemplo legati Rhodiorum inducti ſunt ab Antonio, qui tunc eum magiſtratum gerebat. Hinc puto derivatum eum morem qui apud noſtros uſitatus, ut illuſtres Helvetiorum Rhætorumque legationes, nempe miſſæ ad renovanda, & jurejurando ſanciendа cum Regibus fœdera, non ab nobilitate, id eſt, equeſtri ordine, ſed à magiſtratu, judicibuſque Pariſienſibus excipiantur. Ubique fere obſervatur, ut amicorum & ſociorum legationes priùs inducantur, deinde illorum qui fuerunt hoſtes. Sub citerioribus principibus inducere, legationes videtur fuiſſe munus magiſtri officiorum. Interdum Magiſtri epiſtolarum; quem civitatium legationes, conſultationes & preces tractâſſe, obſervavit autor ejus libri cui titulus, *Notitia utriuſque imperii.* Hodie hoſce donatores aulici conſiſtorii video vocari Magiſtros, ſeu Præfectos cerimoniis. Certè munus eſt non tam pompatici hominis, quàm illius, cujus defæcatos mores legati cum perſpexerint, fateantur nonniſi per talem adiri principem debuiſſe. Apud Græcos fuit is cui nomen προςλίκτωρ, ad cujus quoque curam pertinuit providere, ubinam legati diſceptent. Enimvero tunc non tam flictus armorum exaudiri, quam promi debent principis, & aulæ decora, documenta magnitudinis & majeſtatis. Quarum ſectatrix eſt reverentia imperii.

Iuſtin. lib. 43. Caſſiod. Var. 10. ep. 33. Liv. lib. 25. 231. Polyb. ecl. leg. 264.

Polyb. ecl. leg. 51. & 215.

Menäd. ecl. leg.

Ergo omnia componuntur in ſpeciem auguſtam. Locus ipſe, omnis ille aulicus apparatus, majores magiſtratus, interpretes, ſtipatores corporis, inſignia ſummæ fortunæ, nobilis illa frequentia adhibetur veluti arbitra honoraria ingentis negotii, quod agitur in propatulo, ut liquet ex iis quæ paulò ante memoravi exemplis. Illud moneo, quanquam inter aulæ decora collocavi ſatellitium, tamen gravioribus ſeculis, quale hoc eſt, eſſe potiùs præſidium, ac munimen adverſus furentem impietatem. Itaque ſi legatio miſſa eſt ab gente inhoſpita, aut ab hoſtibus, non ſolùm princeps prætoriano milite ſtipatus eſſe debet, ſed inſuper ita excutiendus eſt legatus, ut non ei telum relinquatur. Quidam enim, quibus nihil eſt perditius, aut eò mittuntur ut patrent ingens ac memorabile ſcelus; aut ſublatâ ſpe impetrandi ea quæ petunt, ad mortem adiguntur priùs illius quem adeunt, dein ſuam. Regnares ille lymphatâ, ut apparuit, mente, ab Narſete dimiſſus, ubi in collem evaſit, miſſilem ſagittam direxit in Narſeten, ictu tamen inrito. Utinam exempla omnibus cothurnis graviora non produxiſſet hæc ætas, cujus ſceleribus

Agat. lib. 2.

——— non invenit ipſa
Nomen, & à nullo poſuit natura metallo.

Iuven. ſat. 13.

Utinam propter talem feritatem nuper non eſſet & quidem iteratò perfectum,

Vt capitis ſummi præclarum inſigne cruentum
Sub pedibus vulgi magnum lugeret honorem.

Lucret. lib. 5.

Narra

Narva ille Numida, ut ab se segregaret omnem suspicionem, quod, flagrante ubique bello Africano. cum centum equitibus venerat ad Amilcarem, equum atque hastam tradidit comitibus; atque exarmatus certo gradu perrexit ad Pœnum. In Senatum nemo ferro accinctus inducebatur. Et ipse nullam video causam, quapropter barbarus homo, quamlibet nomine legationis honestatus, fideique etiam incognitæ, cum telo admitti debeat ad principem. Neque, ut suprà monui, legati mittuntur ad pugnam, sed ad colloquium. Non admitto ista; Arma illi sunt ornamento magis quàm præsidio; eaque is aptat non tam ad vulnerandum, quàm ad terrendum. Quia princeps non eo contentus esse debet, ut quis nolit ei nocere, sed, hercule, ut ne possit. Itaque Sarodius dux Turcorum legatos se non admissurum ait, priusquam arma ponant, cui rei illi paruerunt. Audio legatos eos, qui Turcam adeunt, ad conspectum principis haud aliter duci, quàm captivos; quorum utrinque manus tenentur, ac pressantur ab iis qui legato claudunt utrumque latus. Id ipsum fere usurpatur in Polonia. Credo & alibi fieri. Sic specie honoris attentâ custodiâ impediuntur externa scelera. Ne illud quidem non dico, unà cum legato, saltem cùm is primò intromittitur ad sacros sermones, induci omnem ejus comitatum, si non aliud res suadet; nempe ob aliquam singularem causam, cujusmodi fuit illa Justini. Quippe is voluit legatum, cui aderant circiter

Polyb. lib. 1.

Men. ecl. leg. 88.

Men. ecl. leg. 84.

qua,

quadraginta comites, solum admitti ad suos sermones. Nam hoc sic putabat, fore ut legatus eam conditionem recusaret, quandoquidem moris fuerat, ut legati ad Justinianum ingrederentur cum omnibus suis. Neque hunc legatum passurum hunc sive morem, sive prærogativam sibi detrahi. Cæterùm priscorum legationes non solùm adstantibus primoribus exceptæ sunt & auditæ, verùm etiam studiosè accersitis iis ornamentis, quæ sunt documenta summæ fortunæ, opumque & potentiæ ei adnexæ. Legati qui adibant Alexandrum priusquam penetrarent ad tabernaculum ubi sedebat rex, conspiciebant quingentos Persas clavatores, vestibus discoloriis. Post hos mille sagittarios sagatos, quibus antistabant quingenti Macedones scutis argenteis. In meditullio tabernaculi statuta erat aurea sella; Quâ sedens rex jus dicere, & legationes audire solitus erat. Extra id tabernaculum, in orbem dispositum erat stratorum agmen elephantorum, cum mille Macedonibus vestitu patrio. Hos sequebantur Persarum millia decem, & quingenti purpurati, quibus Alexander eum ornatum indulserat. Nonnunquam huic ipsi Alexandro in hortis aureum solium statutum fuit, & lecti fulti pedibus argenteis. Ibi sedens cum amicis responsa dabat legationibus. Reges Persarum, cùm ad eos legationes admittebantur, sedebant aureo solio, quod sustinebant columellæ quatuor aureæ, & gemmatæ. Quandoque sub inclyta illa aurea vite cum uvis, quarum acini erant smaragdi,

Athen. lib. 12.

Athen. lib. 12.

ſmaragdi, carbunculi Indici, aliæque gemmæ pretii enormis. Interdum opes aſtutè reconduntur, ne legati divite intuitu inlecti talia ſuis renuncient, quibus illi accingantur ad prædam. Eâ re dicitur Aripertus rex Longobardorum coram legatis ſimulâſſe paupertatem; ac nullâ pretioſa veſte indui, nulliſque ſubductis pellibus uti ſolitus. Et quò minus externę gentes Italiæ inſidiarentur, non generoſa vina, non eis præbuiſſe lautitias. Credo, haud immemor priſcorum Gallorum, quos vini dulcedo civerat in Italiam. *Paul. Diac. l.4. hiſt. Long.*

In dubiis tutum eſt inopem ſimulare tyranno.

Adnotata eſt frugalitas Attilæ, qui in ſummo cæterarum rerum ſplendore, coram legatis uſus eſt ſupellectile ligneâ, nempe lancibus & poculis; cùm aliis aurea & argentea miniſtraretur. Credo, ut militaris frugalitatis & moderationis fidem faceret. Veſte item uſus eſt tenui, quæque nihil à cæteris, niſi ſolo nitore differret. Non item fuit ei gladius cæteris ornatior; ac ne quidem ſubligacula calceorum barbaricum in morem; poſtremò nec frenum auro & lapillorum incruſtatione ditatum: ſicuti Scythis mos eſt. Paupertate, hoc eſt, non ſimulatâ, ſed verâ, eademque generoſa, & in publicum utili non minùs quàm bellicâ laude quondam tuta fuit gens Helvetiorum; quorum virtutem vereor ne adventitiæ opes infringant. Nam quantum res auctatur, animi minuuntur. In illuſtribus hiſce legatorum admiſſionibus multa principes uſurpant non ſolùm *Priſc. ecl. leg. 52.*

tuendæ

tuendæ dignitati, sed & ostentandis animi dotibus, scientiâ, eloquentiâ, memoriâ. Huc pertinuit admirabilis ille astus Juliani, quo is pro tribunali Germanorum legatos rapuit in admirationem sui. Quæ sanè principibus non solùm licere debent, sed & honestissima sunt, dummodo sint ad virtutem, decusque. Talibus locis præcipuè cavendum, ne ullâ labe aspergatur negotium tanti momenti. Quid sibi voluit illa incesti & parricidi principis digna mater, quæ *legatis Armeniorum causam gentis apud filium orantibus, adscendere suggestum Imperatoris, & præsidere simul parabat, nisi admonitu Senecæ obviam itum dedecori esset?* Ille ipse cùm parricidium excusaret, *magno suo labore perpetratum firmat, ne irrumperet Curiam; ne regibus externis responsa daret.* Nullus hîc est locus curiositati feminarum. Nullæ hîc editiones, nulla spectacula. Tum maximè accersendum, atque intendendum quicquid est virium sapientiæ virilis; quia tum maximè agitur negotium publicum.

Zosim. lib.3.

Tacit. lib.13. Ann.

Tacit. lib.14. Ann.

CAPUT XLIV.

Quando non permittatur legatis, ut legationem edant in publico.

QUi legatione adeuntur, videntur monendi, ne eam patiantur edi publicè, cùm ab illis venit quorum autoritas & magnitudo promissorum aut militem, aut circumfusam multitudinem quatere possunt. Hæc fuit sapiens cautio, licet infelix, consilario-

liariorum Ezechiæ. Quippe isti, auditâ minaci legatione Regis Assyriorum, qui Judæum Hierosolymis obsidebat, nequicquam egerunt cum Rabsace legato ut Syriacè loqueretur, non Judaicè; ne plebs (nam plena erant multitudine mœnia) quæ dicebantur, intelligeret. Sed is quantum voce contendere potuit, clamavit: Audite verbum regis magni, regis Assyrii! Sic dicit rex: *Ne imponat vobis Ezechias; quoniam non poterit vos asserere de manu mea.* Hoc ipso consilio Leotychidas præfectus classis Græcorum, in navem præconem imposuit vastitate vocis insignem; ut suprà Eurybatem dixi fuisse vocalissimum. Huic mandavit, ut circumvectus oras hostiles subinde intonaret. Ad Platæas debellatum: Persas ibi profligatos; classibus Græcorum omnia teneri; taliaque, quorum scopus sequuta defectio Græcorum. Sic Gobrias à Cyro jussus est propinquare muris Babylonis ad provocandum regem Assyriorum, Qui si elici ad pugnam non posset, cives hortaretur ut se suaque omnia victori permitterent. Periculo deditionis tentati sunt Aquileienses, propter legationem Maximini, qua is veniam præteritorum, atque otia oppidanis pollicebatur, si arma ponerent, exauditam à multitudine, quæ muros turresque insederat. Ibi Crispinus propugnator urbis, veritus ne fallacibus tyranni promissis vulgus subrueretur, universos hortatus est, ut libertatem, seque, patriamque armis tegerent. Ut sapienter Crispinus, ita inconsultè Magnentius, qui passus

Lib. 4. Reg. cap. 18.

Diodor. Sic. l. 11. bibl.

Xenoph. lib. 2. Cyrop.

Herod. lib. 8.

Zosim. lib. 1.

passus est Philippum legatum Constantis, spectante, atque audiente exercitu, eam orationem habere, quæ eum pæne perdidit. Frustraque secum postea agitavit, an Philippus læso jure gentium retinendus esset. Id enim cui rei? Num actum, ut non actum retractari potuit? Hoc ei providendum fuit, ne legatio ederetur in publico. Ne Belisarium quidem excuso, qui legatos Vitigis admisit, audivitque coram primoribus Senatûs. Hos enim cùm jam labare Gotho compertum esset, eâ legatione id agebat ut acriùs concuterentur. Neque hoc ulcus sanat responsum, quamvis datum ex dignitate. Enimvero in civitate in qua mores pollent, & in exercitu in quo vigent disciplina, & religio sacramenti, hoc institutum constantissimè servatur, ut publicè nullius vox exaudiatur nisi magistratus, aut imperatoris. *Negavere milites*, inquit Vellejûs, *sine imperatore suo ulla se audituros mandata.* Non puto hodie reperiri legatos tantâ confidentiâ, ut non admissi à principe, aut ab Senatu studia plebis tentare audeant. Cujusmodi fuit legatio quædam cujus meminit Diodorus Siculus. Si tamen in statu populari legatus existimat se ea multitudini persuadere posse ad quæ venit, quæ primorum malignitas & avaritia deneganda & impugnanda suscepit, sagaciter ea occasio captari debet imitatione C. Popilii, & Cn. Octavii, legatorum Romanorum. Isti enim in Ætolia non apud proceres, sed apud multitudinem legationem ediderunt. Hoc ipsum ego aliquando

Proc. l. 1. belli Goth.

Paterc. lib. 2.

Diodor. Sic. l. 2. bibl.

Polyb. ecl. leg. 133.

in Rhætia usurpavi adversus paucos, qui ibi Rempubl. quæstui habebant, & ludificatui. Semper cavendum, ne quos legatus in publico non potuit, hos in privato & clam aut adulatione pulset, aut muneribus flectat. Talis doli præcautor fuit Jugurtha, cùm legatis Romanis ne appellandi quidem Adherbalis copiam fecit.

CAPUT XLV.

Monetur legatus, ut cùm res poscit, prudenti moderatione magis, quàm intempestivâ dignitate censeri velit.

DE variis generibus admissionum, deque earum momento quæ necessaria visa sunt, tradidi. Quæ etsi multa sunt, tamen pauciora fateor quàm vellent ii, qui speciem & inania rerum magis quàm res admirantur; qui, inquam, rerum fulgori, ne eo præstringantur & hebetentur, obtendunt fumum inanium. Istis autor sum ut ea legant, ad quæ Magistri cerimoniarum, aut reges, quos vocant, armorum curâ progressi sunt. Me quidem talium piget, tædetque, vel ea gratia quod in ea non alii curiosius inquirunt, quàm isti qui ignaviâ torpent, quorumque animos improba Siren, ut ille ait, occupavit. Etiam atque etiam circumspice, si quid sit apud istos, quod meritò suspicias. Nihil advertes, ac ne vestigium quidem ullum alicujus animosæ & experrectæ virtutis, quæ circa alta erigatur;

quærat luctantia, atque hæc eluctetur. Isti tamen præ illis ipsis, quos eximia virtus eique adnexa fortuna, locavit in sublimi apice rerum, cujusmodi sunt magnorum imperiorum formatores, ac validissimarum gentium regnatores, sunt spiritibus intolerabilibus. Ipsorum quoque legati, nihil efflant nisi glorias, nihil loquuntur nisi grande, ac non ferè aliud observant quàm quatenus, quamque affluenter sibi obviam processum sit, A quo, à quo non: An & numero, & longo comitum spectaculo emineant; quo honore verborum, quàm apparatè excipiantur; quis ingressibus, quis egressibus adhærescat; capite tecto, an intecto dicere; an stare jussi sint, an considere; an sibi loco cessum ab hoc illóve sit. Qui sanè honores si sunt obvii, & expositi, modestè sunt advertendi, non palàm aspiciendi; grato animo sunt agnoscendi, non impudenter captandi. Denique oculos legati laudo pudentes, odi inanium exactores, & ad singula retortos. Volo appareat, non ipsum venditare se auræ vulgi, sed agere negotium quod legationi causam dedit, quod maximè commendant mores ingenui. Agis Lacedæmonius legatus Philippum adiisse dicitur, nullis prosequentibus. Id cùm rex miraretur, sicuti is sine ullo decore veniret. Veni, inquit, unus ad unum; Illud signans, comitatu non promoveri negotia; neque spectandum quantum hominum legatus ducat, sed quid afferat. Hanc modestiam quàm sæpissimè sibi indicunt prudentes legati, admonente eos præsenti statu rerum. Neque enim semper reputan-

Plut. in Lac. apoph.

dum

dum quantus ſit, quantus non ſit is, cujus eſt legatio; & hinc modus honorum anxiè æſtimandus, morandaque ea ſpecies, aliaque quæ ſupra memorabam, ſi ea fieri compendi res poſcit. Dignitati quandoque in præſentia detrahitur id quod virtuti additur. Sed & hinc dignitas ipſa tandem & auctior fit, & cumulatior. Tritum eſt illud, quod memoratur de quodam ſene Athenienſe, *qui cùm ſpectatum ludos in theatrum veniſſet, eumque nemo è civibus ſeſſum reciperet, ad Lacedæmoniorum legatos fortè pervenit. Qui hominis ætate moti, canos ejus & annos aſſurgendi officio venerati ſunt, ſedemque ei inter ipſos honoratiſſimo loco dederunt. Quod ubi fieri populus adſpexit, maximo plauſu alienæ urbis verecundiam comprobavit.* Cæterùm de lata viâ quandoque decedendum, flectendumque quâ compendio itur. Sæpe lenteſcendum, ne rigidi conflictu obſtantium frangamur. Legati Carthaginienſes victo Annibale, miſſi ad Scipionem, cultum, vultumque ad præſentem fortunam comparârunt; ut quos contundere nequiverant, mollirent. Nam caduceo in prora poſito, atque ut fuerunt in conſpectu, ſublatis ad Scipionem manibus, terram genubus ſubmiſſi petierunt. L. Antonius Marci frater, etſi erat cum imperio, tamen ut undique obſeſſus ac propemodum victus, cum duobus lictoribus ivit ad Cæſarem, à quo pari exemplo exceptus eſt. Perversè admodum vidit, & judicavit Valentinianus, qui cùm ingenti apparatu belli adverſus Sauromatas profectus eſſet, atque illi gravi metu perculſi

Valerius Max. l. 4. c. 5.

App. in Liby.

App. l. 5. belli civ.

Niceph. lib. 11. cap. 33.

culsi per legatos pacem ab eo petiissent, ubi eos sordidatos aspexit, an omnes Sauromatæ tales essent, quæsivit. Cùm ei responsum esset, optimum quemque, qui modò genere & formâ præstaret, ab eis in legationem mitti solitum, tunc ille. Tum pessimè, inquit, agitur cum imperio Romano, si tam barbara gens, tamque deformis sedibus suis excita, nos ultro lacessit. Itaque re nostra publicâ ancipiti, aut de sueta felicitate exturbatâ, prudenter legati componunt se ad modestiam, eumque habitum, qui rebus, ut sunt, convenientissimus est. Hæc sane virtus conspectissima fuit in illis, quorum exempla memorabo. Scribit Livius

Liv. lib. 35.203. patres à M. Junio Consule consultos censuisse nullum hospitale jus in legatis Rhodiis esse servandum. Tunc ipsum Consulem egressum esse curiâ. Ibi Rhodios dixisse se venisse gratulatum de victoria [Romanorum contra Persen] purgatumque civitatis crimina; ac petiisse, ut sibi Senatus daretur. *Ibi Consul*, ait, *sociis & amicis & alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos, & senatum dare consuésse. Rhodios non ita meritos eo bello, ut amicorũ sociorumve numero habendi sint. His auditis prostraverunt se omnes humi; Consulemque & cunctos qui aderant, orantes ne nova falsaque crimina plus obesse Rhodiis æquum censerent, quàm antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Extemplo, veste sordida sumtâ, domos principum cum precibus ac lachrymis circumibant, orantes ut priùs cognoscerent causam quàm*

Liv. lib. 32.59. *condemnarentur*. Idem factitâsse legatos Cartha-

Carthaginiensium memorat idem Livius; *Sub hæc dicta*[legati Carthaginiensium]*procubuerunt; stratique humi non sibi magis misericordiam, &c.* Alibi quoque ejusdem Livii hæc sunt verba, *Sacrificio ritè perfecto, primi Alexandrini legati ab Ptolemeo & Cleopatra regibus vocati sunt. Sordidati barbâ, & capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi, Curiam procubuerunt; & oratio quàm habitus fuit miserabilior.* Anatolius Dux Orientis, quem Theodosius Imperator legavit ad Vararanem regem Persarum, ubi eò pervenit ubi à rege conspici poterat, non præmisit qui nunciaret adventum suum, sed solus, ac tacitus descendit ex equo, pedesque accessit ad eum. Quem Rex conspicatus,& qui mortalis esset,sciscitatus, tanto honore obstupefactus habito sibi ab homine eximiæ claritudinis confestim aliâ flexit. Hinc magnus ille regnator voluit sciri, quàm non agnosceret hunc tantum sui cultum. Dein in regia legatum excepit multâ humanitate; pacemque Imperatori, quibus conditionibus Anatolio placitum est, dedit. *Legati Syracusani post ingentes contentiones cum Marcello consule habitas,cùm ab Senatu dimitterentur, ad genua se ejusdem Marcelli COS. projecerunt, obsecrantes ut quæ deploranda ac levanda calamitatis causa dixissent, veniam eis daret & in fidem, & in clientelam se urbemque Syracusas acciperet.* Simile quiddam memorat Zonoras de quodam principe Turcarum, & Alexia Commene. Par prope fuit exitus alterius legationis, quæ ab Justiniano ad Chosroëm missa est.

Liv. lib. 34. 150.

Procop. lib. 1. belli Pers.

Liv. lib. 16.

Zonar. in Alex. Com.

Trocop. lib. 1. belli Perſ. Quamvis in hac adulatio & preces degeneres, cæteraque infra Romanam dignitatem notentur uſurpata. Æneas Evandro ſe ſupplicem adeſſe profitetur;

Virgil. 8. Æneid. ——— *me me ipſe meumque*
Objeci caput, & ſupplex ad limina veni.

Legati Saguntini in Senatu Romano

Sil. Ital. lib. 1. ——— *miſerable viſu*
Affligunt proni ſqualentia corpora terræ.

Petr. Patr. ecl. legat. 14. Ipſi quoque legati Decebali ſupplices & manus poſt terga vincti petierunt, ut Decebalo liceret venire in conſpectum Trajani. Poſtremò ipſe Decebalus tali habitu hoc ipſum à Trajano petiit. Mebôdes quoque Menan. ecl. legat 84. legatus, Perſarum Juſtini reſponſo perculſus, pronus procumbit humi. Cùm Julianus ab rege Chamavum obſidem petiiſſet Eunap. ecl. legat. 84. filium ejus, tunc verò ipſe rex multo fletu rogavit Julianum, ne quid quod fieri non poſſet, ipſi imperaretur.

CAPUT XLVI.

De hac eadem re.

CUm legatio ſupplex eſt, tempeſtivè promuntur eæ virtutes, quibus ira mitigatur, ferocia miteſcit, duritia molleſcit. Rectè, inquam, premitur omnis oſtentatio, rectéque conduntur inania titulorum & honorum, quæ omnem miſerationem eximunt illorum, qui videntur ignorare quonam dejecti ſint; qualis fuit Macedo Perſes, qui victus & fractus, nihilominus victori auſus eſt Liv. lib 35. ſic inſcribere literas, *Rex Perſes COS. Paulo.*

Et

Et verò si prospera fastus devenustat, quid improspera? Quapropter equidem non puto deprimi, aut fœdari legationem habitu supplici, sed quæ res legationi causam dedit, eam inde promoveri. Qui contra sentiunt, pravissimè sentiunt. Audi legatos Rhodios in Senatu hæc dicentes; *Legatos eodem tempore & ad vos & ad Persea de pace misimus: Quod infelix consilium furiosus, ut postea audivimus, orator stultissimum fecit. Quem sic locutum constat tanquam C. Popilius legatus Romanus, quem ad summovendos à bello Antiochum & Ptolemæum reges misistis, loqueretur.* Sic se habent humana, ut in hoc itinere rerum tam privatarum, quàm publicarum, per ardua sit nitendum, per cœnosa evadendum, inter angustias eluctandum, ut ad ea pervenias quæ per hæc parantur. Quæ fateor esse amara, aspera, gravia. Sed hercule sapientes hanc rebus permixtam necessitatem ut agnoscunt, ita quoque animi moderatione sibi faciunt levem. Tali quoque re ac tempore ipsæ literæ supplicem in modum scribi debent. Nam ubivis locorum afflictis rebus verba supplicia conveniunt. Chosroës reputans suas res fractas, scribens Tiberio principi Romano, demta insolentiâ Persica, profitetur se esse ejus & filium & famulum. Non enim, inquit, propter sortem earum rerum quæ acciderunt, aspernaberis conveniens hoc utriusque nostrum fortunæ vocabulum. Nimirùm Chosroës, à Bedem rebelle regno pulsus, confugit ad clementiam Romanam; Adiitque Probum Romanum ducem, cujus permissu

Liv. lib. 5.

Theoph. de legat. gent. ad Rom. c. 3. 62.

scripsit Tiberio imperatori has, quas dico, literas. Earum quoque literarum inscriptionem, quia insignis est & advertenda, hîc scribere visum. Chosroës Persarum Rex [vide ut non possit oblivisci amissæ magnitudinis] illustrissimo Romanorum regi, felici, pacifico, potenti, libertatis vindici, tyrannidis osori, moderato, justo, eorum quos injuria prosternit, Servatori, injuriarum immemori Salutem. Ausim firmare vel hac solâ inscriptione commotum Imperatorem, suppetias illi tulisse. Eadem propemodum Adrastus profitetur apud Euripidem.

Eurip. Suppl. actu 1. 280.

——— ἐν μὲν αἰσχύναις ἔχω,
Πιτνῶν πρὸς οὖδας γόνυ σὸν ἀμπίσχειν
 χερὶ
Πολιὸς ἀνὴρ εὐδαιμονῶν ἴσως πάρος.
Ὅμως δ' ἀνάγκη συμφοραῖς εἴκειν ἐμαῖς.

——— me pudet humi
Procumbere & tuum amplecti genu,
Vt qui canus homo jam sim, & olim forsan
non minùs quàm tu beatus.
Tamen nobis necesse est in calamitatibus
cedere.

Plutar. M. Coriol. 1. 415.

Cæterùm supplices hæ legationes ab iis obiri æquum est, qui sint iis ad quos mittuntur, acceptissimi; sicuti solent esse affines & propinqui, quales Plutarchus memorat fuisse illos, qui ab Senatu missi sunt ad Coriolanum. Hæc taliaque exempla, & salubria, quæ in his latent, documenta pectori credita, & inde loco ac tempore promta hodierni legati ad suam, eorumque quorum sunt, utilitatem conferre debent. Enimvero non

tantùm

tantùm legationis dignitas sæpe talia usurpavit, verùm etiam & ipsa regum diademata ad pedes Proconsulum sæpe sunt posita. Ipsique manibus precantibus, genubus nixi, vultu cernuo conspecti sunt. Talis accessit Tigranes ad Pompejum, Jugurtha ad Cassium, & cum Cassio ad Senatum, Dejotarus ad Ciceronem, Herodes ad Cæsarem, Tiridates ad Corbulonem, Decebalus, ut dixi, ad Trajanum, alii ad alios. His addo regem Assyriorum, qui victus ab Achaab misit ad eum legatos supplices sacco indutos, resti indita cervici. *Zonar. in Achaab.*

CAPUT XLVII.

Legatio edi debet linguâ ejus imperii, cujus est.

QUæro qua linguâ legatio edi debeat. Equidem puto illa quæ iis vernacula est, quorum legatio est. Neque enim res ullis verbis magis propriè, magisve signatè expresseris, quàm illis ipsis, quibus expressæ sunt ab iis quorum animos nudant. Hîc loquor de legationibus earum gentium, quibus est propria lingua. Nam incomta, egena, & contorta idiomata quarumdam provinciarum tædet vocare linguas. Malo linguarum pedissequas; ut singularum quoque dominos non tam regnantes fateor, quàm multitudinem cauponantes. Ut multitudo statuarum & imaginum fidem facit magnorum autorum, qui divina mortales attige-

runt, ita quoque decor & majeſtas ſermonis eſt argumentum rerum; Quæ neque ſatis amplæ, neque magnificæ creduntur inter eos, quorum lingua cùm non vigeat, eaque ſit balbuties veriùs quàm loquela, utuntur priſcâ & inductâ. Ratio in promtu eſt. Nulla lingua, ut nata eſt, opulentiam apta eſt. Locupletatur experimentis; ſplendeſcit uſu rerum; ingeniis nobilitatur. Eâ re, ut alibi dixi, quibus gentibus non ſunt divitiæ, neque ornamenta ſermonis, eæ vix quicquam magnum animo agitaſſe, aut manu geſſiſſe exiſtimantur. Nam ex uſu prudentia: ex hoc fonte optimi ſenſus; qui exprimi non poſſunt niſi verbis lectis. Hic delectus à primoribus minutatim diditur in vulgus; atque ita ſenſim contexitur nobilis ille ſermo gentium præclariſſimarum proprius. Hinc eſt quod inter validiſſima imperia non minor exoritur æmulatio linguæ quàm virtutis; tanquam qui è linguæ certamine victor redierit, huic ipſi quoque de virtute conceſſum ſit. Et verò ſi qualiſcunque ſermo eſt interpres rationis, aſſertor humanæ majeſtatis, conciliator conjugatorque gentium; ſi hac bulla teneritudo ætatis primùm nobilitatur, illuſtraturque quodam veluti radio divinitatis; quid eſt admirabilius illo, cujus ordine delectaris, ſuavitate mulceris, vi accenderis, majeſtate præſtringeris; At perpaucis gentibus datum. Fateor. Quia perpaucæ quoque nituntur per ardua virtutis; pauciores in ſummum evadunt felicitatis. Ergo quibus numen uſque eò favit, non minùs hac

ſe

se laude censeri æquum censent, quàm virtute belligerandi, & assuetudine vincendi. Roma suam linguam ab nulla barbarie pollui passa est, non hercule magis quàm aut imperium minui, aut imperii insignia dehonestari. Sic enim existimabant, Apud quos lingua imperii vulgatur, censeri assumtos in consortium imperii. Ipsis conterminis populis jus latinè loquendi non aliter datum, quàm pro ingenti munere, ut de Cumanis refert Livius; *quibus petentibus permissum ut publicè Latinè loquerentur, & præconibus Latinè vendendi jus esset.* *Liv. lib 8.* Ac in provinciis lingua fascium comes & interpres propria quadam majestate venerabilis sanctaque fuit. Nempe cujus ope retegebantur arcana sacrorum, oracula legum, munia imperatorum, præfectorum, præsidum. Ne multa, latinitati usque eò comes ibat majestas, ut simulac quispiam latinè loqui cœperat, aut de numine, aut de Repub. dicturus crederetur. Hinc vivacissimus ille mos juris dicendi latinè in provinciis, *quò Latinæ vocis honos, ut ait Valerius, per omnes gentes venerabilior diffunderetur*; *Val. Max. lib. 2. c. 2.* Ac

Ne virtute foret clarisve potentius armis
Quam lingua Latium. *Horat. in Arte.*

In Asia & in ipsa Græcia, excussa volubilitate linguæ, gentem disertam per interpretem loqui cogebant, tanquam domitæ linguæ, licet uberes & elegantes, domitrici assurgerent; Illis promiscua rerum, hac seria tantùm enunciarentur. Ideo Cato Censorius, *Plutar. in Cat. Cens.*

quanquam ſciens linguæ Græcæ, ne Athenis quidem Atticis, niſi latinè loqui ſolitus; interdum adhibito interprete. L. Æmilius Paulus, ſuperato Perſe, *denis principibus civitatium Græcarum Amphipoli adeſſe juſſis, pro tribunali qua Senatui, quæ ſibi ex conſilii ſententia viſa eſſent, pronunciavit*, nempe Latinè, *Ea Cn. Octavius Prætor interpretata ſermone Græco retulit.* Fatetur Cicero ſibi a Verre objectum eſſe, quod in Senatu Græco, hoc eſt Syracuſano, verba feciſſet. *Quid quidem apud Græcos græcè loquutus eſſet, id ferri nullo modo poſſe.* Ipſe Auguſtus *ſermone Græco, quanquam alioqui promtus & facilis, non tamen uſquequaque uſus eſt; abſtinuitque maximè in Senatu. Militem quoque Græcè teſtimonium interrogatum niſi Latinè reſpondere vetuit,* nempe ob reverentiam tribunalis. Multò hercule graviùs & prudentiùs quàm ſcenicus ille princeps, *qui apud Senatum pro Bononienſibus latina, ſed pro Rhodiis atque Ilienſibus græca verba fecit.* Non moveor inepta ambitione Craſſi illius divitis; qui cùm Aſiæ præeſſet, *quinque Græci ſermonis differentias ſic tenuiſſe ſe uſque eò ſciri voluit, ut quâ quiſque linguâ apud eum poſtulaſſet, eâdem jus ſibi redditum ferret.* Nam præ jactantia factus eſt immemor dignitatis Romanæ. Meliùs ii, quos non piguit uti centum triginta interpretibus. Inter cætera Gallicæ potentiæ inſtituta eſt uſus linguæ Celticæ, qua exteris, ac longinquis ab Rege omnia perſcribuntur. Hoc Moſchus, hoc Turca factitant; Sed ille imperitia, hic ratus hunc morem eſſe documentum

Liv. lib. 35. — Cicer. 6. Verr. — Sueton. in Aug. — Sueton. in Nerone cap. 7. — Quint. Inſtit. lib. 11. cap. 2. — Plin. lib. 6. cap. 5.

mentum magnitudinis, potentiæ, majestatis. Quapropter puto pertinere ad majestatem cujusque imperii, legationem edi ejus linguá.

CAPUT XLVIII.

Quando legatus & Princeps utantur lingua exoticâ.

QUæ omnia vera esse constat, in ipsis, scilicet, sollemnibus legationis, quæ ex dignitate, eaque ratione quam dixi, aut similibus peragi æquum est. Sed quia post illa sæpe legatus invitatu & accitu principis, aut occultus eum adit, aut certè amota omni specie, ac secretis sermonibus res transigitur, & quòd in tali secreto panduntur occulta mandata, certè siparium utrinq; complicatur, utrinque detrahitur persona, res agitur, non coloratur. Itaque legatus & princeps, si quam habent peregrinæ linguæ notitiam, hac uterque arcana tunc expectorat. Et legatus quidem ut principi quod affert altiùs inserat, illiusque, ut sic dicam, præcordia excutiat; Princeps ut singula momenta legationis callidiùs penset, æstimetque, ac sua occulta feliciùs promat. Nam facultate vicissatim loquendi intimi affectus utrinque repræsentantur. Cui rei impedimento est frequens interventus interpretis & peregrinitatis, quo impetus orationis expugnator voluntatum, frangitur. Quippe interim loquentis calor lentescit, acumen

 hebescit,

Strabo l.15.679. hebescit, intentio vanescit. Calanus ille celeberrimus Indiæ philosophus Onesicritum, aliosque ab Alexandro missos cùm cogeretur alloqui, interventu & opera trium interpretum, id sibi ignosci postulavit. Quippe illos dixit meram vocem, non vocis compendia percipere. Id quod perinde est ac si quis dicat, limpidam aquam labi per cœnum. Omitto opportunitates interfandi, quibus ipsis non parum inest & leporis & efficacitatis; Quorum utroque viduantur interpretamenta; Quæ sermoni nativo tantùm cedunt quantum aut signum, aut tabula corpori effigiato. Satisque constat Græcum interpretem nullo, quamvis longo circuitu, concinnitatem Catonianam, censoriam verè orationem consequi potuisse. *Plutar. in Cat. Cens.* Lentulus Consul cùm Pompejo dissuaderet profectionem ad Parthum, imperitiam linguæ Parthicæ, ut ingens rebus impedimentum, ei objecit.

Lucan. lib. 8.

Exiget ignorans Latiæ commercia linguæ
Vt lachrymis se Magne roges.

Cæterum nihil magnæ fortunæ neque utilius, neque convenientius quàm non summatim solum degustare ingenia, ut fit per interpretem, sed tota altiùs inspicere, tota tractare arbitratu suo. Legato quoque nihil optabilius, & in animis illorum, quorum legatio est, nihil validius, quàm si ipsis referantur ipsissima dicta exterorum, indubia pignora rerum. Omitto laudem eam quæ surgit è notitia plurium linguarum, quæ est tam mirabilis, ut olim quot linguas quis

quis tenebat, totidem corda habere crederetur, ut de Ennio traditum. Huc adde quòd caté popularitas quæritur edenda legatione lingua ejus gentis ad quam itum est. Cuidam Lucano, quòd Syracusis legationem peregerat lingua Dôrica, Syracusanorum aures ita apertæ fuerunt, animi ita proni, ut ei populus impetratum reddiderit quod petens venerat; super dona quibus munificè donatus, & præconia quibus magnificè elatus. Ergo sapienter principes in dandis longinquis legationibus habent quoque rationem peritiæ linguarum; ut Cambyses qui elegit ἰχθυοφάγους, *piscium edones*, illos callidos linguæ Æthiopicæ in eam legationem, quam destinavit ad regem Æthiopum μακροβίων, *longævorum*. Rabsaces edidit legationem regis Assirii Hebraïcè, ut Judæorum animos propelleret ad deditionem. Non hîc dico, quàm sæpe multis eximia claritudine hominibus saluti fuerit hæc sollertia loquendi pluribus linguis; ut Themistocli apud Persas, Alcibiadi apud Pharnabazum, Annibali agenti in Italia, & magno illi Pontico regi in bellis. Nam quatuor & viginti gentium ore loquutus est. Hodie etiam Latinæ ubique loquuntur litteræ, loquenturque donec exortu magni imperii in suos libros compulsæ inibi lateant.

Dion. Chrysost. orat. 36.

Herodot. lib. 3.

Lib. 4. reg. c. 18.

Diodor. Sic. lib. 11. bibl. & Plutarch. in Apoph. Athen. lib. 12. Plin. de vir. Illustr. & Zonar. lib. 2.

CAPUT XLIX.

De Interpretibus.

PRisco instituto ad res serias Interpretes adhibitos constat, Ægyptio, Persico, Romano. Hoc munere Philotas non solùm usus dicitur, sed & abusus. Cui, nimirum, exprobratum est, *non erubescere Macedonem natum, homines linguæ suæ per interpretem audire.* Sed ego etsi ignosco victori exercitui, cui id insolens, & superbum visum est, tamen Philotas hinc excusari, ac prope dixerim, laudari potuit. Nam interpositu interpretis gliscit veneratio; tanquam magna dignitas non adeatur, nisi per eas personas, quibus id muneris speciatim datum; ut quarum à principe electi sunt mores, consuetudo, sermo. Ut ad aures simulacri nemo propiùs accedit nisi admotus ab æditüo; Ita regnantes ægrè ferunt, à quolibet directò secum haberi sermonem. Audi Plinianum illud de Trajano. *Augebant*, inquit, *majestatem præsidentis diversi postulantium habitus, ac dissonæ voces, raraque sine interprete oratio.* Neque verò tantùm à multitudine hic cultus exigitur. Multò magis à summis viris, à quibus regnantes sanè nolunt de improviso esse interventum sibi. Amantque adiri cum timida quadam reverentiâ, atque adeò adeuntes lustrari quodam pavore, ut qui olim consulebant Amphiaraum, aut Triphonium. Apud Medos Dejoces crevit, ne cui ad regem aditus esset nisi per internuncios.

Q.Curt. l. 6.

Sen. ep. 40.

Plin. in Panegy.

Pausan. l. 9. Herodo. l. 1.

nuncios. Neque Persis licuit in regiam inferre pedem, nisi præmisso nuncio. Interfe- *Herodot.l.3.* ctoribus Magorum extra ordinem datum, ut invocatis regiam ingredi liceret; nisi dum Rex cum regina sibi morigerat. Tradit *Strabo lib. 17. 677.* Strabo, Brachmanas, alteram sectam philosophorum Indicorum, cum rege de rerum causis eos sciscitante per internuncios colloqui. Adde quod non soliti adire principes, studio elati longinquum loquuntur; ad capita rerum vix unquam perveniunt. Horum sermones priùs ab interpretibus excepti strictim referuntur principi. Est enim interpres διδάσκαλος τῶν νοημάτων, doctor cogitationum, sive editor eorum quę cogitantur. Et Pollux hanc vocem signare ait, conferens *Pollux li. 5.212.* linguam, linguam dissimulans, alienę linguę sciens. Itaque hoc veluti sepimento summa fortuna utitur adversus agmen verborum, à quo sæpiùs obsidione premitur & exsurdatur. Ergo sæpissimè ne verbis quidem adiri vult, sed scripto, in quo, scilicet, nihil desit, nihil redundet. Hinc mos offerendi princi- *C. de precib. Imp. offer.* pibus preces non voce, sed conceptis libellis. Quod ipsum est plenum venerationis. In hoc quoque ipsi sollerti corde principes aliis sæpe præeunt. Augustus sermones cum *Sueton. in Aug.* singulis, atque etiam cum Livia sua graviores nonnisi in scriptis, & è libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore. Notata est superbia Pallantis, qui sicuti princeps esset, *nihil unquam se domi, nisi* *Tacit. lib. 13.* *nutu, aut manu significasse gloriari non erubuit; vel, si plura demonstranda essent, scripto usum, ne vocem consociaret.* Nempe hic ne-

bulo simius erat principis, quem satis sciebat, nec velle deprehendi temerario, nec lassari longo sermone, ut pares & familiares qui sanè conveniuntur,

Terent. Eun. *Conveni hodie adveniens quemdam mei loci hinc atque ordinis.*

Hæc loquendi formula translata est ad legationes; quæ cùm mittuntur à majori imperio ad minus, tum verò tales legati non dicuntur adire principem, sed convenire. Legati Romani ad regem Macedonum missi, his verbis, postquam Romam redierunt, in Senatu loquuti sunt, sibi, *cùm ad regem pervenissent, per multos dies conveniendi ejus potestatem non factam.* His convenit verbum colloquii quod sequitur paulò post. Adeuntur regnantes; & quidem, uti dixi, scripto. Ideò Acroteleutium, (Liv. lib. 32.60.)

Plaut. mil. glor. *——— permirum acastor prædicas*
Te adisse, atque exorasse. per epistolam aut per nuncium
Quasi regem adiri eum ajunt.

Plutarchus hoc ipsum disertim tradit. Et ad libros Sibyllinos aditum esse passim legitur apud autores latinitatis. Ergo Adire est verbum venerationis & reverentiæ, & ferè cùm de numinibus, &, qui secundum numina sunt, principibus agitur, usurpatum. (Plutar. Ag. & Cleo. 3. 1485.) *Te quidem*, inquit Plinius Vespasiano, *in excelsissimo humani generis fastigio positum religiose adiri, etiam à salutantibus scio.* (Plin. in præfat. hist. nat.) Et Tacitus de Sejano, *Componit ad Cæsarem codicillos. Moris quippe tum erat, quanquam præsentem, scripto adire.* (Tacit. lib. 4.) Itaque quia liquet, libello preces principali sapientiæ offerendas,

das, atque adeò principem adeundum esse per interpretem, multò est æquius, eadem ratione excipi atque audiri externas legationes; saltem cùm legatus primum admittitur ad sacros sermones. *Similes sunt Dii,* inquit Cicero, *si ea nobis objiciunt, quorum neque scientiam, neque explanationem habeamus, tanquam si Pœni aut Hispani in Senatu nostro sine interprete loquerentur.* Et alibi, *In Senatu semper est aliquis qui interpretem postulat.* Et hoc munus esse inter necessaria judicavit ille quem supra nominavi, Calanus Indicæ sapientiæ antistes. Ergo, *Neque Pœni, neque Hispani, ullæve gentes externæ in Senatu Romano sine interprete loquebantur.* Quod ad exemplum in foro soli advocati, sive patroni hodie causas orant apud judicem, non etiam actores & rei, tanquam illi sint horum interpretes apud tribunal. *Constat Molonem rhetorem, qui studia M. Ciceronis acuit, ante omnes exterarum gentium in senatu sine interprete auditum.* Cæterùm interpres principis & senatus, quia legationes responsis consociat, estque veluti quoddam vinculum negocii; atque hinc inde inter contrahentes commeabat, verba utrinque referebat, rem omnem firmabat. Plautus, *quasique ego rei sim interpres.* & infra, *Quasique res per me interpretem & tuam ancillam geratur.* eligendus est unus primorum, magistratuum, senatorum. Neq; enim alium æquum est adsumi in conscientiam rerum ingentium. Tribus philosophis legatis Atheniensium datus est Cæcilius senator interpres. L. Æmilio Paulo COS. in Græcia

Cic. lib. 2. de divin.

Cic. lib. 5. de fin.

Cic. lib. 2. de divinit.

Val. Max. lib. 2. cap. 1.

Plaut. mil. glor.

Gell l. 7. cap. 14.

Liv. lib. 35.

fuit

fuit Cn. Octavius Prætor. Regi mea memoriâ Vidus Fabricius Pibrachius in Senatu Polono. Sed hic mehercule non tam erat interpres alienæ prudentiæ aut eloquentiæ quàm suæ, ut in vita ejus memoravi. Cæsar, cùm Divitiacum ad se vocari jussit, *quotidianis interpretibus remotis, per C. Valerium Troacillum principem Galliæ provinciæ, familiarem suum, cui summam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur.* Sæpe legatus validi alicujus imperii utitur suo fidei caussâ, ut legati Senatus in Græciam missi C. Publicio Menandro homine libertino. Juthungi coram Aureliano imperatore, & legati Romani apud Attilam in edenda legatione adhibent suum. Justinus literas Turcici legati Scythicè scriptas legit per interpretem. Potissimùm vocatur interpres, si legato res est cum gente perfida; aut si ex dignitate pari congreditur cum aliquo rege, gentisve primoribus, ut fecerunt Scipio & Annibal. Certè Sylla & Bocchus secretò collatis capitibus, uterque suum adhibuit. Hîc monendus est quilibet, ne ultro sese offerat huic muneri, neque huc aliter accedat, quàm accersitus, rogatus, jussus. Ne, si quidpiam minimè placens proferendum fuerit, ex interprete fiat odiosus loquutor. Quippe odii aut invidiæ culpa sæpe assignatur interpreti, ut qui audaciùs aut asperiùs, aut etiam injuriosiùs, prætereque mentem & sententiam legati loquutus sit. Sæpe etiam regnantes suis obscuris artibus obtendunt inscitiam eorum quæ ab interprete sunt exposita. Tali dissimulatione usus est Justinus,

Cæs. l. 1. belli Gall. *Cic. in orat. pro L. Corn. Balbo.* *Dexipp. ecl. leg.* *Prisc. ecl. leg.* *Menan. ecl. leg.* *Sallust. Jug.* *Menan. ecl. legat. 84.*

cùm

cùm finixit se ea quæ legatus confidentiùs dixisset, minùs percepisse. Iram quoque è negotio conceptam ii qui legatione adeuntur cùm vereantur in legatum, evomunt in interpretem, tanquam ab illo plus minusve, aut quidpiam aliter prolatum sit, quàm ab legato jussus est eloqui. Certè Attila Bigilam interpretem sævis verbis increpat, non item Maximinum legatum. Etsi huic quoque meritò succensebat, ut eam historiam diligentiùs legenti liquere potest. Ergo non semper insipidi sunt interpretes, cum rem, ut est, eloqui verentur. Tale quidpiam legimus de Jacobo legato ab rege Persarum ad Justinum. Is literas sui regis insolentiæ & contumeliæ plenas Græcè scriptas attulerat. Eas imperatrici cùm reddidisset, veritus ipse est interpretari, quamlibet Græcæ linguæ scientissimus. Quilibet meritò hîc timet infortunium. Certè Themistocles interpretem legatorum Regis, Græcum, videlicet, hominem, publico decreto comprehensum jussit necari, quòd Græcâ lingua ad nutum & imperium barbarorum usus esset. Dicitur & Caracalla, ne vulnera imperii nudarentur, quandoque interpretes neci dedisse. Hodie non alii ferè admoventur huic muneri quàm familiares eorum qui legationibus adeuntur; contra quàm olim usitatum. Constat enim hanc curam sub principibus sensim factam esse aulicum munus, potissimum apud imperatores Græciæ. Horum princeps vocabatur ὁ μέγας διερμηνευτὴς, magnus interpres. Hujus habitus & cultus describitur à Curopalate verbis iis, quæ latinè

Prisc. ecl. legat. 39.

Menan. ecl. leg.

In select. de legat. ex Dione.

nè hoc sonant; Magni interpretis umbella & tunica [sunt] ut primi accipitrarii. Palla verò ejus induitur [ab una parte] coccinea tessera quadraria, quæ in summitate habet exiguam * pupam rubram; ab altera [habet] argenteam laminam præferentem animalium formam. Cæterùm quia interpres est arbiter arcanorum imperii, ac sonat nescio quid divinum, dum mentem suam, prope dixerim, expellit, ac toto pectore se sibi cedere jubet, animum personamque alienam induens, quæsitissimis honoribus aliquando exceptus est, atque adeò post legatum haud magno intervallo. Semper tamen post legatum, cùm legato & legationi detur adjutor; nisi & ipse quoque honestetur nomine legati, ut Bigilas ille qui unà cum Maximino legatus est ad Attilam, cùm revera Maximino datus esset interpres, eique postponeretur. Bradunas Isdigunnæ interpres ab Justiniano etiam mensæ est adhibitus. Id quod tunc primùm relatum est inter exempla, nisi me memoria fallit. Procopius ipse fatetur, Interpretem, licet nullo magistratu inferiorem, nunquam tamen tanto honore honestatum, ut esset Regi aut Cæsari *ὁμοτράπεζος, commensalis*. Sed istos, ut dixi, antiquitas eligebat summa virtute, dignitateque homines. Hodie ut omnia eunt in deterius, sola peritia exotici sermonis plerunque censentur, non etiam fide, non opibus doctrinæ & memoriæ, non singulari honestate morum. Neque miror si, ut pleraque alia devenustatum est hoc munus, in quo

* i. puellam.

Procop. lib. 2. belli Pers.

quo tamen est ingens momentum, non ob hoc solùm quod is peregrini sermonis sciens est, sed quod summa imperiorum negocia fide ejus sanciuntur, & scriptis commendantur; nimirum in omne ævum firma, rata, sanctaque uti sint. Nam ad curam, fidemque interpretis pertinet id præstare, ut singula perspicuè & fideliter conscribantur. Id potissimùm cavere, ne publicis pactis, fœderibusque ullum inseratur verbum, cujus occasione subdola irrepat interpretatio, quæ ea quæ acta pactaque sunt, primò ad pravos sensus detorqueat, mox evertat & infringat. Id quod quia ne eveniat, summopere cauto opus est, publicis negociis perscribendis interdum plures interpretes interfuerunt, pari hinc inde numero. Cujus rei exemplum exstat apud Menandrum, memorantem sex à Romanis, totidem à Persis conscribendæ paci interpretes adhibitos. Ad munus interpretis quandoque pertinuit, paciscentium dextras utrinque excipere, & hinc inde concipere verba sollemnia jurisjurandi. Hac ratione se mutuo sacramento obstrinxerunt Eunuchus & Edecon, cùm ille necem Attilæ ab eo stipularetur; hic se id tantum facinus perpetraturum reciperet.

Menan. ecl. legat. 25.

Prisc. ecl. legat. 25.

CAPUT

CAPUT L.

Audienda legationi debetur patientia. Quandoque legatis præripitur oratio diversis de causis.

AN civile sit admisso legato orationem præripi, eumve jam loquentem interfari dicam ad necessitudinem rei. Sæva est impatientia audiendi illum, qui in hoc missus est ut audiretur. A verbis, ait Sp. Icilius, sumitur initium omnium rerum.

Dionys. Halic. lib. 7.

Sophocl. Oed. Col.

Λόγων δ' ἀκοῦσαι τίς βλάβη; τά τοι καλῶς
Ἐξηυρημέν' ἔργα, τῷ λόγῳ μηνύεται.

Sermones audire quid nocet? Nam præclarè
Cogitata sermone indicantur.

Procop. li. 3. belli Goth.

Et verò quibus fari quæ sentiunt non licet, multò minùs impetrabunt ea quæ petunt. Immanis, meo animo, Totila, vel ob hoc, quod Pelagii Diaconi legati Romani orationem præcepit truci alloquio; nempe ut ei os occluderet, si pavidum invenisset. Sed hanc feritatem robore animi retudit legatus. At, inquis, Totilæ, quia is victorem se ferebat, licuit hoc modo ferocire. Ridiculè. Neque enim à quoquam magis exigo modum & modestiam, quàm ab illis, quos fortuna super alios extulit ea re, ut eos humanitate sublevent. Nisi fortè calamitas non immeritos oppresserit. Si enim ab iis legatus venit, quibus clementia non præbuit voluntatem resipiscendi, sed occasionem largiùs

largiùs peccandi, sapiens indignatio hujus dicere cœptantis sermonem intercidit, ut indigni cujus aut preces, aut qualiscunque oratio audiatur. Senatus legatis Philippi longiorem exorsis orationem brevi interrogatione, cessurusne iis tribus urbibus esset, sermonem incidit. Quod sanè factum haud fuit superbiæ, sed tempestivæ severitatis. Nam quò pertinuit audire legatos tergiversantes, cum momentum negotii illa una re contineretur? Sic Labatus Lacedæmonius cuidam, cujus multiloquio onerabatur, Quid mihi, inquit, de re pusilla longa texis procemia? Et Valens legatos Scytharum multa inania & superba blaterantes interrupit, simulque eos arma tradere jussit. Denique eos dispersit per diversa oppida, ut in iis libera custodia asservarentur. Tullii Menophili ducis Mœsiæ exemplum quod supra retuli, huc pertinet. Sic Archedami, Pantaleonis, Chalesi legatorum Ætoliæ à Manio duce Romano, sic Prationis legati Rhodiorum ab Antiocho interrupta oratio est. Similiter Consul Romanus legatos Ætolorum dicere exorsus interfatus, cùm alia sibi prævertenda esse dixisset, redire Hypatam jussit. Hac ratione aut præoccupari sermo legati, aut incìdi & interrumpi potest. Quæ causa quoties non subest, si non omni legationi benevolentia, at certè patientia debetur. Interdum præfestinare ubi legati partes sint, præloqui, refertur ad genus quoddam singularis humanitatis. Sæpe enim princeps sese hac tanta comitate admirabilem facit, nempe instituendo sermone & collo-

Liv. lib. 22.

Eunap. ecl. legat. 10.

Petr. Patr. ecl. leg. 16.

Polyb. ecl. legat. 25.

Polyb. ecl. legat. 149.

Liv. lib. 26.

collocutione cum legatis; etiam de iis rebus quæ ad legationem nihil pertinent. Hac insigni facilitate Justinus est usus, cùm legatos Turcarum de statu & regione ipsorum sciscitatus est. Quòd si etiam gratiæ exquisitiùs fortè aguntur, quam dati beneficii magnitudo postulat, aliudve magnificentiùs prædicatur, quo pudor ejus qui aditur, oneratur, nihil est civilius, quam loquentem interfari; statimque occurrere orationi meditatæ; denique ostendere animum gratum majorem in modum nobis probari; beneficii prædicatione verecundiam nostram urgeri, eaque cupere nos abstineri. Ad hanc formam Cyrus Gadatem eunuchum sibi gratias agentem interrupit; simulque in ejus amplexum effusus est. Par fuit humanitas Latini erga legatos Æneæ;

Menan. ecl. legat. 87.

Zonar. in Cyro.

Atque hæc ingressis placido prior edidit ore,
Dicite Dardanidæ, &c.

Virgil. lib. 7. Æneid.

Nonnunquam majestas est præripere orationem legato: aut caduceatori, hoc est, antevortere dictis superbis, atque minacibus, quæ quisquis audire sustineat, non sit patiens, sed stupidus. Araldus Caroli Quinti missus ad Franciscum primum, ut fuit in conspectu, propemodum loqui cœptans regis infesto vultu, sermoneque exceptus est. Tunc legato cavendum ne concussus, minorve, quàm aut est, aut esse debet, appareat. Demosthenes orator ille tam animosus coram Philippo perculsus dicitur. Quippe & timidiùs egit; & eloquentia illa nervosa, sicuti compressa, non tanta apparuit, quanta

Ælian. lib. 8. Var. hist. cap. 12.

quanta Æſchinis. Nam huic rex ab ſe corrupto pronas applicabat aures. Illum incorruptum audiebat vultu auſtero.

CAPUT LI.

Modus edendæ legationis.

IN edenda legatione primùm exigo ab legato peritiam nominum, titulorum, aliaque indicia dignitatis quam obtinet is, qui aditur. Paraſiti eſt non legati, extraneos palpo percutere, & qui eſt infra opes, ac dignitatem regiam, huic regii nominis honorem dare. Meritò legato cuidam Lacedæmonio, quòd Antigonum regem nominaverat, indicta multa. Animoſiùs, & ex dignitate imperatoria Petrus legatus Juſtiniani, qui Theodahadum Gothum, etſi is ferebat ſe regem Italiæ, non regem ſalutavit ſed principem Gothorum. Eadem eſt ratio inſcriptionis earum literarum quarum legatus eſt perlator, de qua ſupra dixi. Hîc enim omnino nihil errari, quoad ejus fieri poteſt, debet. Neque etiam ſuadeo contemptum, irritamentum iræ. Siquidem inconveniens appellatio profecta ab homine, qui ſit compoſitus in arrogantiam, non tàm nominat, quàm monſtratum irridet aut deſpicit. Ipſe quoque legatus tunc potiſſimùm ita ſe componere debet, ut vitet omnem ſuſpicionem irreverentiæ, irriſus, contumeliæ. Præ ſe ferat reſpectum cum dignitate conjunctum. Cæterùm, redditis lectiſq; literis ejus, unde itur in ipſam manum

Procop. lib. 1. bell. Goth.

illius

illius qui aditur, legatio est peragenda cultè, compositè, magnificè. Vitanda verba calcata & protrita, quæ arguunt mentem ignavam, & socordem; aut certè humiles legationis causas. Utendum lectis & sublimibus quæ repræsentent sensus altiùs ductos & majestatem hujus muneris; rejecto tamen fastu, & ineptiâ forensi. Nam, ut est vetus verbum, Alia est oratio Censoris, alia Rhetoris. Audi, quid de oratione Menelai & Ulyssis legatorum Agamemnonis dicat Anthenor Trojanus apud Homerum, postquam, utriusque staturam & habitum descripsit,

Homer. 3. Iliad.

Ἀλλ' ὅτε (Μενέλαος) δὴ μύθους καὶ μήδεα πᾶσιν ὕφαινον,
Ἤτοι μὲν Μενέλαος ἐπιτροχάδην ἀγόρευε,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.

Sed quando verba & consilia omnibus texebant,
Certè quidem Menelaus succinctè dicebat
Pauca quidem, sed valde acutè; quoniam non multorum verborum.

Et de Ulysse addit illud:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει,
Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν,
Οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος.

Sed quando vocem magnam ex pectore mittebat,
Et verba nivibus similia hyemalibus,
Non deinde cum Vlysse certabat mortalis alius.

Flosculi

Flosculi item & mulsa dicta, & quicquid putidum est, & illecebrosum, feminis relinquendum, & effeminatis. Porrò hæc illis tantùm legatis præcipiuntur, quibus non constat regula verborum, atque ipsis permissum ut mandata edant ea ratione & oratione, quæ sibi domi nata est; quamque rei, quæ agitur, convenientem putant. Quòd si legato restrictè verba sunt præfinita, is qui principi est ab epistolis, aut scriba Senatus omnia sic perscripsisse debuit, ut supplex legatio humile, magna magnum sonet. Quanquam tales legationum formulæ, si sunt minaces & odiosæ, prisco more dantur caduceatoribus sæpius quam legatis, qui eas, ut supra dixi, mandant memoriæ. Nec diffiteor quandoque datas esse legatis, ut Assyriam de qua memoravi, & Romanam, quæ fuit missa Tarentum, de qua jam dixi, & fortasse etiam infra dicam; tum Scythicam ad duces Romanos. Cæterùm antiquissimi moris fuit, ut legati suum munus illis ipsis quæ acceperant, verbis peragerent, nulla licentia augendi, nulla minuendi. Qua ratione res agitur cum dignitate, simulque consulitur legato, qui non solùm alienæ voluntatis, sed & alienæ orationis perlator est. Tunc eligitur non tam prudentia legati, quàm ministerium. Hujus generis est legatio illa Plautina.

Petr. ecl. legat.

Val. Max. lib 2. cap. 1.

Plaut. Amph.

Vbi primum terram tetigimus,
Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes.
Eos legat Thelebois; jubet sententiam ut dicant suam.

O Si

Si sine vi, & sine bello velint rapta & raptores tradere,
Si quæ asportassent, redderent, se exercitum extemplo domum
Reducturum; abituros Argos Argivos, pacem atque otium
Dare illis. Sin aliter sient animati, neque dent quæ petat,
Sese igitur summa vi, virisque eorum oppidum expugnassere.

Similis est apud Euripidem legatio Thesei mittentis præconem suum ad tyrannum Cadmæorum,

Euripi. Supplic. actu. 2. 284.

Κ' ἂν μὲν θέλωσ' αἰνέσαι, παλίσσυτος
Στεῖχ', ἢν δ' ἀπιστῶσ' οἵδε δεύτεροι λόγοι
Κῶμον δέχεσθαι τὸν ἐμὸν ἀσπιδηφόρον,
Στρατὸς δὲ θάσσει, κἀξετάζεται παρὼν
Καλλίχορον ἀμφὶ σεμνὸν ὧδ' ἑτοιμὸς ὅδε.

Et si quæ petitis annuant, verso pede
Redeas. Sin verò abnuant, altera hæc sit oratio,
Armatam juventutem ut exspectent meam.
Sedet quippe præsens, & recensetur exercitus
Decorus scilicet hic circa sacrum Callichorum.

Xenoph. de instit. Cy. lib. 2. 49.

Hujus verborum formulæ, quæ legato præscripta est, exstat exemplum apud Xenophōtem. Cùm, inquit, illuxisset, Cyrus misit nuncium ad Armenium, cui mandavit ut ad hunc modum cum eo loqueretur. Mandat tibi Cyrus, Armenie, ut quamprimùm ad ipsum cum tributo exercituque venias. Si rogabit ubi sim, vera dicito, esse, nimirum, in confiniis. Si interrogabit an ipse veniam, hîc

hîc quoque vera loquitor, Id nescire te. Prisco more hoc fieri sciunt illi, qui prisca pervolutarunt. Certè antiquitus referebant ipsissima verba illius à quo missi erant. Talthybius apud Homerum illa ipsa Machaoni dicit quæ jusserat Agamemnon, nullà ne syllabæ quidem mutatione.

Ὄρσ' Ἀσκληπιάδη, καλέει κρείων Ἀγαμέμνων *Homer.*
Ὄφρα ἴδῃς Μενέλαον ἀρήιον Ἀτρέος υἱὸν, *Iliad. 4.*
Ὅν τις ὀϊστεύσας ἔβαλεν τόξων εὖ εἰδὼς *141.*
Τρώων ἢ Λυκίων τῷ μὲν κλέος, ἄμμι δὲ πένθος.

Surge Asclepiade, vocat te rex Agamemnon
Vt videas Menelaum bellicosum Atrei filium,
Quem aliquis sagittans percussit arcuum peritus
Trojanorum vel Lyciorum, illi quidem gloria, nobis autem luctus.

Hunc priscum morem video quandoque fuisse renovatum à citerioribus principibus. Quippe talem legationem ducibus Romanis ediderunt legati Abarorum. Quod si oratio permissà est arbitrio legati, tunc verò oportet ipsum usque eò instructum esse omni instrumento oratorio, ut quamcunque in partem volet, versare possit animos oratione valida & culta. In quo ipso vitanda ei sunt vitia, quæ deprehenduntur esse propria legatorum etiam eloquentissimorum. In his est frequens usus ejus, quæ Græcis est prolepsis, nobis præsumtio; Quæ sanè omnem rem implet suspicionibus. Has legatus ab sese segregare debet; ne purgatione accersita, nimiumque accurata locus difficultatibus quæsitus

Menan. ecl. leg.

Quint. lib. 9. cap. 2.

quæsitus videatur. Nempe extraordinariæ sollicitudini nostrę comes it aliena suspicio. Et insolitus propugnandi apparatus arguit latentem metum. Et ex metu nostro inimicis crescit audacia. Minimùm, nescio quid scrupuli hæret animis, quem demere magis est felicitatis, quàm ullius moliminis. Postremò, hoc nihil est aliud quàm perire suo indicio;& nimis ingeniosè suspicando monstrare objicienda; neque facultatem nocendi præripere, sed ultro occasionem præbere. Talia volò esse prævisa, sed premi, quoad sint promenda, hoc est, in occasionibus subitorum responsorum, de quibus mox dicam. Præsumtionibus tunc solùm locus est in prima oratione legati, cum legatio missa est ad excusandum, accusandum, defendendum. Nam quia tunc legatus sumit partes patroni, aut actoris, ejus est objicere, arguere, nudè inficiari, transferre, deprecari, mollire, minuere, avertere, eludere, diluere, taliaque inserere suæ orationi quæ sunt oratorum propria. Legatum etiam turpe est rixari ac loquaciter litigare. Nam quæ primò fuit disceptatio sensim fit altercatio, & crebris contradictionibus destruitur autoritas legati; ac res per se indubia redditur dubia. Priscæ legis verba sunt, *Seriùs jurgia amovento*. Legatis Romanis Hanno fœdus recitare, illudque interpretari incipiebat, cùm illi eam disceptationem, ut alienum à dignitate Romana, atroci oratione rejecerunt. Ergo Sagunto excisa, violatisque fœderibus, Annibalem reum tanti sceleris sibi dedi æquum censuerunt. Id nî fit, Vobis igitur,

Cic. lib. 2. de leg.
Polyb. lib. 3.

tur, inquiunt, bellum denunciamus. Enimvero aut plane impudens, aut certe magni & formidabilis alicujus imperii illa legatio est, quæ incipit ab interrogatione. Hujus tumoris fuit illa quam Indi miserunt ad Cyaxarem. Nam legati ad regem Cyro præsente, intromissi, dixerunt se jussos esse quærere, Quænam causa Medos & Assyrios in mutuam perniciem armasset. Cæterum si quid in edenda legatione sub obscurum incidit, quò opus si lito luce doctrinæ, historiarum, & antiquitatis, tunc vero inde naviter pro trahendum verum, donec argumentis fides dictis contradatur. COSS. Romani, in his L. Martius Censorinus, non solùm Carthaginiensibus exposuerunt decretum Senatus de diruenda Carthagine, sed rationibus probarunt æquitatem ejus, & exemplo Albæ cujus ipsa Roma esset colonia. Legati item nihil omiserunt penitioris doctrinæ, & peritiæ rerum anteactarum, quò Consules flecti & rigor decreti solvi posset. Modum orationis non item definio; sed illud tantùm moneo, Vitandum esse sermonem laciniosum, qui idem rerum publicarum moderatoribus plerunque est onerosus. Itaque legatum ita oportet esse brevem, ut nec minùs nec plus quàm oportet, dicat; sed utatur eo dicendi genere quod Græcis est σύντομον, nobis circumcisum. Subinde moneo, legato omnino cavendum esse, ne in ulla parte sui sermonis ullove gestu prodat insolentiam, sive contumeliam. Hoc vitium est duorum generum. Aut enim tota legatio est insolens, qualis

Xenoph. de instit. Cy. lib. 2. 46.

Appian. Liby.

est illa Persarum ad M. Antoninum. Et tunc omnis culpa est in mittente, qui eam sic edi voluit. Hujus quoque generis est illa Decebali, quàm memorat Petrus Patricius. Si, inquit, unusquisque Romanus animum inducit Decebalo quotannis pendere duos obolos, tum pacem universi habituri sunt. Si hoc nolint, sese parent bello; Et inde omnia dira exspectent. Hujusmodi est illa Chagani, cujus impudentibus petitionibus imperator exacerbatus illius pacta sprevit. Talis illa Carporum missa ad Tullium Menophilum ducem Mœsiæ, de qua alibi egi. Bonus quoque Romanorum dux exprobrat Bajano verba insolentiora, & multum supra vires illius, cujus jussu sunt edita. Omnes impudentiæ modos supergressa est illa Chagani, per quam is petiit ab imperatore sibi instrui & mitti lectum aureum. Alterius generis illæ sunt quæ nascuntur in gestu, aut in tumido ore legati. Talis fuit illa Mebodis missi à rege Persarum Constantinopolim; quam Imperator, ut decuit excepit, ut alibi dico. His annecto illam Rhodii legati, quam alii Rhodo quoque legati ita excusant, ut dicant, verba tumidiora legati offensionem aurium, non perniciem civitatis meruisse. Similis tumoris fuit illa Mezamiri missa ad Abaros. Distinguo tamen libertatem loquendi à tumore & fastu. Vix iram potentioris vitat libertas. Quid insolentia & fastus? Chaganus rex Persarum Comentiolum legatum imperatoris Romani in edenda legatione usum Romana libertate, in carcerem conjectum ligneis compedibus

Petr. Patr. ecl. de legat. 14.
Menan. ecl. legat. 96.
Menan. ecl. legat. 91.
Menan. ecl. legat. 95.
Liv. lib. 45. 185.
Menan. ecl. legat. 79.
Theoph. de legat. Rom. ad gent. [illegible]1. 45.

dibus adstrinxit. Etsi eum postridie, procerũ admonitu, unà cum collegato ejus dimisit.

CAPUT LII.

De vi subitorum responsorum.

DE subitis responsis quod paulò ante promisi, id cœptum pertexo. Quippe volebam legatum esse præmunitum adversus quoslibet ictus, & quidem armis adamantinis, & impenetrabilibus: Sed illa tecta habere, neque priùs nudare quàm in occasione subiti alicujus responsi. Quod si est acutum, argumentum, è re natum, non solùm diluit objecta, sed & adversarium percellit feritque eo telo, quale nullum Mulciber fabricatur. Neque verò tantùm legatum, sed & qui legatione adeuntur, aut aliqua importunitate premuntur, hac responsorum extemporalitate armatos oportet. Legati Vitigis exprobrabant Belisario, Gothos Sicilia insula opulenta concessisse Romanis. Nos quoque Britanniam, ait Belisarius, sibi Gothos habere permisimus, Sicilia longè præstantiorem. Legatus Persarum, cùm Imperator in ipsum rejiceret culpam earum rerum quæ contra animi sui sententiam acciderant, respondit, Domine, Non adsum propugnaturus Saracenos, si quid peccarunt, sed ut audiam si quid æqui dicunt. Neque enim id aspernabor. Quòd si injustè querũtur, me judice causa cadet. Themistocles insulas circum navigabat, & ab earum incolis pecunias corradebat. Venit ergo ad Andrios, quibus

Procop. lib. 2. belli Goth.

Menan. ecl. legat. 86.

Plutar. Themist. 1. 222.

ſatis audacter dixit, ſe duos Deos ſecum afferre, Suadam & Vim. Cui illi, Et apud nos ſunt duo Dii, atque adeò & magni & violenti, Paupertas ac deſperatio, à quibus tibi quidem pecuniam dare vetamur. Itaque prior laus talium reſponſorum eſt ex temporalitati comes opportunitas, in qua eſt aut veritas, aut imitamentum veri. Altera eſt argutia, qua adverſarius percellitur. Et verò cum nihil ſit tam naturale, quàm interroganti reſpondere, & laceſſentem contra hoſtire, quicquid ſalsè, venuſtè, argutè dicitur, multò hercule eſt efficacius reſpondendo, quàm orando, aut provocando. Sed quia huic felicitati admixtum eſt multum difficultatis, huic quoque quærendum ſubſidium. Ergo ſi, ut fit, interrogationem è veſtigio reſponſum conſequi non poteſt, enimvero qui eſt ſubito pavore, aut inexſpectatâ lætitia offuſus, cum animi motum ut tum maximè premat, ſuadeo. Homini locato in media rerum mole nihil convenientius quàm æquabilitas. Hæc quanquam accepto nuncio funeſto, aut optabili, excludit impotentiam animi. Quid fœdius quàm legatum, ut unum è multis aſpici vitulantem, & loquace lætitia, ineptiâque ſubſultantem; aut, audita re atroci, notabiliter expalleſcere, ac ſicuti viſa Gorgone obdureſcere? Tali quidem re, paratè ſi opus eſt, reſpondendum, ſed ita contentè ac perplexè, ut ipſe Oedipus amittatur incertus; atque adeò ut reſponſum ſit notabile propter obſcuritatem. Vah, quàm vellem ab aulicis veteratoribus tam facilè diſci poſſet quidpiam limatæ

matæ probitatis quàm hæc reſpondendi vaframenta, qui ipſis eſt centuplex murus. Nam qualibet accede, haud impune echinos fatebere. Quoties tale reſponſum non ſubitò ſuccurrit, os ori eſt opponendum; ut qui ratione non poteſt, is audacia perterrefaciat colluctatorem ſuum, quidpiam comminiſcendo, cui is improvisò reſpondere non poſſit. Sic Andrii, de quibus ſupra dixi, Themiſtoclem, ſic Epaminondas Ageſilaum, aliaſque Calliſtratum legatum Athenienſium, & Dercillidas Lacedæmonius Pyrrhum, multi præterea multos tempeſtiva audaciâ perculerunt. Ad hôc exemplum legatus nodo implicitæ objectionis & laqueis inſidioſæ interrogationis non ſolùm ſeſe expedire poteſt, ſed & ſua paratura adverſarium repercutere. Cæterùm promtè reſpondere non eſt ſortitò loqui, ſed cogitatè. Talia reſponſa, nempe actia, acuta, & ſubita propriè dicuntur torqueri veluti telum, aut conjici in eum cui reſpondetur. Euripides, καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὰ δὲ ἐξηκόντισα, Atque hæc quidem ad iſta, quæ jacularer, habui. Ac de talibus reſponſis illud meritò dici poteſt quod Helena apud hunc ipſum Euripidem ait, κάλλιον εἶπας ἢ σ' ἀνηρόμην ἐγώ. pulchriùs reſpondiſti quàm ego interrogavi. Prorſus & acuminis & promti judicii res eſt. Sæpe enim incogitantia negotia peſſumdedit; ac ſæpe obligavit fidem publicam illorum, quorum legatio eſt. Cùm caput humanum in ea foſſâ, ubi ponenda erant fundamenta Capitolii, inventum eſſet, Româ legatio miſſa eſt ad Tyrrhenum

Plutar. in Ageſ. Proble. in Epa. Plutar. in Polit. Plutar. in Apophth. Lacon.

Eurip. Supplic. 286.

Eurip. Hel. 536.

Zonar. in Tarq.

num quemdam divinum, sciscitatum quid ominis esset in ea re. Is circulo humi delineato, ut si id spatium comprehenderet urbem Romam, & montem Tarpejum, quæsivit è legatis, Annon illa esset Roma, ac mons ipse Tarpejus? Annon ibi caput repertum esset, quod spatium ipse demonstrabat. Veteratoris ea erat ars, ut quod ipse sibi responderi volebat legatis firmantibus, hujus prodigii vis ad eum ipsum locum transferretur. Pronum erat errare promtitudine & facilitate. Sed hujus doli legati scientes facti à filio mathematici, Non, inquiunt, hîc Roma habitatur, sed in palatio. Mons ipse clauditur muro urbis, ubi caput repertum. Hinc illud prudenter dictum, legato reddendam esse rationem suorum verborum; Contra quàm vulgo ajunt; Verborum pœnas non dari oportere. Cujus enim alterius rei quàm verborum à legatis ratio reposcatur? Neque enim, inquit Demosthenes, legatis committuntur triremes, aut loca, aut regiones, aut arces. Nemo hæc legatis tradit, sed verba & tempora. Id est, datur eis illa facultas exponendi mandata, quæ niti debet scientiâ utendi opportunitatibus rerum.

Demost. de fal. leg. 224.

CA-

CAPUT LIII.

Quid sequi, quid item cavere debeat legatus is, qui ad aliquid petendum missus est.

QUia legationes plerunque mittuntur super petenda aliqua re, deforme legáto est nihil adhibere exquisitioris artificii precibus suis quàm sit in lare, aut in sermone pedestri cujuslibet Quiritis. Primùm quicquid arduum, eique cui petitur utilissimum est, in ipso aditu petendum puto; eique petitioni perseveranter insistendum. Vetus & usitatum est, iniquum petendum ut æquum feras. Quòd si legatus est in spe tenui rei difficillimæ impetrandæ, aut si negocium in extremo situm est, tunc tentari debent illa quæ sunt magis impetrabilia. Legati Campani ab senatu primùm amicitiam petierunt, atque arma auxiliaria. Quibus non impetratis, rogarunt ut in deditionem acciperentur. Ita demum in jus Romanorum concesserunt. Inverti hic ordo, ubi res suadet, debet. Et verò contraria his cautione utuntur impetrantes, ubi multa dura simul, atque ardua imperanda sunt; atque adeò quoties metuendum est, ne ex immiti imperio oriatur desperatio, & hinc turbamenta. Tunc ut omnia fiant, singula sensim imperantur. COSS. Romani è Sicilia in Africam transvecto exercitu, & Carthaginiense magistratu ad se venire jusso, nequaquam mandata senatus

Quintil. Instit. lib. 4. cap. 5. Liv. lib. 27.

Appia. Alex. in Liby. & Zonor.

acervatim effuderunt, sed primò frumentum imperarunt. Quo præbito, petitæ triremes; dein machinæ bellicæ; postremò quicquid armorum in urbe esset. His quoque traditis, demum Consules jusserunt urbem Carthaginem dirui, aliamque ædificari, quam nullus amplecteretur murus, haud propiùs mare stadia octoginta. Simili prope astu Zenobius Præfectus Mithridatis afflixit Chios. Ac Triumviri illi, quos imperii sitis, & mala libido vecordes agebat, primò proscripserunt hominum non plus quàm septemdecim; mox centum & triginta; dein centum & quinquaginta. Postremæ illæ feralesque tabulæ cruentato stylo innumeris oneratæ. Eadem est sollertia illorum, qui nunciant res funestas. Cujusmodi est illud, quod à Ctesia narrari memorat Demetrius Phalereus in nuncianda Cyri morte. Neque enim prudens nuncius, ut venit ad Parysatim, atrocibus verbis feminam perculit. Hæc enim, inquit, est * Scythica oratio; sed primò victorem nunciat. Id quod ubi animo titubante, certè lætitiâ trepidante ab illa exceptum est; At nunc, ait, ut agit? Fugam fecit. Ain' tu? Simulque, spe ac timore alternante fidem, Tissaphernes, inquit, his malis caput est. Sed, exsequitur, agedum (spe labante, & sinu muliebri jam micante magno metu) hoc mihi expedi, Cyrus ubi nunc est? Ubi hercule fortes viros agere æquum est. Præclarum certe artificium. hic enim ultimam necessita-

Appia. Mithr.

Appia. civil. 4.

* *Hac locutione usus est Parmenio Byzantius in quibusdam versibus qui referuntur ab Athenæo l. 5. Atque adeò in proverbium abiisse τὴν ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσιν, testis est Laërtius, Ipsisque est dicendi genus constant & confidens. lib. 1. in Anach.*

tem

tem non velavit mollibus verbis, sed fortibus demonstrare voluit. A diverticulo redeo ad rem. Non aliud peti debet, quàm quod impetrari nostra permultum interest; Ne aut levi de causa cuiquam validè obligemur; aut rei parvæ inefficaciter postulatæ adiit pondus pudoris; idque ultra quicquam impetrandi spem omnem incidat. Incogitantis est petere illa quæ jure negantur.

——— nec enim loricam poscit Achillis *Iuven.*
Thersites, in qua se traducebat Vlysses *sat. 11.*
Ancipitem.

Illa etiam contumeliosè petuntur, & cum irrisu, quæ à quibus petuntur, his priùs erepta sunt. Sapienter ea, quæ apparet petenti magna & necessaria esse, eademque tribuenti prona & honorifica. Contra, est hominis præposteri anxiè, aut adulatoriè petere illa quæ ingenium, facilitas, facultas præstantis, ipsa æquitas ultrò promittit.

——— λιπαρεῖν γὰρ οὐ καλὸν *Sophocl.*
δίκαια προσχρῄζοντ. *Oed. Col.*
——— blandè supplicare non decet *310.*
Eos qui justa petunt.

Nihil stolidius illis, qui etsi sunt miseri & prostrati, tamen precibus audent inserere dicta superba & insolentia. Talis fuit vecordia legatorum urbis Romæ ab Alaricho obsessæ, quorum hæc fuit jactantia, Si non æquis, inquiunt, conditionibus de pace transigetur, enimvero populus Romanus assuetudine armorum exercitus pugnam minimè detrectabit. Ibi Gotho motus risus simulque bilis. Et verò miratus magis quàm miseratus ignorantes, aut dissimulantes conditio- *Zosim. lib. 5.*

nem suam, Spissius fenum, inquit, faciliùs metitur quàm rarum. Neque hîc stetit ferocia victoris. Nam illos eosdem umbraticos Romanos dein agitavit ut mancipia. A quibus quidpiam petitur humanitas impetrare debet ut non alia negent, quàm quæ non sunt in sua manu. Semper injusta quorumque repulsa ipsus petitor postmodum

Claudian. lib. 2. de laudib. Stilich.

Gaudeat, & quicquid fuerat deforme mereri.

CAPUT LIV.

Cujusmodi mendacium vitare legatus, cujus item subsidio uti possit.

NE ægrè sit legatis, quòd hîc monentur à me, ne opes ingenii collocent in volubilitate linguæ. Hinc enim molesta dicacitas, stultiloquium, vaniloquium. Quæ sanè sunt propria corvorum forensium, qui mercenario crocitu alienas aures delassant. Quorum frustra sit quisquis audeat esse castigator, censorque. Ne illos hîc nominem propudiosos circulatores, quibus quòd vita est in artibus nugatoriis, usus est ut sint blaterones, falsidici & confidentes. At legati dicta & pauca, & una formâ volo esse percussa; ne is, sive prudens, sive imprudens, Peleum faciens ex Oeneo, intimos risus auditori præbeat. In multiloquio facilè obrepit mendacium, cujus facies mirè deformis est. Illud etiam teterrimum, quod insidiosè concinnatur.

Vsurp. Athen. lib. 9. i. aliud pro alio dicat.

Certè

Certè cujus juſſu legatus mentitur, is aut ignorat fortunã ſuam, aut fatetur puſillam. Priſci Ægyptiorum principes patrio inſti- *Diodor.* tuto torquem aureum lapillis diſtinctum, *Sic. l.2.* cui nomen veritas, collo decus geſtabant, *Antiq.* inſigne, videlicet, genuinæ veritatis, quæ eſt coruſco ſidere pulchrior; ut docerentur, ſe nullâ re magis honeſtari, quàm nitore vitæ, & ſimplicitate ſermonum; quorum utrumque in legato conſpicuum eſſe debet, cùm is non ſolùm ſit legatus negociorum, ſed & morum. Sæpe enim moribus legati ipſa negociorum & legationis aſperitas lenitur. Cujus rei luculentum ſpecimen *Petr.* præbuit Narſes Perſarum legatus ad Con- *Patr.* ſtantium Imperatorem. Contra, nullâ re *ecl. le-* negocia magis turpari & corrumpi conſtat, *gat.18.* quàm fœditate morum, ac dehoneſtamento mendacii: Prometheus apud Æſchylum laudat Mercurium, nuncium & miniſtrum Deorum, ex eo quod eſt, σεμνόστομος γε καὶ *Æſchl.* φρονήματος πλέως ὁ μῦθος ἐστὶν ὡς θεῶν ὑπη- *Promet.* ρέτου, id eſt, *Ore verendo, & prudentia ple-* *58.* *nus eſt ſermo ejus, ut famuli Deorum.* Cæterùm hoc tam horribile monſtrum, cui eſt mendacio nomen, eſt bifrons. Nam aut ſupprimitur verum, cum illud audienti & prolato, & ſcito opus eſt; aut ſcienter firmatur falſum. Utrumque eſt hominis mirè inquinati. Ergo volo legatum niti veritate certiſſimâ virtutum, ejuſque fido comite, parciloquio. Non ſum tamen ita ruſticè torvus, ut officioſum mendacium omnino excludam ex ore legati. Nempe ſi id agitur, ut errato ignoſcatur, ultio remittatur,

inno-

innocentia sublevetur. Deme appellationem, & rem specta. Odio amoto, quod est in vocabulo, manebit sola gratia rei. Certè, obseptis aliis juvandi periclitantem itineribus, equidem non habeo ambiguum quin hoc ingrediendum sit, quamvis obliquum. Ὑπολαμβάνω τὸ ψεῦδος ἐπὶ σωτηρίᾳ λεγόμενον, inquit Diphilus, οὐδὲν περιποιεῖσθαι δυσχερές. *Existimo mendacium, pro salute*
Herodo. *dictum, nihil parare infortunii.* Simile est
lib. 3. dictum Darii relatum ab Herodoto, Cùm, inquit, expedit mendacium dici, dicatur, hoc est, ut ego interpretor; Cùm mentienti proba mens est, laxetur ori frenum. Neque enim aliter lingua est falsiloqua, quàm si mens sit improba. Non refert, quale sit linguæ ministerium, dum ea sit interpres bonæ mentis. Æternùm manebit encomium illius, quæ

Horat. *Una de multis face nuptiali*
lib. 2. *Digna perjurum fuit in parentem*
carm. *Splendidè mendax, & in omne virgo*
Nobilis ævum.

Sophocl. Sciscitanti Neoptolemo Οὐκ αἰσχρὸν ἡγῇ δῆτα
Philoct. τὰ ψευδῆ λέγειν; *Non turpe putas menda-*
381. *cia loqui?* Ulysses respondet, οὐκ εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει. *Non si salutem mendacium fert.* Tali mendacio tam princeps, quàm principis jussu legatus, uti potest. Annibal cùm Africa excessisset, & in Corciram
Liv. lib. insulam trajecisset, *percunctantibus legatum*
23. 137. *se Tyrum dici jussit.* Hoc quoque perfugio usus est Xenophanes princeps ejus legatio-
Liv lib. nis, quæ à Philippo mittebatur ad Anni-
23. 186. balem. Quippe hi legati petentes Capuam, media

media in præsidia Romana illati sunt, deductique ad M. Levinum Prætorem circa Nuceriam castra habentem. Ibi intrepidè Xenophanes legationis princeps, à Philippo Rege se missum ad amicitiam societatemque jungendam cum populo Romano, mandata habere dixit ad Consules populumque Romanum. Porrò eum qui legatione aditur, si mendacium sibi dici scit, præstat suasu humanitatis dissimulare intellectum, quàm inhumanâ perspicaciâ loquentem arguere. Majus est, rogatu amici rem diluentis, non agnoscere factum, quam ignoscere, & opinionem acceptæ injuriæ, licet præjudicatam, legato condonare; ac tempestivâ facilitate perficere; ut qui clementiâ purgatior est quàm argumentis, jure tamen absolutus videatur. Hoc quidem est sine ulla exceptione facere cnnctam gratiam, & ostendere, non solùm vincere se posse, sed & vinci scire.

Quisquis plus justo non sapit, ille sapit.

Ergo principi in quibusdam honestius est decipi, quàm reum peragere illum, qui servatus iturus est in exemplum humanitatis & clementiæ. Illa demum vera est venia, quæ ita datur, ut appareat testimonium probitati. Quid, quod interdum in magno mendacio positum est omne momentum legationis? Sæpe, scilicet, legatio non in aliud destinatur, quàm ut tale mendacium dici possit. Tunc verò ne illud statim perluceat, legato diligenter est cavendum,

Primo ne medium, medio ne discrepet imum. Horat. in Arte.

Huic

Huic autem, quanquam mendaci legationi ita ignoscitur, si cui mendacium dicitur, ejus perniciei non est inventum; sed illorum saluti, quibus aut per prærupta, aut hac semita eundum fuit. Exemplum talis legationis est in libro Josuæ, ad quem ab Gabaonitis missi sunt legati, qui se non ab gente conterminâ, sed ab longinqua missos dicerent, fœdus & amicitiam petentes. Quibus concessis, rituque sollemni firmatis, dolus patuit, & mendacium retectum ipsis ab Josue exprobratum est. Sed cùm illi hanc unam salutis viam sibi ab necessitate monstratam dicerent, reputatione casuum humanorum Judæus ad miserationem evictus fidem datam firmavit; atque id omne negocium ratum esse jussit. Simili mendacio Abraham hortatus est Saraim uxorem suam, ut pudicitiam suam tegeret adversus regem Ægypti Pharaonem, postea etiam adversus Abimelechum. Sed hæc illi providentia & regibus infeliciter cessit. His mendaciis accedunt prudentia, quibus persæpe in exercitu constantia retenta, & virtus alta, & coalita, dum spes pro re ostentatur, cùm hæc præstari non potest. Quo veluti subsidio non rarò magnorum exercituum moderatores ad victoriam, felicitatemque pervenerunt. Talibus adjumentis, exemplo ducum, sæpe usi sunt legati. Stephanus ab Narsete legatus ad eos, qui Faventiam ex clade à Francis acceptâ confugerant, callido mendacio firmavit, Lucenses ab Narsete captos; cùm tamen etiam obsiderentur.

Gen. cap. 12. & 20.

Agath. lib. 1.

CAPUT LV.

An figuras, & jocos, legatio admittat.

MEndacio affinis est sermo is, qui procedit per figuras, jocosque. Neutrum legatio admittit, aufertque ridicularia, quia ubique amat adspici & retinens gravitatis, & inimica scurrilitati. Ut urbanitas, sicuti quidam verissimè dixit, non decet senatum; ita quoque condimentum negocii publici est prudentia, non jocus. Aut me fugit memoria, aut nulli legationi jocos admixtos legi. Nisi fortè hujus generis sit illud Chosrois, cùm per legatos Justiniano gratulatus est de victoria Belisarii contra Vandilos Aphricanos. Simulque sibi partem prædæ mitti joculo ab Imperatore petiit. Neque enim eam adeptus esses, inquit, nisi fœdere priùs nobiscum inito. Placitus est Justiniano jocus usque eò, ut joco dictum à Persa ipse seriò prævorterit, missis per legatos ad eum opulentis donis. Nempe, *Plin. lib. 8. ep. 6.* *Procop. lib. 1. belli Pers.*

——— ridiculum acri
Fortiùs, & meliùs magnas plerunque secat res. *Horat. lib. 1. serm. sat. 10.*

Sed joci plus fuit in re, quàm in verbis; isque legato mandatus, non ab ipso incogitanter, aut per lasciviam prolatus. Hac ratione sobriè legato, vèrecundéque utendum; ne quem jocum ipse putat mellitum, alieno gustui sit acidus; quod ipsi est urbanum, alienum

alienum apud animum inamarescat. Equidē malo nudari pectus, & rem legatum ingenuè eloqui, quàm ullâ amaritie prodere animum invisorem alienæ felicitatis, aut irrisorem infelicitatis. Tali μυκτηρισμῷ, id est, *sanna*, usus est Hieronymus tyrannus Syracusanus, cùm legatis Romanis cladem Cannensem exprobravit sævâ sannâ. Huic tantâ amaritudine jocanti denique legati responderunt, *Se ad eum redituros, cùm seriò legationes audiri cœpissent*. Jocis affines sunt apologi, qui aliquando inter sermones legationum usque eò sunt recepti, ut responsa data legatis, & caduceatoribus fuerint meri apologi; ut illud Joæ regis Israël, à quo legatio Amesiæ regis Judæ multo lepore excepta est. Seculis quidem simplicioribus omnium gravissimas legationes per apologos feliciter perfectas constat; teste Menenio Agrippâ. Cyrus legatis Ionum & Æoliensium respondit per apologum scitè, fabréque. Ac præter legationes ingentia negotia per apologos sæpe acta sunt, & peracta. Hujus exempli est fabula Themistoclis de vulpe & muscis; Demosthenis de lupis & pastoribus; Syllæ de agricola & pediculis; Petri legati Romani de volubilitate rotæ, & rege Sesostride; etsi ea veriùs est historia quàm fabula. Ergo admittantur sanè ab legato & joci & apologi, sed à quibus absit scurrilitas & acerbæ facetiæ, quibus insunt contumeliæ, & injuriæ, malaque quæ sunt ex iis. Sales, si se offerent, adspergantur, dum commendentur ingenuitate, neque longiùs absint à gravitate. Nam summa

Liv. lib. 14.

Zonar. in actis horum regg.

Herodot. lib. 1.

ma laus legati est, loqui graviter, respondere sapienter, refutare fortiter, denique pugnare gladio, non volsellis. Cum ingenuitatem laudavi in legato, non solum ejus verba spectavi, sed & res. Prudens est monitio Demosthenis, Legatum non tantùm debere afferre verba, sed res ipsas exhibere. Quippe si legatus est nuncius & perlator mendacii, sibi & illi à quo missus est, dira imprecàtur. Id quod sublatis manibus affirmavit Maniach Turcarum legatus. Alibi etiam Demosthenes docet, quàm totus in eo legatus esse debeat, ut se præbeat veridicum, incorruptum & integrum. Id quod eò pertinet, ut ne is unquam defugiat autoritatem suam. Apage istos vulpiones, qui tum demum mirificè se sperant esse callidos rerum, si res obscurant, & confundunt. Nam primò suam facilitatem ostentant; & quod nullo cum effectu promitti posse rentur, ultro & prolixè pollicentur. Sæpe etiam de iis queruntur, per quos aut negotium impeditur, aut retardatur. At cùm tempus est promissa ad rem conferri, qui fuerunt dictis dapsiles hærent in re, ac veluti inclusi carcere nassæ, suffugia circumspectant, etsi eos res ipsa compeditos tenet. Aliud est, esse callidum hominem & sollertem; aliud, fallax ingenium fallendo terere, & concenturiare in corde Sycophantias. Itaque probatur mihi legatus ingenuus, & aretalogus; ambulans viâ regia, non vestigia, aut semitas faciens per devia; denique rectà iens, non ex transverso; aut recessim rursum vorsum. Præstat abstinere legatione, quàm

Demost. Olynth. 2. 6.

Menan. ecl. legat. 87.

Demost. de fal. legat. 215.

quàm non habere lubidinem peragendi rem omnem. Arnus quidam Episcopus, & Hunricus Abbas à Duce Bajoariæ legati sunt ad Papam in hoc, ut ipso autore pax fieret inter Ducem & Carolum Magnum. Cùm accurato rogatu Pontificis Rex promtum se, paratumque ostenderet, atque inibi res esset ut perageretur, Pontifex quæsivit ex legatis, ecquod promerent stabilimentum pacis. Illi de ea re respondent, nihil se habere in mandatis, ac sibi nihil potestatis ultra datum, quàm ut responsum principi suo referrent. Enimvero Papa barbarâ fraude exacerbatus, ut missos ad fallendum anathemate, nempe fatali telo, punivit.

Annon. lib. 4. cap. 79.

CAPUT LVI.

Quanta debeat esse religio legati in servandis mandatis.

SOllemnis est quæstio; An justa de causa liceat legato solvere religionem mandatorum? Neque enim de iis loquor, qui illa premunt, contrahunt, extendunt, mutant mobilitate, temeritate, metu, contemtu. In re quidem militari quàm tutum sit egredi jussa summi Ducis, dura illa & inexorabilia pectora docent Epaminondæ, Manlii, Posthumii, Sempronii. Idem in Repub. rigor. Ideo, quia & domi & militiæ imperium convellitur, simulatque minuitur obsequium. Et apud quos publici decreti, & cœlestis vocis non est par reverentia, certè ibi omnia ad incertum revocantur;

tur; eique Reipub. hinc magnum portenditur periculum. Ideo prudentes nihil quicquam crediderunt pestilentius, quàm si mandata sapientiæ principalis, aut consulta ordinis amplissimi perstringantur privatâ vesaniâ. Ergo hæc publici consilii debet esse majestas, ut, quæ primores invenerint, princeps librarit, librata elegerit, sepofuerit, creverit, constantiâ sanciantur, & fidelitate obsequii. Testis est Polybius, decretis Romani Senatus inesse necessitatem. Neque enim aliter asseritur sapientia & potentia, ex quibus est majestas. Hanc ipsam necessitatem disertim expresserunt COSS. missi ad diruendam Carthaginem. Hoc idem fuit institutum Carthaginiensium, *qui Hannonem suum morti condemnârunt fortissimum, ac triumphalem virum, quod is edicto Senatus minùs obtemperavisse putaretur*. Itaque cùm legati Persarum à legatis civitatium Græciæ exigerent jusjurandum, legati civitatum promtè responderunt; Se non fuisse missos ad jurandum, sed ad audiendum. Ad hæc exempla quoties legatus ausu temerario violat paginam mandatorum, audacter dico, capital facit. Hoc sciri voluerunt Athenienses, qui legatos suos missos in Arcadiam, quamquam re bene gestâ, & laudis compotes domum reversos capite punierunt, quod alio quàm quo ipsis mandatum fuerat, itinere ierant. Hæc sanè legati religio non huc tantùm spectare debet, ut non adversus, sed ut ne is ultra quàm sibi injunctum est, negotii quidpiam gerat. Atilius Consul ab Senatu missus in Græciam, ut Athenienses & Ætolos

Polyb. l. 1. hist.

Appia. in Lyb.

Porc. Latro in dec. in Catil.

Xenoph. hist. Græc. l. 7. 486.

Ælian. variar. hist. lib. 6.

Pausan. lib. 7.

CAPUT LVII.

Quando liceat legato discedere à religione mandatorum.

QUæ omnia etsi ita vera sunt, ut ne illa quidem antra Pythia plus fidei spirent, tamen ab hoc vero flectendum ad aliud non minùs verum, quoties res mutantur, & hinc progignuntur eæ necessitates, quæ non exspectant nova jussa, & consilia sera. Siquidem mandatis ea continentur, quæ prævideri & præcipi potuerunt. Sed quæ sunt supra mortalem provisum, relinquuntur, scilicet, dexteritati fideique legatorum. Quippe præsentia consilia, qualiacunq; sunt, præstat rapere, quàm illa quærere quæ nusquam sunt; ne, dum longinqua exspectantur, proxima effluant, atque interim subducant se & occasiones, & momenta rerum gerendarum. Remedia hæc subitanea ut necessitas excusat, ac fides suadet, sic industria dirigit, & felicitas commendat. Ergo sicut inter priscas leges hæc est, *Salus populi suprema lex esto*, ad eundem modum equidem præscribo legato, ut salus Reip. sit ei suprema lex; sibique ipse sit Senatus & princeps; ut quod illos sciscitaretur, si posset, idipsum promat è suo pectore, & publicam rem suæ fidei creditam pro sua fide gerat. Denique intelligat, nunquam se recto deerraturum, si oculos intendet in axem hunc inocciduum. Ut enim qui transit amnem vorticosum, spumosumque est ore sublimi, oculosque in adversam ripam semel conjectos ne *Cic.l.3. de leg.*

obliquat quidem, nimirum ne turbido visu oculi varient, cor trepidet, pedes captentur, postremò malè pereat; Sic legato versanti inter ardua, & confragosa muneris sui, interque tot rerum minitantia undique murmura, maximè animus est erigendus, & in ipsâ difficultate est excitanda virtus mascula; ne in hoc æstu circumagatur, aut improvidus incidat, aut impetu impingat scopulis. Itaque utcunque in alto ventus est, exin velum, ut ille ait, vortendum; ac legato sic statuendum, sibi non ita data esse mandata, ut sint, veluti fatum, immutabilia, sed plus utique spei repositum esse in sua fide, quàm in scripto, illisque quæ sors agitat ex lubidine. Quapropter ubi rerum facies mutatur, ibi quoque mutanda est ratio expediendæ prudentiæ, & promendi consilii. Postremò sciendum, scriptis mandatis inesse plus consilii quàm imperii, multum autoritatis, minimùm necessitatis; accipi ut immutabilia, cùm spectatur reverentia principis & imperii; dari ut mutabilia, reputando necessitatem, ejusque clavos trabales, quibus figuntur humana. Si ipsæ leges, divina vox, quandoque refiguntur; si dux sibi celere consilium occupat in acie, gubernator in mari, gladiator in arena, qui minùs legato liceat uti foro, & mandata mutare, transcendere, corrigere, atque ad præsentem usum accommodare? Ad placandum Alexandrum Lampsacenis omnia dira minitantem civitas legavit Anaximenem Philippo patri, ipsique probè notum. Rex cognito cui rei venisset, Græcorum Deos testes dedit se omnia factu-

Pausan. lib.6.

rum

rum contra orata illius. Id Anaximenes rescivit. Atque ut fuit in conspectu. Per ego te Deos, Rex, amicitiamque rogo, inquit, ut conjuges & liberos Lampsacenorum redigas in servitutem, urbem exscindas; ne templis quidem Deorum immortalium abstineas. Hinc tantùm valuerunt hæ preces, ut temerarii jurisjurandi vinculis solutus Alexander, civitati ignoverit. Ad hoc exemplum quicquid callidi consilii eventus probabit ab legato non contumaciter usurpatum, sed necessariò inventum, eum eripit calumniæ. Ea enim est quorundam felicitas, ut, quæ est promtitudo, videri possit deliberatio, quæ celeritas, facilitas, quæ necessitas, consilium; casu etiam ab ipsis incœpta talia sint, ut in virtutem trahi possint; quæ cò est amabilior, quò est expeditior. Hanc summâ ope cavendum est principi ne torvè adspernetur. Amplexetur potiùs animum legati; faveat præclaræ conscientiæ hominis præclari, qui scienter usus est licentiâ mutandi, addendi, detrahendi mandatis, qua omnes publicæ rei curatores, in primis legatos, intrepidè usos legimus. Legati ab Senatu missi ad Octavium, ubi ea quæ post ipsorum discessum ab ordine amplissimo decreta erant, audiverunt, non exspectato jussu ejus, in urbem remeârunt. Ejusdem Senatus legati missi in Græciam cognitores controversiarum, quæ Achæos inter & Lacedæmonios erant, cùm obviam habuissent Græcam legationem, quæ ad id ipsum Romam mittebatur, quamvis injussu, domum regressi sunt. Ab Senatu Romano denique laudatus *App. civ. 3. Pausan. lib. 7. Polyb. ecl leg. 112.*

 fuit

fuit Callicrates legatus Achæorum, qui contra ea mandata quæ ab suis acceperat, contendit, Achæos esse cogendos ea, quæ strictè ab Senatu super reducendis exsulibus mandata ipsis fuerant, observare. Etsi Polybius accusat potiùs, quàm probat audaciam ejus, qui ausus fuerit rem moliri omnibus Græcis potissimùm Achæis inutilem, parumque prosperam. Sic legati Ochosiæ regis Israël missi, qui consulerent oraculum Accaroniticum, simulatque iis occurrit Michæas propheta, ei obtemperârunt jubenti redire ad regem. Etsi dici potest, illud fuisse decretum summi numinis, coram quo quantum est hominum humili cervice esse debet. Hîc offert sese mihi P. Scipio Africanus, qui, S. C. ad se perlato de pace facienda cum Carthaginiensibus, ut obtemperaret in animum non induxit. Nec est quod credas Scipionem rerum successu tumidum quicquam agitasse plus quam civile. Nam peccet in ipsam probitatem, cui ea sit de Scipione opinio. Sed quia illi erat compertum, Carthaginienses fallacem pacem petiisse ab Senatu, ut eam aperto bello commutarent. Neque Belisarius jussa Justiniani allata per Dominicum & Maximinum Senatores & legatos priùs exsequutus est, quàm negotio cum primoribus, adhibitis legatis communicato, universus consessus scripto testatus est, è Repub. esse eam pacem (nam de pace agebatur) fieri. Eo demum consensu adductus est Belisarius, ut Justiniano dicto audiens esset. Causa hæsitandi non fuit animus contumax, sed cupido instandi hostibus,

Zonar. in actis Ochosiæ filii Achaab.

Zonar. lib. 2.

Procop. l. 2. belli Goth.

bus, & fides erga principem, de cujus felicitate hoc detrahi dolebat, quod sibi facilis victoria prope è manibus eripiebatur. Contra Rufinus legatus Justiniani, quamvis nulla licentia belli componendi, habitu supplici quæsiit à Chosroë, ut placatus daret Imperatori pacem propitiam. Eique numerandum curavit quantum argenti antea pactum fuerat. Quòd si tali re legato adest facultas mittendi nuncios & renuncios ad illos, quorum res agitur, magna cura liberatur, qui habet nova mandata, quæ sequatur. Petrus legatus Justiniani cùm ad Amalasuntham proficisceretur, Appolloniæ cognovit, reginam ab Theodato compactam in vincula; aliaque quæ contra existimationem Imperatoris acciderant in Italia. Ergo non ultra perrexit; sed inibi substitit; deque omni re diligenter scripsit ad principem. Et has quidem ob causas legato quandoque licet discedere ab religione mandatorum.

Proc. l. 1. belli Pers.

Proc. l. 1. belli Goth.

CAPUT LVIII.

De religione & potestate ejus legati, cui data sunt libera mandata.

CUi data sunt libera mandata, etsi nullis videtur, tamen iis vinculis adstringitur quæ sunt validissima, fidei, nimirum, & pudoris. Malo accipi ut incitamentum virtutis, quàm ut licentiam potestatis; itique per vestigia priscorum Dictatorum, qui in summa licentia retinuerunt summam mode-

stiam. Tempus summo magistratui adsignatum vix unquam impleverunt. Ipso summo imperio non sunt aliter usi, quàm ex usu & necessitate Reipub. Hac eadem moderatione censeri voluerunt illi, quibus ancipiti Repub. Senatus maximam potestatem permittebat Reipub. gerendæ prisca formula. Darent operam ne quid Respub. detrimenti caperet. Poterant exercitum parare, bellum gerere, coërcere omnibus modis socios atque cives; domi, militiæque imperium, atque judicium summum habebant. Sed tamen hoc tanto jure haud plus posse voluerunt, quàm quo appareret, non ipsos tantùm posse, sed esse ministros illius populi, qui ipsus tantus esset. Ad hæc exempla suadeo legatis, ut à quocunque tantum juris acceperunt, hunc modestiâ remunerent, & reverentia. Denique libertate mandatorum non modò non licenter utantur, sed eâ reddantur proniores ad modestam formidinem. Legati Romani etsi ad plebem missi cum summo jure promittendi quicquid illa postularet, tamen statim ut Tribunorum plebis mentio facta est, rem novam & inauditam Senatui servaverunt integram. Contra L. Æmilio Consuli, quod pacem Vejentibus dederat æquam magis, quàm populo Rom. victori honestam, triumphum petenti objecta est adrogantia, qui de legibus fœderis non retulisset ad Senatum. Hæc modestia scrupulosiùs fortè desideretur ab legatis regum, quàm liberarum gentium. Isti enim quia sunt inter mittentes, sicuti consortes imperii, nihil in sua Repub. tam reconditum

Dionys. Halic. lib. 6.

Halic. lib. 9.

est

est quod non perviderint, ac proinde non nesciunt quatenus sibi progrediendum, ubi subsistendum, quid largâ manu dandum, quid contractâ retinendum. At legatis regnantium, quamlibet lynceis, haud datum ut introspiciant altitudinem ingenii, ac falsa simulationum, munimina regiorum pectorum. Erga ipsos ratio circumspectior magis decet. Quanquam si meo arbitratu utrique faciant, summam licentiam condiant pari moderatione. Id quod huc pertinet, ut nihil præstent nisi idem necessarium suis; nihil polliceantur quod non præstare possint. Nam promissorum servanda fides, etiam ab illo cujus est legatio. Punienda potiùs est temeritas legati, quàm illum, quisquis est, deceptum pati. Quid Gonthare illo propudiosius, qui fidem Reparati sui Areobindo datam sterilem jacere passus est, ereptis illi priùs bonis, mox vitâ? Hæc debet esse legati virtus animosa, ut fidem publicam ab se datam de suo liberet; sequaturque orbitam Q. Fabii Maximi, *qui de redemtione captivorum cum hostibus cùm pepigisset, idque pactum à Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, & fidei satisfecit*. Neque tamen sum nescius, legatos magnorum imperiorum sæpe multa ostentando veriùs quàm pollicendo tentare an paucula confieri possint. Petrus legatus Justiniani ad Theodatum missus, posteaquam egit cum Rege, ut concederet Imperatori quibusdam quæ memorantur à Procopio; eaque ipse ad Justinianum, qui Constantinopoli erat, deferret, Gothum trepida-

Proc. l. 2. belli Goth.

Plin. de vir. illust. cap. 43.

Proc. l. 1. belli Goth.

tio cœpit, quid se foret, si eæ conditiones Imperatori non essent placitæ. Ea cura anxius Petrum, qui jam dederat se in viam, ad se revocatum, arbitris amotis, rogitare cœpit, an eam rem pactam habiturus esset Imperator? Suspicor, inquit Petrus, fore ratam. Etsi minùs placebit, ait barbarus, quid me fiet? Tibin'? belligerandum. Hinc liquet, etiam in summa potestate quædam legatos tenere suspensa manu, atque ab ipsis tentari verius quàm tractari, ac proponi magis quàm promitti aut sanciri. Cæterum quantum in hac tanta potestate legatorum licentiam contrahi, tantumdem industriam extendi oportet. Adeò ut appareat, homini docto datam esse legationem, qui ipsus sibi heuretes esse potuit. Prisca & nobilis est fabula, Lycomedem regem, rogatu Thetidis Achillem adhuc ephebum occultasse inter virgines illarum ornatu, eique nomen indidisse Pyrrha. Hunc legati Argivorum cùm ab rege peterent, ut suis ad bellum Trojanum auxilio mitteret, Rex cum negitavit esse apud se; ac legatis quærendi hominis copiam fecit. Illi cùm ab cætera pube eum dignoscere non quissent, Ulysses princeps legationis expediit hanc doctè fallaciam. In regio vestibulo posuit munera sibi data. In his erat clypeus & hasta; eademque tubicinem canere jussit; simulque pulsari æribus æra, & collidi arma, & clamorem edi. Achilles hostem adesse arbitratus, perniciter exsiluit; ac dilaniatâ stolâ, clypeo hastæque manus injecit. Hinc cognitio, & Græcis auxiliator Achilles,

Hygin. Fab. 96.

ſes. Sic Ulyſſi doctè verſuto ſollers induſtria fuit pro certiſſimis mandatis.

CAPUT LIX.

An legatus cogi poſſit edere mandata.

ILlud clarandum; An ſi ab legato mandata poſcantur, is adigi poſſit ad exhibenda. Et ſi hoc licet, an ad utraque ſe porrigat ea vis, an ad aperta & occulta, an tantùm ad alterutra. Ego cenſeo ad neutra. Nam quiſquis ab ſuis attulit eas literas, quas ſupra fidei appellari dixi, quicquid loquitur aut agit, mandatis contineri creditur. Hujus licet promentis inſpicere mandata, ſupervacaneum, poſcere immodeſtum, extorquere impium & hoſtile facinus eſt. Nam legationi in eo ipſo vis fit, quo demto, nulla eſt. Mandata dico, quæ huic muneri hoc ſunt, quod anima homini. Nihil quicquam ſub cœlo minùs eſt alieni arbitrii quàm legatio. Atque adeò quod tota ſui juris eſt, totum ſui muneris habet. *Nomen legati*, ait Cicero, *ejuſmodi eſſe debet, quod non modò inter ſociorum jura, ſed etiam inter hoſtium tela incolume verſetur.* Senatus Romanus, ut ſupra dixi, monet Achæos ut Romanorum legatorum apud ipſos ſit præcipua ratio; & in hoc ipſo Senatum imitentur. Id quod non ſolùm huc ſpectat, ut corpori curando neceſſaria eis præbeantur, ſed ut uſquequaque eis exponendæ legationis copia fiat. Ergo ut eſt legati, bona fide ea enunciare quæ

Polyb. ecl. leg. 88.

attulit, sic tuum estdare ei libertatem orationis Ne, dum indulges excordi curiositati, imprudens violes jura mundi. At non ex animi tui sententia legatio editur. Eóne ergo succenses? Tu, videlicet, ita circumspectus, & , credo, sic æquus, ut nihil abs te desiderari putes? Quid, si negotium de industria implicatur? Ac ne eâ quidem mente ad te legatio missa est, tibi satisfactum ut sit? Num ea est culpa legati, qui alienæ voluntatis est perlator, internuncius, interpres? Denique edit eam & verbis & moribus illius, cui operam dat? Vide ne injurius in legatum specie humanâ sis ingenio canino; neque illum referias qui te icit, sed verberi insultes; ut perperi illi, qui in sacro Jovis Poliei, sicuti illum non adverterint cujus mactatu hostia concidit, securim cervice tinctam in jus trahunt. Aliena vitia tuis virtutibus fortiora fateare necesse est, si te abducunt à rectâ viâ morum optimorum. Atque adeò eas vereor ut probes virtutes, quas aliena commissa tam facilè labefactant. Ergo cuique non quid quispiam meruit, sed quid se deceat, spectandum. Quid, quod inter externa vitia patriam virtutem magis enitescere æquum est; eamque tunc potissimùm roborari, cùm peregrinâ temeritate tentatur? Sæpe etiam quam tu injuriam clamitas, alieno palato merum jus est, quod tuus videre animus præ impotentia non potis est. Mala res te agitat, qui in legati secreta tam irreligiosè irrumpis. Maneant igitur in scrinio, aut in sinu mandata legati. Neque ulla sit tam curiosa procacitas, quæ claustra tam sancta

Pausan. lib. 1.

ſancta perfringere audeat. Vide quàm nihil licentiæ in legatum permittam. Nam etſi is eſt manifeſtus imprudentiæ, fortè & nequitiæ, tamen tuum eſt hominem leniter carpere, ſimulque falsè, non acerbitatem promere, iracundè factum exprobrando. At, inquis, proferre legatus quicquid habet in mandatis, nulli circuitione, debet. Id ipſum puta fieri. Nam ita putare tuum eſt. At eo conſilio mandata extorqueo, ut liqueat, an cum iis cohæreant verba legati. Ridiculè. Nam cùm legatum audis, eâdem mandata legis. Cæterùm cùm is cujus legatio eſt, animo ſuo uſquequaque obſecutus fuerit, tuæ poſtea partes erunt, tibi qua ratione optimum putaris, proſpicere. In eo conſentient omnes, rectè te, atque ordine feciſſe. At ſi id ſcelus ſuſcepiſti, ut legationi vim faceres, tu verò ipſi tibi, & univerſæ mortalitati peſtilente exemplo nocuiſti. Nec legationis malè geſtæ actio datur tibi, ſed illi cujus ea eſt. Tunc enim παραπρεσβεύειν dicitur legatus, id eſt, malè & perfidè legationem obire, cùm privati commodi anxius Rempub. aut negligit, aut prodit. Hac infamiâ hodieque inſignis eſt Cotis, qui à fratre Mithridate Iberorum rege ad Claudium imperatorem miſſus, ab eo ſibi id regnum impetratum abſtulit, cujus perfidiæ ſupra mentionem feci. Demetrius filius Philippi regis Macedoniæ non coactus eſt in ſenatu proferre commentarium, quem à patre acceperat, ſed rogatus *Neque enim objectis patri ſuo criminibus reſpondere; neque multa ipſe docere dilucidè, neque ſenatus ea diſcere poterat;*

Petr. Patr. ecl. leg. 15.

Liv. lib. 26.

rat; simulque tirocinio, & perturbatione juvenis movebatur. Has ôb causas rogatu patrum conscriptorum, protulit mandata, quæ unus ipse inspexit & recitavit. Quinetiam Theodahado Justinianus meritò succensuit, quòd suas literas inscriptas primoribus Gothorum is, se præsente, quamvis jussu illorum, passus est legi. Quod si in sola auditione tantum est culpæ, ut principes ea re excandescant, annon largiùs peccat is, qui arcana scripta eademque sancta & tuta jure gentium, vi extorquet, inspicit, legit?

Procop. l.1 belli Goth.

CAPUT LX.

Quando legatus mandata promere debeat.

HIc monendi sunt legati, ut, quomodo à nemine cogi possunt promere quod habent scriptorum arcanorum, ita sanè ipsi suâ se voluntate cogant, cùm ea proferri opus est. Quid, quod sæpe in hoc ipsum mandata scribuntur, ut illa ipsa pagina, quibus continentur, promatur? Phaneas Ætolorum legatus cùm tandem desiisset in hæc verba; Ætolos se, suaque omnia fidei populi Rom. permittere. Consulque ad ea. Etiam, atque etiam videte Ætoli, ut ita permittatis; Tum is decretum, quo id disertim expressum erat, protulit. Popilius legatus Romanus, viso Antiocho, qui ad Ptolemæum venerat Pilusiii obtinendi causa, eum elatâ voce procul salutavit; & protenta dexterâ, altera manu tabellas in quibus decretum Sena-

Liv. lib.26.

Polyb. ecl.leg. 158.

Senatus perſcriptum erat, ei porrexit, primùmque illud legere Antiochum juſſit. Id quod Polybius eorum amicitiæ datum ait. Synodus Ariminenſis cùm mitteret legatos ad Conſtantium, dedit eis & ſubſcriptiones, & nomina Epiſcoporum, eo conſilio ut proferri poſſent. Ergo proferuntur quinque potiſſimùm de cauſis; Cùm quidpiam agitur tanti momenti, ut promiſſa, dictaque legati firmanda ſint autoritate mandatorum, ut accidit Phaneæ. Cùm res non liquidò ſciri poteſt, niſi inſpectis mandatis, ut dixi de Demetrio & Senatu. Quibus addo Liberium Epiſcopum Romanum, qui ab legatis eorum, qui ſectæ Arrianæ incumbebant, exegit profeſſionem fidei in ſcripta relatam. Cùm ea (quo nihil frequentiùs) quæ hinc inde acta ſunt & pacta, ſcripto comprehendi, iiſque illi omnes, quorum intereſt, ſubſcribere debent. Neque enim aliter cuncta ritè confici, ac planè, diſertéque ſcribi poſſunt. Ideo verò ſcribuntur, ne cui poſtea ſuam autoritatem defugere liceat. Denique ne qua ſuſpicio fraudis utrinque oriatur aut altrinſecus. Quartò, cùm legatus miſſus eſt ad cognoſcendum, juſque dicendum inter implicitos litibus, ut enim decreta ejus firma rataque ſint, profertur illa ipſa mandati pagina, qua id juriſdictionis continetur; ad eam prope formam, qua à procuratore mandatum exigitur, ſine quo non eſt procurator. Metellus cum aliis legatis miſſus in Græciam ut cognoſceret de injuriis, quas Theſſali, & quidam Epirotæ Philippo objiciebant, ab Achæorum magiſtratibus concilium petiit. Enimvero Achæi pernegarunt,

Niceph. l.9.c.40.

Niceph. l.11.c.6.

Pauſ. lib.7.

ipsi, aut cuilibet alii se concilium daturos, qui super qua re missus esset, senatus decretum non attulisset. Ergo ei promendum fuit decretum. Quintò & ultimò, cùm legatio est odiosa, neque edi potest nisi simili oratione. Tunc enim monitu meo sapiet legatus, si abstinebit verbis malè ominatis, quæque censentur malignè prolata. Ne cui bilis mota est, immemor juris gentium, ipsum ludos pessimos dimittat. Ad hoc, præcidendæ sunt omnes causæ querendi, insolescendi, eludendi, subterfugiendi, & procrastinandi, rejiciendi legationem, tanquam à legato plus, aliterve quidpiam dictũ sit, quàm ei fuit præscriptum. Tali re ipsissima verba mandatorum è scripto recitantur; aut scriptum ipsi principi, aut senatui traditur in manus, documentum fidei & religionis. Legati Senatus missi ad Antonium veriti, ut Appianus ait τῶν ἐντολῶν τὸ ἀλλόκοτον, *mandatorum monstrosum*. Nihil ipsi Antonio dixerunt, sed mandata senatus ei porrexerunt; ut illhinc ipse narret sibi decretum ordinis amplissimi. Is quoque qui aditur, siquid tale subodoratus est, congressum legatorum prudenter vitabit; ne & noceat sibi, & imperio. Sibi, eo modo, quo dicitur Valentinianus, superbâ & contumeliosa legatione redactus ad insaniam; dein, sanguine delapso in os, exstinctus. Imperio, si fortè ita conferbuit irâ, ut indignè habeantur legati dictis, factisve; atque hæc sit origo ingentium cladium. tunc simulato morbo, aut graviori impedimento, delegantur qui legatos admittant, audiantque. Quo exemplo Antio-

App. l.3. belli civ.

Zosim. lib.3.

Antiochus legatos Senatus non audivit, sed id negotii mandavit principibus amicorum. Et quidem cùm Minius, cui præ cæteris data ea cura, ea respondisset quæ vix Antiochus ausus esset, tum Sulpicius legatus, *Fecit verecundè*, inquit, *Antiochus. Qui si alia pro causa ejus non erant quæ dicerentur, quemlibet ista, quàm se, dicere maluit.* *Liv. lib.25.*

CAPUT LXI.

Quænam sunt quæ legatus advertere debet, etsi nihil ad legationem pertinentia.

DUbitari potest, an quæ ad legationem nihil attingunt, ex his aliquid sit quod ad curam legati pertinere possit. Vetus sanè verbum est,

Πολυπραγμονεῖν ἀλλότρια μὴ βȣ́λου κακά.

Anxiè inquirere aliena ne velis mala.

Et ipse quidem ut amo industrium legatum, sic odiosè curiosum malè odi. hic enim vix probat apud se esse aliquid quod agat, qui aliena tam cupidè rimatur, Non tamen impedio adverti notabilia, non ut ab inspectore, & rimatore, sed ut à sollerte viatore. Qui obeunt legationes, secum debent gestare pectora multipatentia, eademque domicilia multiplicis virtutis, cujus omnia sunt, quæ ubique est, cui nihil neque nimium, neque nimis arduum, ac ne alienum quidem est. Talium sunt tria genera. Quædam eos respiciunt, ad quos aditum est; quædam illos,

tus, ubicunque tandem est, suæ Reipub. curator est, his quoque ratione sagaci adesse potest, ut fautor, consultor, actor. Flaminius ad alia publicè missus ad Prusiam, tamen Annibalem, victo Antiocho, fugientem veneno necasse dicitur. Publicola quamvis ad alia missus, Appium Clausum multa opulentia, ac dignitate in Sabinis pollentem suo suasu ad Romanas partes traxit. Denique & ipsum & omnes clientes ejus Romanos fecit. Sic legati Constantis, cognito puero, qui Drepani è filia hospitis Imperatori natus erat, id ei retulerunt. Qua re is mirificè gavisus, puerum unà cum matre Helena regio comitatu Romam ducendum curavit. Legati Francorum missi ad Aaronem regem Persarum, cùm per Africam iter facientes advertissent locum ubi Carthago fuit, ut magnum munus petierunt & impetrarunt à Persa reliquias Cypriani. Quæ postea in Europam vectæ, & Arelati exceptæ: Quod negotium Carolo Imperatori pergratum accidit. *Cum exsequiæ Pauli Æmilii celebrarentur, ac fortè tunc principes Macedoniæ legationis nomine Romæ morarentur, [illegible]nebri lecto sponte sua sese subjecerunt.* Mi[illegible]rum legati Memphim missi, multa re[illegible]a tulerunt de rebus maximis futuris, [illegible]emorantur à Strabone. De iis quæ ad [illegible]uem, neque ad eos quos inter com[illegible]hil pertinent, exemplum exstat apud [illegible]erbis: *Qui mea ætate legati ex [illegible]nt, omnia incertiora fecerunt. [illegible]emur, virgis etiam thuris ad [illegible]s, quibus credi potest, ma-* trem

App. in Syr.

Plut. Public. l.196.

Niceph. Xant. l.7.c.18.

Sigeb. & martyrol. Adon.

Val. Max. l.2.c.5.

Strabo lib.17. 712.

Plin. lib. 12. c.14.193.

trem quoque teretem enodi fruticare trunco. Hujus quoque generis est illud relatum à M. Tullio. Is laudat Macedonas legatos, quòd in Plancium fuerunt officiosi. *Primùm*, inquit, *Macedonia sic eum diligit, ut indicant hi principes civitatum suarum, qui cùm missi sint ob aliam causam; tamen hujus repentino periculo commoti huic assident, pro hoc laborant. Huic si præsto fuerint, gratius se civitatibus suis facturos putant, quàm si legationem & mandata sua confecerint.* Ut legatorum diligentiam talia fugere non debent, ita quoque summo opere ab illis abstineant censeo, quibus se ipsi & legationem turpant. Polydes legatus Lacedæmoniorum Platonem, illud oraculum sapientiæ, ab Dionysio tyranno sibi traditum ut venumdaret, monstrum hominis non dubitavit emtori mancipare. Sed non longum tulit. Nam haud multò post incidit in molares Deorum, prælio victus, atque apud Helicem submersus.

Cic. pro Cn. Planc.

Diogen. Laërt. lib. 3. in Plat.

CAPUT LXII.

Quando legatus consilium dare; quando accipere possit.

HIc mihi illud occurrit, An legatus illi ad quem missus est, consilium dare debeat. Quippe consilium legati tanti est, ut Plato loquens de iis, apud quos consilium est nullo loco, disertim dicat, eos legatorum monitiones non admittere. Ut vel hinc quanti legatio, legatusque sit, sciri velit; qui unam hanc ex omnibus autoritatem excerpserit, quam

Plato de repub. lib. 8. 10. 3. 560.

quam aliis præferret. Itaq; consilium petitur, aut nō petitur. Si hoc est, næ ille impudenter impudens est, qui in aliena Repub. non indigâ externi consilii odiosè ingerit improbam curiositatem, atque id quod nemo desiderat. Si petitur, aut pertinet ad legationem aut nihil eam respicit. Si hoc, nulla causa est quapropter consilium fidenter petentem non consilio fideliter adjuvet. Quippe ad homines prudentiâ inclytos itur haud minùs cupidè, quam ad longinquum, ac transmarinum oraculum. Isti enim,

Multa benè ac divinitus invenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere
Sanctius, & multò certâ ratione, magis quàm
Pythia, quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur. *Lucret. lib. 1.*

Si petitum consilium aut totam legationem respicit, aut ejus partem, quærat fortasse quispiam, An amici persona indui possit, legati poni, ac proinde consilium amici promi, legati supprimi. Apagesis istam vafritiem, quæ ea divellit, quæ, quia communibus fidei radicibus hærent, apud bonos semper sunt individua. Ut nihil vulgatius, ita ne quicquam quidem inquinatius istis, qui duabus, ut ajunt, sellis sedent, quorumque ora calefactant simul ac frigefactant. Tam sceelerosus fuit Methrodorus quidam Scepsius ad Tigranem à Mithridate missus, ad impetranda contra Romanos auxilia. Hunc Tigranes percunctatus est. Tu verò quid mihi hîc Methrodore autor es? Ille, ut legatus, *Plut. in Lucull.*

gatus, inquit, consulo; ut consiliarius deterreo. Potuit hic planiùs docere se esse hominem minimi pretii, qui ibi fuit consiliarius ubi debuit esse legatus? Et quisquam hunc à Mithridate immeritò punitum putet? Hoc certè propemodum est, contra patriam legatione fungi. Quod sanè ob crimen Menalcidæ à Callicrate capitis dies dicta. Ideoque rectissimè constitutum est, ne procurator datus ad eligendum, alium suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominet. Ne, scilicet, unus (quod est turpissimum) sibi sit discors, & hîc pronus & prudens appareat, illic excors & improbus. Fateor tamen, ab iis qui peregre agunt negotium publicum, quandoque consilium sapienter & officiosè offerri etiam alieno, etiam hosti. Sed quicquid hujus est, nimirum, tale esse debet, ut id luculenta probitas, & ex bonis factis claritudo & auctoritas parta non solùm excuset, sed & validè commendet. P. Scipio pro munificentia Antiochi, à quo filium receperat, cùm in præsentia non aliud dare posset, fidele consilium regi dedit; ejusque legatum sic dimisit; *Abi*, inquit, *nuncia verbis meis bello absistat, pacis conditionem nullam recuset.* Ad hoc exemplum quomodo legati optimam consilii dandi occasionem nacti, illud benignè promere possunt, tanta, videlicet, moderatione, ut in eo non curiosi appareant, sed officiosi, ita quoque si ipsis ab exteris consilium datur, ei obtemperandum censeo. Nempe consilium utile, undecunque est, amplectendum est. Quia utilitas in Repub. est

Pauſ. lib. 7.

Cap. penult de elect. & electi. pot. l. VI. Decret. tit. 6.

Liv. lib. 27.

justi

justi prope mater, & æqui. *Horat. l.1 serm. sat.3.*

Legati Bocchi ab Sylla docti sunt, quomodo apud Marium, item apud Senatum verba facerent. *Sallust. in Iug.* Non me animi fallit, multa hujusmodi ingeniosos causari posse. Quibus ego hoc responso abundè satisfaciam, ut quamcunque rem legatus agere intendet, in id se comparet, acuatque ut naturam imitetur, cujus ingenium est consociare, adunare, conciliare, non iras retractare, simultatum scintillas conflabellare, ferales faces regnis provinciisque inferre. Dei nuncius est veriùs quàm hominum, quisquis comitem secum ducit concordiam, quæ est radix, altrixque otii, seminarium bonorum civium, seges virtutum, denique illud bonum, sine quo nemo novit sua bona. Denique in horum laudes & præsens seculum, & posteritas infinita consurget. Talis legatus dici verè poterit,

—— vox regum, lingua salutis,
Fœderis orator, pacis via, terminus iræ,
Semen amicitiæ, belli fuga, litibus hostis. *Incerti.*

Hinc quoque sciri maximè potest, quantum momenti sit in persona legati, cui in manu est fundare concordiam regum, ac stabilire pacem gentium. Quod ego legatis subjicio sicut præcipuum caput, quò quicquid est negotiorum rectè revocatur. Omnia, scilicet, in hoc unum præceptum arctantur, ut si pax est, hanc legatus alat, & firmet bona concordiæ. Si bellum, id agat ut pace finiatur, & expellat mala discordiæ. Qui hoc fixerit, ac memori pectore tractabit, nunquam se incapistrabit erroribus inextricabilibus.

bilibus. Hoc ideo intentiùs moneo, quod hodierno die nimio plures nec ſibi, nec aliis videntur induſtrii, ſi non animos jam irritatos inſuper exacerbant. Hæc eſt quorumdam & ineptiſſimorum, & praviſſimorum hominum feralis calliditas.

CAPUT LXIII.

Legatis non ſemper credi oportere.

HOc loco monendi ſunt illi qui legatione adeuntur, ne quidpiam ſpecioſo muneri temerè inſiſtant credere. Sæpe quod nulla vis perrumpere, quod nullæ technæ apiſci queunt, ad id ipſum mali mortales non verentur abuti ſanctitate legationis. Jugurtha ad Aulum Proprætorem miſſitabat ſupplicantes legatos, dum ipſe id agebat, ut Romanum dolis fatigatum circumveniret. Legatio Decebali Trajano promittebat ingentia; quibus imperator deluſus pacem illi dedit. Ergo tanta verſutiâ homines ideo legatos ſuos mittunt, ut interim parent ſe bello. Quo aſtu uſus eſt Pompejus filius Magni adverſus Antonium, ejuſque præfectos. Antoninus illud opprobrium Romani faſtigii, per legatos ab Artabano popoſcit ipſius filiam uxorem ſibi. Quo dolo Perſa prope eſt oppreſſus. Sic Velius quidam præfectus arci Tarentinæ petiit ab Aſdrubale, ut abire ſibi incolumi liceret. Ea ſimulatione hoſtem perductum ad ſecuritatem, eruptione factâ cecidit. Contra hæc vaframenta Diomedes

Salluſt. bel. Jug.

Petr. Patr. ecl. leg. 15.

App. civ. 5.

Herod. lib. 4.

Front. ſtrateg. lib. 3. cap. 17.

medes obſecrat Minervam ut ſibi adſit, quomodo patri ſuo, cùm is fuit miſſus nuncius ad Thraces, opitulata eſt.

Αὐτὰρ ὁ μειλίχιον μῦθον φέρε Καδμείοισι *Iliad. κ.*
Κεῖσ' ἀτὰρ ἂψ ἀπιὼν μάλα μέρμερα
μήσατο ἔργα
Σὺν σοὶ δῖα θεὰ, ὅτε οἱ πρόφρασσα παρέστης.
Sed hic blandum ſermonem ferebat Thebanis
Illic, ſed retro abiens valde ardua patravit facinora.
Tecum diva Dea, cùm ei promta adfuiſti.

Sic Ariſthenus princeps Achæorum in concilio gentis ſuæ, quò advenerant legati Romani, Attali regis, Rhodiorum & Philippi, hujus ſuſpecta omnia arguens ait, *Philippi præter legatum videmus nihil*, id eſt, omnia is machinatur in perniciem noſtram, dum nos ſuis legationibus diſtinet. Id doli ſtatim ut deprehenſum eſt, ſuis artibus deludi contraluſores æquum eſt. Ptolemæus Philopator, exceptis humaniter Antiochi legatis, aliorumque qui de pace venerant, delectum nihilominus habuit ſumma diligentia. Solent prudentes legatis hoſtium, gentiumve inhoſpitarum multa, magnaque pollicitantibus haud aliter credere, quàm acceptis dubiæ fidei pignoribus. Legati Hircanorum petebant à Cyro, ut Aſſyrios bello perſequeretur, affirmabantque eâ victoria nihil fore facilius. Enimvero Cyrus à Barbaris obſides petiit. Quos tamen ſibi oblatos remiſit, conſtituens pignora fidei in animis hominum, & in

Liv. l. 32. 85. *Polyb. lib. 5.* *Xenoph. lib. 4. Cyrop.*

ipsi, aut cuilibet alii se concilium daturos, qui super qua re missus esset, senatus decretum non attulisset. Ergo ei promendum fuit decretum. Quintò & ultimò, cùm legatio est odiosa, neque edi potest nisi simili oratione. Tunc enim monitu meo sapiet legatus, si abstinebit verbis malè ominatis, quæque censentur malignè prolata. Ne cui bilis mota est, immemor juris gentium, ipsum ludos pessimos dimittat. Ad hoc, præcidendæ sunt omnes causæ querendi, insolescendi, eludendi, subterfugiendi, & procrastinandi, rejiciendi legationem, tanquam à legato plus, aliterve quidpiam dictū sit, quàm ei fuit præscriptum. Tali re ipsissima verba mandatorum è scripto recitantur; aut scriptum ipsi principi, aut senatui traditur in manus, documentum fidei & religionis. Legati Senatus missi ad Antonium veriti, ut Appianus ait τῶν ἐντολῶν τὸ ἀλλόκοτον, *mandatorum monstrosum*. Nihil ipsi Antonio dixerunt, sed mandata senatus ei porrexerunt; ut illhinc ipse narret sibi decretum ordinis amplissimi. Is quoque qui aditur, siquid tale subodoratus est, congressum legatorum prudenter vitabit; ne & noceat sibi, & imperio. Sibi, eo modo, quo dicitur Valentinianus, superbâ & contumeliosa legatione redactus ad insaniam; dein, sanguine delapso in os, exstinctus. Imperio, si fortè ita conferbuit irâ, ut indignè habeantur legati dictis, factisve; atque hæc sit origo ingentium cladium. tunc simulato morbo, aut graviori impedimento, delegantur qui legatos admittant, audiantque. Quo exemplo

App. l.3. belli civ.

Zosim. lib.3.

Antio-

Antiochus legatos Senatus non audivit, sed id negotii mandavit principibus amicorum. Et quidem cùm Minius, cui præ cæteris data ea cura, ea respondisset quæ vix Antiochus ausus esset, tum Sulpicius legatus, *Fecit verecundè*, inquit, *Antiochus. Qui si alia pro causa ejus non erant quæ dicerentur, quemlibet ista, quàm se, dicere maluit.* *Liv. lib. 25.*

CAPUT LXI.

Quænam sunt quæ legatus advertere debet, etsi nihil ad legationem pertinentia.

DUbitari potest, an quæ ad legationem nihil attingunt, ex his aliquid sit quod ad curam legati pertinere possit. Vetus sanè verbum est,

Πολυπραγμονεῖν ἀλλότρια μὴ βούλου κακά.

Anxiè inquirere aliena ne velis mala.

Et ipse quidem ut amo industrium legatum, sic odiosè curiosum malè odi. hic enim vix probat apud se esse aliquid quod agat, qui aliena tam cupidè rimatur, Non tamen impedio adverti notabilia, non ut ab inspectore, & rimatore, sed ut à sollerte viatore. Qui obeunt legationes, secum debent gestare pectora multipatentia, eademque domicilia multiplicis virtutis, cujus omnia sunt, quæ ubique est, cui nihil neque nimium, neque nimis arduum, ac ne alienum quidem est. Talium sunt tria genera. Quædam eos respiciunt, ad quos aditum est; quædam illos,

illos, quorum legatio est, quædam neutros. Primi generis est lis orta inter M. Antoninum & Rempub. Cujusmodi rarius adspiciuntur, quàm

phœnix reparabilis ales.

Virg. in Epigr. Nimirum Respub. amore pugnabat contra principem. Hic se adversus Rempub. modestia tuebatur Ergo pulcherrimi certaminis ingenti studio certantium, judices inclyti lecti sunt legati Parthorum & Rhodiorum. Equidem sic puto, neque in majus decus, neque in excelsiorem claritudinem utramque legationem sublimari potuisse. Simile est illud quod memorant de Scipione Æmiliano; quem adolescentem admodum à Lucullo *Val. Max. l. 2. c. 5.* Consule petendi auxilii gratia, ex Hispania in Africam missum Carthaginienses & Massanissa rex de pace disceptatorem, velut Consulem & Imperatorem habuerunt. Alterius generis est factum legatorum Atheniensium, qui Spartam ad alia missi, tamen è re nata responderunt Corcyrensibus, & *Thucyd. lib. 1.* quidem ex dignitate, ut adnotavit interpres Thucydidis. Satis scimus, consuetudinem *Niceph. Xant. l. 2. c. 8.* Romæ obtinuisse, ut præfecti provinciarum, si quid novi de subito evenisset, id quale esset, summum imperium habenti Cæsari significarent. *App. in Liby.* Sic legati Romani, in quibus Cato, missi ad dirimendas controversias Massanissam inter & Carthaginienses, regionem, & urbem ipsam Carthaginem totam pervenati sunt. Et verò cum visa retulissent Romam, de tertio bello Punico deliberari cœptum. Etsi enim talibus negotiis, & legationi dividiæ sunt, tamen quia lega-

tus, ubicunque tandem eſt,ſuæ Reipub. curator eſt,his quoque ratione ſagaci adeſſe poteſt,ut fautor,conſultor, actor Flaminius ad alia publicè miſſus ad Pruſiam, tamen Annibalem, victo Antiocho, fugientem veneno necaſſe dicitur. Publicola quamvis ad alia miſſus, Appium Clauſum multa opulentia, ac dignitate in Sabinis pollentem ſuo ſuaſu ad Romanas partes traxit. Denique & ipſum & omnes clientes ejus Romanos fecit. Sic legati Conſtantis, cognito puero, qui Drepani è filia hoſpitis Imperatori natus erat, id ei retulerunt. Qua re is mirificè gaviſus, puerum unà cum matre Helena regio comitatu Romam ducendum curavit. Legati Francorum miſſi ad Aaronem regem Perſarum,cùm per Africam iter facientes advertiſſent locum ubi Carthago fuit, ut magnum munus petierunt & impetrarunt à Perſa reliquias Cypriani.Quæ poſtea in Europam vectæ, & Arelati exceptæ: Quod negotium Carolo Imperatori pergratum accidit. *Cum exſequiæ Pauli Æmilii celebrarentur, ac fortè tunc principes Macedoniæ legationis nomine Romæ morarentur, funebri lecto ſponte ſua ſeſe ſubjecerunt.* Mileſiorum legati Memphim miſſi, multa reſponſa tulerunt de rebus maximis futuris, quæ memorantur à Strabone. De iis quæ ad legationem, neque ad eos quos inter commeat,nihil pertinent,exemplum exſtat apud Plinium his verbis: *Qui mea ætate legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt. Quod jure miremur, virgis etiam thuris ad nos commeantibus, quibus credi poteſt, ma-*

trem

App. in Syr.

Plut. Public. l.196.

Niceph. Xant. l.7.c.18.

Sigeb. & martyrol. Adon.

Val. Max. l.2.c.5.

Strabo lib.17. 712.

Plin. lib. 12. c.14.193.

trem quoque teretem enodi fruticare trunco. Hujus quoque generis est illud relatum à M. Tullio. Is laudat Macedonas legatos, quòd in Plancium fuerunt officiosi. *Primùm*, inquit, *Macedonia sic eum diligit, ut indicant hi principes civitatum suarum, qui cùm missi sint ob aliam causam; tamen hujus repentino periculo commoti huic assident, pro hoc laborant. Huic si præsto fuerint, gratius se civitatibus suis facturos putant, quàm si legationem & mandata sua confecerint.* Ut legatorum diligentiam talia fugere non debent, ita quoque summo opere ab illis abstineant censeo, quibus se ipsi & legationem turpant. Polydes legatus Lacedæmoniorum Platonem, illud oraculum sapientiæ, ab Dionysio tyranno sibi traditum ut venumdaret, monstrum hominis non dubitavit emtori mancipare. Sed non longum tulit. Nam haud multò post incidit in molares Deorum, prælio victus, atque apud Helicem submersus.

Cic. pro Cn. Planc.

Diogen. Laërt. lib.3. in Plat.

CAPUT LXII.

Quando legatus consilium dare; quando accipere possit.

HIc mihi illud occurrit, An legatus illi ad quem missus est, consilium dare debeat. Quippe consilium legati tanti est, ut Plato loquens de iis, apud quos consilium est nullo loco, disertim dicat, eos legatorum monitiones non admittere. Ut vel hinc quanti legatio, legatusque sit, sciri velit; qui unam hanc ex omnibus autoritatem excerpserit, quam

Plato de repub. lib.8. to. 3.560.

quam aliis prçferret. Itaq; consilium petitur, aut nō petitur. Si hoc est, næ ille impudenter impudens est, qui in aliena Repub. non indigâ externi consilii odiosè ingerit improbam curiositatem, atque id quod nemo desiderat. Si petitur, aut pertinet ad legationem aut nihil eam respicit. Si hoc, nulla causa est quapropter consilium fidenter petentem non consilio fideliter adjuvet. Quippe ad homines prudentiâ inclytos itur haud minùs cupidè, quam ad longinquum, ac transmarinum oraculum. Isti enim,

Multa benè ac divinitus invenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere
Sanctius, & multò certâ ratione, magis quàm
Pythia, quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur. *Lucret. lib. 1.*

Si petitum consilium aut totam legationem respicit, aut ejus partem, quærat fortasse quispiam, An amici persona indui possit, legati poni, ac proinde consilium amici promi, legati supprimi. Apagesis istam vafritiem, quæ ea divellit, quæ, quia communibus fidei radicibus hærent, apud bonos semper sunt individua. Ut nihil vulgatius, ita ne quicquam quidem inquinatius istis, qui duabus, ut ajunt, sellis sedent, quorumque ora calefactant simul ac frigefactant. Tam sceleroſus fuit Methrodorus quidam Scepsius ad Tigranem à Mithridate missus, ad impetranda contra Romanos auxilia. Hunc Tigranes percunctatus est. Tu verò quid mihi hîc Methrodore autor es? Ille, ut legatus, *Plut. in Lucull.*

gatus, inquit, consulo; ut consiliarius deterreo. Potuit hic planiùs docere se esse hominem minimi pretii, qui ibi fuit consiliarius ubi debuit esse legatus? Et quisquam hunc à Mithridate immeritò punitum putet? Hoc certè propemodum est, contra patriam legatione fungi. Quod sanè ob crimen Menalcidæ à Callicrate capitis dies dicta. Ideoque rectissimè constitutum est, ne procurator datus ad eligendum, alium suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominet. Ne, scilicet, unus (quod est turpissimum) sibi sit discors, & hîc pronus & prudens appareat, illic excors & improbus. Fateor tamen, ab iis qui peregre agunt negotium publicum, quandoque consilium sapienter & officiosè offerri etiam alieno, etiam hosti. Sed quicquid hujus est, nimirum, tale esse debet, ut id luculenta probitas, & ex bonis factis claritudo & autoritas parta non solùm excuset, sed & validè commendet. P. Scipio pro munificentia Antiochi, à quo filium receperat, cùm in præsentia non aliud dare posset, fidele consilium regi dedit; ejusque legatum sic dimisit; *Abi, inquit, nuncia verbis meis bello absistat, pacis conditionem nullam recuset.* Ad hoc exemplum quomodo legati optimam consilii dandi occasionem nacti, illud benignè promere possunt, tanta, videlicet, moderatione, ut in eo non curiosi appareant, sed officiosi, ita quoque si ipsis ab exteris consilium datur, ei obtemperandum censeo Nempe consilium utile, undecunque est, amplectendum est. Quia utilitas in Repub. est

Pauf. lib. 7.

Cap. penult de elect. & electi. pot. l. VI. Decret. tit. 6.

Liv. lib. 27.

justi

justi prope mater, & aequi.

Legati Bocchi ab Sylla docti sunt, quomodo apud Marium, item apud Senatum verba facerent. Non me animi fallit, multa hujusmodi ingeniosos causari posse. Quibus ego hoc responso abunde satisfaciam, ut quamcunque rem legatus agere intendet, in id se comparet, acuatque ut naturam imitetur, cujus ingenium est consociare, adunare, conciliare, non iras retractare, simultatum scintillas conflabellare, ferales faces regnis provinciisque inferre. Dei nuncius est veriùs quàm hominum, quisquis comitem secum ducit concordiam, quae est radix, altrixque otii, seminarium bonorum civium, seges virtutum, denique illud bonum, sine quo nemo novit sua bona. Denique in horum laudes & praesens seculum, & posteritas infinita consurget. Talis legatus dici verè poterit, *Horat. l. 1 serm. sat. 3. Sallust. in Iug.*

—— vox regum, lingua salutis,
Foederis orator, pacis via, terminus irae,
Semen amicitiae, belli fuga, litibus hostis. *Incerti.*

Hinc quoque sciri maximè potest, quantum momenti sit in persona legati, cui in manu est fundare concordiam regum, ac stabilire pacem gentium. Quod ego legatis subjicio sicut praecipuum caput, quò quicquid est negotiorum rectè revocatur. Omnia, scilicet, in hoc unum praeceptum arctantur, ut si pax est, hanc legatus alat, & firmet bona concordiae. Si bellum, id agat ut pace finiatur, & expellat mala discordiae. Qui hoc fixerit, ac memori pectore tractabit, nunquam se incapistrabit erroribus inextricabilibus.

bilibus. Hoc ideo intentiùs moneo, quod hodierno die nimio plures nec sibi, nec aliis videntur industrii, si non animos jam irritatos insuper exacerbant. Hæc est quorumdam & ineptissimorum, & pravissimorum hominum feralis calliditas.

CAPUT LXIII.

Legatis non semper credi oportere.

Hoc loco monendi sunt illi qui legatione adeuntur, ne quidpiam specioso muneri temerè insistant credere. Sæpe quod nulla vis perrumpere, quod nullæ technæ apisci queunt, ad id ipsum mali mortales non verentur abuti sanctitate legationis. *Sallust. bel. Iug.* Jugurtha ad Aulum Proprætorem missitabat supplicantes legatos, dum ipse id agebat, ut Romanum dolis fatigatum circumveniret. *Petr. Patr. ecl. leg. 15.* Legatio Decebali Trajano promittebat ingentia*; quibus imperator delusus pacem illi dedit. Ergo tanta versutiâ homines ideo legatos suos mittunt, ut interim parent se bello *App. civ. 5.* Quo astu usus est Pompejus filius Magni adversus Antonium, ejusque præfectos. *Herod. lib. 4.* Antoninus illud opprobrium Romani fastigii, per legatos ab Artabano poposcit ipsius filiam uxorem sibi. Quo dolo Persa prope est oppressus. *Front. strateg. lib. 3. cap. 17.* Sic Velius quidam præfectus arci Tarentinæ petiit ab Asdrubale, ut abire sibi incolumi liceret. Ea simulatione hostem perductum ad securitatem, eruptione factâ cecidit. Contra hæc vaframenta Diomedes

medes obsecrat Minervam ut sibi adsit, quomodo patri suo, cùm is fuit missus nuncius ad Thraces, opitulata est.

Αὐτὰρ ὁ μειλίχιον μῦθον φέρε Καδμείοισι *Iliad. κ.*
Κεῖσ' ἀτὰρ ἂψ ἀπιὼν μάλα μέρμερα μήσατο ἔργα
Σὺν σοὶ δῖα θεὰ, ὅτε οἱ πρόφρασσα παρέστης.

Sed hic blandum sermonem ferebat Thebanis
Illic, sed retro abiens valde ardua patravit facinora.
Tecum diva Dea, cùm ei promta adfuisti.

Sic Aristhenus princeps Achæorum in concilio gentis suæ, quò advenerant legati Romani, Attali regis, Rhodiorum & Philippi, hujus suspecta omnia arguens ait, *Philippi præter legatum videmus nihil*, id est, omnia is machinatur in perniciem nostram, dum nos suis legationibus distinet. Id doli statim ut deprehensum est, suis artibus deludi contralusores æquum est. Ptolemæus Philopator, exceptis humaniter Antiochi legatis, aliorumque qui de pace venerant, delectum nihilominus habuit summa diligentia. Solent prudentes legatis hostium, gentiumve inhospitarum multa, magnaque pollicitantibus haud aliter credere, quàm acceptis dubiæ fidei pignoribus. Legati Hircanorum petebant à Cyro, ut Assyrios bello persequeretur, affirmabantque eâ victoria nihil fore facilius. Enimvero Cyrus à Barbaris obsides petiit. Quos tamen sibi oblatos remisit, constituens pignora fidei in animis hominum, & in

Liv. l.32.85. *Polyb. lib.5.* *Xenoph. lib.4. Cyrop.*

ornamentis quæ imperii majestatem repræsentant. Fortasse & hinc tam nobile nomen adeptæ sunt, quòd quicquid priùs ab aliis secretò agitatum est, idipsum operâ harum legationum in media luce, atque in oculis hominum consummatur, interventu, uti dixi, illorum, quibus ingens decus, & claritudo, aut propriis, aut majorum meritis contigit. Denique haud ferè hasce legationes missas constat, quàm ad firmanda ea, per quæ obliterantur ea mala, quibus averruncandis sæpe Deo admotæ preces, sæpe pia vota suscepta, quibus tandem numen & fortuna publica subscripsit, favitque. Hujus generis est pax, & placida rerum quies, & quicquid ad eam stabiliendam maximè pertinet. Hæc legatio M. Tullio est pacificatoria. Cujusmodi est illa, de qua Horatius: *Cic. Philip. 12.*

Huc venturus erat Mecænas optimus, atque
Coccejus missi magnis de rebus uterque
Legati, adversos soliti componere amicos. *Horat. l. 1. serm. sat. 5.*

Hujus notæ legatos veluti proprio epitheto video vocari maximos, id est, maxima dignitate, parique autoritate præditos; ut apud Menandrum. Hæc, inquit, cùm Tiberius Imperator Chosroi indicasset, immisit Zachariam ac Theodorum qui maximorum legatorum vim haberent, omnemque facultatem statuendi de iis quæ ad pacem pertinerent. Pax firmatur fœderibus, ad quæ sancienda plerumque mittuntur quoque illustres hæ legationes. Hujus generis fuit illa Atheniensium ad Thebanos, quæ respon- *Men. ecl. leg. 142.*

fœderum facta mentio postulat ut dicam obiter, fœdera quamlibet gentem suo ritu sancire, Scythas quidem ferino, nempe eliciendo, lambendoque invicem cruore. Quæ acutissimo Theologo sunt tragica fercula. Alii tantùm negotium peragunt, traditis utrinque lanceis Deos suos testati. Alii libaminis ac rei divinæ & precationum interventu, quale est illud, de Priamo & Agamemnone, & proceribus tam Trojanis quàm Græcis.

Herod. lib. 4. Tacit. lib. 12. Tertull. in Apolog. Xenoph. lib. 2. de exped. Cyri. Homer. 3. Iliad.

——— αὐτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
Ὅρκια πιστὰ θεῶν ζύναγον. κρητῆρι δὲ οἶνον
Μίσγον, αὐτὰρ βασιλεῦσιν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν,

——— Sed præcones splendidi
Iuramenta fidelia deorum contulerunt; cratere autem vinum
Miscuerunt, & regibus aquam in manus fuderunt.

& quæ sequuntur, illud potissimùm,

Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε,
Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷ͵ καὶ πάντ' ἐπακούεις, &c.

Iupiter pater ab Ida imperans; gloriosissime, maxime,
Solque qui omnia vides, & omnia audis, &c.

Alii cæsa porca, ut Romani; aut potiùs ut placet M. Varroni porco. Quod fuit primum immolandi genus, unde, sequenti ævo, mos pecoris mactandi sumtum, ut innuere videtur idem Varro, ab antiquis Hetruriæ regibus, primoribusque, in quorum conjun-

Varro de re rust. l. 4. c. 2.

ctione nuptiali nova nupta, & novus maritus privum porcum immolant. Qua ratione lares placari solitos, docet illud,

Horat. lib. 2. serm. sat. 3.

—— immolet aquis
Hic porcum laribus.

Inde ferire fœdus, ut apud Ennium,

Accipe, daque fidem, fœdusque feri bene firmum.

Macr. l. 6. sat. cap. I.

Is ergo ritus hinc transiit ad fœdera, in quę, ut fieri solet in sponsalibus, utrinque porriguntur, implicanturque dexteræ, quod est insigne innodatarum voluntatum. Atque ego, etsi non adversor Festo, tamen ausim firmare, porci effigiem inter signa militaria quintum locum ea re obtinuisse, quòd eo simulacro exprobrabantur hostibus violatæ religiones, & rupta fœdera. Nisi quis malit ita accipere, sicuti domesticis laribus sic satis fieret, tanquam ita relictis, ut nihilominus inter ipsos armorum strepitus colerentur. Cæterùm fœdera in prisca Repub. per Feciales, ut supra dicebam, sanciebantur. Quorum nomina rei tantæ adscribi solita, non item Consulum, Legatorum, Quæstorum, Tribunorum militum, nisi fierent in urbe. Sub principibus, ut pleraque alia, hujus quoque negotii forma retenta. Nam ipsimet sæpe cum regibus in foro fœdera faciebant, porca cæsa, & vetere Fecialium præfatione adhibita; ut de Claudio memorat Suetonius; idque prisco instituto,

Liv. lib. 9.

Suet. in Claud.

Virg. 8. Æneid.

Post iidem inter se, posito certamine, Reges

Armati

Armati Iovis ante aram, paterasque tenentes
Stabant, & cæsa jungebant fœdera porca.

Et Latinus,

Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit. Virg. 12. Æneid.
Tango aras, mediosque ignes, & numina testor;
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet;
Quo res cunque cadent.

In sequenti ætate idem observatum, non solùm cùm utrinque coitum est ex æquo, neuterque alterius ignominia splenduit, verùm & cùm hinc datæ, hinc acceptæ sunt leges pacis, ea specie quæ danti fuit honesta, accipienti deformis. Cujusmodi est illud de Honorio & Persis:

Te variæ gentes, missique rogatum Claud. de VI. Hon. Conf.
Fœdera Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo; positoque tiaram
Submisere genu.

Sed quatenus, ut ait Valer. Max. *quem injuria invisum fecerunt, gratiosum miseriæ reddunt*, adeò ut eum plerunque arcanus vulgi favor habeat, cùjus in confinio stat odium in felicem, hujus vitandi gratia victorum modesti oculi, ac verecundi sæpiùs abstinent spectaculo tantæ vicissitudinis. Alexandro nobilem hunc pudorem ingenitum fuisse hinc scire licet, quod is matrem & uxorem Darii cum utraque ejus filia non sustinuit

ſibi venire in conſpectum. Nimirum, quæ uſurpare jure poterat ut victor, tali tempore arrogantiæ magis affinia videri poterant, quàm majeſtatis propria. Quæ etſi vera ſunt, tamen quia imperii ſacratiſſimum jus ſolenni ritu aſſerendum eſt; cui re ne ipſos quidem regnantes intercedere fas eſt, ne quod virtute & felicitate adepti ſunt, inutili verecundiâ deſtruant, inventæ ſunt illuſtres hæ legationes, quarum miniſterio cuncta ritè peraguntur. Video in columna Trajani Decebalum regem Dacarum, utroque genu flexo, accipere à principe victore leges pacis. Sed quoniam eo facto non ſatis à captivo rege imperio cautum fuit, inſuper Trajanus remeans in Italiam illius legatos in urbem præmiſit, ubi omnia abſolutiùs acta. Nam legati inducti in Senatum, poſitis gladiis, manibuſque ſupinis, multis ſuppliciter dictis, & confirmatâ per Senatum pace, ferrum reſumſerunt. Legati Longobardorum cùm multa prece ambiſſent Juſtinianum, ut is cum ſua gente ſocietatem iniret, impetrarunt. Ergo datâ, & accepta utrinque fide, rogatu legatorum, duodecim ex ordine Senatorio viri lecti, quorum ſollemni jurejurando acta & pacta firmata ſunt. Neque ſolùm hinc legati, hinc Rex rem tranſigunt, ſed omne negotium hinc inde committitur legatis. Quo exemplo legati Gothorum miſſi ad Theodibaldum regem Francorum fœdus ab eo impetratum percuſſerunt cum Leuthare, & Bultino fratribus Alemannis, apud Francos multa autoritate & potentiâ. Qui nos hodie eſt frequens apud plurimas gentes

Dio & Xiphil. in Trajano & Colum. Tra.

Procop. l.3. belli Goth.

Agath. lib.1.

gentes, inter quas fœdera firmantur per legatos aut utrinque, aut altrinsecus. Cæterûm quomodo adjurandum, ita quoque ad exigendum jusjurandum mittuntur tales legationes. Hujus generis fuit illa, quam à Philippo ad Achæos missam fuisse autor est Livius. Ad simile negotium Æschinem missum Demosthenes memorat. Paci & fœderibus adnexa sunt illa, quibus utraque aluntur, ac firmantur. Hæ in primis sunt gratulationes, quarum omissio pro acerba injuria accipi solet. M. Tullius hoc nomine cum Cn. Pompejo graviter expostulat. *Res*, inquit, *eas gessi, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & Reipub. causa gratulationem exspectavi*, & quæ sequuntur. Hujus fermè generis sunt eæ legationes, quas intelligit Eumenes, cum ait, Perseum duxisse filiam Seleuci non petentem, sed petitum ultro. *Sororem dedisse Prusiæ precanti & oranti. Celebratas esse utrasque nuptias gratulatione, donisque innumerabilium legationum, & velut auspicibus nobilissimis populis deductas esse*. Talium in Senatu Romano mentionem faciunt Rhodii. *Antea*, inquiunt, *Carthaginiensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, cùm Romam venissemus, ex publico hospitio in Curiam gratulatum vobis, Patres Conscripti, ex Curia in Capitolium ad Deos vestros dona ferentes deducebamur*. Talia officia cum per legationes præstantur, præcipuè cavendum, ne tarditas arguat invidiam ob alienam felicitatem. Ea enim vix vocatur lætitia, quæ nullo citatur motu extraor-

Liv. lib. 32.
Dem. de fal. leg. 202.
Cic. l. 5. epist. fam.
Liv. lib 32. 49.
Liv. lib. 35. 204.

traordinario. At vera, quia sui impotens est, ferè advenit vel in ipsa turba, & impetu suo fervet.

Non patienter amo,

scribit Hero Leandro. Ridiculè etiam gratulor illi, cujus gaudium unà cum suo bono senescit. Ergo sera gratulatio nullâ re excusatur nisi rerum ignoratione, & spaciis locorum. Omnia amovenda & huic officio vacandum. Cæsari jucundissimus fuit properatus Herodis ad se post debellatos Antonium & Cleopatram; & quidem omnibus relictis, etiam turbis, quæ domi ejus nuper erant natæ. Officiosæ hæ legationes ex omnibus prope regionibus orbis terræ adierunt Alexandrum. In his, opinor, fuit illa, quam Roma ad eum missam memorat Clitarchus. Hîc obiter noto, ut missis ad consolandum legatis pullam dari, aut ab ipsis legatis, rerum statu suadente sumi, mos est, sic ad gratulandum candidam vestem ipsis exhiberi solitam. Nam color albus est Deo decorus, & felicitatis ac fertilitatis simul index & fidei. Theseo sponte euntí ad Minotaurum pater prædixit, ut rediens victor,

App. civ.

Diodor. Sic. l. 17. bibl.

Plin. lib. 3. cap. 5.

Liv. lib. 35.

Cic. l. 2. de leg.

Hygin. fab. 41.

Catull. in Argon.

Funestam antennæ deponant undique vestem,
Candidaque intorti sustollant vela rudentes.

Valerius Max. lib. 1.

Gell. lib. 10. c. 15.

Et cùm M. Crasso *ducturo à Carris adversus Parthos exercitum, pullum traditum esset paludamentum; cùm in prælium exeuntibus album, aut purpureum dari soleret, infeliciter rem gessit.* Adnotavit ex M. Varrone

Gel-

Gellius, Dialem solum habere album galerum, vel quòd maximus est, vel quòd Jovi immolata hostia albato fieri oporteat. Fertilitatis albus color index est, quia Ovid. lib. 4. Fast.

Alba decet Cererem vestis, Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris usus abest.

Fidei, quia sicuti nullo mendacii fuco tinctæ, simulacrum amiciebatur panno albo:

Te spes, & albo rara fides colit
Velata panno. Horat. car. l. 1.

Alba velamina, ait Symmachus, *non segmentati amictus fidem vestiant.* Denique in obviam itionibus, & in publica lætitia satis scimus, quomodo flamines municipali purpurâ reverendos, sacerdotes apicibus insignes, sic senatores veste niveâ conspicuos fuisse. Et Salomon, *Sint*, inquit, *vestimenta tua semper alba.* Et Christum candida veste usum observant Theologi, qui discipulis, qui secum montem Thabor conscenderant, Mosen & Eliam candidatos exhibuit. Hisce legationibus affines erant illæ, quæ ad quempiam laudandum Romam mittebantur, quas supra, autore Nerone, abolitas dixi, solisque principibus reservatas; nisi fortè ea laudatio pertineret ad salutem & incolumitatem ejus, cui hoc officium præstabatur. Hanc tantam singularis benevolentiæ significationem commendat M. Tullius, qui Puteolanos ait misisse lectissimos viros, & senatorii ordinis, & equites Romanos ad judicium, in quo de M. Cælio agebatur, cum gravissima atque ornatissima

Symmach. lib. 8. ep. 47. Lat. Pac. in Paneg. dicto. Theod. Aug. Niceph. Xant. lib. 12. cap. 36. Cic pro M. Celio. orat. 35. 94.

Herod. lib. 2. laudatione ejus. Gratulatorias undique Romam exciverunt studia nationum erga Pertinacem. Gratulationibus prope accedunt consolationes, quibus principes palàm faciunt, se alienâ mœstitia haud aliter affici quàm suâ. David misit legatos, qui solarentur dolorem Annonis regis Ammonitarum ob mortem patris. Ab Atheniensibus legatus est Ctesiphon ad Cleopatram Philippi filiam, ob excessum Alexandri regis Molossorum. Tiberius hanc ob causam misit ad Germanicum, finitâ mortalitate Augusti. Hîc quoque tarditas arguit malignitatem, & ex aliena calamitate voluptatem, aut certè inscitiam. Minimùm, sera solatia frigent, & quia sunt supervacua, ita quoque sunt ridicula. Nempe, quem aut ratio, aut tempus jam diu refocillavit, hunc sanè reducere in memoriam sui luctus absurdum est & sævum.

Zonar. in Dav.

Æsch. in Ctesiph.

Tacit. lib. 1.

Ovid. lib. 4. de Ponto ad Gallionem.

Temporis officium solatia dicere certi
est,
Dum dolor in cursu, dum petit æger
opem.
At cùm longa dies sedavit vulnera
mentis,
Intempestivè qui monet illa novat.

Suet. in Tiberio. Acerbam hanc fatuitatem salso ludo Tiberius defixit, exprobrans Iliensibus, quod ob mortem Drusi paulò seriùs eum consolarentur. *Respondit enim irridens, quasi jam obliterata doloris memoriâ, se quoque vicem eorum dolere, quod egregium virum Hectorem amisissent.* Haud minùs insulsè nescio qui circumpadani, qui nati post decem æta-

Plut. de se. num. vind.

tes,

tes, quàm Phaëton aquis submersus est, pulla nihilominus veste inanem luctum ambitiosè testantur. De his Marcianus Heracleotes hæc in periegesi.

Διὸ καὶ τὰ πλήθη πάντα τῶν οἰκητόρων
Μελανειμονεῖν τε πενθικάς τ' ἔχειν στολάς.

Eá re omnes populos habitatorum
Nigras & luctas indices vestes habere.

Mar-cian. Heracl. in pe-rieg. 17.

Neque verò solùm luctu evanido, & jam consumto, sed semper, & ubivis gentium tardæ legationes & intempestivæ ingratæ sunt & inefficaces, ut quibus non est locus in angustiis rerum. Antiochus, posteaquam L. Scipio cum exercitu trajecerat, tum denique misit legatos ad eum. Quibus Scipio, Priùs, inquit, oportuit, non nunc, quando jam & frenum accepit, & sessorem admisit. In harum legationum nexu sunt & illæ quæ mittuntur ad exsequenda officia pietatis. Hujusmodi est illa, quam Adrastus dicit mitti non ad obeunda sacra Cereris, sed ad sepeliendos defunctos. Sunt & illæ quæ mittuntur ad sollemnia rituum, ad solvenda vota, & implendas religiones; ut illa, quam Senatus misit ad piandam Ætoliam insulam. Talis fuit illa quam Lactantius memorat his verbis: *Serpens, quem alii dicunt fuisse Aesculapium, urbem Romam pestilentiâ liberavit Epidauro accersitus. Nam illuc δαιμονιάρχης ipse in figura sua sine dissimulatione perductus est; siquidem legati ad eam rem missi, draconem secum miræ magnitudinis attulerunt.* Interdum hę legationes non ad aliud mittuntur, quàm

Plut. in Apoph. Rom.

Eurip. Suppl. 280.

Plin. l. 2. c. 106.

Lact. de orig. err. l. 2. cap. 17. 184.

Valerius Max. l. 1. c. 8.

ad testandam benevolentiam mittentis erga illum qui colitur hoc genere officii. Hujus generis fuit legatio Smyrnæorum ad Apollonium Tyanæum: legatus enim ab ipso interrogatus, si quid ipso opus haberent, is respondit, Videre & Videri. Fuit & illa Chosrois missa ad Justinianum, qua functus est Isdigunnas. Is ut fuit in conspectu, reddidit Imperatori literas regis sui. Simulque obtulit ei regia munera. Literæ hoc tantùm loquebantur, Cupere Chosroëm fieri certiorem ut valeat Imperator. Legationi tam speciosæ cùm non alia subesset causa, tamen legatus præcipuo genere humanitatis habitus; dimissusque munificentiùs hercule quàm ipse advenerat. Haud absimilis fuit epistola Pori regis Indici scripta & missa Augusto per legatos. Illa epistola hoc tantùm ajebat. Quamvis ipse esset rex sexcentorum regum, tamen ambire se amicitiam Cæsaris; paratumque esse dare illi transitum quacunque voluerit; & commodare ei quacunque re poterit. Neque est quod talia inania putes. Neque enim omitti possunt sine magna indignatione illius, qui se hac ratione coli æquum censet. Alexander in regionem Mardorum hostiliter irrupit, quia eos suæ magnitudinis despectores hinc conjecerat, quòd freti viribus, neque legatione, neque ullo obvio honore eum dignati fuerant. Prusias, præter alia Byzantiis exprobravit, ipsos ad se in gratulationibus Deorum misisse neminem, cùm ad Attalum misissent. His annumerantur illæ, quæ ad supremos magistratus, aut reges electos in

Philostr. vita Apoll. l. 4. 42.

Proc. l. 2. belli Pers.

Strabo lib. 15. 663.

Diod. Sic. l. 17. bibl.

Polyb. lib. 4.

regnum deducendos mittuntur, ut illa quæ missa fuit ad L. Quintium Cincinnatum, & ad Numam. *Concurrerat*, inquit Livius, *ad spectandum in portum omnis turba non habitantium modò Lilybæi, sed legationum omnium ex Sicilia; quæ & ad prosequendum Scipionem officii causa convenerant, & prætorem provinciæ M. Pomponium sequutæ fuerant*. Tales propemodum fuerunt istæ quas ad se missas ait M. Tullius, *De concursu legationum privatorum, & de incredibili multitudine quæ mihi jam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto; aut quid ad me attinet?* Sic Tiberius misit legatos, qui Germanico Cæsari proconsulare imperium deferrent. Sæpe ex admiratione virtutis missæ sunt hæ legationes ad longinquos reges, ut ab rege insulæ Taprobanæ ad Claudium, principe legationis Rachia. Huc etiam traho illas quæ nunciant miracula, prodigia, res inauditas. Talis fuit legatio Olyssiponensium Tiberio principi ob id missa, *Visum, auditumque, in quodam specu concha canentem Tritonem, qua noscitur forma*. Et illa regis Indorum, qui Constantio Imperatori misit Pana propter ferocitatem caveâ inclusum. Ita Theodericus scribit Boëtio, *Burgundionum itaque dominus*, inquit, *à nobis magnopere postulavit, ut horologium quod aquis sub modulo fluentibus temperatur, & quod solis immensi comprehensa illuminatione distinguitur, cum magistris rerum ei transmittere deberemus. Quatenus impetratis delectationibus perfruendo, quod nobis est*

Liv. lib.19.

Plin.l.6. cap.22.

Cic. ad Attic. lib.5. ep. 13.14.

Tacit. lib.1.

Plin.l.6. cap.22.

Plin.l.9. cap 5.

Niceph. lib.9. cap.19.

Cassiod. Var.1. ep.45.

quotidianum illis videatur esse miraculum. Meritò siquidem respicere cupiunt quod legatorum suorum relationibus obstupescunt. Harum quoque legationum ministerio ipsi reges, totæque gentes invitantur ad spectacula. Qualia fuerunt insana illa, ad quæ Antiochus ille ἐπιμανὴς, *insanus*, per legatos vocavit civitates Græciæ. Irrevocabilis prisca ætas suppeditavit multa exempla earum legationum quæ mittebantur ad ediscendas, transscribendasque illustrium gentium leges; ut illa quæ Roma in Græciam missa est, unde fluxit jus Romanum, & adorandæ illæ tabulæ. Mittebantur quoque ad desumendos ritus sacrorum, & quicquid pertinet ad cultum Dei. Qualis illa quæ à Ptolemæo philadelpho ad Eleazarem summum Pontificem Judæorum in hoc solum destinata est, ut edisceret Judaicum jus,

Athen. lib. 5.

Liv. l. 2.

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.

Iuven. sat. 14.

Unde ad eum missi interpretes sacrorum librorum, quibus postea è numero septuaginta nomen, *Fenestella*, inquit Lactantius, *diligentissimus scriptor de XV. viris dicens, ait, restituto Capitolio retulisse ad Senatum C. Curionem Consulem, ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquisita Romam deportarent. Itaque missos esse P. Gabinium, M. Octacilium, L. Valerium, qui descripti à privatis versus circa mille Romam deportarunt. Idem supra ostendimus dixisse Varronem.. In iis ergo versibus quos legati Romam attulerunt, de uno Deo hæc*

Lact. de fal. rel. lib. 1. 27.

sunt

sunt testimonia. Istis annecto illas quæ mittuntur ad homines sanctitate insignes, qui rogantur ut suis apud Deum precibus impetrent à Deo & regno cunctæque genti incolumitatem, & ipsi regi liberos. Chosroës, inquit Theophylactus, mirificè anxius misit ad Sergium martyrem, ad quem reliquæ gentes barbaræ mittere solent; eumque aureâ cruce, ut pretioso munere honoravit. His proximæ sunt illæ quæ mittebantur ad enodandas altissimas rerum naturalium quæstiones, atque adeò ad interpretanda ipsa summi opificis oracula. *Theoph. lib. 5. hist. 32.*

hos utinam inter

Heroas natum tellus me prima tulisset. *Horat. l. 2. serm. sat. 2.*

Neque enim primis ætatibus legationes, & quidem hæ, quas voco illustres, mittebantur ad rixandum, ut hodie, de finibus, ad amplificanda jura imperii, ad evertendos imbecilliores, ad ostentandam potentiam, & invidiosas opes, ad explicandas cæteras artes humanæ nequitiæ. Sed adibantur æterna illa, & ingentia decora mortalitatis. Nimirum, obscuritates rerum admovebantur lumini divinarum mentium; & ænigmata multò quàm Sphingis difficiliora prima illa, & incorrupta sapientia supra captum, moremq; hodiernæ mortalitatis enodabat. Inexplebilis hæc aviditas non legationem sed ipsam reginam Saba excivit ad regem sapienti i inclytum. Hoc exemplum multis post seculis repetitum est ab Indis, Bactris, Hircanis. Hi enim ad Antoninum Pium, justitiâ tanti imperatoris comperta, quam ornabat vultus serenus veréque imperato- *Lib. 3. reg. c. 10. Sex. Aur. Vict. in Anton. Pio. 1916.*

rato-

ratorius, legatos miſerunt. His cognatæ ſunt illæ, per quas conſilium petitur. Conſulitur Deus aut homines. Divinis conſiliis nomen eſt oraculis. Hæc qui ſciſcitatum mittebantur, ut ſupra monui, Θεωροὶ dicti, quibus, ut ait Lucanus, dabatur libertas cum Jove loquendi. Tunc enim humanus animus in tuto eſt, cùm divinis conſiliis nixus eſt. Iſti Θεωροὶ erant ſpectatæ virtutis homines; atque adeò ipſius virtutis inſigniis nobilitati, qualis Callias ille pancratiaſtes apud Polybium. Sic Labienus cùm ſuaderet Catoni ut conſuleret Ammonem,

Polyb. ecl.leg. 146.

——— *ſors obtulit,* inquit,

Et fortuna viæ tam magni numinis ora,
Conſiliumque Dei. tanto duce poſſumus uti
Per Syrteis, bellique datos cognoſcere caſus.

Lucan. lib.9.

Humana conſilia quia fide prudentiâq; conſtant, in quibus utraque eminet, ad horum limam judicii mortales ſua poliût, formantque. Atque adeò legatorum conſilia iis de rebus ſuper quibus venerunt, ut alicubi Demoſthenes ait, & ſupra dixi, creduntur eſſe veriora. Hac mente Achæi per legatos conſuluerunt T. Quintium: & Elienſes Amaſin regem Ægypti. Hoc exemplo Michaël Imperator Conſtantinopolitanus per legationem quæ Rhotomagi audita eſt, conſuluit Ludovicum Imperatorem Occidentis & regem Galliæ, quid ſuper ſacris imaginibus ſe facere æquum cenſeret, ponine an deponi deberent. Ut ad petenda, ita quoque ad danda conſilia mittuntur hæ legationes. Neque refert petita ſint, an minimè. Hoc exemplo ille ipſus Amaſis Polycraten Samiorum tyrannum,

Dem. de fal.leg. 199. Liv. lib.25. Diodor. Sic. l.2, cap 5. Plat.in Eugenio 2.

num, hominem fœdum & maculosum, per legatos ad modestiam hortatus est. Quo tam salutare consilium aspernante, denique per epistolam amicitiam cum eo diremit. Etsi non sum nescius, aliter hoc negotium memorari ab Herodoto. Diodorus ea quæ dixi. Hic firmat, nimiam felicitatem Polycratis Amasi meritò suspectam regi dedisse causam confringendæ inter ipsos hospitalis tesseræ. Hiero Siciliæ rex muneribus & auxiliis, quæ Romanis, Annibale Italiam infestante, misit, *addidit consilium, ut Prætor, cui Sicilia evenisset, classem in Aphricam trajiceret, ut & hostes in terra sua bellum haberent; minusque laxamenti daretur iis ad auxilia Annibali submittenda.* Hoc exemplo Synodus Ariminensis misit legatos ad Constantium Imperatorem, qui ei consilii patrum sententiam scripto indicarent. Postremò, illustres hæ legationes nonnunquam non mittuntur ad unum quempiam, sed alicubi multę conveniunt, ut ab omnibus pariter in medium consuli super communi negotio possit. Tales fuerunt illæ quæ ex omni Gręcia diversæ convenerunt in eam, quæ Magna dicta, post crematum ibi cœtum Pythagoreorum, postque ortas eam ob rem ubique & cædes & seditiones. *Semnones*, inquit Cornelius Tacitus, *Suevorum vetustißimi nobilißimiq; stato tempore in sylvam auguriis patrum, & prisca formidine sacram omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coëunt.* Interdum tales legationes conveniunt in conlimitiis, utriusque imperii jura cognituræ. Quo exemplo Zacharias à Tiberio secundo legatus est ad confi-

Herodot. lib.3.

Liv. lib.12.

Niceph. lib.9. cap.37.

Polyb. lib 2.

Tacit. de morib. Germ. 541.

Men. ecl. leg. 145. confinia Romani & Persici imperii. Ab illustribus legationibus excludo eas omnes, quibus causam dedit negotium odiosum, quamlibet & publicum, & salutare: cujusmodi sunt illæ quæ mittuntur ad accusandum. Ministerio talis legationis Peloponnesii Pausaniæ diem dixerunt. In exordiis Demosthenis extat exemplum quorundam legatorum, non qui à suis missi sint ad accusandum, sed qui ipsi dum volunt videri disertiores quàm meliores, falsis & mendacibus accusationibus innocentes impetunt. Odiosiores prope sunt illæ, quæ quempiam sibi dedi postulant. Hujus generis fuit legatio Lacedæmoniorum missa ad Admetum regem Molossorum, quæ Themistoclem palàm poposcit ad supplicium.

Dem. in exord. 147.

Diodor. Sic. l. 11. bibl.

CAPUT LXV.

Quædam vitia notantur, quæ legato diligenter sunt vitanda.

NEque mihimet ipse, neque sanè suscepto muneri satisfaciam, si non diligenter moneam legatum ut plus angue vitet ineptiam. Sæpe enim non intellecta obrepit sicuti proserpens bestia; neque solùm post quemque consistit, sed intra quemque, eumque inde propinandum præbet. Sæpe eminet in censorio supercilio, adhæret linguæ diserti, seriis permiscetur, ut cardui, floribus. Agitat sæpe nos, qui calemus studio scribendi. Deniq; & ipsis severioribus mirè placet hæc secta ineptiendi. Sed aliis omnibus in sua videlicet, stultitia satis est supplicii, non item iis, quibus dantur publica munia in his legato.

gato. Hujus enim facta, dicta, gestus simulatque vulgo dispalescunt, nempe ipse totus tacitis exterorum judiciis æstimatur. Hinc procedere negotia, hinc retardari constat. Itaque cuicunque datur hoc munus, priusquam prodeat in publicum, quicquid sordium in vita collegit, id ut abluat, censeo. Primùm multo sale defricanda rusticitas, moresque indocti, & agrestes, quales prodiderunt in ipso aditu petrones illi, qui sunt à Celtiberis missi ad Gracchum Prætorem. *Hi priusquam legationem ederent, petierunt ab eo ut juberet sibi dare bibere.* Rusticitate tetrior temulentia, unde ignoratio sui, oculi natantes, mens madida, gradus vacillans, taliaque damnosè bibentium. Sæpe ebrietas evertit ea quæ legatio tentat & molitur, sive ea est legati, sive illorum qui adeuntur. Hæ fœditates in legato eo sunt notabiliores, quò magis extrinsecus & severus, & adductus antea conspectus est; idemque postea deprehenditur intimè solutus. Adnotavit Dion, à Tarentinis impulsu ebrietatis Romanam legationem tam atrociter fuisse violatam. Ebrietati comes it libido. Certè aversio Trojæ fuit ab libidine Paridis, qui ut legatus à Menelaò exceptus, raptam ei Helenam secum abduxit. Id quod Jovi postea Menelaus in sua illa ante *μονομαχίαν, singularem pugnam*, à numine exaudita prece repræsentavit.

Liv. lib. 30.

Dio ecl. leg. 375.

Ζεῦ ἄνα, δὸς τίσασθαι ὅ με πρότερος κακ' ἔοργε,
Δῖον Ἀλέξανδρον, καὶ ἐμῆς ὑπὸ χερσὶ δάμασον.

Homer. 3. Iliad.

Ὀρέ-

Ὀφρά τις ἐῤῥίγῃσι καὶ ὀψιγόνων ἀνθρώπων,
Ξεινοδόκον κακὰ ῥέξαι, ὅκεν φιλότητα παρέσχῃ.
Iupiter rex, da puniri eum qui me prior male habuit,
Divum Alexandrum, & meis sub manibus doma:
Vt aliquis timeat & posterorum hominum,
Hospitem malis afficere qui amicitiam prabeat.

In tales hospitalis mensæ violatores hæc meritò conjici possunt,

ἔτλης θεῶν ἀλοιτὸς ἐκβῆναι δίκην,
Lycoph. Λάξας τράπεζαν κἀνακυπώσας θέμιν
Caß. 10. Ἄρκτου πιθήνης ἐκμεμαγμένος τρόπους,
Ausus es divinum sceleste jus transgredi,
Percellens jus mensa, & justitiam evertens,
Vrsa nutricis mores exprimendo.

Athen. lib. 13. Arcades item illi missi ad Antigonum ad epulas invitati, cùm primùm, sicuti figmenta hominum, ne ipsi quidem se mutuo aspicerent, ac veluti collo munito, neutram in partem os converterent, ut processit compotatio, inducique cœptæ Thessalæ saltatrices nudæ saltantes, tum verò animi cupidi non diutiùs continuerunt oculos indomitos, & linguas intemperantes: sed impetu desiluerunt è lectis, simulque exclamarunt, sicuti nobili spectaculo obstupefacti, Fortunatum regem, qui talem voluptatem sortitus esset. Væ vobis balatrones! Neque enim rex ideo felix, sed vos emiscuistis intemperantiæ manifesti. Adsunt isti propè inquinatiores septem legati, quos Megabazus *Herod. lib. 5.*

Persa

Persa misit ad Amyntam regem Macedonum. Re, scilicet, impetratâ ad quam venerant, regio convivio multa humanitate sunt adhibiti. Sed ubi per vinum & epulas incaluerunt, multâ procacitate, impudico intuitu, & manibus intemperantibus inludere coeperunt feminis ipsis regiis. Sed jura tam officiosæ hospitalitatis tam fœdè violata Alexander filius Amyntæ ita ultus est, ut decuit animum regium, legatis interfectis in illo ipso æstu ferventis libidinis. Quod factum parum probatur iis, qui parum sciunt, quanta temperantia exigatur ab legatis; & quàm magni Reges tantæ injuriæ intolerantes sint. Nempe ferret Macedonum Rex, legatum in patriam regressum gloriari posse ab se contrectatas esse feminas regias? Num tantam fœditatem æquum fuit obumbrari jure legationis? Certè cùm ipsi, posito; legati, hominum audacissimorum simul & impurissimorum personam induerint, idque facinus admiserint non in latebris, sed in loco celeberrimo, nempe in convivio regis, jure interfectos censeo, & re tali, violatori legationis, talionem reddi non solùm posse, sed & oportere ajo. His adnecto legatum illum regis Arabum, qui ab Herode invitatus ad cœnam, ubi sibi lepidè vino atque victibus esse cœpit, oculos hiantes in Salomen sororem ipsam regis semel defixos ne flexit quidem, nulla adstantium verecundia. Hic certè & inrisus, & inritus dimissus est. Refert Amphiaraus tragœdiarum scriptor, cùm hominibus stellæ relinquerent locum, Canem missum fuisse lega-

Ioseph. Iud. antiq. l. 16. cap. 7.

Germ. Cæs. in Canc. 130.

legatum ad Doloram, qua visa is statim exarsit in amorem ejus. Eique, ait, hoc fuisse supplicii, ut impensiùs ureretur. Hoc fere ingenio fuit Polyarchus ille cognomento delicatus. Is ab Dionysio juniore legatus ad Tarentinos illos eductos in nutricatu venerio, Archytæ ad lucum obvius factus, habuit venustulam illam de dia voluptate orationem, indignam non modò philosopho, eodemque legato, sed & quolibet qui modo vir sit, & videri velit. Nescio an ab fœditate libidinis magis redemptus, certè superioribus fortunatior fuit Constans, qui Roma legatus ad Varachum, ubi fuit Drepani, implicitus puellâ filia hospitis sui, patre ipso si non lenone, at certè conjugatore, ex ea procreavit illum, qui postea Constantinus, clarum nomen inter Romanos imperatores. Isti hæc mirè conveniunt;

Athen. lib. 12.

Niceph. l. 7. c. 15.

Missus ad Eoas legati munere functus
Tranquillum cunctis nectere pacis opus,
Dum studeo geminæ componere fœdera pacis,
Inveni cordis bella nefanda mei.
Hic me suscipiens. Hetruscæ gentis alumnum
Involvit patriis Graia puella dolis.

Maxim. eleg. 5.

Malim legatos esse imitatores Euphratis & Vincentii legatorum Constantis; quibus cùm à Stephano Episcopo Antiochiæ summissa esset ancilla conducta & producta è fornice, statim ut alter eorum lupæ adventum sensit, ut lævum numen abominatus, psalmum cecinisse dicitur. Quid, quod homini-

Niceph. l. 9. c. 23.

crinibus bracteatis, quique vultum non animum composuerunt, ipsa pectoris arcana subducunt se vinolentia, cibis, lautitiis? Nam quid serii ab illo exspectes, qui pondera mentis demittit, mergitque in ventrem avarum? quem gula domitat, & edacitas? Talis fuit Aristas quidam gulo Xenophontæus, & Phigalenses illi lurcones, qui consurgunt in præconia voracitatis; barbaro, videlicet, more, *Xenoph. lib. 7. ἀναβ. Athen. lib. 4. Aristoph. in Acarn.*

Οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους·
Τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πίνειν.

Nam barbari viros existimant solos,
Qui plurimùm possunt edere & bibere.

Alii peccant in contrariam partè. Sibi enim tum maximè plaudunt, cùm in conviviis apparent pleni fastidii, cuncta transmittentes ingustata; aut tangentes

——— malè singula dente superbo, *Horat.*

nasove suspendentes quicquid vident. Præposterum genus hominum. Qui dum palàm ostentant intempestiva jejunia, multum produnt ineptiæ. Quippe sobrietas quibus à natura indita est, non tam est virtus, quàm dux ad virtutem, hoc est, continentiam, & moderationem. Eadem est odiosa cùm inde est mœsta vigilantia, malæ curæ, & atroces cogitationes. Sub quibusdam sideribus homines sunt comedones; neque epulantur nisi, quod ajunt, saliarem in modum; quibusque convenit illud Diogenis, conjectum in Megarenses. Obsonant quasi crastinâ die morituri. Neque tamen id continuò dixerim vitium, sed morem. *Tertull. in Apolog.*

Sæpe

Sæpe caligamus, dum quorundam vitia vocamus mores, aliorum mores perstringimus ut vitia. Graphicè sciteque Sallustius Gallicus scriptum reliquit, edacitatem in Græcis gulam esse, in Gallis naturam. Ita quædam gentes veriùs dicuntur feroces, quàm fortes. Quia illud nescio quid duritiæ habent magis ab ingenio, quàm ab educatione, & labore. In hanc sententiam Appianus Germanos negat esse φερεπόνους, *laborum tolerantes*. In pugnis, utíve ulla disciplina opifice virtutis, sed impetu ferri ut feras. Ergo legato suadeo comitatem, ne incidat in torvitatem, ac ne ei quispiam vinosus inebrians aurem hæc oggänniat,

Sever. Sulp. dial.1. cap.4.

App.in Celt.

Horat. lib.1. od.18.

Siccis omnia dura Deus proposuit.

Et verò cùm ingens vis mortalium nescio quid licitæ voluptatis in eo ponat, ut ubi quicquam occasionis sit, sibi faciat bene, hilariusque conviveturm, invitet etiam sese in cœna plusculum; isque mos ad illa ipsa conviviorum, quibus intersunt legati, pervenerit, etsi mihi quidem probantur sobrii convictus; tamen haud dicam dolo, audeo suasor esse, ut ne legatus excerpat sese, sed illi qualicunque voluptati modestè misceatur, atque ex multis unum aliquem diem sumat prothymè. Est interdum munitæ sapientiæ vis adhibenda; dandum aliquid locis; nonnihil remitttendum de morosa illa sobrietate exprobratrice illius qualiscunque consuetudinis. Denique usque eò à prudentibus bibitur, quoad excitentur, non obruantur.

Narra-

Narratur & prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus. — *Horat. lib. 3. carm. od. 21.*

Eadem censeo legatus faciat quæ alii, sed non eodem modo. In illo ipso strepitu luxuriæ emineat ut invitatus, ac verè alius, non se diffingens, modestus non diversus, lætus non lascivus. *Vide Plin. lib. 3. ep. 12.* Denique hactenus morigeret moribus externis, ut ab sese segreget omnem suspicionem improbi & maligni adnotatoris illorum, quæ à madentibus licenter dicuntur, aut fiunt: ne per ipsum stet quominus celebretur jucundum & credulum convivium. Id modò caveat, ne quicquam committat quo postea sobrius erubescat. Audi legatos Athenienses missos ad regem Persarum,

Ξενιζόμενοι δὲ πρὸς βίαν ἐπίνομεν
Ἐξ ὑαλίνων ἐκπωμάτων, καὶ χρυσίδων
Ἄκρατον οἶνον ἡδύν. — *Aristoph. in Acarn.*

Hospitio enim excepti pro virili bibimus
E poculis vitreis, & aureis
Scyphis merum vinum suave.

Neque tamen vero legatum omni tempore esse sollertem, & solutis in lasciviam aliorum animis, quæ notanda videntur limis rapere, ac demittere in imum pectus, unde in occasione promtentur. Ipse nulli captatori pateat. Vultum madidis assimilet; animum servet impollutum. Bonosus imperator, vastus ille gurges, barbaros legatos majoribus poculis invitare solitus erat; ut simulac eos vino deposuisset, ipse in illa intemperantia non modò de mente non dejectus, sed, quod mirere, erectior ab ebriis *Flavi Vopisci in Bon.*

eliceret, quæ à sobriis nequisset. Simile quiddam est apud Tibullum,

Tibull. l.1. el. 6. *Sæpe mero somnum peperi tibi; at ipse bibebam*
Sobria suppositâ pocula victor aquâ.

Plato in Symp. 214. A. Apud Platonem Alcibiades ait, Socratem, quantum quis jusserit, bibere, neque tamen inebriari.

CAPUT LXVI.

Quædam circumspectiones legatis necessariæ.

LEgato tanta suæ mentis custodia esse debet, ut ne vacillet quidem in iis, quæ etsi per se non sunt virtutes, tamen sunt argumenta virtutum; & quidem maximarum. In his est lætitia convivialis, in qua quicquid scitè dictum, aut prudenter actum fuerit, bis tantò majus est & inlustrius, ut sunt extemporalia, quàm quæ meditata sunt. Sæpeque hinc non minor legationi dignitas conciliatur, quam è negocio feliciter gesto. Fabricius proboscide belluæ neque inhorruit, neque à Romano habitu dimotus est. *Plutar. in Pyrrho.* Neque heri aurum tuum me, neque bellua, inquit, commovit. O magnum, & semper æquale ingenium; quod ut nullis muneribus flecti, sic ne ullo quidem metu dejici potuit. *Menan. ecl. legat. 95.* Nequaquam par fuit constantia Chagani. Is viso ingentis magnitudinis elephanto, quem sibi à Maurício imperatore mitti rogaverat, confestim relicto theatro, jussit belluam reduci ad Cæsarem, sive

ex admiratione, sive è contemtu ac derisu. Id enim incompertum. Enimvero his locis præstita constantia eò est admirabilior & celebratior, quòd improviso metu nullus est affectus vehementior, nullus insidiosior. Nam quicquid intimè latuit, statim edit documentum animi minuti & angusti, dissimilis Fabricii, similis Praxitelis, à quo artifex femina callido, sollertique mendacio expressit, ecquod signorum illius esset excellentissimum; apud quem nullæ ejusdem blanditiæ potuerant esse persuastrices. In primis legato videndum, ne talibus locis aliquo suo dicto factóve negotia sui imperii Reivepublicæ affligat. Quod sanè fuit sapiens responsum legatorum Antiochi datum Flaminino. Non enim pauci inconsultè loquuntur; nimio plures effutiunt verba temeraria, quæ continuò despui debent. Lysimachus fortè memorabat suam illam cum leone luctam; nudatasque cicatrices inspiciendas præbebat legatis Demetrii; Qui illico, Noster quoque Rex, inquiunt, Lamiæ morsus in callo impressos habet. Exprobrantes regi suo, & quidem apud æmulum tyrannum, amorum ejus suaviationes, & morsiunculas. Quid blaterari potuit intempestivius, quid regi suo nocentius, quid à munere legationis alienius? Haud minùs sortitò Elæorum legatus dixit reditura in turpitudinem suam, nempe, se à civitate Spartam ea re missum, quòd unus vitæ Laconicæ studiosus esset. Ibi Theopompus excussè hunc nebulonem repercussit. Utra, inquit, ô Elæe, vita probatior, tuane, an aliorum

Pausl. lib. 1.

Diodor. ecl. legat. 315.

Plutar. in Apopth. Lacon.

aliorum civium? Mea. Vah, quî salva urbs esse potest, in qua unus è tot millibus probus sit? Inter cæteras laudes quas Antenor Menelao tribuit, qui fuit legatus Agamemnonis cum Ulysse, hæc est, ut fuerit

Homer. 3. Iliad. οὐδ' ἀφαμαρτοεπής,

Non errans in verbis,

Prisc. ecl. legat. 26. sed στωμύστομος, *oris gravis*, ut supra ex Æschylo de Mercurio dixi. Quid potuit ab legato Romano intempestivius, atque adeò arrogantius dici, quàm cùm inter cædendos sermones imperatorem Theodosium fecit Deum, Attilam verò, apud quem erat, mortalem? Non desunt legati, qui intempestivas literas nec desiderantibus ostentant; Ut ille, qui cùm Cæsari excidisset solœcismus manifestarius, (nam uterque multa latinè) eum ipse latini sermonis absurdus exactor reprehendere cœpit. Vah, ut sum falsus, ait Cæsar, qui credidi ab legato mecum agi de re seria, non me incidisse in molestum *Plutar. in Apophth.* Grammaticum. Feliciùs nescio quis è media concione Demetrii impunè, M. Pomponius Marcellus Tiberii similem ferè errorem notavit. *Sueton. de illust. Gram.* Absurda hæc litterarum ostentatio signi sat est, legatum esse hominem animi parum solidi, ac tumentis falsâ opinione intelligentiæ. *Macr. lib. 1. sat. cap. 5.* Censen' ternionem illum legatorum Atheniensium missum Romam de gravi mulcta civitati remittenda, non profusum Italo aceto, non aspersum salibus Romanis, cùm ii per celeberrima urbis loca ostentandi gratia dissertaverunt? Neque enim istis palliatis ideo legatio data, ut professoria lingua Romæ clarescerent, sed

in

in hoc tantùm, ut persuaderent Senatui, dignos esse Athenienses, quibus multa talentûm quingentûm remitteretur. Quamvis hoc paulò aliter memorent Plutarchus, Plinius & Lactantius atque Macrobius. Certè sicuti scholastica, & è libris, ac disputationibus parta sapientia, & literata colloquia in privato fidem faciunt pectoris eruditi; ita in publico, si non desiderantur, produnt ingenium ineptè ambitiosum, & linguam circulatricem. Aliud sceptrum, aliud plectrum. Ut regi per omnia captanda est laus bonitatis, senatori prudentiæ, philosopho veritatis; sic legato fidei simul ac dignitatis. Cæteræ laudes infra hasce jacent, nec iis sunt invidendæ quibus sunt maximæ. Arripiat potiùs legatus, ubicunque est, siquid audit, aut advertit, occasiones, quibus palàm faciat animum vigilem, oculum excubitorem, mentem exploratricem rerum & morum, denique judicium elegans. Ad hoc exemplum dicitur quidam Lusitanus, cui ab Carthaginiensibus Romam legatio data fuerat, carbone hæc scripsisse in patibulo, cui innocentem ab quodam latrone suffigi viderat, O crux enata inter fures, alta inter ambrones, excisa inter nebulones, erecta inter latrones, nempe hoc genus hominum absolvis, innoxios perimis. Alter quidam legatus Dionysii tyranni Siculi, cùm advertisset majestatem Senatûs, molem Capitolii, gloriam triumphorum, diversitatem nationum, quietem urbis, & ordines magistratuum, atque interrogatus, Quid tibi videtur? O Roma, inquit,

Lib. 5. cap. 15.

In epist. Mar. Aur. 108. b.

Idem ibid.

quit, huic tuo tam sapienti seculo succedet stultissimum; utique nimis vero vaticinio vulnera detegens ætatum insequentium.

Plin l. 14. c. 22. Memorat Plinius scitum dictum cujusdam legati Scytharum, Quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Apud eundem Plinium exstat dictum legati Teutonorum.

Plin. l. 35. c. 4. Is enim, *cùm videret pastoris senis cum baculo imaginem, interrogatus quanti eam æstimaret*, respondit, *sibi donari nolle talem vivum, verumque*. Nempe eam artem qua tale quidpiam repræsentatur, in levi habens, quam tamen ridiculè multi admirentur.

Plin. lib. 14. c. 1. 248. Idem Plinius memorat, Cineam legatum regis Pyrrhi facetè lusisse in austeriorem gustum vini, quod fiebat è quibusdam vitibus, quarum ipse altitudinem mirabatur. Dixit enim, *meritò matrem ejus pendere in tam alta cruce*. Fertur quoque dictum cujusdam legati, qui cùm iter faceret per vallem satis angustam, saxosam & senticosam, quæ est quædam particula liberæ Reipub. qua cum Regibus Christianissimis non solùm est amicitia, sed & fœdus, denique admirationem suam in hæc verba solvisse, O vallis miseriæ, ô montes superbiæ, beati qui non viderunt & crediderunt. His tam sollertibus argutisque dictis non dubium est legati industriam, sollertiamque mirificè commendari. Neque verò veto legatum, qua dote potissimùm censetur, in ea suas vires exserere, si inde legatio juvari & illustrari potest.

Diodor. Sic. lib. 12. bibl. Gorgias Leontinus torrente quadam dicendi copia ab Atheniensibus illa ad quæ venerat, impetravit. Cyneas felicem

item memoriam loco ac tempore feliciter *Sen. in*
promsit, cùm postridie quàm Romam ad- *prol.*
venerat, Senatui & equestri ordini nomina *decl. &*
reddidit. Hæc quoque virtutum non capta- *Plin. lib.*
tæ, aut affectata ostentatio dici vix potest, *7. c. 24.*
quantum legati personam magnificet. Laudatus fuit Tydæus, qui solus ab Achivis legatus Thebas,

Θυμὸν ἔχων ὃν καρτερὸν ὡς τὸ πάρος περ *Iliad. δ.*
Κέρους Καδμείων προκαλίζετο. πάντα δ' *205.*
Ρηϊδίως. (ἐνίκα

Animum suum retinens fortē sicuti priùs,
Iuvenes Thebanorum provocabat. Quemlibet autem vincebat.

Huc accedit, quod legato diligenti, solertique nullus locus, nullum tempus vacuum. Si quid tamen supersit subcisivi, id quoque parcè dispensari debet, ut sufficiat necessariis. Nam tunc maximè audita & visa quà chartis, quà memoriæ commendantur. Dandum & suum meditationi spatium. Ergo hoc temperamentum prudens legatus sibi indicat, ne profiteri videatur, aut illo, quicquid est, velle censeri, indeque captare clamores vulgi, & studia juventutis erga se accendere. Nonnunquam suam vitam distinguat, condiatque studiis; & hæc exerceat ad eruditionem, non ad ambitionem. Si doctus est, suæ doctrinæ sit antistes, non institor. Gregorius, qui à Pelagio Pa- *Paul.*
pa legatus fuit ad Tiberium Imperatorem, *Diac.*
in ea legatione libros Moralium in Job *l. 1. hist.*
scripsisse dicitur. Strabo est autor, reper- *cap. 13.*
tos esse legatos, qui de sua peregrinatione *Strabo*
commentarios scripserunt. Probatur mihi *lib. 2. 65.*

exemplum Cratis Mallotis, qui *missus ad senatum ab Attalo rege, cùm in regione palati prolapsus in cloacæ foramen, crus fregisset, per omne legationis simul & valetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις subinde fecit; assiduéque disseruit; ac nostris exemplo fuit ad imitandum.* Omnes isti multò sanè præclariùs quàm illi, qui dies noctésque alea continuant, aut prodigi sui, aut raptores alieni. Quidam legati in conciliabulis plebeculæ non dubitant se ultro largiri, & quidem incomitatos. Iidem sæpe nocturni perreptant ad loca latebrosa duce libidine, famæ suæ incuriosi, cujus haud verentur fœdam buccinam. Certè ut quandoque liceat principi non septo sua familiâ vagari per cœtus hominum, tamen id legato nunquam non est inlicitum; ne principi uspiam occurrat ubi uterque æstuet, quod ibi neuter aspici cum dignitate potest. Pudeat legatum alibi conspici, quàm ubi esse honestè potest; ne de eo dici possit illud,

Plin. de illustr. Gram.

——— *in magna legatum quære popinâ.*
Invenies aliquo cum percussore jacentem,
Permistum nautis, aut furibus, aut fugitivis,
Inter carnifices & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli,
Æqua ubi libertas, communia pocula, lectus,
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.

Iuven. sat. 8.

Usquamne reperiantur legati mentis tam dejectæ, ut fœnore pecunias auctitent, vulgaria

garia compendia, atque adeò sordidos quæstus, & negotia tam lutea sectentur? cùm agere causas & suscipere patrocinia, aut accusationes, nisi ad hoc ipsum missi fuerint, aliisve privatis rebus obstringi, ante perfectam legationem, legibus prohibeantur? Testor M. Tullium, qui ait, *majores neminem, qui cum potestate, aut legatione in provinciam esset profectus, putasse tam amentem fore, ut emeret argentum. Dabatur enim de publico; aut vestem; præbebatur enim legibus. Mancipium putaverunt; quo & omnes utuntur, & non præbetur à populo. Id autem non sanè aliter, quàm in demortui locum; & demortui quidem non Romæ, sed ibidem.* Refert Seneca, Attilium Regulum, cùm Pœnos in Africa funderet, ad Senatum scripsisse, *mercenarium suum discessisse, & ab eodem desertum esse rus; quod senatui publicè curari, dum abesset Regulus, placuit.* Adnotata est severitas Scipionis minoris, qui defuncto altero è servis, quos præter Panætium philosophum in legationem secum duxerat, alium, ne quem emeret, Roma accersivit. Porrò ne ulla vestigia peregrinitatis in legato conspicerentur, firmat Labeo, olim his qui in legationem proficiscerentur, locari solitum quæ sub pellibus usui forent. Et hinc supellectilis originem fuisse. Postremò videant illi quid agant, qui subnixi nomine ac splendore legationis, si Romæ sunt, evadunt ad opima sacerdotia, aut alibi ad opulenta conjugia: Quæ cùm olim militibus interdicta fuisse constet, quî magis licere debent legatis? Quidam tamen

L. 12. D. de leg.

Cic. 6. Verr.

Sen. de consol. ad Albin. c. 12.

Plutar. in Apophth.

L. Labeo. ff. de sup. leg.

In arg. orat. Demosth. de fal. leg. 196. men reperti tales; Cujusmodi fuit Phrynon ille Atheniensis. Is cùm rediret è certamine, sive è spectaculo Olympico, captus est à quibusdam Philippi comitibus, & omni pecuniâ spoliatus. Denique Athenas reversus precatur Athenienses, ut sibi legationem dent ad Philippum, eâ, scilicet, mente ut reciperet sua. Id quod ei populus concessisse dicitur, non satis probato & utili, ut ipse opinor, exemplo. Id, scilicet, est non agere, sed cauponari negotia. Certè legatis semper verendum est, ne in tanto munere rem suam diligenter, incuriosè publicam egisse dici possint. Ideoque mens eis est componenda ad utilitatem universorum, nullo respectu sui. Excipiuntur comites legatorum Persarum, quibus intuitu humanitatis & legationis concessum est merces commutare extra loca inhibita, & constitutionibus expressa. *L. mercatores. C. de comm. & mercat.*

CAPUT LXVII.

Legato suus locus tuendus, eoque asserenda dignitas legationis.

DE frequentibus legatorum vitiis ineptiisque satis dictum. His enim quisque nectere potest illa quæ cuique genti adhærent. Ea singillatim persequi sit operis immensi, & supervacui. Seriò tantùm mihi monendus est legatus, ut semper & ubique dignitatem præstet. Id quod etsi supra disertim dixi, tamen hoc loco, veluti suo & idoneo

idoneo vehementer moneo, ut is sit loci sui animosus assertor, viriliterque propulset omnem injuriam sinistræ, aut inferioris sessionis. Ipsa numina antiquitas finxit hujus dignitatis retinendæ cupientissima.

Χαῖρε δ' Ἀθηναίη πεπνυμένῳ ἀνδρὶ δικαίῳ
οὕνεκά οἱ προτέρῃ δῶκε χρύσειον ἄλεισον, *Odyss. 3. 55.*

Gavisa est Pallas propter prudentem virum justum,
Eò quod ipsi priori prabuit aureum poculum.

Cæterùm plerunque fit, ut judicio illius qui colitur frequentia legationum, legatis hic aut ille locus à designatore monstretur ut suus. Tunc legatus in hoc se erigere debet, ut hujus tantæ rei non omnem judicationem patiatur esse illius, ad quem aditum est, sed & suam; non ut ipse quemquam cubito depellat, sed ut ne quis ipsum. Quippe inveniuntur principes omnis respectus contemtores, ut Nero qui legatos, *qui ex Achaia citharædorum coronas ad se pertulissent, non modò primos admisit, sed etiam familiaribus epulis interposuit.* *Sueton. in Ner. cap 22.* Legatos Thebanos Rex Persarum sedere judebat supra legatos regum. *Diod. Sic. lib. 17. bibl.* Hoc, videlicet, veluti præmio donabat illos, quorum auxiliis sæpiuscule juvabatur. Tunc ad fidem aliorum legatorum maximè pertinuit, id agere quî legati Thebani sederent apud regem, non utique primi, aut superiores, sed hercule soli; ne ex discrimine ipsis dignitas, cæteris accederet contumelia. Cui vitandæ aut in orbem sedetur, ubi loci nulla prærogativa, nulla injuria. *Appian. civ. 5.* Aut tota res sorti permittitur. Sic Cæsar,

Pompejus, Antonius, inito fœdere, sortiti sunt, quis ipsorum primo loco, quis altero, quis postremo cæteros exciperet. Itaque eo ordine qui sorti complacitus est, convivia celebrarunt in ipso littore. Æqua planè hæc ratio. Nempe sorte expungitur injuria, quæ est ab delectu. De eodem genere est illud, Ne legatus nomen principis, aut Reipub. suæ in publicis actis, locisque illius nomini post scribi patiatur, cui neque virtute, neque ullis fortunæ muneribus concessum velit. Sacerdos Vulcani nequaquam passus est signum Darii esse editiori loco, quam Sesostridis. Neque enim, inquit, Darii res gestæ Sesostridis conspicuæ famæ facinoribus æquari possunt.

Herodot. lib. 2. & Diodor. Sic. lib. 2. Antiq.

Venit ad Occasum, mundique extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum cervicibus egit.

Lucan. lib. 10.

His locis legatus non irascendo & rixando, sed firmanda fronte, & præstanda constantiâ, gravitateque sese tueri debet. Huc quoque pertinet ordo exponendæ legationis apud illum qui circumfunditur multitudine legationum. Ab Alexandro Magno primùm absoluti sunt ii, qui de religionibus venerant. Altero loco legati sociorum, qui ipsum muneribus coluerant. Tertio ii, quorum legationi causam dederat negocium obsidum. Quarto, cum quibus agebat de privatis negociis. Ultimus fuit locus exsulum. Ubi advertendum, cujus est prima sessio, huic jus esse ex omnibus eligere quam vult, atque adeò ultimam, si est ut hanc negocium desideret. Qui mos est principibus frequens

Diodor. Sic. l. 17.

cùm

cùm censent. Nam primo loco dicunt, cùm cæteris id agunt ut imponant necessitatem assentiendi. Ultimo, cùm sententiam cujusque non simulanter exquirunt. Hac sanè de causa in concilio Ætolorum, *etsi primus locus erat magnitudinis Romanæ, tamen permissu legatorum Romanorum Athenienses & Macedones primo loco dixerunt. Ipsi ultimo maluerunt, ut objectis respondere possent.* Qua causa remota, legati de suo largiri possunt, de alieno & publico minimè. Nam loco asserendum est jus & dignitas imperii. Hæc fuit animosa simplicitas fulta præclara conscientiâ Verriti & Malorigi Frisiorum, qui fortitudini & fidei gentis Germanicæ debitum locum inter eas legationes, quæ virtute & amicitia Romanâ præcellerent, intrepidè occuparunt. Pluribus quæ huc pertinent, supersedeo, quia de his supra, cùm agerem de admissione, uberiùs dixi.

Liv. lib. 21.

Tacit. lib. 13. Ann. & Sueton. in Clau.

CAPUT LXVIII.

Qualia ostendi legatis, cujusmodi sermones cum his institui debeant.

A Quibus legati excipiuntur, omni genere virtutum cum hominibus alienigenis certare debent, ac præstare ne ab uno, aut paucis superentur universi. Quippe externum decus ipsorum dedecori propiùs admotum quò magis nitet, hoc ipsi aspiciuntur inquinatiores. Quanti tandem est

externas legationes non solùm tempestivis officiis excipi, & cumulatis honoribus coli, sed agmine virtutum circumfundi? ergo tum maximè vitia universæ gentis, eaque quæ cuique sunt domestica, & familiaria, si non statim abjici possunt, at occuli debent, neque in os legato, ut sic dicam, ructari. Dicitur Chiron Lacedæmonius missus ad Corinthios, ut cum iis societatem institueret. Sed cùm is primores populi deprehendisset aleæ intentos, re infectâ remeâsse ad suos. Ne, inquit, gloriam Spartanam, quæ, ædificato Bysantio clarescit, hac infamiâ maculemus; idque nobis meritò exprobretur, quòd socios assumsimus aleatores. Legatus quidam Carthaginiensis Romam missus, planum fecit in Senatu, sibi, postquam Romani advenerat, decies togam furto fuisse ablatam. Nunquid perditos civitatis mores potuit veriùs repræsentare, atque adeò exprobrare patribus conscriptis? Dicitur Philippus rex Macedoniæ à legatis Atheniensium visus & adnotatus, cùm noctem libidinibus & vinolentiâ vigilasset. Et Ptolemæus dormitavit coram legatis, & ab Aristomene rectore regiæ juventæ expergefactus est, atque adeò correptus. Quæ illi *παῤῥησία loquendi libertas*, magno stetit. Hæc vitia tam deformia, quia ferè obrepunt in sollemnibus conviviis ad quæ legati vocantur, illis præcipuè quæ fœderibus adjiciuntur: ita, scilicet, res omnis temperanda est, ut legati nos magnificare necesse habeant non solùm ut opulentos, sed, quæ verior est laus, ut sobrios & industrios. Idque quò magis

Ioan. Sarisb. lib. 1. c. 5.

M. Aurel. in epist.

Athen. lib. 10. Plutar. de differ. adul. & amici.

gis ipſa convivia commendantur lautitiis, lubentiis, gratiis, ſaporibus elaboratis, aliiſque menſæ ſcitamentis. Cujuſmodi eſt illud,

Pax ubi parta duci, doniſque ingentibus emta eſt, *Lucan. lib. 10.*
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum:
Explicuitq; ſuos magno Cleopatra tumultu
Nondum tranſlatos Romana in ſecula luxus.

Et verò legatos ſplendidiſſimis conviviis excipi vetuſtiſſimus mos eſt. Hoc Athenis factitari ſolitum Plutarchus; hoc Rhodi Polybius; hoc ipſum in ipſa Scythia Priſcus teſtis eſt. Talium epularum exemplum eſt apud Q. Curtium, *Invitatus*, inquit, [ab Alexandro] *legatis gentium, reguliſque exornari convivium juſſit. Centum aurei lecti modicis intervallis poſiti erant. Lectos circumdederant aulæa purpurâ auroque fulgentia. Quicquid aut apud Perſas vetere luxu, aut apud Macedonas novâ immutatione corruptum, confuſis utriuſque gentis vitiis, in illo convivio oſtendens.* Epulas tam ſplendidas apud principes Romanos ordinabat Comes patrimonii, cujus diplomati inſerta ſunt hęc verba, *ut ita convivium ſollicita ordinatione diſponat, ut legati totius orbis cùm talibus conviviis intereſſe cœperint, admirentur copiosè repertum quod in patria ſua norunt eſſe rariſſimum. Ac ſtupeant abundantiam unius menſæ tantas ſervientium turbas poſſe ſatiare.* Illud ſciendum, talibus locis aliquos ex legatis præcipuo honore haberi poſſe, dum abſit contemtus & contumelia cæterorum. Artaxerxes cùm legatis Græciæ convivium

Plutar. πε, ἀδολεχ. 5. 594. Polyb. ecl. legat. 153. Priſ. ecl. legat. 51. Q. Curt. lib. 9. 162.

Caſſiod. Var. 6. form. 9.

Plutar. in Pelop.

exor-

Ælian. lib. 14. var. hist. cap. 39. & Athen. lib. 2. exornasset, Antalcidæ Lacedæmonio coronam, quam in convivio capite gestabat, unguento mersam misit. Hac certè benignitate tam splendida haud dubium est quin legatis detur argumentum circumferendi laudes ejus, à quo sic honestati sunt, latissima prædicatione, atque adeò suspiciendi quicquid viderint, non deridendi; sicuti Athenienses illi riserunt boves clibanarios. *Aristo. in Acarn. Athen. lib. 10. & Plutarch. de rat. conser. valetud. Athen. lib. 4. Iuven. sat. 11.* Hodie in sollemniis conviviorum nequicquam desideretur musica illa concinnitas, qua Timotheus Cononis à Platone exceptus est. Non eò peritiæ sunt progressi hodierni modiperatores, & structores, sive, ut Plautus ait, convivio strategi: qui Græcis fuerunt ἐλέατροι. Cujusmodi è Senatu Atheniense lecti erant tres opsonomi, scientes opsoniorum dispensatores; ut discipuli illi Tripheri doctoris & illi Archimagiri. Quæ omnia huc tendunt, ut liqueat, talibus locis præstandam *μεγαλοπρέπειαν*, *magnificentiam*, concinnitatem, ordinem tam in cibis, quàm in prærogativis sedendi, illisque omnibus, quibus & fama judicii, & favor latè quæritur. Absint helluationes, repotia, jurgia, aliaque Centaurorum & Lapitharum propria. Servetur modestia ut inter sacra mensæ, ac Deos hospitales, quibus ipsis reverentia debetur. Vitia quæ hîc notantur, sunt *μικροπρέπεια*: nempe illiberalitas, vitium magnificentiæ oppositum, sordes, & stulta parsimonia, & his contraria, luxus & profusio. Etsi mihi medium, sat scio, ostendent unguem isti elegantes, si audeam insectari hodiernum furorem conviviorum,

viorum. Quando hoc ſeculum fractum vitiis nihil lautum agnoſcit, aut magnificum, quod idem non ſit compoſitum in hanc, quam vel inviti videmus, luxuriam, ex qua ingens incrementum ea vitia, quibus jamdiu premimur, acceperunt. Quanquam, ſi quis verum reputare volet, intelliget etiam regias frugalitate haud minùs honeſtari, quàm magnificentiâ. De Dejotaro M. Tullius, *Omnes ſunt in illo regiæ virtutes; quod te, Cæſar, ignorare non arbitror. Sed præcipuè ſingularis & admiranda frugalitas. Etſi hoc verbo ſcio laudari reges non ſolere. Frugi hominem dici non multum habet laudis in rege. Fortem, juſtum, ſeverum, gravem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, hæ ſunt regiæ laudes. Illa privata eſt. Vt volet quiſque accipiat. Ego tamen frugalitatem, id eſt, modeſtiam & temperantiam virtutem eſſe maximam judico.* Sed certè quicquid hîc Cicero oratoriè magis quàm ex animo dicat, vult ſciri Dejotari munera fuiſſe exigua. Id quod ipſe alicubi ſcriptum reliquit. Obſervavit Plutarchus, tum Athenæus, Cleomenem regem Spartanum, quamvis ſeptum multis legationibus, nunquam cœnaſſe apparatiùs ſolito; ſi hoc exemeris, quòd pro tribus lectis, quibus uti ſueverat, præſentibus legatis, quinque ſternebantur, majoremque ciborum copiam, vinumque benigniùs convivis apponebat. Curius Dentatus Dictator aditus eſt à legatis Samnitium, cùm ipſe eſſet paupere cultu,

Cic. pro rege Dejot. orat. 43.

Plutar. Ag. & Cleom. 3. 1485. Athen. lib. 4.

Tranſlatus ſubitò ad Marſos, menſamque Sabellam *Iuven. ſat. 3.*

Con-

Contentusque illic Veneto, duroque cucullo.

Val. Max. l. 4. c. 3. *M. Curius*, inquit Valer. Max. *Samnitum se legatis agresti in scamno asſidentem foco, ac ligneo catino cœnantem* (quales epulas apparatus indicio est) *spectandum præbuit. Cumque ei legati magnum auri pondus publicè missum attulissent, eoque ut uti vellet benignis verbis invitarent, vultum risu solvit; protinusque, supervacuæ*, inquit, *ne dicam ineptæ legationis ministri, narrate Samnitibus, M. Curium malle locupletibus imperare, quàm ipsum fieri locupletem.*

Plin. lib. 33. cap. 11. 258. Plinio autore, Cùm legati Ætolorum Ælium Catum in consulatu prandentem in fictilibus adiissent, is missa ab his vasa argentea non accepit; neq; aliud habuit argenti ad supremum vitæ diem, quàm duo pocula, quæ L. Paulus socer ei ob virtutem, devicto Perseo rege, donasset.

Val. Max. ibid. *Q. Tuberò legatos Ætolorum, qui fictilia se in ejus mensa vasa vidisse retulerant, & omnis usus argentea magno pondere exquisitâ arte fabricata ad eum attulerant, monitos ne continentiæ, quasi paupertati succurrendum putarent, cum suis sarcinis abire jussit.*

Val. Max. ibid. *Dicitur Alexander legatos, ad Xenocratem cum aliquot talentis misisse. Hos philosophus in Academiam perductos solito sibi, id est modico apparatu, & admodum parvulis copiis excepit. Postero die interrogantibus, cuinam adnumerari pecuniam vellet, Quid? vos*, inquit, *hesterna cœnâ non intellexistis ea me non indigere?*

Synes. in orat. de regno. De Attilæ lignea supellectili non repeto quæ supra dixi. Denique Carinum memorat Synesius, ne erubuisse quidem quod

ab hostium legatis deprehensus esset cœnans absque ullo auri cultu, aut argenti; cæterùm non purpurâ circumamictus aliâve preciosa veste, sed puniceâ indutus, atque adeò fusus per herbam. Cultui haud absimilis fuit cibus, nempe nescio quod atrum pulmentarium, & in eo sicci frustula petasonis. Hæc tantæ, talisque frugalitatis consuetudo non obstitit, quo minus is ultrò vocaret legatos ad se, eosque alloqueretur è dignitate & fiduciâ armorum, & magnitudinis virtutisque suæ. De hoc exstat illud,

Nec taceam primùm, quæ nuper bella sub Arcto
Felici Carine manu confeceris, ipso
Pene prior genitore Deo: utque intima frater
Persidos, & veteres Babylonis ceperit arces,
Vltus Romulei violata cacumina regni.

Aurel. Olymp. Nemesian. in Cyneg.

Cæterùm legati non solùm publicè, sed & privatim invitantur; ut publica munificentia, addito cumulo privatæ comitatis, ingenium, moresque gentis exteris validiùs commendet. Josephus filius Tobiæ legatum regis Ægyptii lautè excepit apud se, eumque insuper muneribus coluit. Quapropter ei postea venienti Memphim Rex & Regina & is qui legationem obierat, obviam processerunt; eumque rhedæ impositum in urbem perduxerunt. Legati Pœnorum, *etiam in hoste, id vehementer dicuntur admirati, quòd Roma à multis primoribus convivio excepti eodem ubique cœnassent argento; testati nullos mortalium benigniùs vivere.* Sed sciendum, non-

Plin. lib. 33. cap. 11. 258.

nonnisi à primoribus, ac magistratibus excipi hospitio, aut vocari legatos ad convivia; ne hac specie tegantur cœtus clandestini. Sic Antenor apud Homerum dicit, se excepisse Ulyssem & Menelaum legatos Græcorum.

Hom. 3. Iliad. Τὰς δ' ἐγὼ ἐξείνισα, καὶ ἐν μεγάροισι φίλησα.

Hos ego hospitio excepi, & in domibus dilexi.

Demost. de fals. leg. 230. In hanc sententiam Demosthenes gloriatur se legatos Philippi tectis suis excepisse, atque adeò splendidè, ut se illis & esse superiorem, & magnificentiâ antecellere ostenderet. Deinde non aliis hoc benevolentiæ specimen exhiberi, quàm sociorum legatis. *Cic. Philipp. 8.* Nam, ut ait Cicero, *domum recipere legatum hostium, in cubiculum admittere & reducere, hominis est nihil de dignitate, nihil de periculo cogitantis.* Sæpe Æschines ac Demosthenes mutuis exprobrationibus sese incessunt, ob legatos Philippi utrobique privatim exceptos. *Demost. de fal. leg.* Certè Æschini Demosthenes disertim exprobrat, ipsum cum Thebanis, qui sint hostes Reipub. atque adeò cum ipso Philippo interfuisse epulis, unà coronas gestasse, unà Pæana cecinisse, amicè illi propinasse. *Dinarc. contra Demost. 101.* Dinarchus quoque exprobrat Demostheni, ipsum iis legatis qui cum Antipatro Athenas venerant, bigas conduxisse, eosque excepisse, & consuetudinem Macedonibus assentandi primùm in urbem introduxisse. Super lautitiem conviviorum legatis ostendi solent ea omnia, quibus asseritur virtus gentis famaque potentiæ quæritur,

tur, & opulentiæ. Hujus generis sunt signa hostibus erepta in præliis, tropæa, armamentaria, gazophylacia. Etsi ex eo Ezechias reprehensus est ab Esaia, & Cleopatra ab Lucano, Zonar. in Ezech.

——— proh; cæcus & amens Lucan.
Ambitione furor, civilia bella gerenti lib. 10.
Divitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati.

Denique legatis ostenduntur prisca & recentia decora, unde claritudo & nobilitas, aliaque insignia documenta virtutis & felicitatis, ex quibus admiratio, amor, ac reverentia imperio conciliatur. Adeò ut quocunque oculos legati intenderint, ibidem reperiant argumentum laudis Alcinoi apud Homerum hæc sunt verba, cùm errantem Ulyssem excepisset,

Νῦν δ' ἐξέλθωμεν, καὶ ἀέθλων πειρηθῶμεν Odyss.
Πάντων· ὥς χ' ὁ ξεῖνος ἐνίσπῃ οἷσι φίλοισιν, θ. 207.
Οἴκαδε νοστήσας, ὅσσον περιγιγνόμεθ' ἄλλων
Πύξ τε, παλαισμοσύνῃ τε, καὶ ἅλμασιν, ἠδὲ
πόδεσσιν.

Nunc autem exeamus, & certamina experiamur
Omnia, ut hic hospes narret suis amicis
In patriam reversus, quantum superemus alios
Pugilatu, luctâ, saltu, cursu.

Et hic, scilicet, est verus usus imaginum, signorum, statuarum, titulorum, taliumque, quibus blandè omnia corruscant in atriis regnantium. Hujusmodi est illud, Virgil. lib. 1. Æneid.

Ingens argentum mensis, cælataque in auro

Fortia facta patrum, series longissima rerū
Per tot ducta viros antiqua ab origine gentis.

& illud,

Virgil. Æneid. *Multaque praeterea sacris in postibus arma,*
Captivi pendent currus, curvaque secures,
Et cristae capitum, & portarum ingentia claustra,
Spiculaque clypeique, ereptaque rostra carinis.

Hujusmodi sunt & illa

Virg. 7. Æneid. *Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum*
Antiqua ex cedro, Italusque paterque Sabinus
Vitisator, curvam servans sub imagine falcem,
Saturnusque senex, Ianique bifrontis imago
Vestibulo adstabant.

Cæterùm si majorum bonis factis posteri ornantur; quid propriâ virtute? Ergo Antigonus, cùm quibusdam legatis responsa dedisset, non tam regias opes eis ostentasse dicitur, quàm illam, quæ roborat imperia, imperantium concordiam. Nam cùm is jussisset Demetrium filium sibi assidere, altâ voce legatos compellavit, Et hoc, inquit, renunciate de nobis, quod invicem ita habemus. Ut Antigonus suum & filii animum concordes: ita Cyrus tantus rex non est veritus ostendere legatis, ut opus regium, arbores ab se in quincuncem directas. Antheas Scytharum rex, inspectantibus legatis Philippi, equum suum defricavit. Simulque eos sciscitatus est, an id quoque Philippus

Plutar. Demetr. p. 631. — *Cic. in lib. de Sen.* — *Plutar. in Apophth.*

lippus factitaret? Illis negantibus, Qui, inquit, bellum mihi facere cogitat? Hoc nobis mirum. sed Scythis nequaquam, qui, ut ait Plinius, *equitatus & equorum gloriâ strepunt.* Animosiùs prope mater Brasidæ. Quippe Thracum legatis laudantibus filium ejus, qui in bello animam patriæ impendisset, cujusque virtuti nullus dein par inveniretur; Nullam, ait, rem sapitis, hospites. Nam Brasidam haud negassim fuisse virum fortem, sed eum qui plerisque Spartanis hac laude sit inferior. Dicitur & Hercules leonem magnitudinis inusitatæ stravisse coram legato Spartano. Hinc factum esse, ut is ubique leonis Nemæi spoliis insignis incederet. Quæ omnia eò, scilicet, pertinent, ut quicquid legatis dicitur, aut ostenditur; id sit documentum ejus virtutis, qua quæque gens efficacissimè commendari potest. Hinc quoque Tacitus arripuit occasionem magnificandi Corbulonem, cùm is apud se excepisset Tiridatem Armeniæ regem. *Addidit gloriam Corbulo, comitatem, epulasque. Et rogitante rege causas, quoties novum aliquid adverterat, ut initia vigiliarum per centurionem nunciari, convivium buccina dimitti, & structa ante augualem aram subdita face accendi; cuncta in majus extollens, admiratione prisci moris adfecit.* Quandoque legati honesta & probabili curiositate hoc aut illud sibi monstrari desiderant; ut Chaganus ille, qui sibi feras, quæ ab imperatore alerentur, ostendi cupiit. Tristissimis temporibus sapienter exteris atque adeò ab hoste missis ostentantur ea, quibus

Plin. lib. 8. c. 42.

Plutar. in Apophth.

Tacit. lib. 15. Annal.

Menan. ecl. legat. 95.

quibus fama fortitudinis, & constantiæ acquiri, simulque iis qui nobis insidiantur, desperatio injici potest. Quo consilio Thrasybulus jussit Milesios in foro, quò quantum frumenti reliquum erat, comportari curarat, dato ab se signo, comessari, sicuti in summa annonæ abundantiâ. Id quod conspicatus caduceator Sardorum Miletum missus, visa renunciavit suis. Simili astu usus est Bias re sua publica ancipiti. Nam cùm Priene obsideretur à rege, à quo speculator in urbem missus est per nomen nuncii, homo sollers magnos acervos arenæ tritico operuit, nuncióque ostendit. Hinc pax à rege data Prienensibus. Durius, magisque ferum illud Clearchi Lacedæmonii, qui *ne Thraces sperarent ipsum inopiâ commeatuum obsidium soluturum, ipso tempore, quo legati eorum adventuri erant, unum è captivis in conspectu jussit occidi, & membratim, tanquam alimenti caussa, in contubernia distribui. Id Thraces ut adverterunt; facilè crediderunt homines tam feros nihil non perseverantiæ causa facturos. Quo metu adacti sese hostibus dediderunt*. In primis hoc advertendum, ne unquam legatis nudemus vulnera domestica, ne inde nascatur contemtus nostri. In quo erratum fuit à Consule Romano, *quem legati Campani invenerunt bonis sociis miserabilem; superbis atque infidelibus, ut erant Campani, spernendum. Et auxit rerum suarum suique contemtum* COS. ait Livius, *nimis detegendo cladem, nudandoque*.

Herodot. lib. 1.

Diogen. Laert. lib. 1. in Biante.

Frontin. lib. 3. strateg. cap. 5.

Liv. lib. 13.

CAPUT LXIX.

De muneribus, quæ ab imperio mittuntur ad imperium.

QUia inter amica imperia vix legati commeant ſine muneribus, de hac quoque re quæ obſervavi, tradam. Munera regnantibus ſunt acceptiſſima nequaquam propter compendium. Neque enim ſui venerationem precio metiuntur, ſed quòd ſunt documenta jugis felicitatis, quam imperio, cui mittuntur, munifici teſtantur, & gratulantur. Porrò mittuntur cùm quæritur aditus ad amicitiam, aut in ipſo aditu, aut olim initæ firmandæ, alendæque. Primi generis eſt legatio Venuli,

Poſtquam introgreſſi, & coràm data copia fandi, *Virgil. lib. 11.*
Munera præferimus, nomen patriamque docemus. *Æneid.*

Cui Diomedes,

Munera quæ patriis ad me portâſtis ab oris
Vertite ad Ænean.

Secundi generis fuit munus quod Indi Auguſto miſerunt, poſt initum cum ipſo fœdus. Fuerunt tigrides non priùs viſæ Romanis; & illud de quo Heliodorus, Poſtremò, inquit, advenerunt legati Auxonitarum, non vectigales illi quidem, ſed ſocii & fœderati. Qui faventes rebus proſperè geſtis, præter alia munera, obtulerunt animal quoddam forma inuſitatâ, & magnitudine ad inſtar cameli. Hujus generis fue- *Zonar. in Auguſto.* *Heliod. hiſt. Æth. lib. 10.*

runt munera Pori, & Pandionis regum Indicorum. Certè Porus etsi sexcentis regibus imperabat, tamen quærens aditum ad amicitiam Augusti, ei per legatos misit, & per octo familiares nudos in subligaculis Mercurium ab humeris brachio exserto, viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, ac perdicem vulture majorem. His annecto illa de quibus Q. Curtius ad hunc modum. *Indorum legati dimissi domos paucis post diebus cum donis revertuntur. Trecenti erant equi, mille triginta currus, quos quadrijugi equi ducebant, lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, & tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum, lacertarum quoque ingentium pelles, & dorsa testudinum.* Tertii generis sunt omnia ferè illa quæ adduntur salutationibus, gratulationibus, laudationibus. Non aliud signabant coronæ illæ, ac pateræ aureæ, quæ, diversis temporibus Romam sunt missæ ab Latinis, Hernicis, Carthaginiensibus, Neapolitanis, Saguntinis, Attalo, aliisque regibus & civitatibus: ut sequenti ætate ab Hircano rege Judæorum ad Antonium, à Cleopatra ad Cæsarem, & antea ab Amphictyonibus Græciæ nomine ad Alexandrum. Quid, quòd sui venerationem validiora imperia muneribus experiuntur, & agnoscunt? atque adeò talia, ut sibi debita, ac pro suo jure ab invalidioribus exigunt? Ea plerunque sunt insignia principatus, argumenta observantiæ, venerationis, obsequii, servitii.

Strabo. l.15.663.

Q. Curt. l.9.163.

Talibus

Talibus legati Hethrusci Tarquinium venerati sunt, coronâ, scilicet, aureâ, sellâ eburneâ, sceptro, cujus in summitate erat aquila, tunica purpurea aureo distincta cum amiculo. Quæ sanè veriùs vocari possunt tributa quàm munera. Nam etsi palàm ultro mittuntur, tamen tacitè imperantur. Hoc ipsum signabat aqua atque terra, quorum utrumque reges Persarum petierunt ab Græcis, & Scythis; Quia ab duobus hisce primordiis manat vita mortalium. Ac pro terra urbes ac spatia camporum, pro aqua amnes accipi constat, & quicquid mari alluitur. Hujus ferme generis sunt illa omnia quæ per annua reverticula regnantibus sollemniter offeruntur; etsi hæc propius accedunt ad tributum quàm ad munus; tum illa, quæ mittuntur in ipsa satisfactione, nempe ad confirmandum illum, ad quem flectendum molliendumque priùs, sæpiusque allegatæ sunt preces. Talis fuit legatio illa Agrippiniensium, quæ *missa ad Civilem & Valledam, cuncta ex eorum voluntate perpetravit*. Hujus generis munera eleganter exagitat Salvianus, *Insuper etiam*, inquit, *ridiculos ipsi nos facimus, aurum quod pendimus, munera vocamus. Dicimus donum esse quod precium est, & quidem precium conditionis durissimæ ac miserrimæ*. Ideo minimè mirandum est si ferox ille Attila, cùm admissionem Apollonii legati Romani differret, aut veriùs auferret, jussit ab eo sibi mitti dona Imperatoris. Nî faciat, ei mortem minitatur. In convivio Seuthis singillatim descriptum est quod quisque

Dionys. Halic. lib. 3.

Tac. lib. 20.

Salv. l. 6. circa fin.

Prisc. ecl. legat. 58.

Xenoph. lib. 7. ἀναβ.

munus regi obtulerit. Et in inclyto illo Alexandri, & à legatis, & ab cæteris coronæ ad regem sunt missæ æstimatæ talentis quingentis supra dena millia. *Reges Parthos*, teste Seneca, *non poterat quisquam salutare sine munere. Indevotus satis est vacuus adorator*, inquit Petrus Chrysologus. Et Persicâ lege cautum est, ut regi iter facienti pro suo quisque modo munera offerat, ne exemta quidem paupertate, cui hæc quoque benignitas indicta. Testor lympham, quam rusticus utraque volâ haustam sacravit Artaxerxi, munus utique castum. Certè eum laticem rex in auream phialam infundi jussit, & illi, & similiter alteri cuidam, à quo accepit malum punicum, gratum se probavit & munem. Enimvero quia uterque inter angustias paupertatis reperit materiam benignitatis, hanc quoque rex excepit animo regio, & cum utroque certavit humanitate; nimirum, cùm accepit oblata, licet pusilla; & benignitate, cùm illis magna dedit à quibus parva acceperat. Sic solet divina bonitas, & hujus imitatione regia, quæ parva oblata sibi animo bono & pectore puro, remunerat largâ manu. Ideo Lycurgus tenuissima Lacedæmoniis sacrificia instituit, ut ex earum rerum copia quæ essent ad manum deos frequenter colerent, qui frugaliter facilèque coli possent. Sic Ammon, inquit Lucanus,

Athen. lib. 4. Athen. lib. 12. Sen. ep. 17. Petr. Chrysol. serm. 103. 272. Ælian. lib. 1. Var. hist. Ælian. lib. 1. Var. hist. cap. 33. & Plutar. in Apophth.

Plutar. in Apophth.

Pauper adhuc Deus est, nullis violata per ævum
Divitiis delubra tenens.

Lucan. lib. 9.

Itaque eò majoribus munera mittuntur, aut

regnan-

regnantibus, ut cum quibus tenuitas parem calculum ponere non poteſt, cum his hac obſervantiæ ſignificatione paria faciat. Ut regnantes hac ratione coluntur, ita quoque ii qui ſunt loco regnantium, ut majores magiſtratus ac præfecti provinciarum, & duces exercituum. Quibus quidem hæc præcipua cautio eſſe debet, ne quod eſt munus, id ipſi trahant ad corruptionem. Notatus fuit M. Scaurus, qui ab Senatu miſſus in Syriam, manus ſuas inquinavit quadraginta talentis; quod fuit munus legatorum Ariſtobuli, & Hircani. Romanè Pompejus, qui aurum in ſpeciem vitis effigiatum ab eodem Ariſtobulo ad ſe miſſum conſecravit in Capitolio; illudque ſe Joſephus Romæ vidiſſe firmat. Cæterùm quid fœdiùs, quàm quod reverenter offertur, accipere avariter? Ergo munera modeſtè accipi, non avidè arripi debent. Latinus legatis Æneæ qui dixerant, *Zonar. lib. I.*

Dat tibi præterea fortuna parva prioris
Munera, relliquias Troja ex ardente receptas, *Virg. 7. Æneid.*

nequaquam ita reſpondet, ut eorum æſtimatione moveri, aut pravitatem contemnere videatur, ſed ex dignitate,

Munera nec ſperno.

Sic Helena ſcribit Paridi,

Aut ego te potiùs quàm tua dona ſequor. *Ovid. in epp.*
Atque ea non ſperno.

Ergo nulla macula res tanti candoris eſt adſpergenda. Quinimo hæc debet eſſe magnitudo animi tam regii, quàm illius quiſquis

est qui oneratur donis, ut nullâ benignitate vincatur, sed palmæ similis hoc magis expergiscatur erigaturque. Fateor quandoque ex valore, ac magnitudine muneris animum offerentis æstimari. Sed hæc ratio non utilitati inventa, sed hercule vitando contemtui. Tunc munus diligenter pensitatum aut accipitur, aut rejicitur. Cambyses munera Libyorum accepit, Cyrenensium contemsit. Erat enim unæ quingentæ minæ, quas illico suâ manu militibus distribuit per contemtum, scilicet contemtorum suorum. Itaque munus ita spernendum est, ut non de eo nos queri appareat quod muneri detractum, sed quod est de benevolentia aut observantia diminutum. Cujus cùm munus sit quoddam argumentum, non tam dolemus exiguum, quàm non officii utramque paginam nobiscum impleri. Ergo inter angustias & sordes offerentium eminere debet animus accipientis despector compendii, exactor honoris. Hæc est illa præclara moderatio, quæ rem totam venustat. Legatis Neapolitanorum & Pesti, multarumque civitatium, quæ, Annibale bellis premente Italiam, pateras aureas Romam miserant, *gratia acta; & gratia rei accepta, aurum minimè.* Neque enim homines prudentissimi ullum existimarunt esse odiosius genus quæstus, quàm sollemnia honoris vertere in compendia creditoris; & illum quisquis est, è veneratore facere debitorem, sive præbitorem, seque, cui munus offertur, è regnatore mercatorem. Neque enim aliud est munus in quo spectatur utilitas,

Herod. lib. 3.

Liv. lib. 11.

litas, quàm mera negociatio. Memorat Tacitus, *ad supplenda Germanici exercitus damna certasse Gallias, Hispanias, Italiam; quod cuique promtum, arma, equos, aurum offerentes. Eorum omnium laudato studio, Germanicum, armis modò & equis ad bellum sumtus, propriâ pecunia militem juvisse*. Cyrus lectissimos equos ab Gadate sibi oblatos, munus, videlicet, imperatorium accepit. At alia munera precii enormis apud Gadatem manere voluit. Cùm Attila jussisset omnes aulæ suæ primores donis colere Maximinum legatum Romanum, & singuli equo eum donassent, ipse legatus pauculis acceptis, alios dimisit, id enixè dans operam ut nullum aviditatis vestigium, at magnum suæ moderationis documentum apud illos relinqueret. Cæteri quoque legati Romani abstinuerunt congressu earum feminarum, quas Eleda, & quidem formâ præstantes, ad ipsos miserat. Videat ergo legatus, ne ejus animum ulla munera concutiant aut infirment, sed eum potiùs in mediis occasionibus dignitas, & adversus irritamenta constantia erigat. In primis cùm munere id agamus, ut animum nostrum probemus illi, ab quo mutua desideramus, absurdè ac ridiculè iis munera mittuntur, quorum amicitia aut non est tanti, aut etiam turpis. Atque hîc maximè utilitatem oportet esse pedissequam honesti. Neque enim utiliter quicquam accipitur ab eo, cui mitti honestè ac verecundè nihil potest. Itaque ut viro bono improbum munerari religio est, ita quoq; is illius munera haud aliter quàm sordes rejicit, & quidem

Tacit. lib. 1.

Xenoph. lib. 5. Cyrop.

Prisc. ecl. legat. 55.

Diodor. ecl. leg. 318. alto vultu. Trypho donum Senatui misit auream victoriam, In hoc ut regnum scelere adeptum decreto ordinis amplissimi sibi firmaretur. Senatus donum accepit nullo intuitu compendii, sed boni ominis gratiâ. Nempe accepto muneri inscriptionem addi jussit, quod fuit nomen regis pueri à Tryphone interfecti. Quo facto, ille prudentissimus confessus sciri voluit, se detestari necem regis, & eâdem dona impiorum non accipere, nisi illa quæ donanti suam culpam exprobrant. Sic nimia illius versutia prudentiâ Senatus est elusa, & quantum sicarius ille compendii captabat, tantundem Senatui honoris ac dignitatis accessit. Petr. Patr. ecl. leg. Sapores Persarum Rex Donathi munera sibi missa non modò familiares non accipere, sed ea in profluentem abjici jussit. Atque adeò ejus litteras laceratas pedibus contrivit. Ne, scilicet, acceptio munerum ac litterarum esset comprobatio commissorum illius.

CAPUT LXX.

Aliæ quædam munerum proprietates.

MUnera quæ hostes alii aliis mittunt, quandoque sunt ab opinione singularis virtutis hinc inde ortæ. Hector Ajacem muneratus est gladio, Ajax Hectorem balteo. Homer. Iliad. 7. Nempe hinc uterque sciri voluit, quod suum esset de altero judicium. Etsi hostium munera ferè deprehenduntur infausta; *ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, hostium infausta dona.*

Et

Et verò Hector illo balteo tractus est, gladio se Ajax transfegit. Sæpe munera hostilia eadem sunt minacia, ut arcus quos Darius ac Rex Scytharum sibi invicem miserunt, sicuti eâ ratione alter alterum provocans. Munera illius, qui fuit adversus aut ambiguus, fatentur illi victoria cedi, atque adeò ei & amicitiam & observantiam offerri, qui munere ornatur. Indorum legati ab Alexandro dimissi domos, cùm interjectu paucorum dierum cum donis ad eum remeassent, satis ei caverunt, nihil ipsi ab Indis metuendum, qui agnoscerent non esse æquam suam cum Rege factionem. Hoc ipsum sensisse regem, hinc liquet, quòd ea dona accepit. Semper enim rejiciuntur cùm ab illo missa sunt, qui meritò suspectus cùm sit, ab eo nondum nobis est satisfactum. *Hygin. Fab. 112.* *Ctes. in Pers.* *Q. Curt. lib. 9.*

Non quacunque manu victima cæsa litat. *Mart. lib. 8.*

Senatus non accepit coronam, ac ne interfectores quidem C. Octavii à Demetrio Romam missos, cùm ei etiam ob facinus tam dirum infensus esset. Quanquam coronam acceptam, Leptinem minimè, tradit Appianus. Certè cujus munus accipitur, contra hunc odium ponitur, aut positum simulatur. Ideo Cæsar auream coronam sibi per legatos à Pharnace missam repudiavit. Neque enim se Pharnaci amicum profiteri voluit, priusquam is imperata faceret. Quæ si fecisset, respondit legatis, jam tunc sibi mitteret munera, ac dona, quæ, benè rebus gestis, Imperatores ab amicis accipere consuessent. Quippe, *Zonar. lib. 2.* *Appia. in Syr.*

Ovid. in ep. Hel. Par. ——— *acceptissima semper*
Munera sunt, autor quæ preciosa facit.
Tacit. lib. 14. Legati Tigranocerta missi, *ubi patere mœnia attulerunt, intentos populares ad jussa; simul hospitale donum coronam auream tradebant, eam Corbulo accepit cum honore.* Quibusdam muneribus magis articulatè exprimitur mens mittentis, quàm ulla aut epistolâ, aut legatione. De hoc genere fuit avis, mus, rana, quinio sagittarum, munus Scythicum. Tale stercus equinum. Neque verò munera tam sordida commeant, nisi inter infensissimos, & hostilia palàm agitantes. At inter socios summa cautio est adhibenda, ne quid mittatur tam suspiciosum, ut cuipiam præbeat argumentumq; cavillandi, ac deteriùs rem omnem interpretandi, ut donum inimicitiæ veneno illitum, ad exemplum
Herod. lib. 3. regis Æthiopum. Huic enim cùm legati Cambysis, missû ejus, traderent pallium purpureum, infit percunctari quid esset & quomodo conficeretur. Omnique re de purpura, ut se habet, comperta, dolosos ait mortales, dolosos colores, dolosas vestes.
Plutar. in prol. Et quidem super torque, & armillis cùm id quoque quale esset, exsequeretur, illique ornamento reperta respondissent, longè aliter ipse rem interpretatus vincula esse dixit, quibus multò fortiora sint apud se. Et verò legatos ad carcerem duci jussos voluit aspicere captivos in vinculis & quidem aureis. Ea munera, ut divinis similia, maximopere commendantur, quibus afflicti & aliqua ingenti calamitate prostrati sublevantur. Nam quia sunt quibus mittuntur salu-

taria,

taria, mittenti quoque nonnisi honorifica esse possunt. Hac mente à plerisque regibus, & civitatibus dona fuerunt missa Rhodiis, quibus, scilicet, sarcirentur damna ingentis illius motus terræ, qui super colossum urbem multa ruinarum mole concusserat. His proximè accedunt illa, quæ meritò principalia aut regia dici possunt, nimirum, quæ virtutem mittentis, opes, victorias, felicitatem ab sese cantant. Virtutem & fiduciam virium sub oculis posuit arcus ille, quem Rex Æthiopum coram legatis Cambysis sua manu, ut Ovidius ait, lunavit. Quo laxato, & legatis tradito, Cùm, inquit, Persæ arcum tantæ magnitudinis tam facilè tendent, tunc ingenti exercitu stipatus Rex nos bello tentet. Nam quisquam huic animum lacertis parem fuisse inficiari audeat? Opum documenta fuerunt munera Salomoni oblata ab regina Saba, unguenta, aromata, odores, aurum, balsamum, anne opobalsamum? dotes suarum provinciarum. Victoriæ argumenta illa, quæ ex immenso modo prædæ ex Assyriis partæ lecta sunt, ac seposita quæ Cyaxari à Cyro mitterentur. Et illa quæ Alexander, expugnata Tyro, misit ad Pasicypron regem Cypri: & Ptolomæus Philadelphus, superato Pyrrho, ad Romanos. Hujus generis fuerunt illa quæ Adelfonsus Rex Hispaniæ misit ad Carolum cognomento Magnum, per Basilicum & Frojam legatos suos, manubias, videlicet, quas Rex victor apud Olyssiponam urbem ab se expugnatam legerat, Mauros septem cum totidem mulis, atque loricis.

Polyb. lib. 5. *Herodot. lib.* *Ovid. eleg. l. 25* *Xenoph. lib. 4. Cyrop.* *Zonar. lib. 2.* *Annon. lib. 4. cap. 86.*

Denique felicitatis mittentis, ejusque judicii de illo cui quidpiam mittitur, argumentum ferè est quicquid munerum frequenter commeat inter regnantes. Cujus generis fuerunt illa quæ Merodac Baladan, adepto imperio Babylonis, per legatos misit Ezechiæ, Crœsus Lacedæmoniis, Cambyses regi Æthiopum, Polycrates Amasi regi Ægyptio, Theophilus Imperator Agarenis. Talis fuit corona, & vestis regiâ preciosa, quam Cyaxares Cyro per filiam obtulit, sicuti non solùm propter genus & opes, sed & quia familiam, regnumque gloria condecoraverat, regnum merito. Adnotarunt theologi, Christum munera Magorum agnoscendo admisisse. Quæ munera Deum ipsum & regem esse declarabant. Siquidem aurum regi convenit, thus Deo, myrrha servatori. In primis judicium mittentis nunquam non validè commendat munus appositè missum, maximéque conveniens personæ illius cui mittitur.

—— Clypeum sævo fulgore micantem
Oceani gentes ductori (Annibali) dona ferebant,
Callaicæ telluris opus; galeamque coruscis
Subnixam cristis; vibrant cui vertice coni
Albentes niveæ tremulo notamine pennæ.

At Pheretine Eveltho tyrannus, ubi fœmina molesta magis est, misit fusum aureum, & colum, & pensum. Et à rege Persarum missi sunt ad Demetrium tali aurei, quibus, scilicet,

Lib. 4. reg. cap. 20. Herodot. lib. 1. Herodot. lib. 3. Zona. in Theoph. Xenoph. lib. 8. Cyrop. Niceph. hist. eccles. lib. 1. c. 13.

Syl. Ital.

Herodot. lib. 4. Ex Sarisb. lib. 1. c. 5. Theoph. lib. 6. 30. Zonar. lib. 3.



ſcilicet, exprobrabat ſeni puerilem levitatem, & canitiem aleæ intentam. Sic Hormiſda Rex Perſarum cùm reſciſſet Baram præfectum ſuum unà cum exercitu fugatum, ademta ei præfecturâ, miſit inſuper ad eum ſtolam. Quo munere exprobrabat ei ſive ignaviam, ſive infelicitatem, ſive utrumque. At Baramus, ut ei par pari redderet, ad eum datas litteras inſcripſit, ad hunc modùm: Hormiſdæ filiæ Choſrois, non filio. Ergo in munere ſemper eminere debet utraque laus decori, tam in perſona mittentis, quàm in illo cui munus mittitur. Utramque meritus eſt Antigonus, cùm Thraſylum quemdam petentem drachmam agitavit, ut par fuit, cynicum. Regi enim, inquit, iſthuc dare non convenit. Illo ſubjiciente, Da igitur mihi talentum. Atqui Cynicum, inquit, hoc accipere abſurdum eſt. Atque adeò hæc numeratur inter præcipuas cautiones munerum, ut illi conveniant, & accepta grataque ſint, ad quem deſtinantur. Hoc docent priſca ſacrificia. Nam ſingulis Diis non aliæ, quàm quibus oblectabantur, hoſtiæ immolari ſolitæ.

Plutar. in Apophth.

Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
Γῇ τε, καὶ Ἠελίῳ. Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον.

Homer. lib. 3. Iliad.

Afferte autem agnos alterum album, alteram autem nigram
Terræque, & ſoli. Iovi autem nos feremus alium.

CAPUT LXXI.

Quædam munerum cautiones.

Præcipua cautio muneris est, ut sit condignum qualis est is qui donum dat. Perillus quidam ex amicitia Alexandri filiabus dotem cùm petiisset, quinquaginta cum talenta accipere rex jussit. Cùm is diceret, decem satis esse, Tibi quidem, inquit Rex, accipere; sed non mihi isthuc dare. *Quædam*, ait Seneca, *minora sunt, quàm ut exire à magnis viris debeant*. Et verò cùm hic ipse Alexander cuidam donaret urbem, isque tanti muneris invidiam refugeret, ut non convenientis fortunæ suæ, *Non quæro*, inquit Rex, *quid te accipere deceat, sed quid me dare*: Quam tamen vocem, etsi ea nihil videri potest animosius, nihil sublimius, Seneca exagitat ut stultissimam. Illud præcipuè cavendum ne munus tale sit, quo is cui mittitur, nullo modo gaudeat. Ne in mittentem conveniat vetus illud, βατράχοις οἰνοχοεῖς, *ranis vinum infundis*. Ne item sit mortale, taleque quod brevis usus deleat, qualia fuerunt illa crystallina postea confracta, missa Martino quinto Pontifici, aut Maximiliano primo, si standum est fide Conradi Bruni Germani Jurisconsulti, cujus exstant libri de legationibus sanè quam docti, atque utinam laboris tam ordinati, quàm multi. Simile quidpiam memorat Plutarchus de Cotye rege Persarum. Ergo, quod ad hanc rem pertinet, danda est opera

Plutar. in Apophth. — *Senec. lib. 2. de benef. cap. 15.* — *Senec. lib. 2. de benef. cap. 16.* — *ἐν παροιμ. 53.* — *Plutar. in Apophth.*

ut

ut munus sit mansurum, & quoad ejus fieri potest, æternum. Raritas quoque est in primis laudibus munerum. *Alexander contemnebat civitatem sibi ab Corinthiis (Muretus reposuit Megarensibus) datam. sed postquam cognovit nulli datam, nisi sibi & Herculi, tum verò delatum honorem libens accepit.* Hujus generis fuit silphium illud, sive laserpitium, hoc est, belzoinum, quod Cyrenæi uni Battorum extra ordinem dederunt. Demaratus Lacedæmonius, permittente Xerxe petere quod vellet, non urbem petiit, aut opum aurique vim, sed ut Sardeis Maximam Asiæ civitatem, curru vectus intraret rectum capite tiaram gerens, quoniam id solis datum regibus. Sic Rex Indorum misit Constantio Imperatori animal Pana, non priùs, credo, in Europa visum; neque cuiquam alii regum missum. Omnino neque mittendum, multoque minus accipiendum munus amarum, veriusque, ut ait Seneca, maledictum quàm munus, atque adeò tale, ut in eo agnoscatur vitium & peccatum accipientis. Tale fuit dirum illud munus Ptolemæi missum Cæsari. nimirum, caput Pompeji, quod victor his verbis rejecit, *Senec. de benef. cap. 13.* *ἐν πα-ροιμ. 53.* *Senec. lib. 6. de benef. cap. 21.* *Niceph. lib. 9. cap. 19.* *Senec. lib. 1. de benef. cap. 12.*

Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui. Pejus de Cæsare vestrum
Quàm de Pompejo meruit scelus. *Lucan. lib. 9.*

Vulpionis est & lucrionis mittere viscatum, hamatum, captiosum. Est enim aliud nihil, nisi adumbratâ benignitate quærere locum rapacitati; & paululum promendo de suo multum corripere de alieno. Hoc ingenio

genio tam lenonio, tamque feneratorio fuit Euricles quidam Lacedæmonius, cui quæstus erat Herodi offerre munera, nimirum à quo munificentiùs dimittebatur. In hanc sententiam Martialis,

Zonar. in Herodot.

Mar- tial. 5.

Odi dolosas munerum, & malas artes
Imitantur hamos dona. Namque quis nescit
Avidum vorata decipi scarum musca?
Quoties amico diviti mihi donat,
Liberalis est pauper.

Illud quoque cavendum, ne cui munus ereptum dici possit. Nam quid stultius, quid item fraudulentius, quàm laudem liberalitatis emere dispendio probitatis? Quid, quod ne cuiquam quidem prudenti id potest esse gratum, quo ut obligaretur, priùs illi, cujum fuit, ereptum est? Memorat Cicero, *classe Massanissæ quondam ad Melitam insulam appulsa, ex antiquo Iunonis fano dentes eburneos incredibili magnitudine præfectum quemdam regium sustulisse, & eos in Africam portasse, Massanissæque donasse. Regem quidem primò delectatum esse munere. Post, ubi audisset unde essent, statim certos homines in quinqueremi misisse, qui eos dentes reportarent. Itaque in his inscriptum litteris Punicis fuisse, Regem imprudentem accepisse. Re cognita, reponendos restituendosque curasse.* Hodierni Thrasones mittentes pusilla, loquuntur grandia; exigua callidè dilatant; nec putant esse munera, quibus non addita sunt lenocinia. His affinis est vanitas illorum, qui rem aliter memorant, atque est. Ut Rex

Cic. 6. Verr.

Indorum

Indorum qui, misso ad Aurelianum Cæsarem pallio brevi laneſtri, ad hunc modum scripsisse fertur, *Sume purpuram qualis apud nos est*. Sed postea ipsa se vanitas prodidit. Nam à peritissimis artificibus, quos ipse Aurelianus, & Probus, & Diocletianus eò miserunt in hoc solum, ut simile requirerent genus purpuræ, illud inveniri nulla cura quitum est. Negant Iurisconsulti quempiam dare id quod non habet. At Thasii novi juris repertores Agesilao cùm essent vehementer obligati, templum ei, tanquam numini, uti poneretur, decreverunt, commutatâ ejus sorte humana in divinitatem. Quod decretum tam vecors cùm Regi, destinata ad id ipsum legatione, misissent, is legatos percunctatus est, an civitati jus esset ei, qui mortalis esset, recludere cœlum? Id illis satis confidenter firmantibus, Agite, inquit, Animus induci potest rem ita esse, si quod mihi datis, id ipsi vobis præstiteritis. Ergo summa cautio adhibenda, ne in munere deprehendatur vitium & socordia mittentis. Contra, iis muneribus, quibus constant illa omnia, quæ supra dixi, tanta inest gratia, ut iis interdum totæ gentes reconcilientur. Hac laude commendatæ sunt illæ duæ eminente formâ mulieres, munus Poltis Regis Thracum missum Trojanis & Græcis; à quibus eodem tempore ad ipsum missæ fuerant legationes super reddendo Alexandro & Helena. Postremò, cui munus offertur rogandus est, ut illud animo ac voluntate metiatur, non re. Sic Paulinus Gestidio,

Vopisc. in Aur.

Plutar. in Apophth.

Plutar. in Apophth.

Ore

Anſon. *Oro libens ſumas, nec vilia dedigneris*
Quæ ſunt parva modo magno metitus amore.

CAPUT LXXII.

De remuneratione. Et an legato liceat mittere munera miniſtris regnantium.

QUI ſcit munerari, idem quoque ſcit remunerari; nam quæ munerum, eædem quoque remunerationum cautiones ſunt. Certè remunerationem oportet eſſe liberalem, & ſplendidam, cujuſmodi decet animum magnum, ut ſupra dicebam. Nam ſordida & maligna eſt index aut ingenii ſordidi, aut ſupercilii arrogantis, aut naſi cui omnia aliena putent. Notata eſt torvitas Cotyis; qui à quo acceperat pardalim dedit leonem, ut ferinâ remuneratione diſpungeret quicquid illud munus præ ſe tulit ſive benignitatis, ſive obſervantiæ. Idem propè fuit ingratus animus Philippi patris Alexandri Magni, cui immotum fuit, ne à Philone Thebano hoſpite ſuo munificentia ſuperaretur, ab illo nullum munus accipere. Hac, ſcilicet, ratione aperta virtus Philonis reſeravit occultum vitium Philippi. Quid muneris cuipiam mittas eſt in manu tua. At non eadem tibi in remunerando libertas. Si munus non miſiſti, fortaſſe parum officioſus: at ſi ipſe muneratus non remuneras, ingratus illico factus es. Hîc lubet quærere, An ſi legatus

Plutar. in Apoph.

legatus misit munera ministris regnantium, aut magistratibus, hæc licitè capiantur. Clam mittuntur, aut propalam. Si hoc est, permissu principis capi possunt. Malo tamen pudorem, & moderationem spontè abstinentis munere hîc agnosci, quàm prodi cupiditatem accipiendi ea, quæ ut licitè accipiantur, à legitimè dante capi debent. Quippe quisquis clandestinò capit, sese damnat perfidiæ. Legitima munera Græcis sunt δωρεαὶ & χάριτες, *dona & gratiæ*. Sed qui muneribus corrumpebantur, hos vocabant δωροδόκους, ipsam rem δωροδοκίαν. In hanc sententiam vulgata vox fuit, τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι, virtutem & sapientiam vincunt nummi. Certè si in hoc munera dantur, ut subruant animos accipientium, nihil sunt nisi mera pernicies reipublicæ. De hoc munerum genere loquens Himerius ait, legationibus suffodis nostræ civitatis ad optima contentionem. Et cùm tales munerum machinæ admoventur legato, ut fidem ejus labefaciant, ipsius est respondere illud ipsum quod Demosthenes ait, se tali re dixisse cùm apud Philippum legationem obiret; Pro istis muneribus concedite meis illa, quæ pro ipsis & ipsorum nomine honestè peto. Cæterùm dator, id est, corruptor, & acceptor, id est, corruptus tantum peccant, quantùm ille dat, quantum hic accipit. Ille enim fidem hominis innocentis ita oppugnat, ut tandem subruat. Hic est homo nequam, quia accipiendo voluit fieri infidelis. Quisquis publicæ

Pollux lib. 9. 349.

Homer. μελ. ἐκλ. 38.

Demost. de fal. leg. 229.

rei

rei aliquam operam dat, animum egregiè munire debet adversus hæc machinamenta. *Iustin. lib. 18.* Cyneas legatus Pyrrhi neminem Romæ, cujus domus muneribus pateret, invenit. Hîc enim cogente materiâ, cogor ea repetere quæ supra dixi de legatorum abstinentia; &, quod ad hanc rem pertinet, superioribus tantæ virtutis exemplis addere hæc paucula. *Demost. de fal. leg. Gell. lib. 1. cap. 14.* Demosthenes Thebanorum legatos hinc vehementer laudat, quod eos Philippus nullis muneribus quætere potuit. Ibidem Demosthenes memorans legatos Athenienses donis à Philippo fuisse corruptos, denique ait, Annon & grave, & miserum est; Athenienses, sociorum vestrorum calamitates factas esse reditus legatis vestris? Ejusdem hæc sunt verba, Majores nostri Calliam Hipponici filium, qui legatus celebratam illam pacem fecit, ut nec intra spacium, quantum cursu equi uno die confici posset, rex Persarum ad mare descenderet, nec ad Chelidonias & Cyaneas longâ nave accederet, quòd in legatione munera accepisse visus fuit, parum absuit quin occiderent. Certè in referendis rationibus quinquaginta talenta ab eo exegerunt. *Entrop. lib. 2. Plutar. in Apophth. Stobæus in Apophth. lib. 1.* Fabricius pecuniam Samnitium, atque adeò quartam regni partem sibi à Pyrrho oblatam, si Eutropio credimus, repudiavit. Epaminondam Jason princeps Thessalorum, & Rex ipse Persarum impenetrabilem expertus est. Ergo etsi par delictum videtur esse illius qui largiendo legatum corrumpit, & legati, qui accipiendo fidem suam fluxam

xam facit, tamen fatendum est, excusatiùs peccare illum, qui nihil relinquit intentatum, ne exemtâ quidem fide hominum, ut ad quæ missus est; aliquo pacto efficiat; præcipuè si eâ largitione legatus salutem patriæ propugnat, non alienam impugnat. Hac mente legati Milesiorum, quorum advocatis Demosthenes acriter restiterat, eum postridie adierunt. Argenti quantum petiverat, numerarunt. Quo accepto, is dein obmutuit; dixitque se laborare *συνάγχῃ, anginâ*, neque gloriari erubuit, se multa mercede, ut taceret, corruptum. Coguntur interdum legati, ut alibi dixi, ad illos munera mittere qui sunt apud principem, aut apud Senatum multa potentia. Horum, videlicet, opera maturior legatis admissio impetratur. Id quod frequentius usurpatur in gente barbara. Nam barbariem nulla res efficaciùs demonstrat, quàm ardentissima sitis munerum. Hoc veluti vehiculo aliquando legati Romani ad Attilam sunt introducti. Talia dona legati animum pervigilem, accipientium depravatum ostendunt. Enimvero prudentes ita statuunt, Eum legatum qui magnam vim pecuniarum secum affert, iis ad quos missus est meritò esse suspectum. Hoc fuit judicium Attilæ, cùm is exprobravit Bigilæ, eum tantum pecuniæ secum vexisse quæ magnitudinem exsuperaret ea omnia, quę sibi apud ipsum legitimè peragenda essent. Hos legatos Aristophanes vocat *τρίοβεις ἔχοντας ἀργυρίȣ βαλλάντια*, habentes argenti crumenas. Tali corruptione acriter Xenocratem resti-

Gell. lib. 11. cap. 9.

Prisc. ecl. legat. 39.

Aristop. equit. 252.

Cic. lib. 5. de fin. 485. restitisse memorat M. Tullius his verbis. *Xenocrates, inquit, cùm legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, quæ erat pecunia temporibus illis, Athenis præsertim, maxima, adduxit legatos ad cœnam. Iis apposuit tantum quod satis esset, nullo apparatu. Cùm postridie rogarent eum cui numerari juberet, Quid vos hesterna, inquit, cœnula non intellexistis, me pecuniâ non egere? Quos cùm tristiores vidisset, XXX minas accepit, ne aspernari regis liberalitatem videretur.* De muneribus quæ dantur legatis discedentibus, infra dicam loco idoneiore.

CAPUT LXXIII.

An legatus civilibus actionibus teneatur.

Legatus, eique additi comites & familiares, civilibus actionibus tenentur, iis tamen distinctis quæ Jurisconsulti discriminant. Quæ ego sub uno adspectu poni hoc modo posse puto. Legati conveniuntur ob ea, quæ ipso legationis tempore contraxerunt, ne sub specie legationis potestas detur eis res alienas domum auferendi. Ob alia quæ ante contraxerunt, minimè, ne, scilicet, impediatur legatio. Nisi id actum sit ut legationis tempore debitum solveretur. Nam si hoc non expressum est, in eo quod legati contraxerunt ante legationem, ipsis revocandi domum jus datur, etiam si ibi contraxerint ubi sunt, dummodo ante legationem contraxerint.

Iulian. in l. 25. D. de leg. Paul. in l. 26. D. de judiciis. Afric. in l. 3. D. de legat.

Neque

Neque compelluntur se ibi defendere, *Vlp. in l.*
quamdiu legationis causa ibi demorantur, *eũ qui.*
Nec moveor eo quod Julianus putavit, le- *D. de*
gatum Romæ constituentem quod in pro- *pec.cõst.*
vincia acceperat, conveniri posse. Nam etsi *Vlp. in*
non cùm Romæ esset, sed in provincia ad- *l.2.D.de*
huc, constituit se Romæ soluturum, dene- *jud.*
gatur in eum actio de constituta. Planè si *Paul. in*
legati perfectâ legatione, subsistant, conve- *l.9.D.de*
niendi sunt. Contra, ipsi de eo damno, quod *leg.*
legationis tempore passi sunt, eodem tem- *Paul. l.*
pore experiri possunt. Esset enim iniquum, *10. D. de*
legatum cogi ea ferre, quæ ad injuriam ejus, *leg. Scæ-*
vel damnum parata sunt. Quæ sanè caussa *vola in*
si non subest, quemadmodum legatus ne- *l.12. de*
que privatis rebus obstringitur, neque in *D. leg.*
eum datur in rem actio: sic ante peractum *Paul. in*
tempus legationis in rem suam nihil agere, *lib.24.*
neque suum negocium curare potest. At- *D. de*
que adeò ne libellum quidem sine permissu *jud.*
principis de aliis suis negociis dare. (Quan- *Scævola*
quam is qualibet ex causa potest fidejube- *in l.12.*
re.) Nam suscepta legatione nonnisi injun- *D de leg.*
cto munere legatum fungi oportet. Porrò *& Paul.*
ex quibus causis legatus non cogitur judi- *l. 10. D.*
cium accipere, nec jurare cogendus est se *eod.*
dare non oportere. Quia hoc jusjurandum *Modest.*
succedit in locum litis contestatæ. Quòd si *lib. 16.*
ante susceptam legationem alicui negocium *D. de leg.*
moveatur, etiam absens defendi debet. *Modest.*
Illud in primis cavendum, ne legationes *lib. 15.*
dentur obæratis. Disertim divus Pius * Clau- *& 16.*
dio Saturnino, & Faustino rescripsit, de- *D. de*
leg. Paul. in lib. 28. D. de judic.

* *Credo hunc esse qui scripsit de Coronis, unde sua Tertullianus sumsit.*

bitorem

torem Reipub. legatione fungi non posse; cùm tamen debitorem fisci non prohiberi Marcianus responderit. Discrimen inde est, quòd quicquid Reipub. debetur, id quicquid est nominis, dispungi non potest nisi solutione, satisfactione, remissione debiti per decretum universorum, quorum est. At debito manente, quàm obærato ea mora quæstui est, à quo interea loci repeti debitum, quia legatus est, non potest, tam Reipub. dispendiosa est. Ergo rectè prohibetur debitor Reipub. legatione fungi. At quoties princeps debitori fisci, hoc est, suo, & ob rem suam privatam, legationem dat, aut debitum illi condonare, aut debiti solutionem differre censetur usque ad perfectam legationem. Neque ego dubito, quin ea Respub. quæ est sui juris, ut Veneta, etiam illi qui sit publicè obæratus, legationem dare possit. Adeò ut verba Marciani non legationes regnantium, eorumque omnium qui nullius auspiciis vivunt, nisi suis, sed solas municipales respiciant. Haud absimilis fuit lex illa Atheniensis, Nequis qui nondum rationes ad ærarium retulisset, corona donaretur. Cùm enim corona sit præmium virtuti, suspensa manu tenenda, neque ejus capiti imponenda, qui est in ære alieno, & quidem publico. Id quod tunc est crimen, cùm quibus credita est pecunia publica, sibi ex ea aliquid præmordent. Sæpe enim

Et qui dispensat frangit sibi.

Quandoque est affine crimini, ut apud Persas quibus res omnium fœdissima mendacium

Marcia. in l.4.de leg.

Æsch. in Ctesiph.

Juven. sat.7.

Herod. lib.1. &

cium fuit. Mendacio proximum collocabant debitum. *Reatus est esse sub debito*, inquit Senator. Nam inter debitum senescens, & furtum recens haud intercurrit multa distantia. Et verò & fures & mala nomina haud multùm discrepanti ratione tuentur sese. Illi mendaciis, & aperta fugâ; Isti promtis falsiloquiis, & cęcis subterfugiis; tũ maximè cùm undiq; versus appellantur tabulis & chirographis. Tunc, scil. pallescunt, fiunt Protei, aut chameleontes mutandis verbis, & variandis constitutis. Hosce prisca severitas usque eò perosa est, ut jure duodecim tabularum corpus debitoris inter creditores dividi licuerit. Quam sævitiam, aliasque horridi ævi acerbitates etsi mos publicus aversatus est, vix tamen eximitur infamiæ quisquis artificio tam improbo alienum invasit. Si in ære suo vacillanti nefas est dare legationem, quid illis fieri æquum est, qui prodigentia conspurcant munus tam illustre, dum inludunt pecuniæ priùs suæ, mox alienæ? Ac sic solent isti, qui, sicuti in ipsis electa sit elegantia, non industria, sibi putant convenire

Plut. de vit. usu. Cassiod. Var. 12. ep. 10.

Quint. Instit. l. 3. c. 8. & Tertull. in Apolog.

Et strepitu, & facie majoris vivere census.

Iuven. sat. 7.

hoc velamine tegentes domesticam tenuitatem sub honore legationis laborantem. Iidem, postquam proterviam fecerunt, cùm flagitantur, tantæ fœditatis culpam ab se, ut stultè credunt, amotam rejiciunt in jejunam mentem principis, quem carpunt iniquo questu, & infamant, rumoribusque

torem Reipub. legatione fungi non posse; cùm tamen debitorem fisci non prohiberi Marcianus responderit. Discrimen inde est, quòd quicquid Reipub. debetur, id quicquid est nominis, dispungi non potest nisi solutione, satisfactione, remissione debiti per decretum universorum, quorum est. At debito manente, quàm obærato ea mora quæstui est, à quo interea loci repeti debitum, quia legatus est, non potest, tam Reipub. dispendiosa est. Ergo rectè prohibetur debitor Reipub. legatione fungi. At quoties princeps debitori fisci, hoc est, suo, & ob rem suam privatam, legationem dat, aut debitum illi condonare, aut debiti solutionem differre censetur usque ad perfectam legationem. Neque ego dubito, quin ea Respub. quæ est sui juris, ut Veneta, etiam illi qui sit publicè obæratus, legationem dare possit. Adeò ut verba Marciani non legationes regnantium, eorumque omnium qui nullius auspiciis vivunt, nisi suis, sed solas municipales respiciant. Haud absimilis fuit lex illa Atheniensis, Nequis qui nondum rationes ad ærarium retulisset, corona donaretur. Cùm enim corona sit præmium virtuti, suspensa manu tenenda, neque ejus capiti imponenda, qui est in ære alieno, & quidem publico. Id quod tunc est crimen, cùm quibus credita est pecunia publica, sibi ex ea aliquid præmordent. Sæpe enim

Et qui dispensat frangit sibi.

Quandoque est affine crimini, ut apud Persas quibus res omnium fœdissima mendacium

Marcia. in l.4. de leg.

Æsch. in Ctesiph.

Iuven. sat. 7.

Herod. lib. 1. &

cium fuit. Mendacio proximum collocabant debitum. *Reatus est esse sub debito*, inquit Senator. Nam inter debitum senescens, & furtum recens haud intercurrit multa distantia. Et verò & fures & mala nomina haud multùm discrepanti ratione tuentur sese. Illi mendaciis, & aperta fugâ; Isti promtis falsiloquiis, & cęcis subterfugiis; tū maximè cùm undiq; versus appellantur tabulis & chirographis. Tunc, scil. pallescunt, fiunt Protei, aut chameleontes mutandis verbis, & variandis constitutis. Hosce prisca severitas usque eò perosa est, ut jure duodecim tabularum corpus debitoris inter creditores dividi licuerit. Quam sævitiam, aliasque horridi ævi acerbitates etsi mos publicus aversatus est, vix tamen eximitur infamiæ quisquis artificio tam improbo alienum invasit. Si in ære suo vacillanti nefas est dare legationem, quid illis fieri æquum est, qui prodigentia conspurcant munus tam illustre, dum inludunt pecuniæ priùs suæ, mox alienæ? Ac sic solent isti, qui, sicuti in ipsis electa sit elegantia, non industria, sibi putant convenire

Plut. de vit. usu. Cassiod. Var. 12. ep. 10.

Quint. Instit. l. 3. c. 8. & Tertull. in Apolog.

Et strepitu, & facie majorū vivere census. *Iuven. sat. 7.*

hoc velamine tegentes domesticam tenuitatem sub honore legationis laborantem. Iidem, postquam proterviam fecerunt, cùm flagitanter, tantæ fœditatis culpam ab se, ut stultè credunt, amotam rejiciunt in jejunam mentem principis, quem carpunt iniquo questu, & infamant, rumoribusque

ſuam inopiam ulciſcuntur, ſua vulnera hoc ſplenio tegentes, & illius hoc ſpecillo retegentes; ſicuti vitæ prodigæ, luxurioſæ, & libidinoſæ princeps ſumptus ſuppeditare debeat. Quod ſi non faciat, eis dicatur ſubtrahere neceſſaria. Amovendo huic dedecori legatus parſimoniam, princeps benignitatem ſibi imperare debet. Ille hac virtute ſibi ſupplebit id quod non accepit à principe minimè largitore. Hic vitabit famam avaritiæ, aut certè egeſtatis imperii ſexitioſam. Quòd ſi militi æra procedunt, cur non legatis decernatur expeditiſſima pecunia, indeque eis legatitium benignè promatur? Neque enim, opinor, ſumptus ſuos tolerent latace aut ſimili herbæ genere. Nempe illam Perſarum legatis dari ſolitam ſcribit alicubi Plinius. Certè quibus neceſſaria ſubtrahuntur, his convenit hæc querela,

Plin. lib.26. c.4.342.
Ariſtoph. in Acarn.

Ἐπέμψαθ' ἡμᾶς ὡς βασιλέα τὸν μέγαν,
Μισθὸν φέροντας δύο δραχμὰς τῆς ἡμέρας.

Miſiſtis nos ad regem magnum,
Mercedem ferentes duas drachmas diurno ſtipendio.

Cic.l.2. de invent. 232.
Marciā. Cap.de nupt. Philol. lib.5.

Et verò dubitatum eſt an is cui non datum eſt legativum, nihilominus in legationem proficiſci debuerit. Qua de re audiendus eſt Cicero hæc ſcribens ſive vera, ſive ficta, & è Cicerone Martianus Capella. *Rhodii quoſdam legarunt Athenas. Legatis Quæſtores ſumtum quem oportebat dari, non dederunt. Legati profecti non ſunt. Accuſantur. Intentio eſt, proficiſci oportuit. Depulſio eſt, non opor-*

oportuit. Quaestio est oportueritne. Ratio est, Sumptus enim qui de publico dari solet, is à Quaestore non est datus. Infirmatio est, Vos tamen id quod publicè vobis datum erat negotii conficere oportebat. Iudicatio est, Cùm iis qui legati erant, sumptus qui debebatur de publico non daretur, oportuerit ne eos, qui legati erant, conficere nihilominus legationem. Legativum de quo agimus, Græci vocarunt πορεῖον ὥσπερ ἐφόδιον, *viaticum*. Cæterùm is legatus vix redigitur ad terminos egestatis, qui ingerit sibi genus quoddam nitidæ virilisque parsimoniæ, quod est incorruptum testimonium judicii. Indidem est quoque virtus & bona valetudo. Ne pudeat legatos assumere comitem tam honestam. Habitavit quandoque in regiis omnium maximis & opulentissimis, priusquam inde eam luxus exactam compulisset sub tegetes & culmum. Ad hoc, tradit Ulpianus, legationem non esse in numero illorum honorum, qui sumptum habent, & obiri solo ministerio. Etsi ibi Ulpianus municipalem legationem signat veriùs quam hanc nostram. is legatus qui huic virtuti litaverit, sibi licet tenui, circumdabit famam prædivitis; & principi, licet, perparco, benigni & liberalis. Denique latiori fœnore apud ipsum exuberabit hæc modestia, & pudor petendi, qvàm immodestia quorundam reposconum, quibus nunquam tam plenè occurrere ulla liberalitas potest, ut cupiditates eorum exsatiet; nedum ut similes sint Menedemi illius, qui multis legationibus apud Ptolemæum, Lysimachum, Demetrium præclarissimè cùm

Etymol. πορεῖον.

Vlpian. in l. 6. D. de leg.

Laërt. l. 2. in Mened.

fungeretur, eique civitas ducenta quotannis talenta daret, quinquaginta remisit. Ea certè hodie sit prodigiosa frugalitas, &

Iuven. sat. 13. *Thuscis digna libellis.*

O heroica tempora, cùm regnantes & legati invicem certabant, illi benignitate, hi continentià. Sed nunc circa hasce virtutes magna hercule solitudo. Summa rei hæc est, ut legati deformitatem sui aut principis, aut Reipub. non velent vitiis speciosis, sed veris virtutibus excusent.

CAPUT LXXIV.

An perduellionis rectè legato dies dici possit. Quædam obiter de falso legato.

AN pœnales actiones competant in legatum, quæstio est sanè anxia & nodosa, cujusque non est expedita sententia. Nam si in eum vindicatur, violatur jus legationis in persona sancta, quæ dicetur facta piaculum iræ alienæ. Sin minus, scelestis dum impune erit, ii de illorum facilitate quos circumscripserunt, triumphabunt. Utrinque Reipub. sic deceptæ instat magnum periculum. Nodum hunc ut solvam, ordior à crimine proditionis, scelerum columine. Si enim legatus iis, apud quos legatione fungitur, insidiatus fuerit, illud quæritur, An loco hostis habendus sit? Et quidem loquor de vero legato, non de subdito, eóque qui falsa mandata attulit. Quippe hic lædit majestatem publicam. Lex, inquit Demosthenes,

Dem. de fal. leg. 216.

illi

illi mortem indicit, qui non missus tamen se fert legatum. Idem paulò post ait, falsum legatum capitis damnari. Tales hic ipse dicit fuisse legatos Philippi. Tanta impudentia versutiaque homines ab iis ad quos se missos mentiuntur, sicuti speculatores plerunque infensissimè exturbantur. Legatus aut caduceator, inquit Plato, si falsa nunciaverit, si falsam legationem aliqua ratione obierit, ea tacendo quæ dici debuerunt, aut referendo falsa, sive aliter hunc prævaricatum esse probatum fuerit, sive apud hostes, sive apud amicos, adversus hunc eâdem ratione agatur, ut in eum solet fieri, qui Mercurii Jovisque legationes & mandata impiè ac nefariè fuerit transgressus. Et pro judicum arbitrio plectatur. Circumspectè tamen, ne non scelestum puniri, sed jura mundi violari, & impias manus sacro muneri admoveri quispiam meritò queri possit. Superior Africanus cùm onustam multis, & illustribus Carthaginiensium viris navem in suam potestatem redegisset, inviolatam dimisit, quia se legatos ad eum missos dicebant. *Tametsi manifestum erat, illos vitandi præsentis periculi gratia falsum legationis nomen amplecti. Vt Romani imperatoris potiùs decepta fides, quàm frustra implorata judicaretur.* Quòd si is, qui justè piéque legatus venit, coiit, conjuravitque quo labefactari imperium, quod adiit, possit, hic verò fidem rupit, à jure gentium longè recessit, publicæ majestatis reus est. Hujus immanitatis peritissimos artifices produxit hæc ætas. Nam quocunque te vertas, intendere potes oculos in ingenia-

Dem. in orat. de Halon. 31.

Plato lib. 12. de leg. to. 3. 941.

Valerius Max. l. 6. c. 6.

genia sæva, inquieta, Punicæ fraudis fœta; quæ juri gentium inludere, fœdera temerare, fidem jurisjurandi utilitate metiri, perjuriis, & perfidiis gloriari, nempe has, tanquam è suis virtutibus maximas diligunt & ostentant. At, inquiunt, haud sanè refert, quâ tandem ratione hostem opprimas. Fateor hostem. Nam cùm in æquum descensum est, non quæro cæsim vulneres, an punctim, pugnator sis an insidiator, cautior an fortior. Triumphus est in victoria; in hac decus indelebile. Sed quorum sancita fœdera nulla adhuc hostili denunciatione rupta sunt, horum si quis sacrosancto munere legationis abutitur ad sævum ministerium proditionis, ferro & igne persequendus est. Nam cur quisquam misereatur illius, apud quem nihil est neque veri, neque sancti? Quin potiùs tantam noxam protinus consequatur pœna; singulare crimen singulari supplicio vindicetur; Apertus hostis humanitatis conspirantibus omnium studiis exturbetur. Quod judicium etsi par est esse inflexibile, tamen hunc rigorem, ut cœpi dicere, prudentia quandoque inclinat. Semper enim verendum est, ne legatum, licet reum majestatis, externæ gentes præcipitatis studiis condemnatum putent; ac proinde non convictum, sed oppressum ab illo, qui idem est accusator, subscriptor, testis, scriba, cognitor, judex. Quid enim si falso metuisti? si pertinaciter illum odisti? Quid si diu talem ultionem meditatus es? Num verisimile est, opinionem præjudicatam dubia à compertis, obscura à liquidis, falsa à veris discer-

discernere? Verendum & illud est, ne videantur vim pati etiam illi quibus probatum est. Priscis patribus conscriptis legati Tarquinii visi sunt commisisse ut hostium loco essent. Nihilominus tamen apud illos ipsos jus gentium valuit. Sic Posthumius Dictator depulit incursum vulgi à speculatoribus Volscorum, qui se legatos dicebant. Ne, inquit, Volscis detur honesta occasio belli, dum disseminabunt legatos esse cæsos contra jus gentium. Et quanquam, qui cum Sylla erant, existimabant manu vindicandum in Volucem, à quo se proditos, & insidiis circumventos videbant, & eadem Sylla existimabat, tamen ab injuria Maurum prohibuit, quia à patre ejus ad se Quæstorem missus fuerat; eumque castris abire jussit. Enimvero nihil magis interest universæ mortalitatis, quàm aliquam esse in mundo æquitatem, quæ justa cujusque noscat. Ipsi Dii sua jurgia ad Areopagitas detulisse dicuntur. Quî minùs idem usurpent reges? Philippus Amyntæ filius, & Alexander qui è stemmate regum Macedoniæ, ut omnium opulentissimi, excerpi possunt, facilè passi sunt, quibus de rebus inter ipsos & extraneos ambigeretur, de iis non in Macedonia, sed ab Amphictyonibus cognosci. Si hic mos evaluerit, ut sibi quisque jus dicat, quid miseris non desperandum? quid promtissimo cuique non audendum? Ecquis erit portus, in quem naufraga innocentia enatet? Quid aliud sit hoc omne, quo sumus circumfusi, si non moles indigesta; involucrum inexplicabile, bellum interminum, noctis nigror

Liv. lib. 2.

Dion. Halic. lib. 6.

Sallust. in Iug.

Ammian. Marcel. lib. 9.

Pausan. lib. 7.

occæcans, cui nullus sol illucescat? Quocirca rerumpublicarum moderatores id summopere semperque cavere debent, ne pœna unius legati improbi omnes bonos læsisse videantur. Quòd si quis quandoque ab hac moderatione recessit, hunc, opinor, non tam jus protegit, quàm necessitas excusat. Quanquam & ipsa humanitas, cujus, re tali, habita ratio est, proditorem satis ostendit haud multùm differre à damnato, qui non eximitur noxæ, sed subtrahitur pœnæ; liberatur supplicio, peccato non absolvitur; eripitur laudi, traditur ignominiæ. Equidem sedulò moneo legatum mente tam lymphatâ ut ponat istam pravitatem, propriæque innocentiæ laudem adipisci malit, quàm fieri exemplum alienæ clementiæ. Et adhuc ita loquor, tanquam mihi auscultent illi, à quibus, in hoc æstu, exigo moderationem. Sed magnitudine periculi vel ipsa mitissima pectora asperari satis constat, eoque decurrere non quò ratio ducit, sed quò cupido ultionis impellit. Adeò & duram patientiam evincit dolor pius. Sic enim putant, legationi hactenus honorem habendum, tibi, qui est primus sapientiæ gradus, uti ne noceas. Equidem nunquam dubitem sceleratam conjurationem detegere, disjicere, opprimere intercipiendis literis, deprehendendis cœtibus clandestinis, qui fortè habentur apud legatum, vincienda & asservanda familia ejus talibusque usurpandis, quorum ductu ad rem perveniri potest. Exemplum Pelopidæ supra memoratum huic quoque loco convenit. *Is cùm Thessaliam in potesta-*

Æmil. Prob. Pelop.

tem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure tutum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuêsset, à tyranno Alexandro Pheraeo simul cum Ismenia comprehensus in vincula conjectus est. Hæc, videlicet, non dicuntur committi contra jus gentium, sed fieri ex æquo, & bono, ut de Bomilcare memorat Sallustius. In servando jure gentium stultè religiosus is mihi est, qui eâdem est facilis in suam perniciem. Jus gentium & naturale, quia implexis principiis sunt consortia, minimè vereor, ne in illud peccet quisquis hoc tutus est. At nihil est tam naturale, quàm unumquemque tegere suam salutem adversus externam vim, nequitiam, fraudem. Quapropter equidem communis juris ita propugnator ero, ut non sim proditor mei. Hæc fuit animosa prudentia priscorum Consulum, *qui ad deprehendendos legatos Tarquinii conjuratosque profecti domo, sine tumultu rem omnem oppressere. Literarum in primis ha ita curâ, ne interciderent.* Certè ferox ille Attila, nec tamen usquam blennus aut fatuus, Bigilam nomine interpretem, re sicarium, nam Maximino legato comes additus fuerat, ad hoc tantùm ut Attilam trucidaret, in ipso scelere deprehensum his verbis insectatus est, Non potes mihi imponere, homo nequissime. Nec tu quidem ullâ specie pœnam subterfugies. Multo plus tibi est pecuniæ, quàm quanta opus habes sive ad sumtus necessarios, sive ad coëmendos equos, & id genus animalia veterinaria, & ad redimendos captivos; id quod ne fiat, Maximino, qui ad

Sallust. In Iug.

Liv. lib. 2.

Prisc. ecl. leg. 56.

me legatus fuit, edixi. Hæc fatus filium Bigilæ, qui in eam legationem cum patre venerat, gladio transfigi jussit, nî properè pater fateretur, cuinam pecunias, & quod ad facinus attulisset. Bigilas ut vidit filium sub ictu, in lachrymas questusque effusus, orare institit ut sibi ictus, non innocenti filio, infligeretur. Nihilque cunctatus aperuit ea omnia, quæ sibi & Edeconi, & Eunucho, & imperatori meditata fuerant; orabatque in se verti ferrum, dimitti filium. Attila satis comperto ex iis quæ ab Edecone cognoverat, nihil mentitum esse hominem, in vincula duci jussit; Interminatus non priùs exsolutum iri, quàm misso ad hoc filio, aliæ sibi centum auri libræ super cæteras penderentur. Et hac quidem lege Bigilas in vinculis habitus. Subjectarum imperio gentium legati, si talia moliantur, sine ulla hæsitatione puniuntur. Et verò Phileas Tarentinus, qui per speciem legationis Romæ cùm esset, aditum sibi ad obsides Tarentinos invenit, eosque crebris colloquiis sollicitatos, corruptis duobus ędituis, custodiâ eduxit, ipse comes itineris factus profugit, ab itinere unà cum illis retractus, deductus in comitiũ, virgisque, adprobante populo, cæsus, de saxo dejectus est. Id quod eò justius videri potest, quòd tunc temporis Tarentini dici poterant esse in ditione Romana, cùm ea urbs præsidio Romano teneretur. Et verò si hostium legati conduntur in vincula, & comites eorum sub hasta venduntur, multò æquius est hoc juris observari adversus proditores, qui sunt hostibus multò deteriores. Qui contra sentit,

Liv. lib. 15.

Liv. lib 13.

ſentit, neque ad hæc præſidia, in ultimo rerum ſuarum diſcrimine, properè confugit hujus ſanè quàm vereor ne poſtea magnus aculeus pectus pungat, cùm hoſtem, & inſidiatorem ſuum videbit ſuis criminibus felicem & ferocem incidere. Ideo hæ proditiones ſimulatque deprehenſæ ſunt, legatus palàm eſt convincendus. Convictus aut eâ ratione excipiendus, quâ Attila Bigilam, aut ad ſuos remittendus; eique diſertim denunciandum, ut properè faceſſat ab oculis conſpectuque hominum; ne parum tutus ſit jure legationis, quo minimè æquum eſt proditiones protegi. In malam rem abire juſſus publico præſidio educitur, non honoris gratiâ, ſed tutelæ. Quæ ratio adverſus legatos minorum principum licentiùs uſurpari poteſt, tanquam odium ſimul & contemtum meritos. Legati Campanorum ad hunc modum ex urbe ſunt emiſſi. Priſco more dedebantur. Ad quod exemplum Galli petierunt tres Fabios ſibi dedi, à quibus ad ſe legatis arma contra jus gentium adverſus ipſos capta. Cæterùm priùs quàm legatus proditor amittatur, expiſcandum ab eo eſt, juſſu an injuſſu legationem polluerit tanto ſcelere. Ibi legati partes erunt (hoc enim dabo non homini nequam, ſed honori legationis) palàm teſtari Deos & homines, ſibi vim fieri, qui ex eminente loco ab adverſariis deturbetur ad ſubſellia reorum. Hæc palàm teſtatus nihil quicquam, ſi ſapiat, ab ſe extundi patietur, quo crimen adgnitum dici poſſit. Si ita deprehenſus erit, ut rem fateri neceſſe habeat, ſe autorem agnoſcet, aut

Liv. lib. 13.

Liv. lib. 25.

ſuam inopiam ulciſcuntur, ſua vulnera hoc ſplenio tegentes, & illius hoc ſpecillo retegentes; ſicuti vitæ prodigæ, luxurioſæ, & libidinoſæ princeps ſumptus ſuppeditare debeat. Quod ſi non faciat, eis dicatur ſubtrahere neceſſaria. Amovendo huic dedecori legatus parſimoniam, princeps benignitatem ſibi imperare debet. Ille hac virtute ſibi ſupplebit id quod non accepit à principe minimè largitore. Hic vitabit famam avaritiæ, aut certè egeſtatis imperiis exitioſam. Quòd ſi militi æra procedunt, cur non legatis decernatur expeditiſſima pecunia, indeque eis legatitium benignè promatur? Neque enim, opinor, ſumptus ſuos tolerent latace aut ſimili herbæ genere. Nempe illam Perſarum legatis dari ſolitam ſcribit alicubi Plinius. Certè quibus neceſſaria ſubtrahuntur, his convenit hæc querela,

Plin. lib. 26. c. 4. 342.

Ἐπέμψαθ' ἡμᾶς ὡς βασιλέα τὸν μέγαν,
Μισθὸν φέροντας δύο δραχμὰς τῆς ἡμέρας.

Ariſtoph. in Acarn.

Miſiſtis nos ad regem magnum,
Mercedem ferentes duas drachmas diurno ſtipendio.

Cic. l. 2. de invent. 232. Marciā. Cap. de nupt. Philol. lib. 5.

Et verò dubitatum eſt an is cui non datum eſt legativum, nihilominus in legationem proficiſci debuerit. Qua de re audiendus eſt Cicero hæc ſcribens ſive vera, ſive ficta, & è Cicerone Martianus Capella. *Rhodii quoſdam legarunt Athenas. Legatis Quæſtores ſumtum quem oportebat dari, non dederunt. Legati profecti non ſunt. Accuſantur. Intentio eſt, proficiſci oportuit. Depulſio eſt, non opor-*

oportuit. Quæstio est oportueritne. Ratio est, Sumptus enim qui de publico dari solet, is à Quæstore non est datus. Infirmatio est, Vos tamen id quod publicè vobis datum erat negotii conficere oportebat. Iudicatio est, Cùm ius qui legati erant, sumptus qui debebatur de publico non daretur, oportuerit ne eos, qui legati erant, conficere nihilominus legationem. Legativum de quo agimus, Græci vocarunt πορεῖον ὥσπερ ἐφόδιον, *viaticum*. Cæterùm is legatus vix redigitur ad terminos egestatis, qui ingerit sibi genus quoddam nitidæ virilisque parsimoniæ, quod est incorruptum testimonium judicii. Indidem est quoque virtus & bona valetudo. Ne pudeat legatos assumere comitem tam honestam. Habitavit quandoque in regiis omnium maximis & opulentissimis, priusquam inde eam luxus exactam compulisset sub tegetes & culmum. Ad hoc, tradit Ulpianus, legationem non esse in numero illorum honorum, qui sumptum habent, & obiri solo ministerio. Etsi ibi Ulpianus municipalem legationem signat veriùs quam hanc nostram. Is legatus qui huic virtuti litaverit, sibi licet tenui, circumdabit famam prædivitis; & principi, licet, perparco, benigni & liberalis. Denique latiori fœnore apud ipsum exuberabit hæc modestia, & pudor petendi, quàm immodestia quorundam reposconum, quibus nunquam tam plenè occurrere ulla liberalitas potest, ut cupiditates eorum exsatiet; nedum ut similes sint Menedemi illius, qui multis legationibus apud Ptolemæum, Lysimachum, Demetrium præclarissimè cùm sun-

Etymol. πορεῖον.

Vlpian. in l. 6. D. de leg.

Laërt. l. 2. in Mened.

illi mortem indicit, qui non missus tamen se fert legatum. Idem paulò post ait, falsum legatum capitis damnari. Tales hic ipse dicit fuisse legatos Philippi. Tantâ impudentia versutiaque homines ab iis ad quos se missos mentiuntur, sicuti speculatores plerunque insensissimè exturbantur. Legatus aut caduceator, inquit Plato, si falsa nunciaverit, si falsam legationem aliqua ratione obierit, ea tacendo quæ dici debuerunt, aut referendo falsa, sive aliter hunc prævaricatum esse probatum fuerit, sive apud hostes, sive apud amicos, adversus hunc eâdem ratione agatur, ut in eum solet fieri, qui Mercurii Jovisque legationes & mandata impiè ac nefariè fuerit transgressus. Et pro judicum arbitrio plectatur. Circumspectè tamen, ne non scelestum puniri, sed jura mundi violari, & impias manus sacro muneri admoveri quispiam meritò queri possit. Superior Africanus cùm onustam multis, & illustribus Carthaginiensium viris navem in suam potestatem redegisset, inviolatam dimisit, quia se legatos ad eum missos dicebant. *Tametsi manifestum erat, illos vitandi præsentis periculi gratia falsum legationis nomen amplecti. Vt Romani imperatoris potiùs decepta fides, quàm frustra implorata judicaretur.* Quòd si is, qui justè piéque legatus venit, coiit, conjuravitque quo labefactari imperium, quod adiit, possit, hic verò fidem rupit, à jure gentium longè recessit, publicæ majestatis reus est. Hujus immanitatis peritissimos artifices produxit hæc ætas. Nam quocunque te vertas, intendere potes oculos in in-

Dem. in orat. de Halon. 31.

Plato lib. 12. de leg. to. 3. 941.

Valerius Max. l. 6. c. 6.

genia sæva, inquieta, Punicæ fraudis fœta; quæ juri gentium inludere, fœdera temerare, fidem jurisjurandi utilitate metiri, perjuriis, & perfidiis gloriari, nempe has, tanquam è suis virtutibus maximas diligunt & ostentant. At, inquiunt, haud sanè refert, quâ tandem ratione hostem opprimas. Fateor hostem. Nam cùm in æquum descensum est, non quæro cæsim vulneres, an punctim, pugnator sis an insidiator, cautior an fortior. Triumphus est in victoria; in hac decus indelebile. Sed quorum sancita fœdera nulla adhuc hostili denunciatione rupta sunt, horum si quis sacrosancto munere legationis abutitur ad sævum ministerium proditionis, ferro & igne persequendus est. Nam cur quisquam misereatur illius, apud quem nihil est neque veri, neque sancti? Quin potiùs tantam noxam protinus consequatur pœna; singulare crimen singulari supplicio vindicetur; Apertus hostis humanitatis conspirantibus omnium studiis exturbetur. Quod judicium etsi par est esse inflexibile, tamen hunc rigorem, ut cœpi dicere, prudentia quandoque inclinat. Semper enim verendum est, ne legatum, licet reum majestatis, externæ gentes præcipitatis studiis condemnatum putent; ac proinde non convictum, sed oppressum ab illo, qui idem est accusator, subscriptor, testis, scriba, cognitor, judex. Quid enim si falsò metuisti? si pertinaciter illum odisti? Quid si diu talem ultionem meditatus es? Num verisimile est, opinionem præjudicatam dubia à compertis, obscura à liquidis, falsa à veris discer-

discernere? Verendum & illud est, ne videantur vim pati etiam illi quibus probatum est. Priscis patribus conscriptis legati Tarquinii visi sunt commisisse ut hostium loco essent. Nihilominus tamen apud illos ipsos jus gentium valuit. Sic Posthumius Dictator depulit incursum vulgi à speculatoribus Volscorum, qui se legatos dicebant. Ne, inquit, Volscis detur honesta occasio belli, dum disseminabunt legatos esse cæsos contra jus gentium. Et quanquam, qui cum Sylla erant, existimabant manu vindicandum in Volucem, à quo se proditos, & insidiis circumventos videbant, & eadem Sylla existimabat, tamen ab injuria Maurum prohibuit, quia à patre ejus ad se Quæstorem missus fuerat; eumque castris abire jussit. Enimvero nihil magis interest universæ mortalitatis, quàm aliquam esse ih mundo æquitatem, quæ justa cujusque noscat. Ipsi Dii sua jurgia ad Areopagitas detulisse dicuntur. Quî minùs idem usurpent reges? Philippus Amyntæ filius, & Alexander qui è stemmate regum Macedoniæ, ut omnium opulentissimi, excerpi possunt, facilè passi sunt, quibus de rebus inter ipsos & extraneos ambigeretur, de iis non in Macedonia, sed ab Amphictyonibus cognosci. Si hic mos evaluerit, ut sibi quisque jus dicat, quid miseris nondesperandum? quid promtissimo cuique non audendum? Ecquis erit portus, in quem naufraga innocentia enatet? Quid aliud sit hoc omne, quo sumus circumfusi, si non moles indigesta; involucrum inexplicabile, bellum interminum, noctis nigror

Liv. lib.2.

Dion. Halic. lib.6.

Sallust. in Iug.

Ammian. Marcel. lib.9.

Pausan. lib.7.

occæcans, cui nullus sol illucescat? Quocirca rerumpublicarum moderatores id summopere semperque cavere debent, ne pœna unius legati improbi omnes bonos læsisse videantur. Quòd si quis quandoque ab hac moderatione recessit, hunc, opinor, non tam jus protegit, quàm necessitas excusat. Quanquam & ipsa humanitas, cujus, re tali, habita ratio est, proditorem satis ostendit haud multùm differre à damnato, qui non eximitur noxæ, sed subtrahitur pœnæ; liberatur supplicio, peccato non absolvitur; eripitur laudi, traditur ignominiæ. Equidem sedulò moneo legatum mente tam lymphatâ ut ponat istam pravitatem, propriæque innocentiæ laudem adipisci malit, quàm fieri exemplum alienæ clementiæ. Et adhuc ita loquor, tanquam mihi auscultent illi, à quibus, in hoc æstu, exigo moderationem. Sed magnitudine periculi vel ipsa mitissima pectora asperari satis constat, eoque decurrere non quò ratio ducit, sed quò cupido ultionis impellit. Adeò & duram patientiam evincit dolor pius. Sic enim putant, legationi hactenus honorem habendum, tibi, qui est primus sapientiæ gradus, uti ne noceas. Equidem nunquam dubitem sceleratam conjurationem detegere, disjicere, opprimere intercipiendis literis, deprehendendis cœtibus clandestinis, qui fortè habentur apud legatum, vincienda & asservanda familia ejus talibusque usurpandis, quorum ductu ad rem perveniri potest. Exemplum Pelopidæ supra memoratum huic quoque loco convenit. *Is cùm Thessaliam in potesta-*

Æmil. Prob. Pelop.

tem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure tutum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuësset, à tyranno Alexandro Pheræo simul cum Ismenia comprehensus in vincula conjectus est. Hæc, videlicet, non dicuntur committi contra jus gentium, sed fieri ex æquo, & bono, ut de Bomilcare memorat Sallustius. In servando jure gentium stultè religiosus is mihi est, qui eâdem est facilis in suam perniciem. Jus gentium & naturale, quia implexis principiis sunt consortia, minimè vereor, ne in illud peccet quisquis hoc tutus est. At nihil est tam naturale, quàm unumquemque tegere suam salutem adversus externam vim, nequitiam, fraudem. Quapropter equidem communis juris ita propugnator ero, ut non sim proditor mei. Hæc fuit animosa prudentia priscorum Consulum, *qui ad deprehendendos legatos Tarquinii conjuratosque profecti domo, sine tumultu rem omnem oppressere. Literarum in primis habita curâ, ne interciderent.* Certè ferox ille Attila, nec tamen usquam blennus aut fatuus, Bigilam nomine interpretem, re sicarium, nam Maximino legato comes additus fuerat, ad hoc tantùm ut Attilam trucidaret, in ipso scelere deprehensum his verbis insectatus est, Non potes mihi imponere, homo nequissime. Nec tu quidem ullâ specie pœnam subterfugies. Multo plus tibi est pecuniæ, quàm quanta opus habes sive ad sumtus necessarios, sive ad coëmendos equos, & id genus animalia veterinaria, & ad redimendos captivos; id quod ne fiat, Maximino, qui ad

Sallust. In Iug.

Liv. lib. 2.

Prisc. ecl. leg. 56.

me legatus fuit, edixi. Hæc fatus filium Bigilæ, qui in eam legationem cum patre venerat, gladio transfigi jussit, nî properè pater fateretur, cuinam pecunias, & quod ad facinus attulisset. Bigilas ut vidit filium sub ictu, in lachrymas questusque effusus, orare instit it ut sibi ictus, non innocenti filio, infligeretur. Nihilque cunctatus aperuit ea omnia, quæ sibi & Edeconi, & Eunucho, & imperatori meditata fuerant; orabatque in se verti ferrum, dimitti filium. Attila satis comperto ex iis quæ ab Edecone cognoverat, nihil mentitum esse hominem, in vincula duci jussit; Interminatus non priùs exsolutum iri, quàm misso ad hoc filio, aliæ sibi centum auri libræ super cæteras penderentur. Et hac quidem lege Bigilas in vinculis habitus. Subjectarum imperio gentium legati, si talia moliantur, sine ulla hæsitatione puniuntur. Et verò Phileas Tarentinus, qui per speciem legationis Romæ cùm esset, aditum sibi ad obsides Tarentinos invenit, eosque crebris colloquiis sollicitatos, corruptis duobus ędituis, custodiâ eduxit, ipse comes itineris factus profugit, ab itinere unà cum illis retractus, deductus in comitiũ, virgisque, adprobante populo, cæsus, de saxo dejectus est. Id quod eò justius videri potest, quòd tunc temporis Tarentini dici poterant esse in ditione Romana, cùm ea urbs præsidio Romano teneretur. Et verò si hostium legati conduntur in vincula, & comites eorum sub hasta venduntur, multò æquius est hoc juris observari adversus proditores, qui sunt hostibus multò deteriores. Qui contra

Liv. lib. 25.

Liv. lib 13.

sentit,

ſentit, neque ad hæc præſidia, in ultimo rerum ſuarum diſcrimine, properè confugit hujus ſanè quàm vereor ne poſtea magnus aculeus pectus pungat, cùm hoſtem, & inſidiatorem ſuum videbit ſuis criminibus felicem & ferocem incidere. Ideo hæ proditiones ſimulatque deprehenſæ ſunt, legatus palàm eſt convincendus. Convictus aut eâ ratione excipiendus, quâ Attila Bigilam, aut ad ſuos remittendus; eique diſertim denunciandum, ut properè faceſſat ab oculis conſpectuque hominum; ne parum tutus ſit jure legationis, quo minimè æquum eſt proditiones protegi. In malam rem abire juſſus publico præſidio educitur, non honoris gratiâ, ſed tutelæ. Quæ ratio adverſus legatos minorum principum licentiùs uſurpari poteſt, tanquam odium ſimul & contemtum meritos. Legati Campanorum ad hunc modum ex urbe ſunt emiſſi. Priſco more dedebantur. Ad quod exemplum Galli petierunt tres Fabios ſibi dedi, à quibus ad ſe legatis arma contra jus gentium adverſus ipſos capta. Cæterùm priùs quàm legatus proditor amittatur, expiſcandum ab eo eſt, juſſu an injuſſu legationem polluerit tanto ſcelere. Ibi legati partes erunt (hoc enim dabo non homini nequam, ſed honori legationis) palàm teſtari Deos & homines, ſibi vim fieri, qui ex eminente loco ab adverſariis deturbetur ad ſubſellia reorum. Hæc palàm teſtatus nihil quicquam, ſi ſapiat, ab ſe extundi patietur, quo crimen adgnitum dici poſſit. Si ita deprehenſus erit, ut rem fateri neceſſe habeat, ſe autorem agnoſcet, aut

Liv. lib. 13.

Liv. lib. 25.

illum, cujus eſt. Si ſe, aut, quod dixi, ejiciendus eſt, aut poſtulandum ut dedatur. Si eum, cujus legatio eſt, tunc ſedulò agendum, ut, quò is ab ſe ſcelus amoveat, illi aſſignet, id ipſum ſcriptis mandatis confirmet. Si nullus mandata proferet, jubendus eſt ſubſcribere ſuæ confeſſioni. Et res omnis auribus & oculis primorum, quorum teſtimonia ne exteris quidem ſuſpecta eſſe poſſint, aut etiam communibus amicis credenda. Hæc ſic acta, ſcripta, obſignata arcis conduntur, ut animo injuria, quoad proferri in occaſione poſſint. Nimirum, hinc conflantur ultionum cauſæ, & quidem juſtiſſimæ, ſi ii, quorum legatio eſt, pravâ indulgentiâ, & apertè danda proditori impunitate, crimen agnoſcunt. Nam hinc ipſis occludi os, manifeſtum. Porrò ſi nituntur ſua innocentiâ, ejus hinc fidem facient, ſi eò promtiùs decurrent ad pœnam illius, qui legationem operuit dedecore, per quem utrinque ventum prope eſt in certamen virium, & in diſcrimen ſalutis. Denique è ſupplicio hominis tam ſceleroſi orietur non ſolùm decus illius, cujus temerata legatio eſt, ſed & ſecuritas utriuſque imperii, cùm publica mala non luentur publicis cladibus, ſed pœna unius facinoroſi. Hæc de legatis proditoribus.

CAPUT LXXV.

An aliæ actiones pœnales competant in legatum.

VIx illi quæstioni locus relinquitur, An vulgaris criminis ea sit vis, ut ejus pœna à legato expetatur, cui ne perduellionis quidem rectè dies dicitur. Nec ideò est quod vereare, sic scelera fore impunita, quæ semper congenitam & ingenitam conscientiam excarnificant. Huc accedit infamia, quæ non modò morte non exstinguitur, sed diuturnitate valescit. Quid immanius verbis Theodahadi? Is cùm impulsu perfidiæ legatos Justiniani ludos faceret, eique Petrus alter legatorum robore animi resisteret; hæc tinnire non dubitavit, Magnam quidem & inclytam esse dignitatem oratorum, quamque omnes mortales singulariter venerantur. Sed, videlicet, hac prærogativâ tutos esse, quoad ipsi ab officio non recedunt. Nam legatum, inquit, licet occidere, si in regem contumeliosus fuit, aut si pudicitiam alienæ uxoris contrectavit. Qua de re etsi in utramque partem disputari scio, tamen Petro tali viro tunc quidem, talique re in os dictâ, & exprobratâ, veluti si is quidpiam tale admisisset, ut falsa, & impudentia rejici, & pro absurdissimis haberi debent. Similis ferè locus est apud Plutarchum de Tribunis plebis. Tribunus, inquit, sacer est & inviolabilis, quia populo [Romano] est consecratus, eique præest. Quod si immutatus insurgat in populum, ejus vi intercedat, eique

Procop. l. 1. belli Goth.

Plut. Tib. & C. Gracch. 1524.

adimat suffragia, se ipse eo magistratu abdicavit, cùm nullam earum rerum præstet, quarum intuitu ea potestate donatus est. Ego sic puto, si legatus ob atrox aliquod commissum infortunio donatus est, id factum magis excusari, quàm probari, aut laudari. Et de priori quidem nempe admisso in persona regis, aut earum personarum quæ cognatione regi sunt proximæ, non hîc repeto quæ supra dixi. Ne posterius, nempe stupra, adulteria, cædes, taliaque legatus audeat, aut possit, summa curâ est asservandus. Neque enim illi scelus assignare potes, quin eâdem fateare & socordiam, & negligentiam tuam; si illum ultus es, etiam infelicitatem agnoscas, cujus homines misereri magis, quàm laudatores esse poterunt. Quædam facta, ut sæpiùs dicendum est, jus protegit, quæ ne fiant summâ ope cavendum.
Procop. Neque verò Totila verior, aut mitior, cùm
lib 3. Pelagio legato Romano in os dixit, Hono-
belli rem haberi legato illi, qui, si vera prompsit,
Goth. remittitur ad suos, sed illi ignominiam addi qui commentitia loquitur. Falsum hoc, & commentitium & impudens dictum est. Nam quî scis, legatum loqui mendacia? Inspexisti, credo, mandata; scelus fecisti. Si homini publicè legato non credis, quis tibi Mercurius verus futurus est? Apud Euripidem prudenter chorus monet Demophonem, ne violet præconem Eurysthæi.

Eurip. Μὴ πρὸς θεῶν κήρυκα τολμήσεις θένειν.
Heracl. Δη. Εἰ μήγ' ὁ κῆρυξ σωφρονεῖν μαθήσεται.
actu. 1. Χορ. Ἄπελθε, καὶ σὺ τοῦδε μὴ θίγῃς ἄναξ.
502. *Ne per Deos committat ut præconem verberes.*

De.

De. Nisi præco modestiùs agere didicerit.
Chor. Abi. Et tu, ô Rex ne hunc attigeris.

Ergo ab hac legatione facessat illud quicquid est, quo jura muneris sacrosancti temerari possunt. Ut lux est solis; calor ignis; siccitas terræ: ita legationis propria est securitas. Qua demtâ, dirimuntur commercia imperiorum, tam sociorum, quàm hostilium. Certè homines, ritu ferarum, nunquam desinant se incursare, nullo prohibiti aut montium objectu, aut fluminum decursu, aut maris injectu, gurgitumve tractu, nedum humanitatis monitu. Hæc eadem securitas comites amplectitur. Hoc liquet ex verbis Ulpiani; *Quod ad oratores*, inquit, *comitesve attinebit, si quis eorum quem pulsasse, sive injuriam fecisse arguetur, lege Iuliâ de vi publica teneatur.* In hanc sententiam, ut suprà dicebam, Sallustius fatetur, Bomilcarem comitem Jugurthæ, factum esse reum magis ex æquo & bono, quàm ex jure gentium. Id quod eò magis firmo, cùm in iis comites deliquerunt, quibus jus civile, & instituta hujus, aut illius civitatis violata sunt. Nam quæ civem scientem magni criminis reum peragunt, ob eadem si non cuilibet peregrino, at certè illi, qui fide publicâ tutus est, ignosci æquum est. Quòd si crimen omnem atrocitatem supergressum est, autor sum magistratui, ut noxio capiti neutiquam pœnam, quam meritum est, irroget, sed legato palàm faciat, homine nocente abstineri solo intuitu juris gentium. Ac proinde minimè ab se indultum crimini, sed ipsi honorem habitum. Si legatus crimini

Vlpian. l. 7. ad l. Iul. de vi publ.

caput

caput est, missúsque est ab eo imperio, qui cum nobis intercedunt magna jura fœderum, & societatis, quæ ne levi quidem suspicione adspergi possunt sine evidente periculo, tunc certè cautiùs agendum ac circumspectiùs. Censeo de ipso querendum apud ipsum, hoc est, de homine nequam apud illum, qui legatione fungitur. Insuper omnis res illi indicanda, cujus legatio est, petendumque ut in ultionem rei atrocis severus vindex insurgat. Hæc tam gravis expostulatio sollemni ritu ad ipsum mittenda est, ut hinc magnitudo delicti, atrocitas injuriæ, & acerbitas doloris æstimari possit. Comiti aut familiari non temerè injicienda manus, ne jus, quod hinc stat, transferatur in adversarium; Qui sibi occasionem inimicitiarum diu fortassis exspectatam, tunc & oblatam, id verò triumphet. Ad postremum, in id omni ope nitendum est, ut is, cujus legatio est, intelligat non modò à nobis captari occasionem dirimendæ societatis, sed forte oblatam enixè vitari. Quæ sanè modestia efficacissimè petit, ut cujus culpâ ventum est in discrimen rumpendi fœderis, in eum severissimè vindicetur. Si legatus is, qui arrogantiâ & crimine iras nostras irritavit, ab illo missus est, cujus maximè interest jugi veneratione benevolentiam nostram demereri, seque modestiâ nobis, & innocentiâ probare, absque ullo respectu jubendus est, intra breve tempus manere extra fines nostros, edicto ne redeat, nisi malit plecti ut improbus. Comiti, aut familiari non magis ignoscendum, quàm favendum crimini.

Ignoſcentiâ jus gentium manet inlæſum. Pœna it in exemplum ſalutare. Si injuſſu legati ſcelus apud ipſum ortum eſt, quam expoſtulationem dixi mittendam illi cujus legatio eſt, hac eâdem ipſe eſt adeundus. Tunc ad ejus officium maximè pertinet, juſtæ magiſtratus querelæ obvium ſe, facilemque præbere, & nocenti manu injectâ, tradere eum in publicam cuſtodiam, ejuſque adeò ſupplicium urgere. Hac flagrante tamque juſtâ ſeveritate emet ſibi famam bonam, magnam, perennem. Neque enim tam magiſtratus, quàm ipſe pœnæ autor cluebit; eóque univerſi emicabunt in laudes legati acris criminum oſoris, juſtitiæ amatoris. Si magiſtratus reo ignoſcet, erit quo legatus intimè lætetur, novâ & inuſitatâ ratione impetratam reo impunitatem, nimirum ſuâ obſtinata ſeveritate. Quæ quoque magiſtratui cedet in emolumentum honoris. Ab quo, re tali, deſidero hanc, quam dico, moderationem, qua remunerandus videtur legatus non modò non impudens deprecator pœnæ, ſed acerrimus exactor ſupplicii. O honeſtum certamen, hinc expediri ſeveritatem & juſtitiam, illhinc moderationem & reſpectum. Utrinque invidiam aboleri, & è mediis difficultatibus laudem, decuſque acquiri. Hinc, ne quis erret, excludo legatos municipales & provinciales; Qui ex delictis in legatione commiſſis coguntur judicium Romæ pati, ſive ipſi admiſerunt, ſive ſervi eorum. Legatum quoque provincialem, inquit Juriſconſultus, accuſare licet ejus duntaxat criminis, quod *Paul. in lib. 24. D. de judic.*

ante commiſerit, quàm in legationem venerit.

CAPUT LXXVI.

An legatus habeat jurisdictionem in ſuam familiam,

NOn ſum neſcius haud parvam manum legatorum ſic exiſtimare, unà cum legatione datam ſibi eſſe juriſdictionem in ſuam familiam; idque juris tam proprium eſſe ſui muneris, quàm autoritas eſt ſenatus, & poteſtas principis. Quod quærere verumne ſit, ut non infructuoſum, ita arduum eſſe, mecum fatebuntur illi, qui mecum operam dabunt huic executioni; ad quam validiores, puto, rationes advocabo, quàm quæ in ejus veſtibulo excubant. Dominatus, ut docet Ariſtoteles in Politicis, tria genera conſtitui poſſunt, *regale, politicum, Oeconomicum.* Diſpiciendum, ecquod horum legato datum ſit. Non, opinor, regale. Neque enim is agit vicarium imperii aut regni in his quę ſunt poteſtatis, ſed in iis tantùm quæ ſunt curæ. Neque item dominium dici par fuerit munus, & curationem nullo jure coërcendi, aut cogendi quemquam; quod accipi à non habente in aliena ditione minimè poteſt. Niſi fortè eam poteſtatem legatus uſurpet conceſſu & beneficio illius, apud quem fungitur hoc munere. Ea conceſſio tacita eſt, aut expreſſa. *Tacita,* ſi ea legati duorum imperiorum utuntur, eique conſuetudini neutrubi interceditur. *Expreſſa*, ſi utrinque pacto comprehenſum eſt, ut utriuſque legationes,

ciones, ubi sunt, jurisdictionem habeant. Si nihil hujus est, ac dominium legati, si est ut dominium habeat (id enim quæro) jam docui non esse regale, fortasse est politicum, hoc est, civile, quale habent pauci, aut multitudo. Quod ipsum solâ formâ differt à regali, non autoritate ac potestate. Nam & hoc continetur summum imperium. At ne hoc quidem dominio legatum præditum esse, quia liquet, manus dandum. Ergo restat, ut sit œconomicum. Hujus item duplex est ratio. Nam œconomum habere jurisdictionem tam liberè negari, quàm firmari potest. Neque enim ad rem pertinent eæ partes œconomiæ, quæ Aristoteli sunt civilis & regalis; tanquam illa sit in uxorem, hæc in liberos. Quæ neque usquequaque vera sunt; Atque ut vera quandoque fuerint, hodie usu & consuetudine usque adeò sunt abolita, ut civile imperium non alibi sit quàm in publica libertate, & regale in principatu, & monarchiâ. Et quidem œconomo non dari dominium, disseri potest ad hanc formam. Dominatus continetur duabus functionibus, jussis, sive edictis, & pœnâ. Neutrum facit œconomus. Ergo nullum fateare necesse est esse ejus dominium. Mendosè colligis, inquis, quia falsum est quod adsumis. Quippe liquet, utroque munere œconomum fungi. Vide quàm non agam obstinatè, imò quàm benignè. Hujus sententiæ partiarius ero, hoc est, partem concedam tibi, ut partim concedas mihi. Sic, scilicet, gratuitâ benignitate non erit quod querare te duriùs obligari. Dominium verum

Aristot. lib. 1. polit. c. 8.

patrifamiliâs cupido liberorum, & vitæ commoda. Ergo jussa ejus & edicta non aliud utique spectant, quàm educationem prolis, & auctum rei familiaris. Neque verò publica jurisdictio, summumque imperium alii rei sunt inventa, nisi privato huic juri tuendo. Nimirum, qui patrifamiliæ sunt filii, iidem Reipub. sunt cives. At beneficium collatum in familiam cùm non egrediatur privatos parietes, neutiquam æquari iis, quæ Reipub. prçstantur, potest. Per quem item res domestica curtata est, nequaquam eâdem severitate punitur, qua vindicantur publica crimina. Ergo neque ab œconomo magna præmia sunt exspectanda; neque item graves animadversiones metuendæ; Cui, videlicet, relicta est modica quædam beneficentia, & coërcitio, veriùs umbra, aut imago imperii, quàm imperium. Certè illi haud absimilis quam Plato, concedit judicibus, quos non planè, sed quodammodo fatetur esse magistratus, & illo tantum tempore quo judicia exercent. Eam potiùs nominem autoritatem, quàm potestatem, regimen quàm jurisdictionem, quæ non egreditur verbera, minas, taliaque. Quippe abolitum est trux illud herile imperium in tergum, vitamque, & illo non minùs atrox patria potestas. Porrò si licet legato, non alio imperio se jactare quàm œconomico, ne illud quidem potest esse dubium quàm angustis terminis jurisdictio ejus contineatur. Ac proinde manifestum est, neque ergastula ei, neque vincula & compedes, multoque minùs carnificem & laqueum permitti.

Plato l. 6. de leg. vol. 3. 877.

L. unica C. de emend. serv.

L. unica C. de emend. propinq. mitti. Sed quicquid illud est juris, quod habet in suos, modestè agitandum nullis sævitiis. Quæ præter hæc sint; quicquid ex his usurpetur, eo minui jurisdictionem magistratus; temerari publica jura, lædi majestatem principis, cui uni leges porrigunt ultorem gladium. Adversus hæc dici potest, œconomiâ contineri dominium, atque adeò omnem jurisdictionem, ne illa quidem exceptâ, quæ gladium distringit. Hinc stat antiquitas, & quidem subnixa validis rationibus, quarum eminent hæ, ut privatâ animadversione averteretur dedecus à nobilissimis familiis; ac ne noxia capita multitudini fierent ludibria, & posteritati exempla. Datur enim virtuti, meritisque priorum, ne vulgentur supplicia probrosæ posteritatis. Id quoque actum, ut celeritate pœnæ obviam iretur periculo tam publico, quàm privato, ut accidit Publiciæ, quæ Posthumium Albinum Consulem, item Liciniæ, quæ Claudium Asellum viros suos veneno necaverant. Nam utraque propinquorum decreto strangulata est; ne in tam evidente scelere longum publicæ quæstionis tempus exspectaretur. Ergo permissu magistratuum injuria Reipub. facta, cui hæreret labes familiæ, intra septa domorum capitali supplicio expiata. Ideo mariti prisco instituto adhibitis cognatis, de violata pudicitiâ cognoscebant, aut si uxor vinum bibisset. Et adulterii præsens pœna apud Germanos ipsis erat permissa, ut quoque patribus. P. Attilius Philiscus filiam suam, eò quod stupri se crimine coinquinaverat, interemit. Cujus rei exstat quo-

Valerius Max. l. 6. c. 48. Et Epit. Liv. lib. 48.

Dionys. Halic. lib. 2. Tertul. in Apolog: Cæs. l. 6. belli Gall. & Tacit. de morib. Germ.

quoque apud Græcos exemplum ab Æschine relatum. Quidam, inquit, deprehenso filiæ suæ stupro, cùm puella ætatem suam usque ad nuptias indiligenter custodiisset, eam unà cum equo in desertam domum inclusit, à quo in illo carcere haud dubiè fame efferato, futurum erat uti discerperetur. Solum illius domus etiam nunc in vestra urbe extat. Et locus ille ad equum & puellam vocatur. Iidem patres, quod magis mirandum est, cognoscebant de læsa publica majestate, ut Torquatus ille, qui, ut ait Cicero, *filium suum vitâ privavit, ut in cæteris firmaret imperium*. A. Fulvius *filium suum in castra Catilinæ proficiscentem ab itinere retractum, supplicio mortis affecit. & Sp. Cassius, cognitâ domi causa filium verberavit ac necavit, peculiumque filii Cereri consecravit*. Adcò qui insontium acerrimi defensores futuri fuerant, iidem sontium severi vindices erant. Hoc exemplo Pausaniam proditorem patriæ pater Agesilaus inedia consumpsit; mater insepultum projecit. Quid, quòd hoc imperium domesticum publicam rem interdum periculo exemit? C. Flaminio, qui invito & repugnante Senatu, nulloque metu exercitus contra se conscripti legem agrariam pro rostris referebat, pater manum injecit. Is privato fractus imperio descendit è rostris, & autoritati patriæ cessit. De parricidio erat quoque eorumdem patrum domestica cognitio. Quippe qui odisse non poterant ii justissimè judicare credebantur. Ad hanc cognitionem accessurus * Tarius (nam filium in parricidio deprehenderat) advo-

Æsch. in Tim. 195. *Sallust. in Cat.* *Valerius Max. l.6.c.1.* *Cic. pro P. Sylla & l.1. de finib.* *Valerius Max. l.5.c.8.* *Liv. l.2. & Val. Max. l. 5.c.8. & Plut. in Parall.* *Plin. lib. 34.c.4.* *Plut. in Parall.* *V. Max. l.5.c.4.* *Sen. l.1. de clem. cap.15.*

* *f. legendum* T. Arrius.

advocavit in consilium Cæsarem Augustum, qui ejus rei gratiâ venit in privatos Tarii penates. De peculatu iidem parentes cognoscebant. Quod ob crimen T. Manlius Torquatus his verbis Syllanum filium suum condemnavit, *Cùm Syllanum filium meum pecunias à sociis accepisse mihi probatum sit, & Repub. & domo meâ indignum judico; protinusque è conspectu meo abire jubeo.* Quandoque non tam cognitio & judicium, quàm exsecutio judicii rei cognatis permissa, ultioni simul & solatio. Bessum proditorem Darii Alexander fratribus ejus, reliquisque consanguineis, ut pro arbitrio supplicium de eo sumerent, concessit. *Et nobilissimi Panorum captivi liberis Reguli à Senatu dediti sunt; & ab iis in armario muricibus præfixo destituti, & insomnia excruciati interierunt. Et Senatus Consulibus mandavit, ut de iis, quæ sacris Bacchanalium incestu usæ fuerant, inquirerent. A quibus cùm multa essent damnata, in omnes cognatas intra domos animadverterunt.* Id quod sexus quoque verecundiæ datum esse docet Livius, qui mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradi solitas firmat, ut ipsi in privato animadverterent in eas. *Si nemo erat idoneus supplicii exactor, in publico animadvertebatur.* Id quod interdum & sub ipsis principibus usurpatum constat: *Nam Tiberius Apuleiam lege majestatis liberatam, postquam ei adulterii graviorem pœnam deprecatus est, ut exemplo majorum propinquis suis ultra ducentesimum lapidem removeretur, suasit. Et Pomponia Græcina, supersti-*

Valerius Max. lib. 5. cap. 8.

Diodor. Sic. l. 17. bibl. & Iust. lib. 12.

Gell. l. 6. cap. 4.

Max. Val. l. 6. c. 3.

Liv. lib. 29.

Tac. l. 2. Annal.

tionis externæ rea, mariti judicio permissa. Isque prisco instituto propinquis coram de capite, famâque conjugis cognovit, & insontem nunciavit. Quid, quod de re suâ interdum viris insignibus permissum uti cognoscerent? Observavit Septimius, referente Quintiliano, Ciceronem tali causæ affuisse. *Et ego,* ait Quintilianus, *pro Regina Berenice apud ipsam causam dixi.* *Quint. l.4 Instit.c.1.* Quid, quòd domestica hæc jurisdictio sæpe est servis mandata? *Majores,* inquit Seneca, *servis utique honores in domo gerere, jus dicere permiserunt, & domum pusillam Rempubl. esse judicaverunt.* *Sen.ep. 47.* Hisce, ac similibus, quæ quisque hisce inserere potest, illud conficitur, œconomicum dominatum, sive imperium sæpissime instar regalis & politici exercitum fuisse; sed propter eas causas, quas supra memoravi. Ut verissimè dictum sit à Plutarcho, τὴν οἰκονομικὴν ἐν ἀψύχοις χρηματιστικὴν εἶναι, ἐν ἀνθρώποις πολιτικὴν γιγνομένην. *œconomicam in inanimis esse quæstuariam, quæ eâdem in hominibus facta sit civilis, id est, eadem ratione exerceatur, qua civilis jurisdictio haberi solet.* *Plut. Crasso 999.* Hæc tamen omnia usque eò hodie sunt desueta, ac legibus prohibita, ut ne privatos quidem carceres cuiquam habere liceat. Credo, cùm tantùm à priscorum virtute recesserimus, indignum visum esse rectoribus rerumpublicarum, legumque & juris conditoribus, ea nobis permitti, quæ seculo virtutum feracissimo, & hominibus ea probitate concedi poterant. Nam præcipitatis moribus, ut sunt, per speciem domesticæ jurisdictionis primò singuli, mox familiæ, postremò uni-

versi everterentur. Eâ re nulla manus ferrum tractat nisi illa ipsa quæ sceptrum, aut quicquid est loco sceptri. Id quod ut strictè observandum est in plebejis; ita iis quos aut magna fortuna, aut summæ curæ super alios extulerunt, in his legato aliquid videtur extra ordinem tribui æquum esse, saltem ut prisco jure œconomico uti possit. Quippe injurium est, ut ait Aristoteles, quorum virtus eminens est, hosce cogi in ordinem unà cum acervo ignobili, & ex lege. Certè quisquis aliis antistat & meritis, & insigniis tam avitæ quàm propriæ virtutis, huic insita est vis & majestas legum. Quapropter etsi fatendum est, legato nullam dari jurisdictionem, nisi œconomicam hodiernam, qualis mihi supra dicta est; tamen dignitati muneris sacrosancti concedendum puto, ut ejus vis intendatur usque eò, ut æquetur priscæ illi, quæ fuit civili, ac regali imperio prædita. Non tamen cuivis legato tantum juris tribuo, sed solùm eximiis. Ut enim suprà legatorum causam, conditionemque distinxi, ita quoque hîc maximè. Ergo ab hoc privilegio excludo legationes pusillorum principum. Illorum dignitati, quod ad hanc rem pertinet, hac ratione consuli potest, ut duo, pluresve reges comparent inter se, paciscanturque, ut ab cujus legatis hoc jus usurpari contigerit, ei facto nullus ipsorum intercedat. Nempe talium imperiorum magnitudo, forteque intervallum quo dissita sunt, obterit, quicquid est suspicionis, quo invalidiores sæpe prehenduntur, queruntur-

Arist. lib.3.polit.c.9.

que sua jura, jurisdictionemque violari. Neque etiam inter opulentos & validos verisimile est, temeritate usurpari eum morem, sed necessitate. Legati Gallici, qui sunt Byzantii, itemque Veneti, quibus nomen Bailis sive Lipailis, an hoc jure utantur, nimirum ipsi sciunt. Si istis permittuntur graves animadversiones, multò minori invidiâ conceditur cognitio & judicatio eorum jurgiorum, litiumque quæ oriuntur domi suæ. Ergo ad eam rem sicuti cognitores, & judices, habent suos actuarios, scribas, notarios, quorum tabulis haud minor est fides, quàm si sint publicæ; ne talia eliminentur; atque ut illud, quicquid est quod scriptis mandatur, in patria recognosci ab illis, quorum interest, possit. Quæ jurisdictio si præfectis illorum permissa est, quos privatus quæstus illexit ad transmarinas provincias, quantò est æquiùs concedi illis, quos negotium magni imperii excivit tam procul à patria? Hæc, taliaque ut legatis licere debent, ita improbo eum, qui apud plerosque adolevit, morem, ut domus legatorum sint asyla improborum. Id quod cui rei inventum dicam? tuendo decori legationis? Ridiculè. Potiùs ad proponendam, & verò præstandam sceleribus impunitatem, quæ utique provocantur hoc perfugio; ubi homini scelesto non solùm tuto esse, sed & magistratus cohortem inridere, eive probra jacere, & minas manusque intendere licet, opposito nomine, & autoritate legati, Res est, si verum fateri licet, pessimi exempli. Rectè Augustus, cùm asyla, quæ usquam erant, *Sueton in Aug.*

erant, abolevit, nempe ne in locorum sanctitate, sed in sua cuique innocentiâ præsidium esset. Nam antea qui legibus pœnas dare debebant, eo subsidio utebantur ad flagitia, ut hodie ecclesiis, concessu Bonifacii Quinti Ipsi legati cur talium tam acres cupitores sint, equidem non video. Annon illud reputare debent, secum agi perhumaniter, quorum personæ sunt *ἄσυλοι, in tuto, sive inviolabiles.* ut supra mihi dictum? *Sic sentio,* inquit M Tullius, *jus legatorum cùm hominum præsidio, tum etiam divino jure esse vallatum.* Quanti item & illud est, quod domestica jurisdictio eis permittitur, nisi insuper illâ abutantur, ad protegenda aliena scelera, & impediendam jurisdictionem magistratus? Quo se loco ponunt cùm tuentur improbos? Annon polluunt legationem tam obviam, tamque promtam nequitiæ? An eo se amant quod domui suæ carceris nomen indunt? Nam ubicunque facinorosi receptantur, carcer est. Imò honestior carcer. Ibi enim scelesti asservantur ad pœnam. At legatorum tectis excipiuntur, ut eis delicta impune sint. Hoc loco audiendus Euripides, qui facinorosos ne aris quidem Deorum protegi vult.

Cic. de arusp. resp. orat. 31. 478.

Τοὺς μὲν γὰρ ἀδίκους βωμὸν οὐχ ἵζειν ἐχρῆν,
Ἀλλ' ἐξελαύνειν. οὐδὲ γὰρ ψαύειν καλὸν
Θεῶν πονηρὰν χεῖρα. Τοῖσι δ' ἐνδίκοις
Ἱερὰ καθίζειν ὅστις ἠδικεῖτο ἐχρῆν,
Καὶ μὴ 'πὶ ταυτὸ τοῦτ' ἰόντ' ἔχειν ἴσον
Τόν τ' ἐσθλὸν ὄντα, τόν τε μὴ θεῶν πάρα.
Scelerosus enim ad aras sedere non oportuit,
Sed abigi. neque enim nocentem manum de-

cet *Con-*

Contrectare Deos, sed innoxios.
Quibus vis fieret ad sacras confugere par erat.
Neque paria à Diis contingere & justo & injusto,
Qui ad eundem hunc locum confugerunt.
Hoc ego negotium sic definio, Principi & magistratui omnes ędes patere æquum esse, nullis exceptis. Sed quòd par est & honorem haberi & securitatem præstari legato, comitibus & familiæ ejus quocunque loco sint, moneo magistratum, ut omni abstineat subitâ vi & impetu; habeatque septum domus legati pro sacrosancto, & inviolabili. Reum, qui legati ædibus exceptus est, ante omnium ora, palàm, inquam, & sollemni ratione sibi dedi postulet; eademque operâ omnia effugia extra ædes legati ita occupet, ac stipet, reus ut sese inde clam subducere nullâ ratione possit. Si semel & iteratò postulatus non dedetur, legato impudenti violatori juris gentium, qui ausu temerario & obstinatè obluctatur jurisdictioni & autoritati publicæ, eum qui postulatur nullo cujusquam respectu vi eripiat, nequicquam clamitante & queritante ipso, perruptis suis foribus, jus gentium violari. Nam quo ore, quibus verbis aut rationibus suam insolentem audaciam tueatur is, qui prior & rupit & sceleravit omnia jura? An tu putas tibi datam esse legationem, ut facinus illud audeas, quod sine summo scelere nullus mortalium audeat? Si tua jura tibi cupis manere illæsa; cur illi apud quem es, sua eripuisti & rupisti? Plura exempla asserendæ

huic sententiæ meæ promere possem, quibus ut luctuosis & atrocioribus, quandoque tamen necessariis, abstineo. Certè talia exempla toties edita fuisse constat, quoties is qui postulatur, publicæ majestatis, aut atrocissimi criminis reus est. Extra talia tamque periculosa crimina fateor præcipua quadam prærogativa esse ædes legatorum, quò nunquam intrandum, nisi reverenter, ac permissu domini. Quem respectum usque eò porrigi æquum est, ut, si quis calamitosus, aut iniquâ vi oppressus legati ædibus utatur ut perfugio, ne hunc inde domestica inhumanitas extrahat, quò eum peregrina humanitas excepit. Quò furoris prolapsa est multitudo Achæorum, cùm quosdam Lacedæmonios vi extraxit è diversorio legatorum Romanorum, nequicquam legatis vociferantibus eo se facto, jusque gentium violari.

Pauf. lib. 7.

CAPUT LXXVII.

De iis legationibus, quas vocant ordinarias.

EArum legationum frequentia, quibus nomen est ordinariis, aut residentibus, propemodum umbramur. Nova res est, quod sciam, & infelicis hujus ætatis infelix partus. Quibus oculi publicâ caligine obtorpuerunt, huic generi legationum firmant hos esse natales, tanquam animi regnantium crebritate talium officiorum coalescant, mutua hinc inde benevolentia gliscat. Hinc oriri securitatem universorum; hinc stabi-

stabiliri pacem gentium. Quæ utinam tam verè dicerentur, quàm speciosè. Ego quidem nequid dissimulem, ab istis seorsim sentio. Nimirum, effœta virtutis, fœcunda fraudis hæc secula video peperisse spissata hæc imperia, sive summas potestates, unde ut è vomitariis, hæ legationes undatim se fundunt. Res ita se habet, His tot dominis nunquam satis multos esse servos. Ideo tædio suæ mediocritatis, ex qua erumpere conantur, proximum quemque semper acie figunt, ut eum, statim ut commodum fuerit, dejiciant. Neque enim una provincia duobus, pluribusve satis est; haud sanè magis, quàm uni equo, ut ajunt, duo insidere possunt. Isti ergo necesse est ut sæpe arietent,

Angustum per iter luctantes ambitionis. Lucr. lib. 5.

Sed mutuá formidine vim premunt, cæcisque artibus grassantur; quarum ministræ & quidem cerussatæ, sunt hæ legationes. Sic aconitum hostilitatis linitur melle subdolæ charitatis. Hinc tot officia mitissimorum verborum, tegentia sævos animos pravarum cogitationum turbine glomeratos. Cùm interim horum bona pars hæc intimè precetur,

——pulchra Laverna Horat. epod. 1.
Da mihi fallere, da justum sanctumque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Neque verò mihi usquam lectum, aut fando auditum, ubi tam frequenter usurpata fuerint tot nugamenta, quibus invicem sibi ora batuant isti, quibus fauces arent imperii

perpetuâ siti. Has artes Acherunte ejectas mortalibus insinuârunt gestores feralis hujus securis, qua, jam tot secula, cæditur ingens vis mortalium cæcis ictibus. Imperia, inquam, ne unquam coalescant, minutatim conciduntur. Sciunt enim hi orbis divisores, fascem Siluri ne illum quidem frangere posse † Scytalosagittipelligerum; At singulas sagittas vel pueri vim vacillantem. Sic ancisa paribus prope hinc inde ponderibus librantur, ne ullum sic emineat, ut non deprimi, simulatque visum fuerit, possit. Ergo quid cujusque velint esse cuique assignant; unum veriti consensum, aut unitatem, quæ se jam diu collidi potuisse intelligunt. Quia verò dubia bellorum perhorrescunt; atque interim inter tot clientes nutibus imperant, nisi cùm expedit, rem ferro geri prohibent, non parsimoniâ sanguinis humani, cujus sunt perpetui sititores, sed metu alienæ potentiæ. Ideo pro virtute pravitatem expediunt, ipsorumque exemplo cætera manus tot dominorum, jam diu speciosæ huic servituti sueta. Virtutis tamen, & simplicitatis cupidè retentæ sunt notæ, quibus aspersa fraus magnificè sese infert, cùm illa ipsa tamen nihil sit intimè obscurius, nihil minùs evitabile. Ex hac, inquam, tam pestilente matrice hasce legationes ortas ajo. Non tamen hac mente à plerisque mitti puto, ut quemquam circumscribant, sed hac mente inventas, mihi quidem est persuasum; idemque illi liquere potest, cui magis placet nuda veritas, quàm mendacia fucata. Satis scimus quemque arcano quodam naturæ præsi-

† *Epithetum Herculis apud Tertul. in l. de pallio.*

præsidio niti, quod si prodatur, eâdem cuivis injuriæ sit intectus. Vir nunquam usque eò uxorius est, ut non intimè quidpiam sepositum habeat, quo se, vel ab ea desertus, tueatur tamen. Ne pater quidem filio, neque dominus servo, neque princeps inter populares, quamvis ipsius amantissimos, patescit ad subitos ictus. Eadem est naturæ benignitas erga eos cœtus, qui constant è singulis. Nullaque adeò civitas est, nullum regnum, quod non aliquo arcano fultum sit, in quo universorum præsidium positum est; quod premere sollertis curæ est. Id ipsum quoties principis, aut Senatus conscientiam egreditur, negotium; scilicet, est periculosæ aleæ plenum. Neque enim meâ tam interest, scire me quid tu volvas, quàm nescire te quid ego agitem; unde sagaciter odoreris, quid meæ vires ferre valeant, quid non. Porrò hoc arcanum consistit in ingenio regionum, & hominum, in positu urbium, in opibus; quæ sunt aut ab ubere soli, aut à mercatura, aut à multitudine incolarum, industriâ artificum, robore copiarum, aut ab omnibus simul. Nimirum hoc est illud, quod hæ legationes tam artificiosè rimantur. Nihil est tam clausum, quod non isti legati recludant; nihil tam abditum, aut munitum, quò non tandem perrumpant; nihil tam invium, quod non ipsis fiat pervium. Habent suos inspectores, qui, ut muscæ, ubique sunt, omnia abitrantur, omnia resciunt, omnes rumorum ventos colligunt. Advertunt quid uspiam ægrum, quæ pars imperii labascat; quæ, quamvis firma, quati

 possit:

possit, quantum habeas opulentiæ, domi quàm præstes prudentiam, militiæ quàm virtutem. Proinde cognitum habent, timendus sis an contemnendus, laudandus an vituperandus, calcandus an extollendus. Prisci moris fuit, teste Procopio, specie honoris sic observare legatos, ut ne frigidam quidem gustare, nisi interventu eorum custodum, qui eis adpositi erant, possent. Atque adeò accepto responso, continuò ad suos remeare jubebantur. Et verò, quàm sæpe sit perniciosa legati mora iis quos adiit, docuit Theramenes, qui quâ mente tres totos menses apud Lysandrum commoratus sit, tradit Xenophon in Græcis historiis. Quapropter C. Aquilius, autore Plutarcho, prodiens in Senatum increpavit magistratus, quòd jam diu sine ullo effectu maneret legatio Græcorum Philosophorum in urbe, qui de omni re quam velint, facilè quemlibet persuadere possint. Statim itaque decernendum de ea legatione, ut hi ad scholas reversi disserant pueris Græcorum. At filii Romanorum audiant leges & magistratus, ut antea. Quandoque ipsi legati perfida morâ nequaquam principi aut Reipubl. suæ dant operam, sed me-Herculè patriam produnt, & illi uni commodant ad quem missi sunt. Quâ de re videndus Demosthenes, ubi memorat, subdolam moram legatorum Philippo præbuisse spatium occupandæ Thraciæ. Parum, inquit, solliciti fuerunt boni isti legati tres totos menses, donec Philippus è Thracia rediisset, omnibus illic eversis. Tamen poterant

Procop. l.b. belli Goth.

Xenoph. histor. Græc. l.2.358.

Plut. M.Cat. 2.640.

Dem. de fal. legat. 220.

Dem. de cor. 317.

ſpatio decem dierum, vel etiam triduo aut quatriduo in Helleſpontum proficiſci. Quibus verbis Demoſthenes arguit Reipub. inſidiatricem legatorum ſimulatam negligentiam, ac proinde animum proditorem patriæ. Deinde addit, Philippum à legatis emiſſe ne abirent è Macedonia, donec expeditionem contra Phocenſes ſuſceptam inſtruxiſſet. Alibi hic ipſe Demoſthenes ait, legatos Athenienſium miſſos ad Philippum ſua morâ rem Athenienſem afflixiſſe. Et hæc quidem quod attinet ad moram legatorum à priſcis animadverſa ſunt. At nunc, ſi Diis placet, prope eſt, ut iſti, quos dico, habeantur intimi regnantibus, quorum in aulis agunt. propemodum ibi perpetuò degunt, propemodum in ſinu geſtantur, adeò omnia occulta eis pateſcunt; indeque quicquid & quantum libuerit ſibi ſumit enormis curioſitas. Vocati & invocati interſunt ſollemniis, ritibus, ſacris, ſpectaculis, ludis, ludicris; quorum ductu indagatrix ſagacitas penetrat ad ſeria, ſecreta, intima. Virtutes noſtras diligenter advertit excubitor dolus, ut ipſe ſeſe adverſus eas maturè muniat, iiſve malignè inludat, aut ſubdolè eas declinet. Vitiis item noſtris, & ineptiis artificiosè plaudunt, ut fictâ ſimilitudine ingeniorum faciliùs ſeſe hominum ſenſibus inſinuent, atque ut dum nobis ſubblandiuntur, nos ipſa illa vitiorum veluti indagine irretitos capiant, noſtroque ingenio, noſtriſque moribus abutantur in noſtram perniciem. Ingenuitate inducitur calliditas, quoad fraudi locus adſit. Nullus Pro-

In argum. orat. Demoſth. de fal. leg. 199.

theus quamlibet callidos, & exploratores oculos plus frustratur. Omnia electant, ut inde excerpant illa quæ scire intendunt. Ea duorum fermè sunt generum; Prioris quæ Græcis sunt βουλεύματα, nobis consilia, ipsis trito vocabulo deliberationes. Alterius, publica fama. Ad notitiam consiliorum perducuntur à perfidia ministrorum principatus, eorumve magistratuum, apud quos fas cedit pretio. Ut enim Cyrus dixit legatis Indorum, quibus speculatoribus apud Assyrium usus est. Exploratorum eadem fere, quæ servorum, sors est. Neutri aliud ferè sciunt, quàm quod est cuivis de plebe notum. At homines vestri loci illa quoque rescifcunt, de quibus etiam consulitur. Isti ergo illi sunt, qui pecuniâ alienam fidem pulsant, atque operam tam versutam præstant iis quorum sunt, de quibus supra dixi. Enimvero illi quoque primores, hoc est, qui sunt multâ apud principem remve-publicam potentiâ, nunquam contenti sanis muneribus, hoc est, legitimis & stipendiis & laborum præmiis, quæ accipiunt à principe, aut à Repub. illos multo argento emungere solent, quorum largitionibus & muneribus semel labefactata fides disjectatur. Famæ verò murmura, quamlibet incertæ, aucupantur. Quia rumor sæpe est nuncius veri. Hic ergo excipitur à rumigerulis, qui linguas gestant venditarias; quique cibo perduci possunt ad ea deblateranda quæ sciunt, quæ nesciunt, quæ audiverunt, quæ somniârunt. Quippe isti legati corruptrice lautitiâ apud captatricem

Xenoph. lib. 6. Cyrop.

tricem mensam deligant rostra aulicorum manduconum. Quibus ipsis sæpe dantur munera mellita, & strenæ uncinatæ, quibus capientes capiuntur. Denique, quid quisque ab se hinc inde limatum congesserit apud hosce datores, ipsi, videlicet, referunt in diurna, & arcanum volumen commentariorum. Hinc concinnantur literæ ad principem paucis rebus, plurimis verbis, pari vanitate. Nam malunt peccare in eam partem ut vana scribant, dummodo multa, quàm ut non inefficacem diligentiam principi probent. Advocatur & subsidium stuprorum priùs libidini explendæ, mox curiositati. Quippe, expugnatâ hujus aut illius aulicæ matronæ pudicitiâ, rectâ irrumpitur ad secreta viri. Simiæ Cyneæ, qui multa inlicia matronarum Romam tulit, quibus corrumperet animos, quos expertus est incorruptos. Anxiam hanc legatorum sedulitatem regnantes intendunt submittendis nunciis & renunciis ad quosdam, quibuscum, insciis legatis, habent arcanam tesseram. Nam ex istis sæpe exploratiora cognoscunt, quàm ab suis legatis. Quas tamen latebrosas itiones, & reditiones odorantur ii legati, quibus, ut ait ille, est nasus sagax. Hi quia sunt ad hoc apertè missi, ne socordes & incuriosos arguat aliena diligentia, imò perfidia illorum, qui hanc operam corruptori suo surripiunt, nihil parcunt labori, ut explorent licita, illicita, plana, ardua, lubrica, solida. Hoc quicquid est improbarum artium, præter eas, quas ego neque suspi-

cari possum, neque scire admodum desidero, pro licito usurpatur; quia protegitur hoc nomine legationis. Et quisquam etiam miratur, si prisca illa virtus Europæ jamdiu infracta est, si ingenuitas detrita, si quantum vitiorum cujusque gentis proprium fuit, id ubique dispalatum, & ita cum aliis communicatum est, ut jam omnes ferè gentes vivant moribus permixtis? Non est singulorum major virtus. Quotusquisque non ab alio accipit affectus? non suum vultum comparat ex vultu amici potentioris? Nam *mores & vitia regis imitari genus obsequii judicatur.* Omitto gestus aulicos. Hîc enim ecquid aspicias non fucatum & ementitum? ubi audias verba mascula? ubi non putidiuscula? Quis non submittitur in assentationem? non hanc dico gnathonicam natam in comitio, sed illam exquisitam, ad quam diuturnâ servitute perventum est. Unde, inquis, hæc corruptela? Ab astutissimarum gentium moribus, quos admiramur, cupidè sectamur & affectamus, dum nostros fastidimus & dedíscimus. Sic, dum exotica vituperia captamus, proprias laudes amittimus; dum vitiorum venena haurimus, germen propriæ virtutis exstinguimus. Experimur, quanta sit æquitas in judiciis, fides in negotiis, virtus in bellis, quæ veriùs latrocinia dixeris. Nonam ætatem excessimus, ac decima, si mala nostra circumspicimus, vivimus eaque invisa Deis. Quæ mala ut quoque aliunde sint, tamen ex magna parte coacervata firmo ab harum legationum

Lact. lib. 5. cap. 6.

com-

commerciis, quæ gentium simplicitatem mutârunt in versutiam, dum vitia externa ubi sunt, effundunt; virtutes, si quas habent, comparcunt. Equidem laudo pacem, cujus hæ legationes dicuntur esse custodes. Sed ut inter privatos conversatio parit contemtum, raritas admirationem, absentia desiderium, ita cunctam hanc non dico societatem quâ connectimur, sed misturam quâ implicamur, & confusionem qua involvimur, haud magis probo, quàm mala quæ sunt ex ea. Atqui, inquiunt, hæc est inventa ratio, & quidem percommoda rebus gerendis, & negotiis terminandis. Imò serendis. Nam unde hic inexplicabilis nexus tot rerum, & insuperabilis acervus tot negotiorum, si non ab æstu fervidæ ambitionis, & libidine latiùs imperitandi, cui & alimenta & fomenta nunquam non subministrat inquies invidia? Quibus dicam diris istos exagitari, qui suis bonis otiosè frui minimè possunt? qui ideo sectantur aliena, quia ipsis sua nunquam satisfaciunt? Ne te teneam, exemplum fuerunt Gallicæ clades, quàm sint harum legationum portentosi fœtus. Utinam isto non dico nescire, sed ne suspicari quidem liceret. Cui bono sit illi qui gravi & periculoso morbo attinetur, si norit quàm prospera, aut quàm improsper valetudine utatur hic aut ille? At is qui de industria explorat singula momenta ægrotantis, haud dubiè sua destinata sustinet, mutat, promovet, prout sibi compertum est remissiorem aut intentiorem decumbenti esse morbum.

bum. Hîc ego more illorum loquor, qui magis prodesse cupiunt, quàm placere. Sopitos, siqui sunt, excito; oscitantes moneo, ne prolabantur in somnum pestilentem. Huic libertati ut venia deprecanda, sic opinor danda. Neque enim loquor de hominibus, sed de instituto; nullam gentem noto, omnes castigo; Neminem odi, multorum me miseret, usque eò, ut pro virili, ac pleno gradu eam ad exstinguendum hoc incendium, quod omnia laudabilia latè populatur. Neque sanè vereor, ne quis eorum qui obeunt hasce legationes, in quas tam fidenter invehor, hæc à me in sese inclementiùs dicta putet. Mihi certè ipsi sim infensus, qui jam septennium hac tam spinosâ Rhætica legatione fungor. Nemo itèm pôtest ob hæc palàm irasci, qui non ea prius agnoscat, ac de se satis fateatur. Sed displiceam sanè paucis, dum prosim si non omnibus ut cupio, at multis, at paucis, at uni alicui. Ut ut est, tempore tam luctuoso, probabitur, opinor, pietas mea; & si non auxilium, at consilium. Nam censeri me inter eos, qui solo juvandi studio censentur, non modò non abnuerim, sed in his profiteor nomen meum. Quò pertinent tam multæ scriptiones adulatoriæ, & pestiferæ? An non præstat condere stylum, quàm falsiloquiis paginas inquinare? Ergo serviat gratiæ, qui volet; ego malo conscientiæ. Equidem ut non sum antiquarius in iis, quæ meliùs apud nostros reperta sunt, sic perlubens redeo ad priscam ingenuitatem, in quibus ab ea

malè

malè receſſimus. Inter ea fateor improbari mihi harum legationum triſte inſtitutum. Demoſthenes, ſat ſcio, meminit cujuſdam legationis quæ fuit quadriennalis. Legatio Romana, fateor, apud Antiochum, durante bello Macedonico, commorata eſt; ſed cauſa & exemplo ſingulari. Equidem ſic puto, eâ amplitudine rerum, quanta fuit patrato tertio bello Punico, dein Cimbrico, Liguſtico, Gallico, & civibus uſque ad occiduum imperium, vix ullum tempus fuiſſe, quo non gentium, regumque legationes Romam mitterentur, nempe tertii illius generis, quod ſuprà deſcripſi. Quæ ut miſſæ ab externis habebantur præcipuo cultu. Harum ſingulæ, peractis ad quæ venerant, domum; ſcilicet, remeabant. Sed hodiernas quas dico, neque unum aliquod negotium ciet, ſed cupiditas rimandi auras naribus patulis inquietas trudit; neque ullum tempus circumſcribit, ſed perennant. Mutatur enim legatus; at legatio manet. Poteſt tamen exquiſita prudentia è publico hoc blandoque malo excerpere nonnihil compendii. Quippe & factis, & rebus noſtris florentibus, hæ legationes tolerari poſſunt, propemodum ad eam formam, qua ſpeculationes, ſicuti certiſſimæ teſtes potentiæ noſtræ, contemnuntur magis ac ridentur, quàm aut timentur, aut puniuntur. Hic fuit animus maſculus Pompeji, *qui legatum Mithridatis adſe miſſum, quem alii ſpeculatorem dicebant, legatum judicavit.* Nempe potentia ſuâ vi nixa malignis inſpectionibus illorum, quibus ut

Zonar. de bello Maced. lib. 2.

Cic. pro l. Man.

res

res est angusta, sic animus lividus, attollitur & illustratur. Nam quicquid rimatores isti suis renunciabunt, id ipsum quanto metu eos vexabit, tantundem nobis conciliabit externæ venerationis. At opibus fractis, & in Republ. ægrâ & labante, haud magis hasce legationes ferri oportere puto, quàm ut illi, quem febris intimè urit, assideat is, qui largiendo quicquid aridæ fauces postulant, omnem vim medicamentorum pervertat, ægrumque impellat ad certissimam mortem. Memorat Livius, *Phileam Tarentinum, cùm jam diu per speciem legationis Romæ esset, virum inquieti animi, & minimè otium, quo tum diutino senescere videbatur, patientis, aditum sibi ad obsides Tarentinos invenisse. Hos crebris colloquiis sollicitatos, corruptis æditnis duobus, cum primis tenebris, custodiâ eduxisse; ipsum comitem occulti itineris factum profugisse.* Patuit ergo tandem, quidnam spectaret mora legati, videlicet, proditionem. Minoribus quoque imperiis minimè expedit hasce legationes morari apud se. Constat enim, quicquid propter suam parvitatem contemni, & conteri à sciente potest, propiore intuitu, ac certiore conscientiâ tenuitatis despectiùs fieri. Quocirca nescio an miserear, an rideam illos qui ambitiosè id agunt, ut regum legationes morentur apud se, tanquam eâ specie asseratur magnitudo sua. Isti in aliena calliditate sibi decus eunt quæsitum, cùm postremò res agatur in foro ipsorum. Namdum se maximis annumerant, reperiuntur

Liv. lib. 17.

tur inter stultissimos. Equidem minoribus hisce imperiis, sive pusillis rebuspublicis suadeo potiùs, ut à validioribus impetrent veniam suis legationibus commorandi apud ipsos. Quippe honestâ hac specie, officii, ac venerationis observari possunt ea, quæ ibi socordiùs aguntur, aut succedunt infeliciùs; & hinc rapi occasiones auctandi rem, tribuendique sibi id quod illis decedit. Latens tamen, ac serpens hæc ratio esse debet. Nam semper verendum est, ne unde sera compendia captantur, indidem matura pernicies oriatur. Itaque talibus occasionibus non tam insidiandum est, quàm oblatæ & repertæ non sunt posthabendæ. Inter latebrosa hæc artificia nihil magis obvium, quàm error, si non is ductu judicii discutitur. Quæ res magno documento est, non minori prudentiâ angustâ imperia gubernari, quàm lata & valida; atque haud scio an majori. Quia illorum firmitas in ipsis est. Ideoque si non peccant excusatiùs, at certè impuniùs ac minori discrimine. Sed socordiam imbecillorum è vestigio consequuntur inexspectatæ clades. Opulentis etiam, & validioribus summâ ope cavendum, ne subdolâ hac specie venerationis ducantur, dum invalidos & minores, plusquam par est, contemnunt. Nam & in illa ipsa quæ firmissima sunt, jactantur semina aliquando venturæ perniciei. Sæpe inde letifer ictus est, unde minimè speratum est. Porrò quæ contemnuntur, non caventur; quæ non caventur, sunt inevitabilia. Hodie quidem &

domi-

dominatores Italiæ, ac præter hos pauculi magnis & quæsitissimis artibus, & nunc huic, nunc illi adhærendo suis rebus ita prospiciunt, aliena sic librant, omnia ita implicant, ut vix ulli potentissimorum regum licitum sit emergere ad nova, insperata, majora. Mutuæ hinc inde fraudes, mutuus metus, tum fatalis & fœderata quædam seculi ignavia utique magnis ausibus intercedunt, dum præoptat quisque præsentia, qualiacunque sunt, retinere, quàm dubia sectando venire in discrimen suæ possessionis.

CAPUT LXXVIII.

Quædam monetur is, cui ordinaria legatio datur.

ETsi ordinaria legatio ob eas causas, quas memoravi, exturbanda potiùs quàm admittenda est, tamen mihi ipse vim faciam, & communem errorem sententiâ mea potiorem ducam. Neque committam ut receptissimum institutum pertinaciùs improbando, plus mihi ipse quàm universis tribuere videar. Itaque tentabo, quoad ejus facere potero, ut rem à pravis natalibus ad bonum exitum prosperis auspiciis perducam; ut quibus subruendis inventa est, horum commodis ancillari cogam. Quâ de re commodùm venerunt in manus meas quædam præcepta, quibus nihil neque verius, neque ad rem accommodatius proferri potest. Hæc scripsit clarissimus mihique ami-

amicissimus vir Triumvir ærarii, Stephanus Pugetus Pomosii dominus, cujus polítulo judicio cùm ipse priùs tantùm tribuerem, quantum ipsius singularis virtus, & propensius in me animus postulare videbatur, tum verò perlectâ hac scriptione, hominis & acumen & ingenium impensiùs admirari & amare cœpi. Ergo hic profero illa, quæ ex magna parte sunt illius cujus beneficio facta sunt mea, & nunc me scriptore publici juris.

Primo loco moneturis qui in ordinariam legationem electus est, ut sui adventus nunciam famam eò præmittat, quò ipse destinatur. Id confestim & facilè assequetur, si illinc legatum, qui fortè agit in aula, ipse conveniet, & quibus verbis efficacissimè poterit, sibi ad ipsius amicitiam aditum inveniet. Hac, nimirum, comitate & benevolentiæ significatione, illius animum sibi devinciet, cujus operâ futurum est, ùt quamprimùm innotescat illis quos aditurus est.

Nullum obviam itioris, ejusque quæ ad exceptionem pertinet, celebritatis officium aut honorem recuset. Nam ut sua remittere potest, ita illis quæ magnitudo ac dignitas principis, aut Reipub. suæ postulat, detrahere nihil debet. Ad sacros sermones admissus eam orationem instituat, quæ fidem faciat se ab illo missum, qui plurimi faciat benevolentiam & amicitiam illius, ad quem destinata legatio est. Hîc verò omnia sincerè & candidè, atque ut inter bonos moris est, agi constet. Mox summatim delibet potissima capita eorum manda-

mandatorum, quibus tota legatio nititur. Ex his ſi, quid eſt quod uni principi dici oporteat, unus uni expromat. Quæ longiorem ac difficiliorem tractationem deſiderant, ea ſe, ne principi obſtrepat, differre in aliud tempus; aut de his, volente principe, apud Senatum acturum dicat.

De ſe nonniſi in omnem & geſtuum, & verborum modeſtiam compoſitus loquatur. Illum apud quem legatione fungitur, multâ obſervantia, parique verborum honore colat. In primis apud animum ejus teſtatum relinquat, ſe, quod nullo ſui muneris detrimento facere poſſit, ejus & virtuti & felicitati tam favere quàm qui maximè.

Sequentibus diebus eos ipſe legatos, qui in eâdem aula degunt, officiosè viſitet. Cum ſingulis ita agat, ut appareat eum & ſuæ, & uniuſcujuſque illorum, dignitatis rationem habere.

Ejus & in publico & in privato cultus, totiuſque adeò familiæ inceſſus, ornatus, mores teſtentur eſſe homines modeſtos: ipſum præcipuæ legatum oſtendant pium & juſtum, non ferum & implacidum; nec magis ſui principis aut Reip. imaginem, quàm omnis honeſtatis exemplar unicum.

His dotibus annectat induſtriam. Hæc eò referatur, ut ne neſciat quibus rationibus penetret ad notitiam earum rerum, quæ ibi aguntur. Hìc verò nihil omittat eorum, quibus & ſuæ fidei fides fiat, & ſuæ efficacis diligentiæ efficacia documenta apud principem ſuum relinquat. Nunquam non ſit pervigil, ſagax, attentus; in hoc præcipuè

pucè

puè cautus, ut omnem ab se amoveat suspicionem improbæ curiositatis. Singillatim tamen ea pernoscat, quibus imperia continentur. De his quòd infra in relatione ubertim ago, illhinc ea quæ huc pertinent, lectorem sibi sumere æquum est. Tanti est hæc notitia, ut quo se ei pauciora subtrahent, hoc magis legatum factura sit compotem eorum, quæ talium ignaro ne speranda quidem sunt. In hoc æstu rerum humanarum quantum quisque scit, tantùm posse censetur.

Palàm commendet ea quæ ibi constat esse commendabilia. Quibus adoreis censetur princeps, eas nec malignè premat, nec turpi adulatione devenustet. Ubique ingenuus appareat. De suo principe sive Repub. strictim, verè, modestè attingat ea, quorum mentione ab illis apud quos degit, plura quàm ipse novit, elici possint.

Ubicunque fuerit occasio, pronus sit in laudes ejus, qui missu illius apud quem ipse est, apud suos legatione fungitur.

Quàm est frequens, tam sit modesta, amabilis, optabilis conversatio sive consuetudo ejus cum omnibus aliorum principum legatis & nunciis.

Nunquam edicet nomen illius à quo quidpiam rescivit.

Si qua re cuipiam rogatus commodare potest, facilem se in eo promtumq; præbeat.

Munuscula raritate magis quàm pretio commendabilia iis mittat, quos benevolentia mittentis veriùs quàm ipsa res devincire potest.

cari possum, neque scire admodum desidero, pro licito usurpatur; quia protegitur hoc nomine legationis. Et quisquam etiam miratur, si prisca illa virtus Europæ jamdiu infracta est, si ingenuitas detrita, si quantum vitiorum cujusque gentis proprium fuit, id ubique dispalatum, & ita cum aliis communicatum est, ut jam omnes ferè gentes vivant moribus permixtis? Non est singulorum major virtus. Quotusquisque non ab alio accipit affectus? non suum vultum comparat ex vultu amici potentioris? Nam *mores & vitia regis imitari genus obsequii judicatur*. Omitto gestus aulicos. Hîc enim ecquid aspicias non fucatum & ementitum? ubi audias verba mascula? ubi non putidiuscula? Quis non submittitur in assentationem? non hanc dico gnathonicam natam in comitio, sed illam exquisitam, ad quam diuturnâ servitute perventum est. Unde, inquis, hæc corruptela? Ab astutissimarum gentium moribus, quos admiramur, cupidè sectamur & affectamus, dum nostros fastidimus & dediscimus. Sic, dum exotica vituperia captamus, proprias laudes amittimus; dum vitiorum venena haurimus, germen propriæ virtutis exstinguimus. Experimur, quanta sit æquitas in judiciis, fides in negotiis, virtus in bellis, quæ veriùs latrocinia dixeris. Nonam ætatem excessimus, ac decima, si mala nostra circumspicimus, vivimus eaque invisâ Deis. Quæ mala ut quoque aliunde sint, tamen ex magna parte coacervata firmo ab harum legationum com-

Lact. lib. 5. cap. 6.

commerciis, quæ gentium simplicitatem mutârunt in versutiam, dum vitia externa ubi sunt, effundunt; virtutes, si quas habent, comparcunt. Equidem laudo pacem, cujus hæ legationes dicuntur esse custodes. Sed ut inter privatos conversatio parit contemtum, raritas admirationem, absentia desiderium, ita cunctam hanc non dico societatem quâ connectimur, sed misturam quâ implicamur, & confusionem qua involvimur, haud magis probo, quàm mala quæ sunt ex ea. Atqui, inquiunt, hæc est inventa ratio, & quidem percommoda rebus gerendis, & negotiis terminandis. Imò serendis. Nam unde hic inexplicabilis nexus tot rerum, & insuperabilis acervus tot negotiorum, si non ab æstu fervidæ ambitionis, & libidine latiùs imperitandi, cui & alimenta & fomenta nunquam non subministrat inquies invidia? Quibus dicam diris istos exagitari, qui suis bonis otiosè frui minimè possunt? qui ideo sectantur aliena, quia ipsis sua nunquam satisfaciunt? Ne te teneam, exemplum fuerunt Gallicæ clades, quàm sint harum legationum portentosi fœtus. Utinam isto non dico nescire, sed ne suspicari quidem liceret. Cui bono sit illi qui gravi & periculoso morbo attinetur, si norit quàm prospera, aut quàm improsper valetudine utatur hic aut ille? At is qui de industria explorat singula momenta ægrotantis, haud dubiè sua destinata sustinet, mutat, promovet, prout sibi compertum est remissiorem aut intentiorem decumbenti esse morbum.

malè recessimus. Inter ea fateor improbari mihi harum legationum triste institutum. Demosthenes, sat scio, meminit cujusdam legationis quæ fuit quadriennalis. Legatio Romana, fateor, apud Antiochum, durante bello Macedonico, commorata est; sed causa & exemplo singulari. Equidem sic puto, eâ amplitudine rerum, quanta fuit patrato tertio bello Punico, dein Cimbrico, Ligustico, Gallico, & civibus usque ad occiduum imperium, vix ullum tempus fuisse, quo non gentium, regumque legationes Romam mitterentur, nempe tertii illius generis, quod suprà descripsi. Quæ ut missæ ab externis habebantur præcipuo cultu. Harum singulæ, peractis ad quæ venerant, domum, scilicet, remeabant. Sed hodiernas quas dico, neque unum aliquod negotium ciet, sed cupiditas rimandi auras naribus patulis inquietas trudit; neque ullum tempus circumscribit, sed perennant. Mutatur enim legatus; at legatio manet. Potest tamen exquisita prudentia è publico hoc blandoque malo excerpere nonnihil compendii. Quippe & factis, & rebus nostris florentibus, hæ legationes tolerari possunt, propemodum ad eam formam, qua speculationes, sicuti certissimæ testes potentiæ nostræ, contemnuntur magis ac ridentur, quàm aut timentur, aut puniuntur. Hic fuit animus masculus Pompeji, *qui legatum Mithridatis ad se missum, quem alii speculatorem dicebant, legatum judicavit*. Nempe potentia suâ vi nixa malignis inspectionibus illorum, quibus ut

Zonar. de bello Maced. lib. 2.

Cic. pro l. Man.

res

res est angusta, sic animus lividus, attollitur & illustratur. Nam quicquid rimatores isti suis renunciabunt, id ipsum quanto metu eos vexabit, tantundem nobis conciliabit externæ venerationis. At opibus fractis, & in Republ. ægrâ & labante, haud magis hasce legationes ferri oportere puto, quàm ut illi, quem febris intimè urit, assideat is, qui largiendo quicquid aridæ fauces postulant, omnem vim medicamentorum pervertat, ægrumque impellat ad certissimam mortem. Memorat Livius, *Phileam Tarentinum, cùm jam diu per speciem legationis Romæ esset, virum inquieti animi, & minimè otium, quo tum diutino senescere videbatur, patientis, aditum sibi ad obsides Tarentinos invenisse. Hos crebris colloquiis sollicitatos, corruptis æditius duobus, cum primis tenebris, custodiâ eduxisse; ipsum comitem occulti itineris factum profugisse*. Patuit ergo tandem, quidnam spectaret mora legati, videlicet, proditionem. Minoribus quoque imperiis minimè expedit hasce legationes morari apud se. Constat enim, quicquid propter suam parvitatem contemni, & conteri à sciente potest, propiore intuitu, ac certiore conscientiâ tenuitatis despectiùs fieri. Quocirca nescio an miserear, an rideam illos qui ambitiosè id agunt, ut regum legationes morentur apud se, tanquam eâ specie asseratur magnitudo sua. Isti in aliena calliditate sibi decus eunt quæsitum, cùm postremò res agatur in foro ipsorum. Nam dum se maximis annumerant, reperiuntur

Liv. lib. 17.

tur inter ſtultiſſimos. Equidem minoribus hiſce imperiis, ſive puſillis rebuſpublicis ſuadeo potiùs, ut à validioribus impetrent veniam ſuis legationibus commorandi apud ipſos. Quippe honeſtâ hac ſpecie, officii, ac venerationis obſervari poſſunt ea, quæ ibi ſocordiùs aguntur, aut ſuccedunt infeliciùs; & hinc rapi occaſiones auctandi rem, tribuendique ſibi id quod illis decedit. Latens tamen, ac ſerpens hæc ratio eſſe debet. Nam ſemper verendum eſt, ne unde ſera compendia captantur, indidem matura pernicies oriatur. Itaque talibus occaſionibus non tam inſidiandum eſt, quàm oblatæ & repertæ non ſunt poſthabendæ. Inter latebroſa hæc artificia nihil magis obvium, quàm error, ſi non is ductu judicii diſcutitur. Quæ res magno documento eſt, non minori prudentiâ anguſtâ imperia gubernari, quàm lata & valida; atque haud ſcio an majori. Quia illorum firmitas in ipſis eſt. Ideoque ſi non peccant excuſatiùs, at certè impuniùs ac minori diſcrimine. Sed ſocordiam imbecillorum è veſtigio conſequuntur inexſpectatæ clades. Opulentis etiam, & validioribus ſummâ ope cavendum, ne ſubdolâ hac ſpecie venerationis ducantur, dum invalidos & minores, pluſquam par eſt, contemnunt. Nam & in illa ipſa quæ firmiſſima ſunt, jactantur ſemina aliquando venturæ pernicici. Sæpe inde letifer ictus eſt, unde minimè ſperatum eſt. Porrò quæ contemnuntur, non caventur; quæ non caventur, ſunt inevitabilia. Hodie quidem &

domi-

dominatores Italiæ, ac præter hos pauculi magnis & quæsitissimis artibus, & nunc huic, nunc illi adhærendo suis rebus ita prospiciunt, aliena sic librant, omnia ita implicant, ut vix ulli potentissimorum regum licitum sit emergere ad nova, insperata, majora. Mutuæ hinc inde fraudes, mutuus metus, tum fatalis & fœderata quædam seculi ignavia utique magnis ausibus intercedunt, dum præoptat quisque præsentia, qualiacunque sunt, retinere, quàm dubia sectando venire in discrimen suæ possessionis.

CAPUT LXXVIII.

Quædam monetur is, cui ordinaria legatio datur.

ETsi ordinaria legatio ob eas causas, quas memoravi, exturbanda potiùs quàm admittenda est, tamen mihi ipse vim faciam, & communem errorem sententiâ mea potiorem ducam. Neque committam ut receptissimum institutum pertinaciùs improbando, plus mihi ipse quàm universis tribuere videar. Itaque tentabo; quoad ejus facere potero, ut rem à pravis natalibus ad bonum exitum prosperis auspiciis perducam; ut quibus subruendis inventa est, horum commodis ancillari cogam. Quâ de re commodùm venerunt in manus meas quædam præcepta, quibus nihil neque verius, neque ad rem accommodatius proferri potest. Hæc scripsit clarissimus mihique ami-

amicissimus vir Triumvir ærarii, Stephanus Pugetus Pomosii dominus, cujus polìtulo judicio cùm ipse priùs tantùm tribuerem, quantum ipsius singularis virtus, & propensius in me animus postulare videbatur, tum verò perlectâ hac scriptione, hominis & acumen & ingenium impensiùs admirari & amare cœpi. Ergo hic profero illa, quæ ex magna parte sunt illius cujus beneficio facta sunt mea, & nunc me scriptore publici juris.

Primo loco monetur is qui in ordinariam legationem electus est, ut sui adventus nunciam famam eò præmittat, quò ipse destinatur. Id confestim & facilè assequetur, si illinc legatum, qui fortè agit in aula, ipse conveniet, & quibus verbis efficacissimè poterit, sibi ad ipsius amicitiam aditum inveniet. Hac, nimirum, comitate & benevolentiæ significatione, illius animum sibi devinciet, cujus operâ futurum est, ut quamprimùm innotescat illis quos aditurus est.

Nullum obviam itionis, ejusque quæ ad exceptionem pertinet, celebritatis officium aut honorem recuset. Nam ut sua remittere potest, ita illis quæ magnitudo ac dignitas principis, aut Reipub. suæ postulat, detrahere nihil debet. Ad sacros sermones admissus eam orationem instituat, quæ fidem faciat se ab illo missum, qui plurimi faciat benevolentiam & amicitiam illius, ad quem destinata legatio est. Hîc verò omnia sincerè & candidè, atque ut inter bonos moris est, agi constet. Mox summatim delibet potissima capita eorum manda-

mandatorum, quibus tota legatio nititur. Ex his si quid est quod uni principi dici oporteat, unus uni expromat. Quæ longiorem ac difficiliorem tractationem desiderant, ea se, ne principi obstrepat, differre in aliud tempus; aut de his, volente principe, apud Senatum acturum dicat.

De se nonnisi in omnem & gestuum, & verborum modestiam compositus loquatur. Illum apud quem legatione fungitur, multâ observantia, parique verborum honore colat. In primis apud animum ejus testatum relinquat, se, quod nullo sui muneris detrimento facere possit, ejus & virtuti & felicitati tam favere quàm qui maximè.

Sequentibus diebus eos ipse legatos, qui in eâdem aula degunt, officiosè visitet. Cum singulis ita agat, ut appareat eum & suæ, & uniuscujusque illorum, dignitatis rationem habere.

Ejus & in publico & in privato cultus, totiusque adeò familiæ incessus, ornatus, mores testentur esse homines modestos: ipsum præcipuæ legatum ostendant pium & justum, non ferum & implacidum; nec magis sui principis aut Reip. imaginem, quàm omnis honestatis exemplar unicum.

His dotibus annectat industriam. Hæc eò referatur, ut ne nesciat quibus rationibus penetret ad notitiam earum rerum, quæ ibi aguntur. Hîc verò nihil omittat eorum, quibus & suæ fidei fides fiat, & suæ efficacis diligentiæ efficacia documenta apud principem suum relinquat. Nunquam non sit pervigil, sagax, attentus; in hoc præci-

puè cautus, ut omnem ab se amoveat suspicionem improbæ curiositatis. Singillatim tamen ea pernoscat, quibus imperia continentur. De his quòd infra in relatione ubertim ago, illhinc ea quæ huc pertinent, lectorem sibi sumere æquum est. Tanti est hæc notitia, ut quo se ei pauciora subtrahent, hoc magis legatum factura sit compotem eorum, quæ talium ignaro ne speranda quidem sunt. In hoc æstu rerum humanarum quantum quisque scit, tantùm posse censetur.

Palàm commendet ea quæ ibi constat esse commendabilia. Quibus adoreis censetur princeps, eas nec malignè premat, nec turpi adulatione devenustet. Ubique ingenuus appareat. De suo principe sive Repub. strictim, verè, modestè attingat ea, quorum mentione ab illis apud quos degit, plura quàm ipse novit, elici possint.

Ubicunque fuerit occasio, pronus sit in laudes ejus, qui missu illius apud quem ipse est, apud suos legatione fungitur.

Quàm est frequens, tam sit modesta, amabilis, optabilis conversatio sive consuetudo ejus cum omnibus aliorum principum legatis & nunciis.

Nunquam edictet nomen illius à quo quidpiam rescivit.

Si qua re cuipiam rogatus commodare potest, facilem se in eo promtumq; præbeat.

Munuscula raritate magis quàm pretio commendabilia iis mittat, quos benevolentia mittentis veriùs quàm ipsa res devincire potest.

Quam-

Quamplurium familiaritatem expetat, quò plura quasi aliud agens explorare possit. Nam illos hoc aut illud sciscitari qui negotiis aulicis pręsūt, est hominis impudéter impudétis.

Huc omni ope nitatur, primùm, ut sit: deinde ut hominū existimatione sui sive principis, sive Reip. minister censeatur fide pręcipuâ, tū prudentiâ eximia, & cādore notabili.

Quæ ipse hinc inde, ut fit, libavit, his illos apud quos legationem obit, participet, dummodo talia sint, quæ nec legationi obesse, nec illis displicere, sed potiùs prodesse possint, apud quos expromuntur.

Si quid verò minus majusve dici audiet, taleq; cui contradici oportet, id dexterè, non contentiosè eludat, adhibito lumine rationis, & omni amotâ pervicacitate. Si quod dicitur, id fortè mordet principem, Remvepub. suā, tunc verò ne sit dilator aut cunctator, sed illico insurgat in confutationem rei mendacis. Mordacitatem mordacibus salibus commordeat, calumniam rerum fide convincat, maledictum acritate contundat.

Si quid sibi promissum est, ejus rei det operam ut aliqua, licet levis, inferatur mentio scriptis illis, quæ cùm alia fortasse de causa concinnentur, tamen ejus, quicquid est, veluti quædam vestigia dici possunt, è quibus loco ac tempore promissum testatius & confirmatius fieri potest.

Quicquid ipse publicæ rei præter mandata, aut etiam contra præscriptum mandatorum administraverit, ejus rei ubertim & accuratè singulas rationes ita principi reddat, ut eâdem & fidem & industriam suam,

ei

ei abundè probet, & luculenter commendet. Ut hoc est sapientis, ita anxiè persequi causas eorum quæ mandatis continentur, jam, scilicet, in mente principis libratas, est hominis præpostere diligentis. Quòd multiplex & varia est negociorum facies, jam monui legatum, ut promtam expediat prudentiam, cujus suasu hîc levitatem, ibi acritatem, quandoque tolerantiam, sæpe constantiam & fortitudinem, sæpe mansuetudinem attemperatè promat. Quæ cùm sit totius hujus operis materia, de his hoc loco plura dicere supersedeo. Hoc tantùm addo, legatos principum mandatis instrui, sed nequicquam, nisi ipsis adsit illud quod nostris est sapere, quod est munus unius Dei, & sanè multo pluris quàm ullæ aut opes, aut potentia, & illa omnia, quorum in admirationem universa mortalitas consurgit. Principes, quid sit sibi mentis super universo negocio, suis mandatis complectuntur. Sed quid contra destinata sua eventurum sit, nec ipsi ullo provisu assequi, nec legatis possunt prædicere. Hinc fit, ut quid quisque locus, quid unaquæque res, quid occasiones, quid subita & improvisa desiderent, nonnisi ex uno pectore suo legatus promere possit.

Omnia diligenter, perspicuè, ingenuè principi perscribat. Sic putet, bonum principem veritate loco promta nunquam offendi. Cum aliis ei interdum licet dissimulanter agere, &, dummodo nullum suæ probitati inde præjudicium oriatur, accersito fuco. Cum principe absurda ea ratio & improba est.

Hæc iis cumulari possunt, quæ sibi quisque in hoc itinere vitæ collecta seposuit.

CAPUT LXXIX.

De reditu legati ad suos.

LEgati arbitrio relinquitur quamdiu manendum, & quando iter ei ad suos retexendum. Ei tamen non priùs cogendum est agmen, & redeundum, quàm re gestâ, ad quam missus est. Gesta & consummata res dicitur, cùm nihil intentatum relictum est, quo exprimeretur quidpiam certi quod domum referri posset, unde constaret fructuosus eventus legationis. Non tamen quæro, an legato desit successus, dum ei non desit fides. Hæc est in manu cujusque. Felicitas cœlo demittitur. Ergo legatos liquet mitti ad tentandum arbitrium alienum, &, si fieri potest, flectendum; non ad cogendum. Cæterùm redire præproperè est legationem deserere. Ob quod delictum si legatus municipalis movetur ordine, quia rem privatam prævortit præ publica, quantò est æquius duplicari pœnam illius, quem tædium, levitas, impatientia fecit desertorem muneris tam ardui? Tunc celeritate reditus totam legationem commendari constat, cùm legato compertum, agitari hostilia, unà cum fraudibus expediri vim; bellum nondum ostendi, sed parari. Quæ omnia si non à suis propediem rescita fuerint, his undique pericula surgant. Nempe, qui talia agitant astutè ducunt legatum, qualibet

Vlp. l. 1. D. de legat.

specie

ſpecie reſponſum differentes, ac proinde reditum ejus. Denique toti legationi callidè inludunt, ut ſine ullo bono eventu ſit fruſtratio veriùs quàm legatio. Sic Cæſar ludos fecit legatos Helvetiorum, dein Pharnacis; & Philippus Macedo legatos Ætolorum. Hæ artes ſimulatque legato ſunt compertæ, enimverò is ſeſe erigere ac reſponſum tantâ ſedulitate, conſtantiâque petere debet, ut etiam ab invitis illud prope dixerim extorqueat; potiſſimùm ſi miſſus eſt à magno validoque imperio. Vulgatus magis eſt, quàm ſatis laudatus M. Popilii, ſimili re, fervor. Is miſſus ad Antiochum obſidentem Ptolemæum règem Ægypti, cùm ei mandata expoſuiſſet, aut, ut autor Plutarchus, ne rege quidem ſalutato, ſed redditis ei Senatus literis, quibus jubebatur ut à rege ſocio populi Rom. abſtineret, regem cunctantem, reſponſumque differentem virgulâ circumſcripſit; ac priuſquam hcc circulo excedas, inquit, redde reſponſum Senatui quod referam. Quo facto tam animoſo, Rex torpentem ſubito terrore mentem vix colligens, eodem loci veſtigio reſpondit, facturum ſe quod Senatus cenſebat, & in populi Romani poteſtate fore. Hîc ſi Romanus pavido ingenio fuiſſet, non Romano, ad ſuos rediiſſet irritus, & majeſtas Senatûs regis calliditate eluſa foret, ſaluſq; Ptolemæi deſperata. Haud minùs firmè Ageſilaus. Is cum per nuncios tranſitum petiiſſet ab rege Macedonum, iſque ſe deliberaturum dixiſſet, Ergo deliberet, inquit; Sed nos interim tranſeamus. Sic M. Æmilius aliorum legatorum conſenſu cùm

Caſ. l. 1. belli Gall.
Appia. civ. 2.
Front. lib. 1. ſtrateg.
Liv. lib. 35.
Plutar. in Apophth.
Zona. in Antioc.
Polyb. eclog. leg. 154.
Plutar. in Apophth.

venisset ad Philippum obsidentem Abydum; eique rex ab Attalo & Rhodiis ultro se bello lacessitum diceret, num Abydeni, inquit, ultro tibi intulerunt arma? Istis prope sublatior Cornelius centurio, qui Octavio consulatum petebat. Is jam labantia illa columina Romana vehementiùs pepulit, cùm, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, præcipiti confidentiâ non dubitavit in curiâ dicere; Hic faciet, si vos non feceritis. *Ad Attilam armorum potentem Aëtius cum filio Carpilionis legationis est officio non irritè destinatus. Vidit intrepidus quem timebat imperium facies illas terribiles & minaces fretus autoritate despexit. Nec dubitavit ejus altercationibus obviare, qui furore nescio quo raptatus, mundi dominatum videbatur expetere. Invenit regem superbum; sed reliquit placatum. Et calumniosas ejus altercationes tantâ virtute destruxit, ut voluisset gratiam quærere, cui expediebat pacem cum regno ditissimo non habere. Erigebat constantiâ sua partes timentes. Nec inbelles sunt crediti, qui legatis talibus videbantur armati. Pacem retulit desperatam. Cujus legatio quid profecerit, datur intelligi, quæ tantùm est gratanter excepta, quantum & videbatur optata.* Cæterùm quorum manus perpetuâ serie victoriarum & felicitatis etiam fervent, hujus tam odiosæ cunctationis palàm sunt intolerantes. Meritò. Num enim ii, quibus nulla vis obsistere potest, patiantur sibi inludi fraude barbarâ? Atqui hi sunt regnantibus familiares doli, quos viribus comites addunt. Chosroës

Liv. lib. 31.

Sueton. in Aug. cap. 26.

Cassiod. var. 1. ep. 1.

roës proximo vere Justinianum bello aggressurus, neque literis ejus respondebat; neque ad eum permittebat regredi Anastasium legatum ejus; ut Surena, haud multò post à se capta, belli principium simul esset, & nuncia. Nam tum denique barbaro inrisu Anastasium remisit, qui Imperatori nunciaret, ubi regem reliquisset. Quem astum sibi semel placitum geminavit Persa, cùm apud se detinuit Magnum Episcopum Berrhoeæ legatum Antiochiensium. Hæc, taliáque simulatque deprehenduntur, circumspectandum legato est, quà ad suos redire possit. Siquidem anxia hæc diligentia utique est magnum specimen sollertis fidei, quo tota propemodum legatio censetur. Et clandestino sanè effugio se inde subduxissent Anastasius & Magnus, si occulti reditûs facultatem habuissent. Ego Mercurium puto fingi alatum, quòd quoties eundum, quoties redeundum est, nullâ re compeditur. Ergo quod apud Euripidem caduceatori præcipitur, sive præconi, id ipsum sibi legatus dici putet. *Proc. lib. 2. belli Pers.*

——— Τὸν ἄγγελον χρεὼν
Λέξανθ' ὅσ' ἂν τάξῃ τις, ὡς τάχος πάλιν
χωρεῖν. *Eurip. Suppl. 286.*

——— *Nuncium decet*
Mandatis expositis quamprimùm
Recedere.

Expedit interdum illi, apud quem legatio est, properè remitti legatos, ne ex ipsorum diuturna morâ quidpiam emânet, quod nesciri ipsius magnopere interest. Hæc fuit sagacia Africani. Nimirum Syphax Numida *Liv. lib. 19. 563.*

Romanis auxilia ſpoponderat. Sed paulò poſt illigatus affinitate Aſdrubalis, per legatos diſſuaſit Scipioni, ne ſuorum auxiliorum fiduciâ in Africam tranſmitteret. Hac legatione acceptâ, Scipio magnâ ſpe deſtitutus legatos properè, priuſquam res vulgaretur, remiſit in Africam. Certè diuturna mora legati, ut dixi, iis ſemper eſt ſuſpecta, cum quibus ei ſunt negocia talia, quæ facilè, & intra breve tempus confici poſſunt. Cæterùm modus temporis, quo concludenda legatio eſt, relinquitur arbitrio legati, ut illud is & contrahat & proferat, prout viſum fuerit. Quod ſi in mora nihil eſt periculi, clam redire, atque ex oculis hominum furto ſe ſubducere, fatendum eſt dedecere quemlibet ingenuum, nedum illum qui tantum munus obit. Præſtat publicari diſceſſum, ut & produci legatus & illis honoribus coli poſſit, quorum ſuprà mentionem habui. Sic Themiſtocles à trecentis Lacedæmoniis uſque ad fines Tegietarum deductus eſt, non ſolùm honoris cauſa, ſed & præſidii & ſecuritatis.

Herod. lib. 8.

CAPUT LXXX.

Quædam quæ pertinent ad reditum legati.

LEgato, ſi non objecta ſunt ea impedimenta quæ dixi, non priùs remetiendùm eſt iter ad ſuos, quàm reſponſum abſtulerit; & quidem ſcriptum: ut documentum rei cumulatum teſtimonio exterorum ad quos itum eſt, fidem, & ſollertiam ejus lucu-

luculenter commendet. Minoris alicujus imperii legato mos est dari literas, quibus inditum responsum, nec præterea quicquam. At si is missus est à majori & validiori, vereor ut rescripsisse satis sit. Ulteriùs extendenda ea cura. Nam literis injicienda est multa mentio nostræ observantiæ, & officii ad hunc modum: Etsi è N. legato tuo viro strenuo rem omnem, ad quam is huc abs te missus est, ubertim cognosces, tamen nostri quoque officii esse duximus; super hac ipsa ad te destinare nostram legationem, quæ tuam propediem consequetur. Senatus respondit Porsenæ, non solùm per legatos ejus, verùm & per suos ad regem missos. Et cùm Syphax, missis priùs legatis in Hispaniam ad Cn. & P. Cornelios Scipiones, per alios Romam missos, velut ab ipso fonte Romanam amicitiam petiisset, *Senatus non legatis modò benignè respondit, sed & ipse legatos cùm donis ad regem misit. L. Genutium, P. Petellium, P. Popilium.* Justinus legatos Cabadis cùm in Persidem remitteret, promisit se suos haud multò post illos missurum, quorum operâ & interventu pax firmaretur. Decem legati Athenienses missi ad Philippum ad hoc ut revera scirent, an is ad pacem inclinaret, cùm Athenas reverterentur (in his fuit Demosthenes) adduxerunt ab rege tres legatos Antipatrum, Parmenionem, Eurylochum, exacturos super ea pace jusjurandum. Et Elpidius missus legatus ad Chaganum, petit mitti secum legatum qui ad Imperatorem proficiscatur. Et Theodibaldus Rex Francorum,

Dionys. Halic. lib. 5.

Liv. lib. 27.

Proc. lib. 1. belli Pers.

Demosth. de fal. leg. 198.

Theoph. de legat. Rom. ad gen. c. 2.

Procop. lib. 3. belli Gothici. cùm legatis Justiniani responsum dedisset, firmavit se propediem de illo ipso negocio legatos missurum Constantinopolim. Ergo legatis redeuntibus adduntur legati de eâdem re euntes. *Polyb. lib. 5.* Ptolemæus Philopator, licet latè victor, pacem per legatos petenti Antiocho non solùm concessit, sed & Sosibium, unà cum legatis ejus, qui ei suam sententiam planiùs enarraret, ad eum misit. *Appian. civ. 1.* Sic Sylla unà cum legatis Senatûs, qui ad eum missi fuerant, misit suos, qui postulata sua patribus exponerent. Quippe efficaciùs petituros suos, quàm quempiam alium, ei verisimile fuit. *Niceph. lib 8. cap. 38.* Sciendum quoque, hac ratione quandoque scribi de alio negocio ad eos quorum legatio est, quàm super quo ab legato ventum est; exemplo Constantini Magni, qui legatis Persicis ad regem redeuntibus dedit epistolam, qua ab eo securitatem Christianis petiit. Hoc loco scio quæri, An legatus rediens ad suos, super responsum, mandata illius quem adiit, in patriam perferenda licitè accipiat. Distinguit Conradus Brunus. Ab inimicis non ac- *Cic. Philip. 8.* cipi posse dicit, neque item ab iis, à quibus legati repulsi discedunt. Itaque M. Tul- *Cic. Philip. 8. orat. 51. 454.* lius in legatos ad Antonium missos invehi non dubitavit, quòd ejus qui Senatui parere dedignatus fuisset, mandata ad Senatum suscepissent. Addit Cicero. *Qui Reipub. non paret, non ab eo mandata accipienda sunt: sed ipse est totus repudiandus.* *Cic. epist. fam. l. 12 ep. 4. 354.* Alibi quoque hoc factum acerrimè exagitat. *Nihil*, inquit, *fœdius Philippo & Pisone legatis; nihil flagitiosius. Qui cum essent missi,*

si, ut Antonio ex Senatûs sententia certas res nunciarent, cùm ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Contra, ab amicis talia mandata rectè accipiuntur. Sic Latinus rex apud Virgilium. *Virgil. lib. 7. Æneid.*

Vos contra Regi mea nunc mandata referte:

Est mihi nata, &c.

Ego insuper addo, posse accipi ob commune negocium jam cœptum, nondum peractum; quod confieri non minùs interest accipientis, quàm dantis. Sic Cæsar *per L. Cæsarem, & Roscium prætorem, idoneos nactus homines, per quos ea quæ vellet ad Pompejum perferrentur, petit ab utroque; quoniam Pompeji mandata ad se detulerint, ne graventur sua quoque ad eum postulata deferre.* *Cæs. l. 1. belli civ.* Sed præstat sanè id fieri, ut ferè fit, per adjectionem propriæ legationis, ne negocium aut neglectum, aut desertum dici possit. Ad hoc exemplum Corbulo venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud aspernatus, *adjunxit iis centuriones cum mandatis*, ut Tacitus ait, *non immitibus*. *Tacit. lib. 15.* Et Theodahadus Petro legato Justiniani redeunti Constantinopolim addidit suum. *Procop. lib. 1. belli Goth.* Et cùm Irene Imperatrix misisset suum legatum Leonem Spatarium ad Carolum magnum de sancienda pace inter Græcos & Francos, vicissim imperator in hoc ipsum misit suos legatos Jesse Episcopum Ambianensem, & Helingandum comitem. *Annon. lib. 4. cap. 89.* Ad hanc formam, hic ipse Carolus, absoluto Arsaphio Spatario, legato Nicephori Imperato- *Annon. lib. 4. cap. 97.*

ris, cum quo pax facta erat, ejusdem pacis sanciendæ gratiâ legationem suam Constantinopolim misit, cujus principes fuerunt Haidus Episcopus Bassensis, & Hugo comes Ruronicus. Hæc ratio destinandi propriam legationem tunc potissimùm servanda est, cùm cuipiam munera mittuntur. Ea, scilicet, est dignitas muneris, & gloria donantis, ut non permixtim & per quemlibet, sed eorum manibus, quorum ministerio honestetur, perferendum & offerendum sit. Senatus, reddito responso legatis Syphacis, dona regi decretè non dedit iisdem ejus legatis, sed Romanis ad id ipsum missis. Quid, quod Xenocrati ab Alexandro magno quinquaginta talenta per legatos sunt missa?

Liv. lib. 17.

Cic. Tusc. quæst. lib. 5.

CAPUT LXXXI.

De muneribus, quæ dantur legatis discedentibus.

UT legato, simulatque advenit, lautia, aliosque sumtus mitti dixi; sic discedenti mittuntur munera, sicuti mansura quædam pignora hospitalitatis. Hic mos quàm sit vetustus, discimus ex Homero, apud quem præter cætera preciosa, quæ Priamus profert è suis scriniis, est poculum περικαλλὲς, *perpulchrum*, quod ei Thraces dederant ἐξεσίην ἐλθόντι μέγα κτέρας, *in legatione profectò magnum donum*. Talia legatis Carthaginiensium, qui ad fœdus tertiò renovandum Romam venerant, mis-

Iliad l. ult. 887.

sa

sa sunt. Ac præter ea munera, quæ ab Senatu Massanissæ decreta fuerant, legatis ejus Prætor mittere jussus in singulos dona ne minùs quinûm millium; comitibus eorum datis millibus æris: & vestimenta bina legatis; cætera comitibus. Ita quoque legatis Ptolemæi & Cleopatræ *gratulantibus, quod M. Attilius Consul Antiochum Græciâ expulisset, ac reges Ægypti ad ea, quæ Senatus censuisset, paratos fore promittentibus munera dari jussa in singulos quaternûm millium æris*. Sic Polyxenus quidam ex primoribus Reipub. Taurominitanæ, legatus ad Nicomedem, super alia munera, calice Thericleo donatus rediit. *Est videre apud Germanos*, (inquit Tacitus) *argentea vasa legatis & principibus eorum muneri data. Chalcidensium legatis*, inquit Livius, *munera missa binûm millium æris, & vehicula Miccioni*[principi legationis pedibus capto] *publicè locata, quæ eum Brundisium commodè perveherent*. Ne ipse quidem Attila usque eò humanitatis jurisque gentium immemor perhibetur, ut non aliquando legatis Romanis hoc more munera miserit. Certè Anatolium & Nonum illustres in imperio Romano homines, qui ad ipsum missi fuerant, dimisit cum donis. Dona fuerunt equi & pelles ejus generis, quibus uti solent reges, aut regiæ prosapiæ homines. Nec ipse tantùm legatos donis prosequutus est, sed & hoc ipsum à primoribus Scytharum fieri voluit. Hæc munera pertinet ad fidem legati, simulatque redierit, publicè reddi, ne corruptelæ dici possint.

Liv. lib. 27.

Athen. lib. 11.

Tacit. de morib. Germ. 528.

Liv. lib. 33. 115.

Prisc. ecl. leg. 54. & 55.

Huic tam insigni continentiæ scriptorum uberrima præconia certatim militant, plauduntque magnis illis nominibus Xenocratis, Lysandri, Phocionis, Fabricii, Pompeji; præterea Q. Fabii Gurgitis, C. Numerii, Fabii Pictoris, Q. Ugolini. Isti enim *legati ad Ptolemæum regem missi; muneraque ab eo privatim acceperant, in ærarium priùs, quàm ad Senatum legationem referrent, detulerunt; ne quicquam ex publico ministerio præter laudem bene administrati officii ad ipsos accederet.* Quanquam hanc laudem non modò paucorum hominum, sed & seculorum, aliter commendat Justinus, qui ingentia Ptolemæi munera ab iis spreta dicit. Et cùm interjectis diebus ad cœnam invitatis Rex coronas misisset, has illos honoris caussa receptas, hoc est, ne liberalitatem Regis aspernari viderentur, posterâ die statuis ejus imposuisse. Hinc liquet, munera regnantium modestè accipi posse, dum & hæc ipsa publicè reddantur. Quippe majoris animi est ea reddere, quàm meruisse. At promtè rejicienda cùm in hoc dantur, ut iis accipientium animi labefiant. Hujus moderationis insigne documentum dedit Hystaspis ex interiori amicitia Cyri. Nimirum, is missus ad contrahendam quàm maximam posset vim pecuniæ, cùm Regi significasset quantum auri collaticii apud se, atque unde esset, hæc addidit; Me quoque Rex utere, iisque donis, quæ in hoc ipso itinere, quòd abs te missus sum, tuisque literis commendatus, in me undique congesta sunt. Enimverò prisca severitas huc potiùs inclinabat,

Val. Max. l. 4. & Zonar. lib. 2.

Iust. lib. 18.

Xenoph. lib. 8. Cyrop.

ne

ne ulla munera legati acciperent, imitatione ejus statuæ quæ Soloni erecta fuit. Hæc statua manum intra vestem condebat, non sanè quæ accepta celaret, sed Hercule, ne quid caperet. Non concio habenda est manu in sinu conditâ, inquit Æschini Demosthenes, sed obiri legatio debet manu in sinu conditâ. Hinc eximo legatos municipales ac provinciales. Nam isti à Principe, & ab Senatu licitè accipiunt munus, & quicquid est loco muneris. Idque fit illius proprium, cui dono datum est. Et verò, ut ab externis corrumpi sordidum est & infame; sic judicio principis honestari pulcherrimum. Ideo Verritus & Maloriges legati Frisiorum civitate Romanâ, qua utrumque Nero donavit, conspicui domum remeârunt. *Vno, solatio*, inquit alicubi Appulejus, *freta est urbs exempli tui, quod qui legatus mittitur, proconsul ad nos citò reversus es*. At munera externa quò sunt majora, hoc promtiùs fides facienda animi despectoris earum rerum, quibus imbecilli subruuntur. In primis ante oculos habendum illud de Xeniis insertum elegantissimo rescripto D.D. Severi, & Antonini οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, *nec omnia, nec undecumque, nec ab omnibus*. Denique sciendum, longè aliam esse dignitatem legationis, atque advocationis & patrocinii. Hæc enim venalia prostant. At hercule legatio similis est judicii, quod non magis vendere licet, quàm rapere publicum, aut sacro manus admoliri. Neque verò miror, si Corinthia lex qua cautum

Demost. de fal. leg. 233.

Tacit. lib. 3.

Vlp. lib. 6. § 3 D. de off. Proc. & legat.

Plutar. in Apophth.

fuit, ne legati dona acciperent, Dionysio seniori cor perfrigefecit. Quippe fassus est, quod unicum bonum tyrannis haberet, sustulisse Corinthios; qui eo decreto palàm fecissent, quàm liberis hominibus formidabilia sint munera tyrannorum. Non solùm judicibus sed & tibi, quicunque publicæ rei præfectus es, Deus dixit, *Non capias donum. Nam donum cæcat prudentes, & invertit verba justorum.* Vide, si lubet, apud Appianum Alexandrinum in Syriaca, quàm ex dignitate imperii, & probitate suâ Scipiones responderint Heraclidi Byzantio, quem Antiochus legatum ad ipsos miserat, ut palàm de dirimendo bello multa loqueretur; At revera & secretò uti magnam vim pecuniæ apud ipsos effunderet. Ergo meritò Democritus apud Athenæum mirari se dicit, Athenienses judicio non ultos esse os Epicratis nescio cujus, qui captus donis Artaxerxis, quò fœditatem suam sordibus Reipub. insuper contegeret, professus est, se rogationem laturum, ut loco novem Ἀρχόντων, *magistratuum*, quotannis capite censi ad regem legati destinarentur, quorum egestatem regia munera sublevarent. Cæterùm hoc specimine moderationis tam raræ, támque solitum excedentis princeps, aut Senatus is cujus legatio est, motus pari quoque benignitate talem legatum remunerari debet; ne ipse ex alieno labore quæstus aucupari, externísque opibus artificiosè insidiari videatur. Ego quidem, si mei arbitrii res sit, jubeam munera manere apud illum cui data sunt. Quatuor illis legatis, quo-

Exodi c. 23. 8.

Athen. lib. 6. Plutar. in Pelopida.

quorum nomina memoravi, non solùm decreto patrum, sed & populi jussu, ea quæ in ærarium reposuerant, Quæstores distribuerunt. Hæc quoque solet esse & humanitas & benignitas hodiernorum regnantium, ut alia dona jubeant manere apud illos quibus data sunt. Sic dubites quid primùm, magisve admirere in hoc tam illustri eminentium virtutum certamine; An benignitatem illorum, unde munus primò profectum est, an continentiam legati, an æquitatem illius, cujus est legatio. Certè hinc princeps apiscitur compendia honoris; & legatus super honorem, precium suæ moderationis. Quanquam ridiculè illud, quicquid est, dicitur precium muneris tam ardui, & laborum ingentium; quæ veriùs dici debet accessio eorum, quæ verè sunt præmia, de quibus infrà dico. Sed tamen usque eò non spernendum ajo, ut quoties benificium accipitur à summo viro, vis ejus quàm latissimè fieri potest, extendi debeat. Catè Lysander Lacedæmonius, qui ab civitate legatus ad Dionysium tyrannum, oblatis ab illo sibi stolis duabus, cumque juberetur utra placuisset, hanc accipere, filiæque suæ ferre; Imò ipsa, inquit, eligat: abstulitque utramque. Haud minùs ingeniosè Aristippus, cui cùm Dionysius ternionem scortorum in conspectum dari jussisset, eique permisisset ex eis delectam, quam vellet, mulierculam sibi habere, abduxit omnes. Neque enim Paridi, inquit, tutum fuit unam prætulisse cæteris. Sed facetiã, videlicet, terminavit moderatio. Nam feminas ductas

Plutar. in Lysandro.

Diog. Laërt. in Aristip.

ductas usque ad vestibulum dimisit. Ut talis virtus præmiis est extollenda, & laudibus insuper cumulanda: ita quoque in illos severissimè vindicandum, qui plus æquo muneribus obnoxii sunt. Athenienses Timagoram legatum suum, quem Artaxerxes magnitudine munerum corruperat, damnatum necaverunt. Nam præter vim auri, & argenti, lectum quoque preciosum, & servos lectisterniatores, rudibus tunc etiam ad talia Græcis, accipere non erubuerat; præter boves feminas octoginta cum bubulcis. Et super hæc, lecticâ ad mare portari se passus erat. Qui sanè cùm mores patrios inquinâsset, cujus in persona elucere debuit ingenuitas libertatis longè diversa à luxu regio, tam bene morata civitas autorem exempli tam pestilentis ferre non debuit, non potuit. Legati discedentes non solùm muneribus coluntur & honorariis, quæ suprà dixi, verùm & singulari gratiarum actione, præsertim si legatio respicit compendia illius ad quem missa est. Cyrus legatos Indicos, qui ipsi ab suo Rege mutuum attulerant, seorsim coluit multo honore verborum, ob labores longi itineris; cùm alias etiam gratias amplissimis verbi Regi ipsorum ageret, ob illud impetratum.

Plutar. in Pelop.

Xenoph. lib. 6. Cyrop.

CAPUT LXXXII.

De responsis quæ dantur legatis; eorumque formis.

RESponsorum suprà facta mentio desiderat uberiorem exsecutionem. Ejus est

eſt reſponſa dare legationibus, qui eas admiſit, excepit, audivit. Nempe hinc quoque exteri intelligunt, penes quem in Repub. ſit ſummum jus. Verba ſunt Theſei alloquentis Adraſtum,

——— σῖγ' Ἄδραστ', ἔχε στόμα, *Eurip.*
Καὶ μὴ 'πίπροσθε τῶν ἐμῶν σὺ τοὺς λόγους *Supplic.*
Θῇς. οὐ γὰρ ἥκει πρὸς σε κηρύσσων ὅδε, *actu 2.*
Ἀλλ' ὡς ἔμ'· ἡμᾶς κ'. ἀποκρίνασθαι χρεών. *287.*
Tace Adraſte, os reprime,
Nec meum tuo ſermone
Anteverteris. Non enim hic quidem venit ad te, ut nunciet juſſa principis Thebani,
Sed ad me. Vnde & nos reſpondere par eſt.

His dictis ipſe reſpondet nuncio. Nec Cyrus priùs reſponſum dedit legatis Indici regis, quàm id faceret permiſſu Cyaxaris, ad quem miſſi fuerant. Hoc munus & princeps, & Senatus, ſæpe delegant primoribus. Quo more, principe Auguſto, legationibus tres ſenatores reſponſa dabant. Quod eſt argumentum, oppreſsâ libertate, patribus conſcriptis liberum fuiſſe decernere de quavis re, priùs, ſcilicet conſulto principe; quomodo in libertate *mos traditus erat à patribus, poteſtatem eſſe interrogandi, ſi quis quid vellet legatos.* Certè legimus, Ætolorum legatos ab uno ſenatore his verbis interrogatos, *permitterentne arbitrium de ſe populo Romano?* deinde ab altero, *Haberiturine eoſdem, quos populus Romanus ſocios & hoſtes eſſent?* Pluribus legationibus non indiſcriminatim, ſed eo ordine reſponſa dantur, quo admittendas dixi. Cæterùm ut legationibus non temerè credendum;

Xenoph. de inſtit. Cy. hiſt. lib. 2. 46.

Dio lib. 56.

Liv. lib. 20.

Liv. lib. 27. 348.

dum; ita non præcipitanter est respondendum. Non ut nuncius ab itinere revocari, ita responsa in integrum restitui possunt. Legatis Thebanis instanter petentibus ab Agesilao ut sibi responsum redderet, An non scitis, inquit, cùm seria res agitur, in mora multum esse consilii? Calvitius Rex Argivorum neque bellum cœptâsse, nec leges tulisse, neque legationibus responsa dedisse dicitur, nisi priùs factâ re divina Deorum consilia sciscitatus esset. Ergo auditâ legatione, Consus propitius advocandus; tempus deliberationi sumendum; omnis res excutienda; dicta legati componenda cum factis illius, cujus negotium agit. Utraque ponderantur, & æstimantur ab iis, quibus prolixa ætas, & multa experimenta dederunt usum bene suadendi, & monendi utiliter. Quibus tunc maximè intendendum ingenium, & expedienda prudentia, ut cauta, ut tuta, ut vera suadere possint. Nam hujus ætatis Suffenos haud dubiè lævum numen exitio reservat; qui quæ apud se destinârunt, de his per ludibrium consulunt eos, quorum sapientiam, simulatque abierunt è conspectu, sibi habent facetiæ. Quid? de finibus, de mutuo, de re cujusque privatâ itur in consilium, litigator pressius auditur, lis non priùs dirimitur, quàm judicum sententiis perrogatis, numeratis, ponderatis. At negotium universorum incuriâ deseritur, levitate evertitur, temeritate præceps datur. Cùm tamen unam esse regulam, normamque regnantium, fidele consilium amicorum, sciri voluerit magnus Ju-

In vita M. Antonini.

Jupiter, qui ipsus nunquam dubitavit advocare in consilium cætera numina. Eâ re probè dictum est, præmium multorum meritorum unum dare posse; sed ad persolvendam mercedem boni consilii omnium Deorum concursum fieri oportere. Alii peccant in aliam partem. Nam semper consulunt, semper hebent, nunquam se extricant, dum tempora rerum consumunt consultationibus; denique nulla unquam est eis parata gutta certa consilii. Erga consilia maturè sunt investiganda, reperta discernenda, è discretis periculosa abjici, speciosa etiam introspici, cauta & utilia seponi debent. Ex his ipsis nondum tempestiva differuntur, rudia expoliuntur, matura peraguntur. Ut sapientia est sal consilii; sic brevitas decus. Ergo verba responsorum succingenda sunt ad eum prope modum, quo libelli subnotantur. Inter encomia Theoderici Regis Gothorum illud est, quod intromissis gentium legationibus, audiebat plurima, respondebat pauca. Sic Gelon Siciliæ Rex legatis Græciæ petentibus auxilia contra Xerxem, postquam multum verborum hinc inde factum est, respondit, Renunciate Græciæ, vernum tempus sibi anno exemtum. Hujus responsi vim interpretatur Herodotus. Ut enim ver est anni decor intractatus; sic rex significare voluit, suas copias futuras fuisse robur universi exercitûs. Legatis Antiochi Romam exploratum missis non aliud responsum quàm hoc, Si per Antiochum Græcis manebit sua libertas, isque abstinebit Europâ, tum

Sid. Apoll. lib. 1. ep. 2.

Herod. lib. 7.

Appia. in Syr.

ut

ut volet, induat societatem Romanam. Talia responsa, sicuti illa quæ Demetrius legatis dabat, meritò vocantur oracula. Etsi enim audientibus quandoque sunt ingrata, tamen occultâ quadam autoritate percellunt conscientiam. Omnino sciendum est, responsum, quod datur legatis, esse purissimum speculum intimarum cogitationum illius cujus est. In responso perlucet socordia aut nequitia respondentis; aut elucet sapientia imperii. Id quod huc spectat, ut quod commodo nostro fieri, ac salvâ dignitate concedi potest, fiat, & petenti concedatur. Ea item quæ non concedi possunt, ita denegentur ut id, quicquid est, summâ ratione factum illi ipsi, quibus de ea re negatum est, fateantur. Talium responsorum ut plurima exstent apud priscos exempla; tamen unum profero, ad cujus normam cætera æstimari poterunt. *Legati regis Attali, expositis in Senatu meritis Regis erga Romanos, vereri se dixerunt, ne idem præstare et per Antiochum regem ultra non liceret. Itaque orare P. C. mitterent ipsi præsidium ad regnum ejus tutandum. Si id nollent, ipsum ad sua defendenda cum classe, ac reliquis copiis redire paterentur. Senatus legatis ita responderi jussit. Quod rex Attalus classe, copiisque aliis ducis Romanos juvisset, id gratum Senatui esse. Auxilia nec ipsos missuros Attalo adversus Antiochum socium & amicum populi Romani. Nec Attali auxilia retenturos ultra quàm Regi commodum esset. Semper populum Rom. alienis rebus arbitrio alieno usum. Et principium & finem in potestate*

Plutar. de fort. aut virt. Alex.

Liv. lib. 32. 71.

testate ipsorum qui ope suâ velint adjutos Romanos esse. Legatos ad Antiochum missuros qui nuncient, Attali, navimque ejus, & militum opera adversus Philippum communem hostem uti populum Romanum. Gratum eum facturum Senatui, si regno Attali abstineat, belloque absistat. Æquum esse socios & amicos populi Romani Reges inter se quoque ipsos pacem servare. In hoc responso advertendum, quàm omnia sint dilucida, probéque distincta. Nempe ita precibus Attali Senatus annuit, ut ne eâdem Antiochum meritò offendat. Præterea sibi rebusque suis prospicit; idque agit, ut discordes Reges conciliet.

CAPUT LXXXIII.

Quænam, præter jam dictas, sint potissimæ laudes responsorum. Quædam obiter de nunciis.

LAudes, quibus responsum effulgere par est, has potissimùm adverti, acritatem, sublimitatem, constantiam, dignitatem, argutiam, brevitatem. Talium responsorum aliquot exempla hîc recensebo, ut quilibet pro arbitrio quid in singulis advertendum putet, observet; sibique hinc, quid sumat, quid omittat, suggerat. Et primò quidem memorabo illa, quæ voco acria, ardua, sublimia, summæ potentiæ, parisque dignitatis argumenta perillustria. In his illud est quod suprà memoravi datum fuisse à Sapore legatis Denathi. Quis, inquit, est iste vester, & unde hæc ei fiducia, ut ad proprium

Petr. Patr. ecl. legat. 20.

prium dominum literas dare audeat? Nunc si leviori pœnâ defungi vult, manibus post terga revinctis, procumbat in conspectu meo. Si non faciet, sciat à me sibi instare perniciem, tum generi & patriæ. Tale responsum, & quidem peracre, valdéque sublime dedit Justinus legatis Abarorum. Neque, inquit, vestrà adulatione ductabor, nec minus terrebor. Neque hinc quicquam auferetis, nisi quantum collubitum fuerit animo meo. Et hoc quoque sicuti vestræ servitutis autoramentum, non, ut existimatis, veluti ullam collationem tributi. Hujus responsi austeritate legati vehementer dicuntur fuisse perculsi. Simile propemodum est illud, quod Vitalianus dedit Targitæ Abaro. Non qui legationem obires huc venisti, sed qui fidem faceres, quales sint Abarorum mores. Simile illud Galerii datum legatis Persicis, in quo sunt hæc verba, Se majorum vestigiis insistentem scire *Parcere subjectis, & debellare superbos.* Tale illud, quod Valerianus dedit superbæ & insolenti Juthungorum legationi. Vos quidem ista commodè narrâstis; res tamen aliud loquitur. Nam interdum injectâ mentione pacis, bellum nihilominus protrahitis, dum utrumque remiscetis. Ergo nos quoque incertos reddidistis, quonam responso vobis reddito, rebus nostris potissimùm consulamus. Argivi legatis Lacedæmoniorum petentibus quosdam suorum exsulum ad supplicium, responderunt; Nisi ante solis occasum abieritis, ut hostibus dabitur vobis malum. Menophilus dux Mœsiæ, de

Menan. ecl. legat. 82. *Menan. ecl. legat. 130.* *Petr. Patr. ecl. leg. 17.* *Dexipp. eclog. leg. 4.* *Demost. de Rhod. lib. 80.* *Petr. Patr. ecl. legat. 16.*

de quo suprà dixi, auditis legatis Carporum, solutus est in risum; cumque eos haberet ludificatui dixit, Et super his consulam imperatorem. Ergo post quartum mensem redite in hunc ipsum locum. Inter præcipuas dotes illustrium virorum illa est, quod in mediis difficultatibus constanter, fortiter, acriter hostibus responderunt. Hujus generis fuerunt responsa Periclis data Peloponnesiis, quæ miris laudibus extulit disertissimus Aristides. Talia respnsa ii potissimùm quibus data sunt, quàm sæpissimè cum pavore admirantur. Sic Sylla legatis Mithridatis. Quid dicitis? inquit, De Paphlagonia fatetur Mithridates, de navibus negat? Cui si ego relinquerem illam dexteram interfectricem tot civium Romanorum, eum ad genua mea æquum fuit procumbere. Et Alexander legatis Darii, Nunciate, inquit, Dario gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse. meque quæ clementer & benignè fecerim, non amicitiæ ejus tribuisse, sed naturæ meæ. Nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere. Inter laudes Stilichonis disertissimus poëta Claudianus memorat hanc, *Arist. ὑπὲρ τ τεττ. & in Themist. 38. 6.*

Quod nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio; Responsa quòd ardua semper
Eois dederis, quæ mox effecta probâsti
Securus. *Claud. de laud. Stilich. lib. 1. 55.*

& alibi,

Ardua qui latè terris responsa dedêre. *Lib. 3.*

Hujus, inquam, generis responsa fidem faciũt acritatis & generositatis illius, cujus ab

ore

ore proficifcuntur, nec nifi ad ipfius infignem laudem referri poffunt. His fimile illud eft datum à Mandane Indo nunciis Alexandri. Hi enim cùm Mandanem ad Jovis filium vocarent; ac fi veniret ei dona,fin minùs malum pollicerentur, ita Indus respondit; Nec Alexander Jovis filius eft, nec magnæ parti terrarum imperat; nec ego illius donis permoveor, cui nulla eft fatietas. Nec item minas timeo; Mihi enim vivo quicquid India fuppeditat abundè eft; Si moriar, hac carne jam fenio attrita liberabor in meliorem purioremque vitam mutatus. His refponfis proxima, fed longè diffimilia funt illa, in quibus advertitur & fuperbia & focordia loquentis: Nempe, quæ tumidiùs & ferociùs,verbifque forti loquentis parum convenientibus enunciantur. Hujus illud eft, quod à Dalmatis Fannio legato Romano datum fuiffe autor eft Polybius, cum dixerunt, Nihil fibi & Romanis effe commune. Huc refero illud, quod ab Helvetiis datum fuiffe Cæfari fupra memoravi. Cùm enim ipfis imperarentur obfides & pecuniæ, refponderunt, & quidem apud Romanas aures, fatis audacter,fe talia accipere folitos. Enimverò in refponfis inter pares, multoque magis fi dantur à minori & infirmiori imperio, vitanda eft ferocia verborum, quâ animi afperantur,& negotia retardantur. Atrox refponfum datum legatis Carthaginienfium paci impedimento fuiffe memorat Polybius. Atrocitati affinis eft faftus, qui vel in ipfis magnis imperiis omnem gratiam conceffæ & impetratæ rei

Strabo. lib. 15.

Polyb. ecl. legat. 102.

Appia. Alex. παρέκβ.

Polyb. lib. 1.

rei elidit. Nam fucata & ampullata commemoratio beneficii eadem est exprobratrix. Amantur ergo responsa ingenuè enunciata, & verbis contexta temperatis; denique talia, ut, si qua in ipso negocio amarities est, hanc mitis oratio condiat. Aliud est responsa dare ardua, sublimia, generositatis illustria documenta; & aliud, ea concipere iis sensibus, & eâ atrocitate aut asperitate verborum, quæ dedecet os & pudorem summæ dignitati plerunque congenitum. Certè ut semper angustiora imperia modesta, sic maxima & opulentissima sublimior oratio decet. Non mirum ergo, si non solùm talium imperiorum domini ac regnatorum maximi, sed & ipsi talium legati & præfecti hac verborum granditate sæpe cum illis, quos conveniunt, utuntur. Certè Cæsar præter Syllam & alios, quos supra nominavi, hac verborum sublimitate legatis Pharnacis regem apud ipsum excusantibus respondit. Et Cyaxares legatis Indicis, qui dixerant, regem scire cupere, quæ causæ ipsum regemque Assyriorum commisissent; verbisque ejus denunciare, futurum se in partibus illius cui fiat injuria; Renunciate, inquit, Regi vestro, neque in Regem Assyriorum, neque in ejus imperium quicquam injuriæ à me profectum, qui jure & innocentiâ tutus sum. Cæterùm quisquis me aggredietur, virum sentiet. Talia, inquam, responsa decent majestatem magnorum regum & felicitatem victorum, quorum jura quia sunt indisputabilia, non est utique mirum, si eorum responsa terribilia sunt & mi-

Hirc. l. 1. belli Alex.

Xenop. l. Cyrop. & Zonar. in actis Cyri lib. 1.

nacia. Ad hanc prope formam Conſul Romanus Ætolorum legato, qui dixerat eum imprudentiâ labi, qui ea imperaret quæ non eſſent moris Græcorum; *Nec hercule*, inquit, *magnopere nunc curo, quid Ætoli ſatis ex more Græcorum factum cenſeant, dum ego more Romano imperium habeam in deditos modò decreto ſuo, ante armis victos. Itaque ni propere fit quod impero, vinciri vos jam jubeo. Afferrique catenas, & circumſiſtere lictores juſsit.* Et quidem hæc habeo, quæ dicam de reſponſis acribus, arduis, ſublimibus, conſtantibus, imperii majeſtatem, & illius à quo manant, dignitatem aſſerentibus.

Liv. lib.26.

CAPUT LXXXIV.

Perſequor eas laudes, quibus cenſentur ea reſponſa quæ legatis dantur.

SEquitur argutia non minima inter laudes reſponſorum, cui convenit illud Helenæ verbum, quod eſt apud Euripidem Κάλλιον εἶπας ἢ σ' ἀνηρόμην ἐγώ, *pulchriùs reſpondiſti, quàm ego interrogavi.* Argutiam voco illud loquentis acumen, quod ſæpiſſimè in uno verbo poſitum eſt, non ſolùm ejus qui laceſſit, ſed potiſſimùm reſpondentis. Quo lepore res per ſe odioſa, quæque argumentis dilui vix poteſt, diſſolvitur. Argutiæ proxima eſt brevitas, de qua etſi ſupra aliquid dixi, tamen hoc loco ut conveniente, ajo brevitatem ſive concinnitatem ſæpe ita continere cauſas reſponſi, ut eas nihilo-

Eurip. Hel.536.

nihilominus excludat. Nempe ita strictim ratio responso inseritur, ut veriùs monstretur quàm enuncietur. Cùm Osroës per legatos peteret à Trajano pacem, multis in eam sententiam dictis, denique Trajanus nihil respondit nisi hoc, Amicitiam minimè verbis dijudicari. Ea ratio tam sollers iis quibus responsum datur, si sunt callidi rerum, est loco consilii. Senatus legatis Bocchi, postquam errâsse regem & Jugurthæ scelere lapsum deprecati sunt, amicitiam & fœdus petentibus hoc modo respondit; Senatus & populus Romanus beneficii & injuriæ memor esse solet. Cæterùm Boccho, quoniam pœnitet, delicti gratiam facit. Fœdus & amicitia dabuntur cùm meruerit. Specta in hac paucitate verborum duas causas responsi. Nam pœnitenti regi Senatus ignoscit. Fœdus & amicitiam negat, quia nulla meruit; ac si dicat, Faciundū ei aliquid est quod Senatus magis, quàm sua retulisse videatur, ut Sylla ipsi Boccho dixit. Callidè quandoque brevitati additur obscuritas. Rebus, videlicet, dubiis, ac nondū paratis, temporarium præsidium petitur à verbis perplexabilibus; cujusmodi fuit respōsum ab Senatu datum legatis Mithridatis & Nicomedis; ac priùs Achæis & Lacedæmoniis quod Livius ait ita perplexum fuisse, *ut Achæi sibi de Lacedæmone permissum acciperent, & Lacedæmonii non omnia concessa iis interpretarentur.* Talia responsa legatus petere debet, ut scripto comprehendantur; ne obscuritas non ab exterorum calliditate profecta, sed in pectore ipsius nata videatur. Cui cautioni locus est quandocunque

Dio ecl. leg. 404.

Appia. in Mith.

Liv. lib. 28.

quidpiam infaustum, & improspere gestum domum referri debet; ne ore legati notescant adversa. Id quod & legatis & nunciis persæpe in perniciem vertit; ut legatis Carthaginiensium, qui ultimum urbis suæ fatum suis renunciantes lapidibus à multitudine obruti sunt. Eodem æstu iracundiæ Sertorius nuncium interitus Herculeji pugione trajecit, Tigranes adventantis Luculli suspendio necavit; Oræes cladis Darii occidi jussit, Carreni mortis Juliani conjectu lapidum obtriverunt. Memorat Athenæus è Theopompo, Cotyn Thraciæ regem mancipium voluptatis & libidinum, apparato convivio, tanquam esset illi Minerva nuptura, ebrium exspectâsse deam in thalamo instructo ornatoque. Ea cùm nusquam appareret, impotem mentis ex hastatis satellitibus quemdam misisse, qui prospiceret, an Dea ad thalamum accessisset. Reversum eum, ac renunciantem, neminem ibi esse, sagittis confecisse. Id quod cùm alteri quoque accidisset, tertium, qui rem gestam resciverat, cùm ad regem accessisset, renunciasse deam illum jamdiu opperiri. Nec solùm ipsi nuncii talia sunt passi, sed si quis eos excipi oportere dixerit, ut ille quem Aristides à viris, uxorem ejus à mulieribus obrutam memorat. Contra ii nuncii qui læta afferebant, coronati incedebant, ut dixi in coronis; iique quibus datæ fuerant ἐπινίκιοι ἐπιστολαὶ, *victrices epistolæ*. Meo quidem animo antiquitas nihil finxit effectius ære nunciorum, quorum manibus inditæ sunt Gratiæ. Et verò immane

Appia. Liby. Frontin. strat. l. 2. cap. 7. Appia. Mithr. Herodot. lib. 3. Zosim. lib. 3. & Niceph. lib. 10. c. 36. Athen. lib. 12. Arist. Themist. 143. 6.

mane est quàm adlubescant nuncii, qui, re ancipiti, & suspensis hominum animis inter spem & metum, effundunt lætitiam, lubentiamque, quâ gestant onustum pectus. Ut verba ordinata, & prorsa, & vorsa facundia legati electant simile responsum; ita sermo proletarius, & incomta loquentia provocant responsum confusum & amarum. Nam, ut ait vetus poëta,

Non malè respondet, malè enim prior ille rogárat. Quint. Instit. l 5. c. 13.

Apud Euripidem Agamemnon ait Clytemnestræ, Eurip. Iphig. in Aul. 333.

σὺ δ᾽ ἢν ἐρωτᾷς εἰκότ᾽, εἰκότα κλύεις.

Tu, si qua decent interrogaveris, ea quæ te decent audies.

Sæpe quoque sinisteritas legati mordaci responso confutanda est. Quale fuit illud regis Aberitarum, qui legato locuto plurima, cùm is tandem destitisset, rogaretque quid civitati renunciaturus esset, Te, ait, tacenti mihi tam diu obstrepuisse, ac meam partem orationis exsequutum esse. Homines tam inepti sæpe dimittuntur absque ullo responso. *Garrulo respondere,* inquit Sidonius, *convicium est.* Quandoque legatis nullum responsum datur impulsu justæ indignationis. Quo, opinor, affectu prohibitus est Augustus, quo minus legatis Antonii post Actiacam victoriam ad ipsum iteratò missis quicquam responderet; cùm tamen idem Cleopatram responso dignatus esset. Ne Lacedæmonii quidem tabellariis Antiochi, ejus qui apud ipsos regnum occupaverat, responderunt, irâ, ut verisimile

Plutar. in Apophth. Lac.

Sid. Apoll. l. 2. ep. 7.

Zonar. in Aug.

Pauſ. lib. 4.

 est,

Zonar. in Oth. est, præpediti. Vitellius quoque legatos Othonis dimisit sine responso. Quæ silentii severitas facilè excusatur, cùm ab injuriis legatio missa est. *Zonar. in Constantino, Constante & Constantio.* Constantius quidem legatos Magnentii, licet Episcopos, nullo alloquio dignatus est; quia missi erant à victo, & meritò victo, qui æquas pacis conditiones priùs repudiâsset. Et verò in tali taciturnitate sæpe plus est virium, quàm in responso meditato. hujusmodi est illud,

Propert. lib. 2. *Frangitur in tacito femina sæpe viro.*

Liv. lib. 17. Memorat Livius, duodecim coloniarum, quæ, dum Annibal adhuc in Italia viribus floreret, detractaverant imperium, mentionem fieri patres prohibuisse; cùm alias, quæ in fide manebant, honoratissimo decreto extulissent; neque illarum legatos dimitti, neque retineri, neque appellari à Consulibus voluisse. Ea tacita castigatio (verba sunt Livii) maximè ex dignitate populi Rom. visa est. Sæpè silentium est argumentum hæsitationis, metus, trepidationis. *Herodot. lib. 3.* Metu obmutuerunt Lacedæmonii; quibus in acie consistentibus cùm caduceatôr Macedonii mandata edidisset, responso diu exspectato, neque accepto, ad suos regressus est. Quoties quædam necessitate responderi debent, quæ eadem regius pudor coram dici prohibet, quia sunt intimi laniatus audientium, tunc responsum non verbo legatis redditur, sed per literas aut destinatã ad id ipsum legatione. *Arian. lib. 2.* Alexander legatis Darii, qui ad se cum literis missi fuerant, orantibus uti matrem, uxorem, & liberos dimitteret, verbo nullum respon-

sum

ſum dedit; ſed Therſippum unà cum literis, quibus reſponſum inditum, ad Perſam miſit. Hic ipſe Alexander Athenienſium legatis gratulantibus de numero, & magnitudine victoriarum ejus humaniter reſpondiſſe contentus, ab civitate per literas petiit quoſdam cives ſibi dedi, quibus ſe meritò infenſum putabat. Cùm in reſponſo tantum difficultatis eſt, ut quid reſpondendum ſit nondum conſtet, id tunc quoque conſultè differtur. Diciturque illud miſſum iri per propriam legationem. Antiochus, quia non ſatis in promtu erat, quid Epirotarum perplexæ legationi reſponderet, dixit ſe ad eos propediem miſſurum eſſe legatos, qui de iis, quæ ad illos ſeque communiter pertinerent, agerent. Sæpe rebus arduis, reſponſo (quâ de re ſuprà dixi) additur legatio. *Nec reſponderi tantùm,* inquit Livius, *iis gentibus, ſed legatos mitti, duos ad regulum Cincibilem trans Alpeis, tres circa Carnos Iſtroſque & Iaſpidas placuit, qui indicarent quæ patrum ſententia eſſet.* Quandoque, quanquam legatis præſentibus, ſcripto reſponſum datur. Hac ratione à Perſeo dimiſſi ſunt Cn. Servilius Cepio, Appius Claudius Cento, T. Annius Luſius, legati Romani. Loco reſponſi quandoque res ipſæ promuntur. Nempe hac ratione & prudenter & ſcitè illuditur legationibus ineptis, & intempeſtivis; qualis fuit illa, de qua hæc Livius, *Per id tempus parantibus utriſque ſe ad prælium legati Tarentini interveniunt denunciantes Samnitibus Romaniſque, ut bellum omitterent. Per utros*

Liv. lib. 26.

Liv. lib. 33. 111.

Liv. lib. 32.

Liv. lib. 9. 536.

stetisset quominus discederetur ab armis, adversus eos se pro alteris pugnaturos. Eâ legatione Papyrius auditâ, perinde ac motus dictis eorum, cum collega se communicaturum respondit. Accitoque eo, cùm tempus omne in apparatu consumsisset, colloquuntus de re haud dubiâ, signum pugnæ proposuit. Agentibus divina humanaque, quæ assolent cùm dimicandum est COSS. Tarentini legati occursare responsum exspectantes. Quibus Papyrius ait, Auspicia secunda esse, Tarentini, pullarius nunciat. Litatum præterea est egregiè. Autoribus Diis, ut videtis, ad rem agendam proficiscimur. Huc quoque pertinet illud responsum, quod his verbis memorat hic ipse Livius. *Cùm ad mœnia Satrici admotus esset exercitus, legatisque missis ad pacem cum precibus petendam triste responsum ab Consule redditum esset, nisi præsidio Samnitium interfecto, aut tradito, ne ad se remearent, plus eâ voce, quàm armis illatis terroris colonis injectum. Itaque cùm subinde exsequerentur quærendo à Consule legati, Quonam se pacto paucos & infirmos crederet præsidio tam valido & armato vim allaturos? Ab iisdem consilium petere jussi, quibus autoribus præsidium in urbem accepissent, discedunt. Ægréque impetrato, ut de ea re consuli Senatum, responsaque ad se ferri sineret, ad suos redeunt.* Simile propemodum fuit illud, quod Senatus dedit Rhodiis ineptis pacificatoribus. *Tradidere quidam legatos Rhodios nondum missos, post victoriam nunciatam, velut ad ludibrium stolidæ superbiæ in Senatum vocatos esse. Legatos ab Rhodiis ad pa-*

Liv. lib. 9. 539.

Liv. lib. 35. 185. & Polyb. ecl. leg. 154.

cem inter Romanos & Persea faciendam, quòd id bellum grave, atque incommodum Graciæ omni, sumtuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse, quando finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregiâ Romanis opportunitatem dedisset. Responsum ab Senatu, Rhodios nec utilitatum Graciæ, neque cura impensarum populi Rom. sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset cura quæ simularetur; tum mittendos legatos fuisse, cùm Perseus in Thessalia exercitu inducto, per biennium Gracas urbes alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret. tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam. Postquam superatos saltus, transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, & inclusum teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam aliam rem, quàm ad Persea imminenti periculo eripiendum. Cum hoc responso legati dimissi. De hac ipsa ineptâ, quæque se magnis negociis ridiculè interponit, legatione alibi loquitur hic ipse Livius. *Sub idem tempus Rhodii legati in castra venerunt, cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram patrum excitavere. Multò iniquioribus animis à castrensi consilio auditi sunt. Itaque cùm alii præcipites sine responso agendos castris* [locus hic est mutilus] *pronunciavit post diem quintum decimum se responsum daturum. Interim ut appareret, quantum pacificantium Rhodiorum autoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi cœpit.* Hoc ipsum illi ipsi Rhodii in Senatu Romano verba facientes agnoscunt. *Ex sordido, in-*

Liv lib. 34.168.

Liv lib. 35. 204. quiunt, *diverſorio vix mercede recepti, ac prope hoſtium more extra urbem manere juſſi, in hoc ſqualore venimus in curiam Romanam.* Et paulo pòſt, *Hoc legatos utroque de pace mittendo conſecuti ſumus, ut ne ub utraque parte gratiam iniremus; ab altera etiam crimen & periculum eſſet.* In primis diligenter cavendum, ne reſponſum ſit evidens argumentum alicujus ſiniſteritatis, aut nequitiæ illius qui reſpondet. Talis reſponſi *Strabo lib. 6.* ſpecimen eſt apud Strabonem. Leucippus quidam ab Achæis miſſus eſt ad civitatem habitandam cum aliis. Is in uſum diei noctiſque locum à Tarentinis acceperat. Quem locum iſtis repoſcentibus, is reſpondebat, ſi ad ſequentem noctem repeterent, ſe redditurum. At noctu repetentes in diem ſequentem differebat, talis reſponſi vaframento iis illudens. Reſponſo quandoque additur munus fœdum & ſpurcum, quo lutulatur is cui *Zonar. in Iren. & Conſt.* mittitur. Cardamus dux Bulgarorum barbarâ temeritate ab Imperio Romano tributum ſibi per legatos petere, intentis minis, non erubuit. Enimvero Conſtantinus, literis ad hunc nebulonem è dignitate ſcriptis, addidit ſtercus equinum, quo tributo eum dignum cenſuit. Poſtremò, non omni reſponſo ſtatim credendum; multoque minus ea temeritas eſt adferenda, indendaque *Frontin. ſtrateg. lib. 3. cap. 11.* ſuis. Nam ſæpe hac techna in fraudem inducuntur improvidi; Quales fuerunt legati Chalcidenſes, *quibus apud Phormionem querentibus de agro ſuo depopulato, is benignè reſpondit. Et nocte quâ eos dimiſſurus erat, ſubditis literis, quibus Athenas redire jubebatur,*

tur, paulum regressus, eos dimisit. Quibus omnia tuta, & abiisse Phormionem renunciantibus, Chalcidenses, remissa urbis custodiâ, repente reverso Phormione, prohibere inexspectatam vim non potuerunt. Haud magis sincerè Corcyræi. Nam legatis Græciæ responderunt, ab se contra Xerxem auxilia missum iri, cùm tamen longè aliud destinarent. Nam classis ipsorum, ut fortunæ applicaret sua consilia, eventum prælii navalis exspectavit. Legatis Carthaginiensium in ipso exordio tertii belli Punici ab senatu responsum est, si trecentos illustres pueros obsides tradere intra triginta dies, & quædam alia imperata facere in animum inducere possent, & libertatem civitati, & quicquid in Africa suæ ditionis fecerat, relictum iri. Cùm tamen arcanò consulibus mandatum esset, eam uti everterent. Sic legati Eugenii missi ad Theodosium comitate responsi, aliisque velamentis subdolæ humanitatis decepti sunt. Nam post illorum abitum, is summo conatu bellum gessit adversus Eugenium decepto luctuosum. E fucatis hisce responsis prodeunt iliades malorum. Legati Romani contenti fallaci responso Jugurthæ, *veluti per id bellum solvissent, continuò Aphricâ excessere. Iugurtha, ubi de illorum discessu certior est factus, multò acriùs quàm antea renovat bellum.*

Herodot. lib. 7.

Appia. in Liby.

Zosim. lib. 4.

Sallust. Iug.

CAPUT LXXXV.

De renunciatione legationis.

Quint. decl. 366. UT neque magistratus ante suum annum; nec sacerdos intra tempus sacerdotio præfinitum: sic legatus nisi renunciatâ legatione, desinere non potest. Porrò non alii renuncianda, quàm illi ipsi à quo accepta est. *Tacit. lib. 1.* Propemodum ut more militari non alii, quàm imperatori, nunciatur factum esse quod imperavit. *Iliad. 1.* Ulysses ille Homericus quid Achilles iracundâ mente responderit, uni Regi retulit. Renuncianda ita est, ut ex nuda narratione, uti res gesta est, sciri possit, non sicuti ex composita fabula suspiciones excitari. *Athen. lib. 5.* Quid odiosius, quidve inflatius Athenione illo, qui cùm Atheniensibus renunciaret legationem, quam obierat apud Mithridatem, in tantum extulit felicitatem regis, in quantum Romani imperii fortunam extenuavit? Etsi enim illa relatio multa falsa multis veris remiscuit, tamen verbis tam insolentibus contexta est, ut tota pro vana accipi potuerit. Si fucata tam sunt odiosa, quid merum mendacium quod germinat ex infidelitate? *Demost. de cor. 319.* Perfidi legati, inquit Demosthenes, suam Philippo operam locant, ac nihil veri suis renunciant. Ergo hinc omnis oratio mendax excludenda est. nisi fortè eam excuset miseratio, ut pote ab legato inventam tuendæ saluti suæ, aut suorum. Quidam, cùm civitas pestilentiâ laboraret, mis-

missusque esset ad consulendum oraculum, *responsum ei est, filium ipsius immolandum esse. Ille non aliud nunciavit civitati, quàm sacra desiderari. neque alii quàm filio confessus est.* Credo, veritus exitum Thasii illius, qui cùm Busiridi monstrâsset, immolato hospite, venturos imbres, promissorum fidem ipse immolatus implevit. Cùm renunciatio est odiosa, & acerba illis quorum legatio est; cautè agendum, imitatione Punici astus, quo decem Pœnorum principes renunciârunt Elissæ mandata Hiarbæ regis Mauritanorum, quem memorat Justinus, cujus verba hîc referre non piguit; quia cautæ sollertisque renunciationis exemplum ob oculos ponunt. *Cùm,* inquit, *successu rerum florentes Carthaginis opes essent, Rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se accersitis, Elissæ nuptias sub belli denunciatione petiit. Quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nunciantes regem aliquem poscere qui cultiores mores, victusque eum Afros perdoceat. Sed quemquam inveniri non posse, qui ad barbaros & ferarum more viventes transire à consanguineis velit. Tunc à regina castigati, si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur, regis mandata aperuere, dicentes, quæ præcipiat aliis ipsi facienda esse, si velit urbi consultum esse. Hoc dolo capta, diu Acervæ viri nomine cum multis lacrymis, & lamentatione flebili invocato, ad postremum ituram se, quò sua & urbis fata vocarent,*

Quint. decl. 326.

Hygin. fab 56.

Iustin. lib. 18.

 rent,

rent, respondit. In hoc trium mensium sumto spatio, pyra in ultima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cadit, & sumto gladio, pyram conscendit. Atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut praeceperant, dixit, vitamque gladio finivit. Si negotium, ad quod legatus missus est, ei succedit sub manus, caveat ne gestis in suam famam exsultet. Potiùs eam laudem sibi detractam gloriæ principis adponat; ejus providentiam laudibus extollat; ad ejus claritatem omnia referat. Et, ut alia desint, ejus felicitati adscribat omne decus rei bene gestæ. Industriam, ex qua nata gloria est, consequitur invidia, si tumidiùs commemoratur. oderuntque merita regnantes, quibus remunerandis impares existimantur.

Theoph. hist. lib. 18. 38. Georgio, qui à Mauritio imperatore missus fuerat ad Chosroëm, vitio versum est, quòd quacunque ratione id evenisset, rex ei plus tribuerat quàm ipsi imperatori, cùm dixit, Persas id dare Georgio ut servent fœdera; non imperatori Mauricio, Sive hoc, nam utrumque responsum fuisse memoratur, Propter legati virtutem solvo bellum; Tanquam Persa plus reponeret in fide legati, quàm in majestate principis. Id quod nullus regnantium, quamlibet ingenio modestissimo, æquo animo ferat. Tunc certè Mauritius, ea re cognitâ, succensuit Georgio, cui illa legatio parum prosperè successit. Ergo, quod huc pertinet, Demosthenes prudenter dixit, Neminem esse qui navale prælium ad Salaminem dicat esse Themistoclis;

Theoph. de leg. ad gent. c. 6. 53.

Demost. de rep. ord. 70.

clis; sed Atheniensium. Neque pugnam ad Marathonem esse Miltiadis; sed civitatis. Nunc autem, inquit, multi hoc dicunt, quod Corcyram cœpit Timotheus, & legionem cecîdit Iphicrates, & ad Naxum navali prælio victor fuit Chabrias. Nec Agricola, inquit Cornelius Tacitus, *unquam in suam famam gestis exsultavit. Ad autorem & ducem ut minister fortunam referebat.* Huc illud referri oportet, quod de Agrippa memoratur. Quippe is dicere solitus fuit, se pugnando non sibi, sed Cæsari, operam dare. Nam sibi abundè ducebat hostes compressisse, id est, ejus tanti facinoris conscientiâ contentus, omni prædicatione abstinebat. Ratio est, quòd plerunque illi, quorum opes in excelso sunt, neminem volunt se ipsis haberi dicive præstantiorem. Ergo quæcunque pariunt facilem victoriam, hæc ipsi ultro per se exsequuntur. Difficiliora & ancipitia amicis injungunt. Quòd si quando suis ministris præclariora coguntur mandare, hæc eorum gloriam fieri id verè ægrè ferunt; invidiâque ipsos non parum sollicitari constat. Itaque illis autor erat, qui sibi egregiè prospectum cuperent, ut principem omni molestiâ difficultateque liberarent; ipsique uni omnis rei benè gestæ laudem integram servarent. Hæc legatus eò magis memoriæ mandare debet, quo plures repeririuntur suarum rerum nimii & insolentes ostentatores. Quin potiùs ei sum vehemens suasor, ut nullam omittat occasionem laudandi ejus principis, cui ipse operam præstat. Ergo pudore, & verecundiâ autoris magna

Tacit. Agric. 549.

Dio August. 52.

bene-

beneficia efficacissimè commendantur; eadem devenustantur ostentatrice prædicatione. Principi & primoribus spatium relinquendum est, singula in animo otiosè volutandi, donec meritorum magnitudo sese inserat sensibus eorum. Polycratidas quidam Spartanus cum aliis missus orator ad duces regios, quærentibus illis utrùm privatim venissent, an publicè missi? Si impetramus, inquit, publicè; sin minùs, privatim. Vox hercule digna præclaro cive, & plena charitatis patriæ. Nam decus rei confectæ civitati adsignabat, dedecus repulsæ sibi. Hac modestia non solùm colendus est princeps, sed & ipsi legati, si duo, pluresve sunt, ipsi se invicem anteponere debent, & pudore certare, unde est vera gloria. Plutarcho adhuc juniori, & alii cuipiam data est legatio ad Proconsulem. Plutarchus relicto alicubi collega, solus legationem obiit, & rem confecit. Domum reversus cum legationem renunciaturus esset, admonitus à patre est, ut profecti sumus diceret, non profectus sum; neque dixi, sed diximus; aliáque sic eloqui tanquam omnia communicantem cum suo collegato. Quod is sibi detractum illi addidit, cumulatius accepit à republica, nempe, sine ulla cujusquam invidiâ, bonam famam, qui est cumulus magnorum meritorum. Accidit interdum ut uni è legatis datæ sint partes diligenter observandi, quid quisque è suis collegatis in legatione dixerit aut fecerit. Tali re, iste seorsim ab aliis illa refert, quæ sibi sunt mandata. Et hoc certè perverso & pessimo more.

Plutar. in Apophth. Lac.

Plutar. in polit.

Demost. de fal. leg.

more. Neque enim talis tantaque suspicio, quâ cæteri legati læduntur, aut nimia illa, quę huic in contumeliam aliorum habetur, fides tantum addit ipsi, quantum detrahit probitati illorum, qui in eandem legationem fuerunt electi. Nam illo ipso quod sunt electi, satis spectata principi censetur esse ipsorum fides. Ergo princeps omnibus iis, quibus unam eandemque legationem dat, æqualem se præbere debet; saltem in iis, quæ uniuscujusque legati fidem & probitatem spectant. In renunciatione apparere debet, omnia angulatim & singillatim fuisse adnotata, non illa tantùm quæ legationi causam dederunt; sed illud, quicquid est, in quo nonnullum, quod res nostras respiciat, momentum est. Hujus relationis, præter quamplurima quæ suis locis dixi, & huc congeri possent, exemplum exstat apud Livium. Legati Romani postquam redierunt è Macedonia, retulerunt P.C. *vidisse se per omnes urbes Macedonum summâ vi parari bellum. Cum ad regem pervenissent, per multos dies conveniendi ejus potestatem non factam. Postremò cùm desperato jam colloquio profecti essent, tum demum se ex itinere revocatos, & ad eum introductos esse. Et præter inclementiam responsi, regem accensum irâ denunciâsse sibi, ut triduo regni sui finibus decederent.* Ita se profectos, &c Q. Fabius ab Senatu ad Æquos missus, sicuti viseret loca sacra & publica, ut in officinis advertit expediri machinas bellicas & arma, id quod ex Æquorum simulatis verbis ne odorari quidem potuerat, habuit pro comperto, Æquos accingi

Liv. lib. 32. 60.

Dionys. lib. 9.

accingi ad bellum. Et hæc fuit renunciatio legationis. Cæterùm ipsissima verba, quæ plerunque referuntur in ostentationem memoriæ, si non sunt luculenta, & insignia, hoc est, quæ signent res insignes, & intimos sensus loquentis; quæque ut non temerè prolata apparet, ita quoque præ cæteris adverti debent, ineptiam legati magis quàm curam produnt. Hujus generis fuerunt illa, quæ Alaricum jaculatum esse suprà memoravi, Spissius fœnum faciliùs secatur. Huc quoque pertinent habitus, vestitus, gestus illorum, quos legatus adiit. Nam hæc omnia persæpe sunt magis vividæ imagines ingeniorum, quàm ulla diligentia verborum. Denique quà rebus, quà verbis, quà aliis quæ dixi, perducendus est princeps aut Senatus in medias res. Qui ab duce exercitûs mittuntur ad res hostium explorandas, vallum, fossàm, murum, propugnacula, numerum & virtutem propugnatorum, alia munimina, ardua, & declivia, plana, edita, lata, angusta, locorum accessus & recessùs ex fide referunt. Ad eundem modum legatus, tanquam in tabula, totius negotii initia, processùs, exitus suis repræsentare debet tantâ diligentia, ut nihil uspiam lateat quod eam effugerit. Certè inter illa, quorum Demosthenes ait à legato rationem reposci oportere, primo loco constituit renunciationem legationis, hoc est, dispiciendum cujusmodi sint illa, quæ is renunciat. Et hîc obiter dico, in rebus publicis moris fuisse, ut legati è legatione reversi, ea expositâ, suis rationes redderent, nempe apud

Demost. de fal. leg. 199.

apud eos magistratus qui Athenis dicebantur Εὐθῦναι. eâdem prope ratione, quâ duces exercituum. prædam ex hostibus captam, & quicquid rem pecuniariam respiceret, bonâ fide repræsentare cogebantur. Neque tamen admiror supervacuum laborem illorum, qui quos locos oculis, aut pedibus usurpârunt, & omnia opera artificis naturæ rimabundi minutiùs & scrupulosiùs adnotârunt. Tenent nomina & culmina montium, longitudinem prospectuum, miracula fontium, formas ferarum, spatia camporum, taliaque idonea scribendis libris, & oblectandis otiosis, & explendis curiosis; quæ nequaquam est finis relationis, sed tantùm ut instruatur princeps, aut Senatus. Eam tamen diligentiam ea-tenus probo, si legatum non interpellat, aut avocat à suo munere, sed insuper ornat, negotia non retardat, sed promovet; postremò, si legatum probat esse hominem politicum, non arguit scholasticum. Atque adeò hæc gnaritas ad quasdam occasiones seponi potest. Legatos Arabum, & negociatores Romanos affirmâsse, Alexandriam abesse à littore CXXM. passuum, memorat Plinius. Et longiùs sita quandoque venit tempus cùm scire qualia sint, ad nos magnopere pertinet. Hujus generis fuerunt illa ὑπομνήματα τῆς ἀποδημίας, *commentarii peregrinationis*, conscripta à Megasthene legato ad Androcotum, & Deimachi ad Allitrochaden ejus filium reges Indiæ. Talis propemodum illa relatio eorum legatorum qui renunciârunt, Abisarum regem Indicum alere duos

Plin. lib. 6. cap. 27.

Strabo lib. 2. 65.

Strabo. lib. 15. 668.

angues inusitatæ magnitudinis. Huc pertinet illa renunciatio Prisci, quem Theodosius junior legavit ad Attilam. *Ingentia*, inquit, *flumina, id est Tysiam, Tibisiamque, & Driccam transeuntes, venimus in locum illum, ubi dudum Vidicula Gothorum fortissimus Sarmatarum dolo occubuit. Indeque non longè ad vicum, in quo Rex Attila morabatur, accessimus; vicum, inquam, ad instar civitatis amplissimæ. In quo lignea mœnia, ex tabulis nitentibus fabricata reperimus. Quarum compago ita solidum mentiebatur, ut vix ab intento posse junctura tabularum comprehendi*, & quæ sequuntur. Urbium quoque positus, aliaque locorum & regionum describere debent ii, qui missi sunt ad ea speculanda, noscendaque; Ut duodecim illi speculatores Ebræi, quos Moses per Cananæos alium aliâ disparavit. Talis fuit ille, quem Augustus *ituro in Armeniam ad Parthicas, Arabicasque res majore filio, ad commentanda omnia in Orientem præmisit*. Tales milites illi Prætoriani, qui cum Tribuno ab Nerone in Africam missi sunt, inter reliqua bella & Æthiopicum cogitante. Omnino, si quis quærat, in qua potissimum parte legatum intendere vires ingenii, quid ad suos ex peregrinatione referre velim, præter quidem pedem & caput ejus negocii, ad quod missus est, hoc à me auferat; Ut pernoscat copias illius imperii, reivepub. quam adiit, hoc est, equitatum, peditatum, robur animorum, vires corporum, genus armorum, disciplinam, ærarium, uber soli, annonam, opes, inopiam, interiora, exteriora, ingenia, vir-

Iornan. de reb. Get.

Plin l. 6. cap. 27.

Plin. l 6. cap. 29.

virtutes, vitia; aditus ad provinciam qui faciles, qui difficiles; vicinas, & conterminas gentes. Talia Araspes retulit Cyro, omniaque quæ viderat apud Assyrios. Talia Alexander adhuc puer, cùm peregre ìsset Philippus pater, sciscitatus est legatos Persicos non puerili ter de aureo arbusto, aut hortis pensilibus, aut veste regiâ; sed, nimirum totus in ea versus, quibus imperia censentur. Quantum copiarum esset apud ipsos. In quibus ordinibus Rex, acie instructa, prælia misceret. Quæ viarum compendia eò à mari tendentibus. Quo ætatis admirabili tirocinio Persæ vehementer commoti, continuò exclamârunt, Nostrum regem fatemur opulentum; Sed hic puer, Dii boni! quàm magnus jam abhinc rex est. Hæc taliaque quisquis diligenter adverterit, huic licet sine ulla suspicione ineptiæ, aut nota stultæ curiositatis illa quæ dixi, perdiscere; suisque renunciare, exemplo non paucorum legatorum. Johannes Singellus missus à Theophilo Imperatore ad principem Saracenorum non ob aliud operæ pretium, quàm ad ostentandas opes imperii Romani, posteaquam ex ea legatione rediit, Imperatori enarrata inclyta magnificentia ædium principis Agarenorum, tantum in eo excitavit æmulæ cupiditatis, ut intra paucos dies par ædificium à solo excitatum, & absolutum sit. Nempe illa suis prudenter referuntur, quæ alicubi conspecta sunt ut egregia & advertenda, atque adeò in primis & scitu & relatu digna. E quibus, videlicet, aliquod exemplum salutare in nostra derivari, &

Xenoph. lib. 6. Cyrop. & Zonar. in Cyro.

Plutar. de fort. aut. vir. Alex.

Zonar. in Theop.

apud

apud nostros, honestissima accendi æmulatio potest. Hujus generis est relatio Cyneæ. Quippe cùm is Romæ primores convenisset, & in eorum vitas inspexisset, præter cætera retulit Pyrrho, Senatum Romanum sibi esse visum consessum Deorum. Etsi paulò aliter hoc negotium Eutropius memorat. *Cùm Pyrrhus*, inquit, *quæreret à Cynea legato suo, qualem Romam comperisset, dixit, regum se patriam vidisse.* Scilicet illic omnes esse tales, qualis unus Pyrrhus apud Epeirum & reliquam Græciam putaretur. Postremò sciendum, Renunciationem legationis, extremis Reipub. temporibus, sæpe esse sicuti æquor speculi, in quo perspicuè licet intueri non solùm ingenium legati, sed, id quod maximum est, fidem. Capuani, & Beneventani, cùm à Sultano gravi obsidione premerentur, auxilia uterque populus misit rogatum Constantinopolim. Ea cùm legatus à Basilio imperatore impetrâsset, iterque ad suos retexeret, interceptus est à Sultano. Qui terrore ac minis extorsit ab legato promissum renunciandi suis atrox mendacium, spem, scilicet, auxilii, qua sustententur, esse deploratam. Is ergo perductus ad proxima muro loca, salute patriæ præsenti exitio prælata, ipsos propediem copias imperatoris sub oculis habituros, altâ & constanti voce suis firmavit. Ea vix fatus, statim per iram à Saracenis confossus est. Gemino hoc, tamque evidente suæ salutis argumento confirmatis obsessis, Sultanus postridie, obsidione solutâ, inritus abiit. Simile quiddam de milite

Plutar. Pyrrho. 2. 722.

Eutrop. lib. 2. 219.

Zonar. in Basilio.

milite quodam Romano Tacitus alicubi memorat.

CAPUT LXXXVI.

Quædam alia, quæ pertinent ad renunciationem.

NOn solùm hæc tam necessaria scitu legatus ad suos referre debet, sed & quicquid hinc inde ab se libatum patriam juvare potest exemplo, consiliis, monitis. Legati exterarum gentium, qui Romæ erant tunc, cùm agitata est honestissima illa lis inter principem & Rempub. de qua suprà memoravi, seriem judicii tam inclyti scriptis mandatam ad suos detulerunt; Ut hinc gentes discerent, quâ, ut ita dicam, intemperantiâ amandus sit bonus princeps. Simulque regnantes intelligerent, quàm pulchrum sit, cum illis, à quibus sic amantur, mutua facere. Huc pertinet mos Romani Senatus, in quo dicitur fuisse liber, in quem exterorum præclara dicta referebantur. Huc quoque traho illa, quibus correctis opus est, quæ vel transeundo, ac veluti aliud agendo, ab oculo sagace animadverti possunt. *Legatorum nostrorum suggestione comperimus* (verba sunt regis Italiæ apud Cassiodorum) *cursuales equos frequenti usurpatione fatigari, & quos nos necessitatibus publicis cupimus custodiri, in usum cognovimus privatæ voluntatis adsumi.* & quæ sequuntur. Renunciatione legationis etiam contineri debet mentio singularis aut humanitatis,

In vita M. Antonini.

M. Aurel.

Cassiod. Var. l. 4. ep. 47.

nitatis, quæ legato exhibita est, aut earum contumeliarum, quæ in persona legati Reipub. factæ sunt. Singula suis nominibus sunt appellanda. Posthumius & collegati, postquam Tarento Romam sunt regressi, cùm nullum responsum sibi datum esset quod Senatui referrent, pro eo contumelias acceptas ordine iterarunt. In primis, vestem Posthumii, ut conspurcata fuerat, protulerunt. Quanquam in hoc negocio discrepant Valerius & Dionysius. Contra, si quid legatis à quopiam benignè factum est, nequaquam prætermittendum est. *Legati Rom. qui craterem aureum, donum Apollini Delphos ferebant, cum à pyratis intercepti Liparas devecti essent, ubi velut publico latrocinio civitatis partam prædam dividere mos erat, Timasitheus quidam, qui eo anno in summo magistratu erat, Romanis vir similior quàm suis, legatorum nomen, donumque & Deum, cui mitteretur, & doni causam veritus ipse, multitudinem quoque religionis justa implevit. Adductosque in publicum hospitium legatos cum præsidio etiam navium Delphos prosecutus, Romam inde sospites restituit. Hospitium cum eo S.C. est factum; donaque publicè data.* Turpe est, plures ex longinqua legatione redeuntes, non modò non eadem, sed ne similia quidem domum referre. Estque argumentum aut socordiæ, aut negligentiæ, aut etiam perfidiæ, quoties legati dissentiunt in iis, quibus nititur momentum legationis. Hîc verò suæ conscientiæ vulnera palàm fecisse Æschinem & Demosthenem, adno-

Dionys. in excerpt.

Val. Max. lib. 2. c. 1.

Liv. lib. 5.

adnotavit Hermogenes, cùm ab una eademque legatione redeuntes invicem dona utrique ab rege data exprobrare non sunt veriti. Quippe Æschines objicit Demostheni, ipsum scripsisse apologiam legationis malè obitæ; Demosthenes Æschini, ipsum deprehensum fuisse dum aurum [acceptum] fodit. Tam proterva fuit renunciatio illorum, qui missu Mosis exploraverunt regiones Chananæorum; cùm duo ex istis referrent diversissima ab iis quæ memorabantur ab aliis, qui numero erant decem. Et illi quidem duo vera ac divinis oraculis congruentia loquebantur. Hi contra rerum fidem audacissimè pugnabant. Sed haud multò post pestilentiâ consumti suæ audaciæ pœnas dederunt. Contra illis duobus veluti præmium servatæ fidei, salus data. Liberius ab Justiniano legatus ad Amalasunthani, cùm super cæde reginæ rem, ut erat, imperatori retulisset, Opilio alter legatus culpam atrocissimi sceleris ab Theodahado amovere enixè cœpit, nescio majori impudentiâ an vecordiâ. Quippe dein de parricidio Justiniano satis compertum. Inde enim bellum Gothicum. Cùm renunciatur legatio, mentio fieri debet aliarum legationum, quas illò missas unde itur, legatus vidit; atque adeò earum rerum, quoad ejus fieri potest, ad quas missæ sunt. Cæterùm multis legationibus ambiri, argumentum est felicitatis. Qua de re videndus Isocrates in oratione panegyrica, ubi memorat, quibus legationibus antiquitus adiri soliti essent Athenienses; incipiens à filiis Herculis, & ab Adrasto. Rerum scriptores

Hermog. περὶ τῶν στάσ. 79.

Philo de vit. Mosis. 434.

Procop. l. 1. belli Goth.

ob hæc officia ab iis omissa, à quibus magna imperia hâc se ratione coli æquum censent, magnopere excandescunt. Alexander ei bello quod in Arabas agitabat, hanc causam prætexuit, quòd ii nullum ad se legatum misissent. Nullâ quoque legatione honorantur ii, quorum est insignis, totoque orbe celebrata improbitas & impuritas. In hanc fermè sententiam M. Tullius Verri exprobrat; *unam solam civitatem Mamertinam publicè legatos, qui eum laudarent, misisse.* Postremò mihi monendus est legatus, ut se è longinqua peregrinatione locupletiorem, ac modestiorem rediisse probet. Agesilaus ex Asia victor, plurimisque rebus gestis Lacedæmonem rediens omni cultu fidem fecit, se nequaquam immutâsse mores patrios; sed eâdem illa frugalitate vitam instituere, quâ priùs vixerat. Hoc ego legatis etiam atque etiam imitandum propono. Quippe nimio plures video, quos non tam seria atque ardua negotia legationis erudierunt, quàm ejus nomen, speciesque infatuavit; tantum ipsis, postquam domum redierunt, superbiæ, socordiæque adolevit; ictis, videlicet, eo splendore, qui non suus, sed legationis proprius fuit. Haud minus ridendi, quàm asinus ille gestor sacrorum. Accedit molesta vanitas, & improba dicacitas; cum hæc subinde vanidici homines, vel apud nolentes crebrò effutiunt, Cùm mihi Cæsar hæc dixisset; Cùm me Rex convivio adhibitum præ cæteris collaudasset. Quid multa? Vix isti cullei memores suæ sortis fieri, & in ordinem cogi possunt; adeò dictum ac factum

Strabo l. 16. 30.

Cic. Verr. 4.

Plut. Agesil. 2. 1107.

emergunt. Nullos item alios ubique quàm de se, suisque rebus gestis, rumores spargi autumant. Horum stoliditatem, de se loquens, graphicè descripsit M. Tullius, cùm audivit illum qui in Campania sibi obviam factus erat è Sicilia, ubi Quæstor res gesserat, advenienti. Quippe is Ciceronem sciscitatus est his verbis: Ubi his diebus fuisti Cicero? Hoc factum ipse Cicero sic memorat: *Verè me Hercules hoc quod dicam. Sic tum existimabam, Nihil homines unquam Romæ nisi de Quæstura meâ loqui. Frumenti in summa caritate maximum numerum miseram, negotiatoribus comis, mercatoribus justus, municipibus liberalis, sociis abstinens, omnibus etiam visus in omni officio diligentissimus. Excogitati quidam erant à Siculis honores inauditi. Itaque hac spe decidebam, ut mihi populum Romanum omnia ultro delaturum putarem. At ego cùm casu diebus iis itineris faciendi causa decedens, è provincia Puteolos fortè venissem, cùm plurissimi & lautissimi solent esse in iis locis, concidi penè, Iudices, cùm ex me quidam quæsisset, Quo die Româ exissem, & numquid in ea esset novi. Cui cum respondissem, me è provincia decedere, Etiam me Hercules, ut opinor, ex Africa. Huic ego jam stomachans fastidiosè, Imò ex Sicilia, inquam. Tum quidam, quasi qui omnia sciret, Quid, tu nescis, inquit, hunc Syracusis Quæstorem fuisse? Quid multa? destiti stomachari; & me unum ex iis feci, qui ad aquas venissent.* Redeo ad rem, & ajo, Quod quisque, dum legatione fungeretur, aut fando audivit, aut quærendo comperit,

Plut. Cic. 3. 1582.

Cic. pro Cn. Plancio. 32.

aut

aut experiendo cognovit, ita, dum narratur, pulchrescere, & adlubescere, si non refertur in ostentationem ingenii, sed loco, & rogatu scire desiderantium. Quisquis ita loquitur, effugit omnem suspicionem tumoris; ac plura, & majora scire, quàm illa sunt quæ profert, creditur. Contra, quisquis intempestivè commoda loquitur, huic illud Leonis dici potest; *Non opportunè opportuno uteris*. Postremò addo, Renunciationi legationis annumerari posse eas omnes literas, quas legatus dum legatione fungitur, dat ad eum cujus est legatio. Itaque quomodo & vera, & nonnisi prudentia legatus ore suo referre; ita ingenuè & circumspectè, ut apud principem, singula & scribere & renunciare debet; nec ulla stolidâ, aut versutâ dissimulatione occultare ea, quæ qualia sint scito opus est, etsi quandoque & amara & ingrata. Hippocrates Mindari legatus literas miserat Lacedæmonem. Hæ cùm fuissent interceptæ, Athenas sunt missæ; compertumque eas hoc exemplo fuisse scriptas, Actum est de rebus nostris. Periit Mindarus; esuriunt milites. Quid agendum sit, nescimus. Tanta, scilicet, est talium epistolarum efficacitas, ut vel ipsos ignavos aliudque agentes principes à desidia & voluptatibus ad curam & providentiam revocare possit.

Plut. in Apoph. Lac.

Xenoph. histor. Græc. l. 1. 335.

CAPUT LXXXVII.

De præmiis, quæ reversis legatis dantur.

Plut. in Apopth. PRæclarè Cato dixit, juventuti auferri studium honoris, quoties virtus præmiis viduatur. Quia ea vulgo non habetur virtus, cui non emolumentum & honos ancillantur.

Horat. ep. 2.

——— aut virtus nomen inane est,
Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.

Huc accedit, quòd quæ hominibus virtute præstantibus præmia sunt, eadem cæteris sunt exempla; Quæ etsi non faciunt bonos, tamen acuunt industrios, torpentes excitant, calefactant frigidos. Non ergo mirum, si cujus rei in civitate præmia sunt, ea nunquam non magnis auctibus crescit. Cur censes Romam extulisse ingens caput? Nimirum, quia pectora per se animosa etiam animabat remuneratio; pariaque erant labor & merces, meritum & præmium. Ipsis bellorum simulacris, quòd erant experimenta virtutis, prudens antiquitas adjunxit niceteria. Quid non tribuendum censuit veræ? Si in Olympicis certaminibus palma victori datur; Si in Isthmicis & pugiles, & pancratiastæ, & luctatores pinu coronantur, multò majori merito, qui strenuè fortiterque in bello fecisset, pro concione ab arbitro imperatore laudatus, & coronâ, nobilissimo insigni, donatus & adornatus enitebat.

Dio Chrysost. orat. 9.

Arist. lib. 6. politic.

Vt qui fortis erit, sit felicißimus idem, *Iuven. sat. 16.*
Et lati phaleris omnes, & torquibus omnes.

Meritò Carthagine annulorum ornatus pro numero expeditionum, ubi quisque militâsset, accipiebatur. Meritò apud Hispanos quot quisque hostes neci dedisset, totidem circa ejus sepulchrum statuebantur columellæ, monimenta toties expertæ, toties probatæ virtutis. Romanorum ducum majestati, ob res prosperè gestas; obvius sese effundebat triumphus ille, quo nihil unquam mortales oculi viderunt augustius. Si virtuti, ut dixi, adumbratæ vera præmia, si bellicæ solidi honores, si imperatoriæ perpetua præconia, & cumulus omnium laudum est additus, quid non deberi fateamur fidei, industriæ, sapientiæ legati, qui universis dormientibus, ea confecit quæ per acies tentanda, & insanienti Marti committenda fuerant? Hic deluctando ingentibus ærumnis, dum ejus fortitudini nihil est inausum, agmina terrorum excepit, universorum securitati sua pericula posthabuit; regibus ipsis, aliisque summis potestatibus ingentium rerum assertor restitit; validissimas gentes in conscientiam sui perculit; externæ audaciæ opposuit suam constantiam, captionibus artificium, vanitati rem meram, fuco verum decus. Nam hi sunt triumphi legationis. Quæ ideo verè dici potest specimen ingenii, experimentum fidei, cos virtutis, documentum felicitatis. Talis cùm sit legatio meritissimò, quod attinet ad præmia, ipsi convenit

illud ipsum quod de virtute dictum est. Nempe ipsam sibi esse præmium. Verba sunt Plinii scribentis Maximo, *Onerat te Quæstura tua fama, quam ex Bithynia optimam revexisti; onerat testimonium principis; onerat tribunatus, præturaque, atque hæc ipsa legatio quasi præmium data.* Itaque quos hoc munus egregiis dotibus locupletatos asserit, quique laudis compotes revenerunt ad suos, horum prudentiam æquum est Rempubl. sibi seponere ut aureum partum experientiæ; atque adeò ex his oportet constare senatum, aut illud interius consilium principis, qui est oculus imperii, & præsidium securitatis publicæ. Enimverò parum est, lectæ virtutis misisse legatis ad exteras gentes, ac legatione feliciter functos diligenter audisse, si non insuper operosè quæsitis locus assignatur apud animum principis. Cui legati & alii ministri principatus ideo serviunt, ut ipsi nihil desit eorum, quibus continetur publica quies, & augeri universorum utilitates possunt. Ut princeps hæc lumina locet in fastigio rerum, non illis tantùm, sed publicæ rei, sed universis, sed sibi tribuat. Denique, cùm legationum is sit exitus, ut imperium sistant in tuto, ejus diuturnitati prospiciant, pacem stabiliant, per quem id Respubl. consecuta est: quo nihil majus ne voto quidem mortalitas complecti potest, si huic sua virtus est amara & infelix, ipsa se odit, lacerat, conficit. Estque metuendum, ne tales præmia, quæ à suis non accipiunt, apud alios quærant; & fidem industriamque suam aliò transferant. Quò magis

Plin. epist. l. 5. ep. ad Max. 276.

magis miror non paucos, & quidem excellenti virtute homines, poſtquam è legatione redierunt, ſicuti ære dirutos, eſſe nullo loco, etiam pejore quàm ſi domi torpuiſſent. Sed, fateor, erravi; qui dixerim mirari me. Quia non miror, cùm iſta ſic fiant, omnia ſic ire. Magis mirum eſſet, cùm homines navi & induſtrii in ſentina relinquantur, non tot naufragia fieri.. Tales ego legatos haud ferè minùs malevolente genio domo profectos dixerim, quàm illos qui ab Scythis ad Zamolxin dæmonem legabantur. Iſti manibus pedibuſque colligatis, in ſublime jacti, ſi ſtatim exanimes cadebant; fœda gens numen ſibi propitium autumabat. Si eos Orcus nondum reciperet, in illos quævis opprobria fingebant. Sic ſalute aut exitio nuncii æſtimabatur felicitas aut infelicitas publica. Cujuſmodi fuit ſors illorum, qui catharmi, atque pharmaci ſunt dicti. Quibus, cùm immolarentur, hæc ſubinde dici ſolita, *περίψημα ἡμῶν γένου, ἤ τοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις. purgamentum noſtrum ſis, videlicet, ſalus & redemtio*. Bonorum principum alia ratio eſt, qui, quia non ſunt alienæ virtutis faſtidioſi æſtimatores, nunquam ſibi temperant in iis honeſtandis, qui Reipub. aut ornamento fuerint, aut ſaluti. Alexander Severus, ſi quos ſciret vel nihil petiiſſe, vel non tantum quo ſumtus ſuos tolerarent, his accitis, Quid eſt, inquibat, quamobrem nihil petis? An me tibi vis fieri debitorem? Pete, ne privatus de me querare. Dent quoque hoc ſibi regnantes, ut ſuum judicium remuneratione commendent. Ne, videlicet,

Herodot. lib. 4.

Lampr. in Alex. Sev.

meritò ipsis exprobrentur mala malignæ cujusdam cæcitatis, qui eos in honorem legationis elegerint, qui contemtu digni sint. Cyrus ex istis edecumabat duces tam equitatûs, quàm peditatûs sui. Ac præterea præsides provinciarum, & Satrapas. Alexander Acaphin principem legationis ejus, quæ ad se ab urbibus obsessis missa fuit, regno dignum judicavit. Triginta Sabinis, propter legationem ad suos feliciter obitam, ab Romulo & Tatio, supra multa magnaque munera, perpetuus honor decretus est. Nam triginta curiis illarum nomina sunt indita. Etsi non sum nescius, Varronem aliud tradere, atque Dionysium. Ob exoratum à matronis Coriolanum, *in tanta rei honorem Senatus ordinem matronarum benignissimis decretis adornavit; sanxitque ut feminis semita viri cederent; confessus plus salutis Reipub. in stola, quàm in armis fuisse.* Eisque alia præmia addidit, quæ memorat Valerius Maximus. Calliæ legato suo, ob legationem industriè ac feliciter obitam Athenienses magnos honores habuerunt. Africanus cum alloquitur P. Cornelium Scipionem, *Cùm autem*, inquit, *Carthaginem deleveris, triumphum egeris, Censorque fueris, & obieris legatus Ægyptum, Syriam, Asiam, Graciam, delegere iterum absens Consul bellumque maximum conficies, &c.* Inter Decemviros creati sunt Sp. Posthumius Albus, A. Manlius, P. Sulpicius Camerinus, qui Athenas legati missi fuerant; ut pro legatione tam longinquâ præmio esset honos. Id, nimirùm, in tribuendis legato præmiis dispicitur, quàm longinqua lega-

Xenoph. lib.8. Cyrop.
Zonar. in Alex.
Dionys. lib.2.
Valerius Max. l.5. c.2.
Plut. Cym.2. 890.
Cic. somn. Scip.
Liv. lib.30.

legatio fuerit. Nam qui redeunt è longinquis legationibus, inquit Aristides, sunt clarissimi, maximéque admirabiles. Ratio est, quòd hæ sunt periculosiores propinquis. E pluribus legatis Indicis, teste Strabone, qui missi fuerant ad Augustum, tres tantùm fuerunt superstites. Et verò ii qui ibant in longinquam legationem, antiquitus dicebantur proficisci ad inferos; ut observavi in coronis. Periculosæ item legationes propinquis, ac tutis, & negotiosæ otiosis, aut non æquè occupatis antistant. Ideo Impp. Diocletianus & Maximianus rescripserunt; *transmarinâ legatione apud se perfunctos biennii vacationem & onerum habere; non eos qui de proximo obsequium Reipub. videntur exhibuisse.* Et verò nihil est æquius, quàm modum præmii respondere modo meriti. Selinusiani Artemidoro legato, & vivo auream effigiem in templo erexerunt, quòd is vectigalia lacus Selinusii, & ex eo maximos proventus, optimique generis frumenta, ob crassissimum calamum, ut ait Plinius, à publicanorum violentiâ vindicasset; & Heracleotim, quæ desciverat, recuperâsset. Meminit Plutarchus Ladæ cujusdam, cui aut corona data, aut triumphus decretus, quoties legationem obiret. Et verò Athenis legati è legatione reversi, simulatque rationes ad ærarium retulissent, coronâ donabantur. Hilarius legatus ab Antiochenis ad Theodosium ex admiratione virtutis universæ Palestinæ cum imperio præfectus est. Refert Dio Chrysostomus, Apameæ iis qui legatione functi sint, publicè honorem haberi; eosdem-

Aristid. π. τῆ παραπρ. *Strabo lib. 15. 667.* *L. 3. & 4. C. de legat.* *Strabo lib. 14.* *Plin. lib. 18. c. 18.* *Plut. in Polit.* *Æschines in Ctesiph.* *Zosim. lib. 4.* *Dio Chrysost. orat. 51.*

Pausan. lib. 2. demque privatim ab singulis, datâ dexterâ excipi. Cùm è singulis Græciæ civitatibus missæ essent legationes sciscitatum causas & remedia inusitatæ siccitatis, responsumque esset, ut Æaco deprecatore uterentur; isque Græciæ imbres impetrâsset, statuæ legatis Æginæ positæ sunt. Xenocrates, feliciter perfunctus legatione apud Philippum, à suis civibus geminato honore honestatus est. *Diogen. Laert. lib. 4. in Xen.* Quemadmodum & Theophilus Indus post legationem prospere obitam apud nationes orientales. *Niceph. l. 9. c. 18.* Neq; verò superstitibus tantùm, sed & defunctis legatis, & nomini, ac posteris ipsorum præmia decernuntur. Nam si funus publicum curatur iis, qui in bello ceciderunt; si liberi ipsorum usque ad pubertatem aluntur publico sumtu; annon eâdem benignitate complectendi videntur qui Reipub. vitam impenderunt? Carthaginienses. *Sallust. in Iug.* Philenis fratribus aras consecravere, quòd Reipubl. vitam suam condonaverant. *Cic. Philip. 9.* Cn. Octavio misso ad Antiochum ad necandos elephantos, & incendendas naves Antiochi Eupatoris, qui nepos fuit Antiochi magni, Laodiceæ interfecto à quodam Leptine, Senatus statuam poni jussit quàm oculatissimo loco in Rostris. Hîc obiter emendandus Plinius, apud quem, sicuti apud Zonaram, huic Octavio prænomen est Cajus, non malè. *Plin. lib. 34. c. 6.* Sed illud perperàm, quòd huic Octavio assignat factum Popilii, à quo extemporali audacia Antiochum virgulâ circumscriptum supra retuli. Neque enim Popilius in legatione interemtus fuit, sed utique hic Octavius, missus ad Antiochum quidem, sed non illum

illum cum quo primum Roma bellum gessit, sed illo prognatum. Nempe Plinio imposuit συνωνυμία, qui pro filio nominavit patrem, & factum Popilii tribuit Octavio. Ergo quæ ad apud Plinium ita scripta sunt, *ob unum verbum hic regem Antiochum daturum se responsum*, & quæ sequuntur, usque ad illud, *Invenitur*, expungenda sunt, & in horum locum substituenda historia, quæ est apud M. Tullium in Philippica nona, & Appianum Alexandrinum in Syriaca. Quatuor legatis Romanis à Tolumnio interemtis quatuor statuæ in Rostris sunt positæ. *Quia cùm honor mortuorum sit positus in judicio viventium, illis judicatum est æquum esse statuam reddi pro vita, & pro mortalitate immortalitatem*. Statuæ Tullii Cœlii, L. Roscii, Sp. Nautii, C. Fulcinii à Fidenatibus in legatione interfectorum Romæ in Rostris erant inter antiquissimas. Nimirum, id honoris à Romano populo habebatur iis, qui cùm abessent, vitam Reipub. impenderant; ut accidit C. Junio & T. Coruncanio. Pari æquitate Athenienses Antemocrito caduceatori suo occiso à Megarensibus in via sacrâ erexerunt monumentum. In sententiam M. Tullii factum S. C. quo, Servio Sulpicio, qui legatus ad Antonium missus, in legatione mortem obierat, *statua in Rostris Augusti posita. Circaque eam locum gladiatoribus, ludisque liberi posterique ejus quaquaversus ut haberent, decretum; quòd is ob Rempub. mortem obiisset. Eaque causa in basi inscripta est*. Non dubito, quin Rhodii gravem casum legati sui mansuro honore prosecuti sint. Is enim

Cic. Philip. 9. & Liv. lib. 4.

Plin. lib. 34. c. 6.

Pausan. l. 1. Cic. Philip. 9. & Pomp. lib. 2. D. orig. jur.

Plin. l. 7. c. 33.

Plin. l.7.c.33. cùm patriæ causam in Senatu magnâ cum admiratione oràsset, in limine curiæ protinus exspiravit progredi volens. Cætera legatorum privilegia, qualis est vacatio biennii à muneribus civilibus, & oneribus, prærogativæ, ac tituli speciosiores, quibus honestantur illi, qui absuerunt Reip. causa, eamque peregre missi feliciter gesserunt; de quibus ubertim Jurisconsulti, & homines impensè docti, qui de legationibus scripserunt ante me, suorumque librorum indagine hanc partem complexi sunt, inde sumi possunt. Ego nihil quicquam tanti esse puto, quod non is mereatur, cui decerno vera prœmia, de quibus ago, quæ posita sunt in judiciis hominum, in ore famæ, in præconiis incorruptæ posteritatis. Quæ omnia magno viro haud magis eripi possunt, quàm Herculi clava. Cæterùm ut virtuti additur honos, sic sceleri pœna. Sceleri, inquam, non infelicitati, ne eò sævitiæ prolabamur, ob quam Persæ, Athenienses, Carthaginienses, duces suos re malè gestâ, accusarunt, damnarunt, interfecerunt. Qui mihi sævus mos magis ad abolendam rem, quàm ad augendam pertinuisse semper est visus. Itaque in legato nihil puniri placet nisi dolum, malam mentem, turpitudinem. Atque huc spectasse actionem malè gestæ legationis Græcis usitatam puto. Hac tam justa severitate Q. Fabio, simul primùm magistratu abiit, ab C. Martio Tribuno plebis dicta dies est, quòd legatus in Gallos, ad quos missus erat orator, contra jus gentium pugnasset. Sic Seoses Adrastaras apud Persas Salanes à Mabade suo collega insi-

Xenoph. hist. Græc. l.1.in fi. & Thucyd. pluribus locis, & alii.

Quint. Instit. l.7.c.5. Liv.l.6.

insimulatus ea dixisse in legatione injussu regis, quæ paci impedimento fuissent, capitis damnatus. Et Mithridates de Methrodoro Scepsio, ut supra dixi, capite anquisivit. Nam cùm ab rege in legatione descivisset, eum Tigranes invitum remisit ad Mithridatem. Et Orobazus legatus Arasacis, quòd Syllæ loco cessisset, jussu regis interfectus est. Nempe, tali loco incogitantia legati accipi debuit pro sinisteritate, qua majestas imperii minuta. Ille quoque Epicrates à Demosthene memoratus, ob eą quæ in legatione perpetraverat, capite punitus dicitur. Et hæc quidem in eos legatos constituta sunt qui majoribus delictis tenentur. Id quod etsi quandoque accidisse legimus, tamen & his ipsis, qui legationem aliquo dedecore polluerunt, sæpissimè parcitur, si non ob aliud, certè propter honorem obitæ legationis. In hanc sententiam Demosthenes ait, legatos malè administratâ legatione, nec laudari neque in Curiam vocari. Et hoc quoque usque eò raró accidit, ut ne Timagoræ quidem, quem postea populus capite damnavit, evenerit. Ibidem Demosthenes firmat, malos legatos ita nocere bonis, ut hi propter illorum commissa plectantur. Hæc habui, quæ de legato & legationis munere scriberem; nusquam ambitiosè, ubique ingenuè, & ex fide earum rerum, quas legendo, fortè & experiendo, comperi.

Procop. lib. 1. bel. Pers. *Plut. in Lucull.* *Plut. in Sylla.* *Strabo lib. 13. 582.* *Dem. de fal. leg. 237.* *Dem. de fal. leg. 204.*

FINIS.

SUMMÆ EORUM,

Quæ hoc opere continentur, accuratè scriptæ.

Prior numerus caput; alter paginas indicat.

A.

Ar-

B.

C.

Effe-

In-

Lin-

P.

Sce-

Victis

FINIS.



